

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
BANKACILIK VE SİGORTACILIK ENSTİTÜSÜ
BANKACILIK BÖLÜMÜ

**KREDİ BİRLİKLERİ:
ALTERNATİF FİNANSAL ARACI
KURUM OLARAK ANALİZİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı: Prof.Dr. İlhan ULUDAĞ
Hazırlayan: Başak TANINMIŞ YÜCEMEMİS

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

İSTANBUL, 1999

SAYI :

İst. 29 /12 / 1999

TUTANAK

Bankacılık anabilim dalı Yüksek Lisans öğrencilerinden Başak TANINMIŞ Lisans Üstü Öğretim Yönetmeliğinin 8. maddesi gereğince hazırlayarak Enstitüye verdiği Kredi Birlikleri: Alternatif Finansal Aracı Kurum Olarak Analizi adlı tezini Enstitü Yönetim Kurulunun 05.05.1999 tarih 99/4 sayılı toplantısında seçilen ve aşağıda adı ile imzası bulunan jüri üyeleri huzurunda ~~60 dak~~ süre ile savunmuş ve sonuçta; öğrencinin tez savunmasında başarılı/~~başarısız/reddine~~ oybirliği/~~oyçokluğu~~ ile kararlaştırılmıştır. Kendisine tezinin düzeltilmesi yeni tez hazırlaması içinay / yarıyıl süre tanınmıştır.

İşbu tutanak 4 nüsha olarak tanzim edilmiş ve Enstitü Müdürlüğüne sunulmak üzere tarafımızdan imzalanmıştır.

Danışman
Prof.Dr.İlhan ULUDAĞ

Üye
Doç.Dr.Erişah ARICAN

Üye
Y.Doç.Dr.Suna OKSAY

Lisans Üstü Öğretim Yönetmeliği

Madde 9- Enstitü Yönetim Kurulu tezi veya sanat eseri tamamlanan öğrencilere içinde danışmanın da bulunacağı 3 öğretim üyesinden oluşan bir jüri tayin eder. Jüri öğrenciyi 45 dakika ile 1.5 saat arasında tez savunmasına tabi tutar. Sınav sonunda tez başarılı bulunmuşsa bir tutanakla durum ilgili Enstitüye en çok üç gün içinde bildirilir. Başarısız bulunan tezlerin düzeltilmesi veya yeni tez hazırlanması için öğrenciyi 1 aydan az olmamak üzere 1 yarıyıl kadar süre tanınır. Tekrar başarısızlık halinde öğrencinin üniversite ile ilişkisi kesilir.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
İÇİNDEKİLER	I
TABLolar VE ŞEKİLLER	V
KISALTMALAR	VI
GİRİŞ	1

BÖLÜM 1

KREDİ BİRLİĞİ ARACI KURUMLARININ DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

1.1. Kredi Birliklerinin Tanımı ve Amacı	2
1.2. Kredi Birliklerinin Tarihsel Gelişimi	3
1.2.1. Kredi Kooperatiflerinin Kurulması	3
1.2.2. Kuzey Amerika'da Kredi Birliklerinin Ortaya Çıkışı	7
1.2.3. ABD'de Kredi Birliği Sistemi	9
1.2.4. ABD'de Kredi Birliklerinin Gelişimi	11
1.3. Kredi Birliklerine İlişkin Yasal Düzenlemeler	14
1.3.1. Kredi Birliği Yasası	14
1.3.2. Kredi Birliği Yasasındaki Düzeltmeler	15
1.3.3. Finansal Kurumlar Reform Yasası	16
1.3.4. Mevduat Kurumlarında Deregulasyon ve Para Kontrol Yasası (DIDMCA)	17
1.3.5. Garn - St.Germain Yasası	18

BÖLÜM 2

FİNANSAL ARACI KURUM OLARAK KREDİ BİRLİKLERİ

2.1. Kredi Birliklerinde Organizasyon	19
2.1.1. Hissedarlar ve Yönetim Kurulu	19
2.1.2. Kredi Birliği Komiteleri ve Yönetimi	20
2.1.2.1. Komiteler	20
2.1.2.2. Diğer Çalışanlar	21
2.1.3. Endüstrinin Organizasyon Yapısı	22
2.1.3.1. İşbirliği	22
2.1.3.2. Endüstri Birimleri	23
2.2. Kredi Birliklerine Katılma Esasları	24
2.2.1. Ortaklık Senedi (Pay Senedi)	24
2.2.2. Üyeliğin Yayılması	26
2.3. Kredi Birliklerinde Ölçek Dağılımı	26
2.4. Kredi Birlikleri Tarafından Sunulan Finansal Hizmetler	30
2.4.1. Kredi Birliklerinde Sunulan Yeni Hizmetler ve Kredi Birliklerinin Diğer Kredi Sağlayan Kurumlara Göre Avantajları	30
2.4.1.1. Düşük Maliyetli Kredi	33
2.4.1.2. Yeni Hizmet Alanında Rekabet	33
2.4.2. Kredi Birliklerinin Ödemeler Sistemindeki Rolü	34
2.4.2.1. Pay Çeklerinin Gelişimi	34
2.4.2.2. Pay Çeklerinin Avantajları	35
2.4.2.3. Otomatik Ödeme Sistemine Geçiş	36
2.4.2.4. Para Piyasası Mevduatları	37
2.4.3. Kredi Fonksiyonu	38
2.4.3.1. İpotekli Krediler	38
2.5. Kredi Birliklerinde Fon Kaynakları ve Kullanımı	39
2.5.1. Fon Kaynakları	39
2.5.1.1. Mevduat (Pay) Hesabı	39
2.5.1.1.1. Düzenli Pay Hesapları	39

2.5.1.1.2. Farklı Kar Payı Oranı Uygulanan Hesaplar	40
2.5.1.1.3. Pay Sertifikaları	40
2.5.1.1.4. Pay Çekleri	41
2.5.1.1.5. Emeklilik Hesapları	41
2.5.1.2. Kullanılan Fonlar	42
2.5.1.3. Diğer Pasifler	45
2.5.1.4. Özsermaye	46
2.5.2. Fon Kullanımı	47
2.5.2.1. Krediler	47
2.5.2.1.1. Tüketici Kredileri	49
2.5.2.1.1.1. Teminatlı Krediler	49
2.5.2.1.1.2. Teminatsız Krediler	50
2.5.2.1.2. Mevduat (Pay) Hesabı Garantili Krediler	50
2.5.2.1.3. Tarım Kredileri	51
2.5.2.1.4. Ticari Krediler	51
2.5.2.2. Nakit Varlıklar	51
2.5.2.3. Menkul Değer Yatırımları	52
2.5.2.4. Sabit Kıymetler	52
2.5.2.5. Diğer Aktifler	52
2.6. Gelir Tablosu	53
2.6.1. Gelirler	53
2.6.2. Giderler	55
2.6.3. Üyelere Kar Payı Ödemeleri	55
2.7. Kredi Birliklerinde Risk Analizi	55
2.7.1. Likidite Riski	55
2.7.2. Kusur (Hata) Riski	56
2.7.3. Faiz Oranı Riski	56
2.8. Kredi Birliklerinde Performans Analizi	57
2.9. Kredi Birliklerinin Avantajları ve Dezavantajları	59
2.9.1. Kredi Birliklerinin Avantajları	59
2.9.2. Kredi Birliklerinin Dezavantajları	60
2.10. Kredi Birliklerini Bankalardan ve Banka-Dışı Tasarruf	

Kurumlarından Ayıran Özellikler	61
2.11. Kredi Birliklerinin Diğer Mevduat Toplayan Kurumlar İçindeki Payı	63
2.12. Dünya Çapında Yeralan Kredi Birlikleri	64

BÖLÜM 3

TÜRKİYE'DE KREDİ BİRLİKLERİNE ALTERNATİF OLARAK BULUNAN FİNANSAL ARACI KURUMLAR

3.1. Türkiye'de Finansal Yapılanma	67
3.1.1. Mevduat Bankaları	67
3.1.1.1. Kamu Bankaları	68
3.1.1.2. Özel Bankalar	68
3.1.1.3. Yabancı Bankalar	68
3.1.2. Diğer Finansal Kurumlar	69
3.1.2.1. Kalkınma ve Yatırım Bankaları	69
3.1.2.2. Kredi ve Kefalet Kooperatifleri	70
3.1.2.3. Sigorta Şirketleri	70
3.1.2.4. Sosyal Güvenlik Kurumları	71
3.1.2.5. Özel Finans Kurumları	71
3.2. Türkiye'de Kooperatifçilik	73
3.2.1. Türkiye'de Kooperatifçiliğin Gelişimi	73
3.2.2. Kooperatif Türleri ve Türkiye'deki Mevcut Durum	74
3.2.3. Türkiye'deki Kredi Kooperatifçiliği	79
3.2.3.1. Tarım Kredi Kooperatifleri	79
3.2.3.2. Esnaf Kefalet Kooperatifleri	81
3.2.4. Türkiye'de Bir Kooperatifler Bankası Kurulması İhtiyacı	83
Sonuç	86
Ek 1: Tablo 6'nın İngilizcesi	90
Ek 2 : Tablo 7'nin İngilizcesi	91
Ek 3: Tablo 8-9'un İngilizcesi	92
Ek 4: Tablo 11'in İngilizcesi	93
Bibliyografya	94

TABLolar VE ŞEKİLLER

TABLolar

- Tablo 1: ABD'deki Kredi Birliklerinin Gelişimi
- Tablo 2: Üyelik Tipine Göre Kredi Birlikleri
- Tablo 3: Federal İmtiyazlı Kredi Birliklerinin Dağılımı (1992)
- Tablo 4: Aktif Büyüklüklerine Göre ABD'deki Kredi Birlikleri (1992)
- Tablo 5: ABD'deki Kredi Birliklerinde Pay Hesaplarının (Mevduatların) Bileşimi 1980-1985
- Tablo 6: Kredi Birlikleri Tarafından Sunulan Hizmetler
- Tablo 7: Federal Kredi Birliklerinin Fon Kaynakları ve Kullanımı (Birleştirilmiş Bilanço)
- Tablo 8: ABD'deki Kredi Birliklerinin Aktifleri, 1964-1991
- Tablo 9: ABD'deki Kredi Birliklerinin Pasifleri, 1964-1991
- Tablo 10: Tüketici Kredisi Veren Kurumların Pazar Payları (Milyon \$)
- Tablo 11: Federal Kredi Birliklerinde Gelirler, Giderler ve Net Gelir
- Tablo 12: Finansal Kurumlarda Fon Kaynakları ve Fon Kullanımı
- Tablo 13: Tasarruf Kurumlarında ve Kredi Birliklerinde Aktif-Pasif Büyüme Oranları, 1964-1991 (%)
- Tablo 14: Kredi Birliklerinde ve Dünya Çapında Üyelikler, 1982
- Tablo 15: Tüm Dünyada Kredi Birlikleri Payları, Krediler ve Toplam Aktifler, 1982
- Tablo 16: Türkiye'de Hizmet Türlerine Göre Faal Kooperatifler 21.12.1994 İtibariyle

ŞEKİLLER

Şekil 1: ABD'de Kredi Birliği Sistemi

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ATM	: Otomatik Vezne (Automatic Teller Machine)
CLF	: Merkez Likidite Kurumu (Central Liquidity Facility)
CUNA	: Kredi Birliği Ulusal Kurumu (Credit Union National Associations)
CUNEB	: Kredi Birliği Ulusal Yayılma Bürosu (Credit Union National Extension Bureau)
DIDMCA	: Mevduat Kurumları Deregulasyon ve Para Kontrol Kurumu (Depository Institutions Deregulation and Monetary Control Act)
EFT	: Elektronik Fon Transferi (Electronic Transfers of Funds)
FED	: Amerikan Merkez Bankası (Federal Reserve Bank)
FHMLC	: Federal Ev Kredili İpotek Şirketi (Federal Home Loan Mortgage Corporation)
FNMA	: Federal Ulusal İpotek Birliği (Federal National Mortgage Association)
GNMA	: Devlete Bağlı Ulusal İpotek Birliği (Government National Mortgage Association)
MCU	: Massachusetts Kredi Birliği (Massachusetts Credit Union)
MMDA	: Para Piyasası Mevduat Hesapları (Money Market Deposit Account)
NCUA	: Ulusal Kredi Birliği Yönetimi (National Credit Union Administration)
NCUSIF	: Ulusal Kredi Birliği Pay Sigorta Fonu (National Credit Union Share Insurance Fund)
NOW Account	: Pazarlık Edilebilir (Koşulları Tartışılabilir) Hesap (Negotiated Order of Withdrawal Account)
PC	: Kişisel Bilgisayar (Personal Computer)
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

GİRİŞ

Kar amacı gütmeyen, üyelerinden tasarruflarını toplayarak yine üyelerine uygun bir faizle kredi veren, yardımlaşma örgütü niteliğinde olan ve kooperatifçilik temeline dayanan finansal araçlara kredi birlikleri denilmektedir.

Avrupa'da başlayan kredi birliği hareketi kısa zamanda tüm dünyaya yayılmaya başlamış ve 1909 yılında da ABD'de ilk kredi birliği kurulmuştur. 1934 yılında ABD'de çıkarılan kredi birliği yasasını takiben, kredi birliklerinin gelişimi hızlanmış ve en büyük ilerleme diğer ülkelere nazaran ABD'de görülmüştür.

Asıl amacı; bireylerden mevduat toplayıp, tüketici kredisi sunmak olan kredi birlikleri, diğer finansal araçlarla rekabet edebilmek amacıyla, işlem maliyetlerini azaltma, yeni finansal hizmetler sunma, ürün çeşitlendirmesine gitme, yönetim kalitesini artırma, aktif değerlerini genişletme yönünde çalışmalar yapmış ve başarılı olarak ABD'deki finansal sistem içerisinde önemli bir yer edinmiştir.

Türkiye'de yer alan finansal kurumlar içerisinde, tam anlamıyla kredi birliklerine alternatif olabilecek bir finansal aracı bulunmamaktadır. Ülkemizdeki kredi kooperatifleri, "Kooperatif Bankacılığı" konusunda yapılan çalışmaların neticesine bağlı olarak, kredi birliklerine alternatif olabilecek tek finansal kurumdur.

"Kredi Birlikleri: Alternatif Finansal Aracı Kurum Olarak Analizi" konulu bu çalışma üç bölüm halinde ele alınacaktır. Birinci bölümde, "Kredi Birliği Aracı Kurumlarının Doğuşu ve Gelişimi"nden bahsedilecek, bu amaçla kredi birliklerinin tarihsel gelişimi anlatılacak ve kredi birliklerine ilişkin yasal düzenlemeler incelenecektir.

İkinci bölümde, "Finansal Aracı Kurum Olarak Kredi Birlikleri" ele alınacak, dolayısıyla da kredi birliklerinin organizasyon yapısı, ölçek dağılımı, sağladıkları finansal hizmetler, diğer finansal kurumlar içindeki payı, aktif-pasif yapısı, risk ve performans analizi, avantajları ve dezavantajları ve diğer finansal kurumlardan farklılıkları detaylı olarak anlatılacaktır.

Üçüncü ve son bölümde ise, "Türkiye'de Kredi Birliklerine Alternatif Olarak Bulunan Finansal Aracı Kurumlar" dan bahsedilecek, Türkiye'deki finansal yapılanmanın nasıl olduğu, Türkiye'de kooperatifçilik hareketinin ne durumda bulunduğu kredi birlikleriyle ilişkilendirilerek açıklanacaktır.

BÖLÜM 1

KREDİ BİRLİĞİ ARACI KURUMLARININ DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

1.1. KREDİ BİRLİKLERİNİN TANIMI VE AMACI

Finansal araçlar arasında yer alan kredi birlikleri farklı şekillerde tanımlanabilmektedir. Bir tanıma göre; "Kredi birliği, kar amacı gütmeyen, ortaklık senedine sahip insanlardan, işçi birliği, kilise, üniversite gibi cemiyet üyelerinden oluşan bir organizasyondur"(1). Diğer bir ifadeye göre; "Kredi birliği, kar amacı gütmeyen üyelerinden tasarruflarını toplayarak yine üyelerine uygun bir faizle kredi veren bir yardımlaşma örgütü niteliğindedir. Birlik üyeleri mesleki, sosyal ve bölgesel olarak birleşmişlerdir"(2). Bu iki tanıma içine alan başka bir ifadeye göre ise; "Kredi birlikleri mesleki, bölgesel, sosyal bazı ortak özelliklerden dolayı kişilerin veya kuruluşların birleşip müşterek mülkiyet altında kurdukları ve amacı bu kişilere veya kuruluşlara (üyelere) hizmet etmek olan ve üyeleri tarafından yönetilen bir mali kurum türüdür"(3).

Tanımlardan da anlaşıldığı gibi; kredi birlikleri, sahipleri mevduat sahipleri olan yardımlaşma örgütleridir. Bu kurum içinde insanlar paralarını tasarruf edebildiği ve kredi bulabildiği için, kredi birlikleri ticari bankalara bir alternatif niteliğindedir. Kredi birlikleri ayrıca bir kooperatif niteliğinde olup, üyeleri ortak özellikleri olan bireylerdir.

Kredi birlikleri finansal araçlar içerisinde en hızlı gelişeni ancak en küçük olanıdır. Finansal kurumlar, ekonomide yer alan tüm işletmeler gibi sahiplerinin gelirlerini maksimize etme amacı gütmektedirler. Ancak, eyalet ve federal otoritelerle kuralları oluşturulmuş olan finansal kurumlar, borç verme ve alma işlemlerinden kar elde etmeyi umarlar. Oysa ki; kredi birlikleri kar amacı gütmeyen ve üyelerinin yararına çalışırlar. Kredi birliklerinin en büyük amacı hanehalkının (Bireylerin ve ailelerin) kredi ve tasarruf ihtiyaçlarını karşılamaktır. Kısacası, kredi birlikleri küçük tasarrufları toplayıp ihtiyacı olanlara kredi vererek, tasarrufu teşvik etmekte ve

(1) Jeff Madura, **Financial Markets and Institutions**, 3.b USA : West Publishing Company, 1995, s.595.

(2) Donald P. Jacobs, Loring C. Farwell ve Edwin Neave, **Financial Institutions**, 5.b. USA : Richard D. Irwin, Inc, 1972, s.258.

(3) M. Tanju Erkoç, "Amerika Birleşik Devletleri'nde Kredi Birlikleri ve Finansal Denetimi", Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, 1991, s.1.

üyelerine ucuz tüketici kredisi sağlamaktadır.

Birlik üyeleri birliğin sahibi olmakta, kar payı almakta ve zararı da paylaşmaktadır.Kredi birliği üyesinin tasarruf miktarına veya üyenin birlik içinde borçlu mu yoksa tasarruf sahibi mi olduğuna bakılmaksızın sadece bir oy hakkı vardır.Kredi birlikleri ortaklık senedi temeline dayanmakta ve kar amacı gütmeyen için de kurumlar vergisinden muaf tutulmaktadır.

Tarihsel açıdan bakıldığında, kredi birlikleri genç finansal araçlardır.İlk olarak Amerika'da 1909 yılında bir kredi birliği kapılarını tasarruf sahiplerine ve borçlanmak isteyenlere açmıştır.Asıl amacı, üyelerin arasında tasarrufu teşvik etmek ve aynı üyelere makul maliyetle kredi sağlamak olan kredi birliklerinin bu işlevi yetmiş yılı aşkın süredir değişmemiştir.

Kredi birlikleri küçük tasarruf sahiplerine ve borçlanmak isteyenlere hizmet vererek, orta tabakanın gelişimine yardımcı olmuştur.Çünkü kredi kullanımı orta tabakanın hayat standardını yükseltmiştir.Kredi birlikleri bugün de geçmişte olduğu gibi üyelerinin düşük miktarda kredi taleplerine (Araba, ev, mobilya, tıbbi malzeme alımı, yolculuk masrafları, adi hanehalkı masrafları gibi) cevap vermektedir.Son yıllarda kredi birliklerinde "Şimdi al, sonra öde" düşüncesi yaygınlaşmış, dolayısıyla da kredi birliklerinin verdiği kredi miktarı ve aktifleri hızla artış göstermiştir (4).

1.2. KREDİ BİRLİKLERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

1.2.1. KREDİ KOOPERATİFLERİNİN KURULMASI

Borç para verme ve borç para alma ortak amacı güden bireylerin bir araya geldikleri kredi birliklerini temeli kredi kooperatifçiliğine dayanmaktadır.Kredi kooperatiflerinin kuruluşundan bahsetmeden önce kooperatifin tanımını yapmak daha faydalı olacaktır."Kooperatif, fertlerin, tek başlarına yapamayacakları veya birlikte yapmalarında yarar bulunan işleri en iyi şekilde ve maliyet fiyatına yapmak üzere dayanışma suretiyle ekonomik güçlerini bir araya getirmeleridir" şeklinde tanımlanmaktadır (5). Kooperatifçilik kendi kendine yardım ihtiyacından doğmuştur.

(4) Peter S.Rose ve Donald R.Fraser, *Financial Institutions*, 2.b USA,Texas:Business Publications, Inc,1985, s.403.

(5) Ziya Gökalp Mülayim, *Genel ve Tarımsal Kooperatifçilik*, 1.b Ankara:Bilgi Yayınevi, Mart 1975, s.13.

Birlikte iş yapmak anlamına da gelen kooperatif şu şekilde de tanımlanabilir.”Kooperatifler üyelerine üretim ya da tüketim konusunda yardım etmek amacıyla kendi ortak işletmeleri etrafında çalışmak için insanların özgür bir biçimde ekonomik olarak birleşmeleri bir araya gelmeleridir”(6).

İlk kooperatifin, 1844 yılında kapitalizmin öncüsü olan İngiltere’de kurulduğu kabul edilmektedir.Geçen yüzyılın ortalarında Rochdale denemesiyle tüketim kooperatifçiliği biçiminde İngiltere’de başlayan kooperatifçilik hareketi, aynı devirde, üretim kooperatifçiliği olarak Fransa’da ve kredi kooperatifçiliği olarak Almanya’da görülmüştür (7). 19.yy.’in ikinci yarısında Avrupa’da liberalizmin ve sosyalizmin yanında kooperatifçilik denilen yeni bir hareket yer almış ve bu hareket zamanla Avrupa’dan tüm dünyaya yayılmıştır (8).

İngiltere ve Fransa ile beraber, modern kooperatifçiliğin öncülüğünü yapan üçüncü ülke Almanya’dır.Almanya kredi kooperatifçiliğinin öncülüğünü yaptığından konumuz gereği, Almanya’da kredi kooperatifçiliğinin nasıl geliştiğinden bahsedilecektir.

19.yy.’in ortalarında, özellikle esnafa kredi bulmak ve köylünün tarımsal kredi ihtiyacını karşılamak amacıyla Almanya’da kooperatifçilik hareketi doğmuştur.Bu kooperatifçilik hareketinin başında kooperatifçilik tarihinde önemli yeri olan Hermann Schulze ve Friedrich Wilhelm Raiffeisen bulunuyordu.1844 yılında Almanya’da Victor Huber tarafından başlatılan kooperatifçilik hareketi “Kendi kendine yardım” prensibine dayanmaktaydı.Yaşama olanağı bulan ilk kooperatifler, Almanya’da şehirli küçük esnaf kooperatifleri olmuştur.Şehirli küçük esnaf kooperatifleri Leipzig’in Delitzsch kasabasında 1808 yılında doğan Hermann Schulze tarafından kurulmuştur.1848 yılında Berlin Millet Meclisi’ne üye seçilen Schulze, o dönemlerde büyük sanayinin rekabetinden etkilenen esnafın kredi ve himayeye ihtiyacı olduğunu düşünmüştür.Bu nedenle 1849 yılında marangozlar ve ayakkabıcılar için “Hammadde Tedarik Kooperatifi” kurmuştur.1850 yılında ise “Esnaf Kredi Kooperatifi” kurmuştur. Bu ilk şehirli kredi kooperatifi tüketici kredisi sağlamak

(6) Atilla Bağrıaçık, **Kooperatifçilik**, 1.b İstanbul:HüsnuTabiat Matbaası, 1980 ,s.1.

(7) Üretim Kooperatifleri, üyelerini ortaklaşa bir üretim amacıyla bir araya getiren kooperatiflere denir.Tüketim kooperatifleri, üyelerinin kazancına göre değil ev idaresine hizmet ederler.Bu kooperatiler üyeleri için büyük miktarda tüketim eşyası alır ve bunu piyasaya göre daha uygun koşullarla üyelerine sunar.Kredi kooperatifleri, kredi yani borç alıp verme işleriyle uğraşırlar.

(8) Mülayim, op.cit.,s.26.

amacıyla değil, üretim kredisi sağlamak amacıyla kurulmuştur. Kredi kooperatiflerine üye olmak isteyen herkes bir giriş ücreti ödemek zorundaydı. Ayrıca kredi kooperatifinde bir hisse sahibi olabilmesi için de ödeme yapması gerekmektedir. Üyeler tasarruflarını mevduat hesabına yatırabilmekteydi. Kredi verilirken üyelere ikisi kefil olacaktı ve verilen kredinin vadesi üç aydan fazla olamayacaktı. Sadece üyeler borçlanabilmekteydi. Dolayısıyla üyenin (Borçlunun) karakter yapısı paranın geri ödenmesi açısından önemliydi. Schulze 1850 yılında bazı işadamlarıyla işbirliği yaparak bir "Esnaf Kredi Bankası" ve bir de "Tüketim kooperatifi" kurmuştur. Kısa zamanda Almanya'da Schulze'nin kurmuş olduğu tipte kredi kurumları çoğalmıştır. 1859 yılında kurulan kredi kooperatiflerinin sayısı 183'e üye sayısı ise 18.000'e ulaşmıştır. Schulze 1859 yılında, o zamana kadar kurulmuş olan bütün küçük zanaat kooperatiflerini "Alman Küçük Esnaf ve İktisat Kooperatifleri Birliği" adı altında bir araya toplamıştır. 1864 yılında Schulze Berlin'de ilk kez "Alman Kooperatifler Bankası"nı kurmuştur. Ölüm yılı olan 1880 yılında Alman Küçük Esnaf ve İktisat Kooperatifleri Birliği'nde 922 kooperatif ve 470.000 üye bulunmaktaydı. Schulze'nin kurduğu kooperatifler şehirli küçük esnafın kredi gereksinmesini karşılamak içindi. Schulze, devlet yardımına dayanan kooperatifçiliğin şiddetle karşısında idi. Almanya'da 1912 yılında şehirli kredi birliklerinin sayısı 1002'ye, üye sayısı da 641.000'e ulaşmıştır.

Schulze şehirli idi. Bu nedenle köylü halkın sorunlarını yeterince bilmemekteydi. Köylü halkın sorunlarıyla Friedrich Wilhelm Raiffeisen ilgilenmiştir. 1818 yılında doğan Raiffeisen, 1847 yılında birkaç varlıklı ailenin yardımıyla bir tüketim kooperatifi kurmuştur. Ancak, Raiffeisen'e göre köylünün asıl sorunu sürekli borçlanmadan kaynaklanıyordu. 1849 yılında belediye başkanlığı yaptığı Flammersfeld'de tefeciliği önlemek ve yoksul köylüye yardım etmek amacıyla "Flammersfeld Yardım Birliği" kurulmuştur. Ancak bu da köylünün kredi gereksinimini yeterince karşılayamamıştır. Bunun üzerine Raiffeisen bir zengin sermayedardan önemli bir miktar para alarak Yardım Birliği'ni "İkraz Sandığı" haline dönüştürmüş ve daha sonra "Tasarruf Sandığı" adı altında son biçimini vermiştir (9). Raiffeisen, 1864 yılında Schulze'nin deneyimlerinden de faydalanarak, köylünün kooperatif yardımıyla kalkınması yolunda kurduğu ortaklıklara son şeklini vermiş ve onları bir "İkraz Sandıkları Birliği"ne çevirmiştir. Bu arada birliğin para ihtiyacı da gittikçe artmıştır. Bunun üzerine 1872'de "Münferit Kooperatif Bankaları" kurulmuştur.

(9) İkraz, nakit olarak ödünç para vermektir.

1877 yılında da kooperatiflerin merkez bankası olarak bir merkezi banka kurulmuştur. 1877 yılında 30 olan kooperatif sayısı on yıl sonra 400'e yükselmiştir. Bu banka Raiffeisen'in 1888 yılında ölümü ile Berlin'e taşınmış ve "Raiffeisen" adıyla anılmaya başlanmıştır. Başlangıçta köylü kredi kooperatifleri şehirli kredi kooperatifleri kadar hızlı büyümemiştir. Ancak daha sonra sayıları artmış ve Almanya'da köylü kredi birliklerinin sayısı 1913 yılında 25576'ya ulaşmıştır. Köylü kredi birlikleri, şehirli kredi birliklerine göre daha fazla fedakarlık gerektirmektedir (10). Bunu, Schulze ve Raiffeisen Kooperatifleri arasındaki farkları ortaya koyarak daha iyi anlayabiliriz. Bu farklar şöyle sıralanabilir;

- 1- Schulze kooperatiflerinde ortakların karakterine dikkat etmeğe gerek yoktur. Kooperatif ortağı ne kadar çok olursa, müessese o kadar kuvvetli olur. Raiffeisen kooperatiflerinde ise ortak sayısının yüzü aşması istenmez. Sınırsız sorumluluk esnasından dolayı ortakların birbirini iyi tanması ve birbirine itimat etmesi gerekir.
- 2- Schulze kooperatiflerinde, kredi alanın aldığı krediyi sarf yerini kooperatif takip etmez. Raiffeisen kooperatifi ise, verdiği krediyi takip eder ve onun amaca uygun şekilde ortağın iktisadi durumunu düzelterek şekilde kullanmasını gözetir.
- 3- Schulze kooperatiflerinde verilen kredinin süresi kısa, faizi yüksektir. Raiffeisen kooperatiflerinde ise verilen kredinin süresinin uzun ve faizinin az olmasına dikkat edilir.
- 4- Schulze kooperatifleri, gelişmeleri nispetinde biriktirme sandığı rolünü de oynarlar ve ortaklar, yüksek miktarlara varan iştirak ve ortaklık payları alırlar. Raiffeisen kooperatiflerinde ise pay yüklenme yoktur. Yalnız giriş aidatı alınır. Karlar yedek akçeye devredilir.
- 5- Schulze kooperatiflerinde hizmetler ödenir. Raiffeisen kooperatiflerinde ise hizmetler fahridir.
- 6- Schulze kooperatiflerinde demokratik yönetim; Raiffeisen kooperatiflerinde ise otoriter yönetim esasları hakimdir (11).

(10) Hazel J. Johnson, **Financial Institutions and Markets a Global Perspective**, 1. b. Singapore: Mc Graw-Hill International Editions Economics Series, 1993, ss. 427-428, Mülâyim, op. cit., ss. 34-38 ve Bağrıaçık, op. cit., ss. 9-11.

(11) Mülâyim, op. cit., s. 39 ve Suphi Nuri, **Kooperatifçilik**, 1. b. İstanbul: Sanayi Nefise Matbaası, 1931 ss. 106-113.

Görüldüğü gibi Alman kooperatifçiliğinin öncüleri biri şehirlinin, diğeri ise köylülerin gereksinmesini karşılamak üzere Schulze ve Raiffeisen'dir.Kredi birliği hareketi diğeri Avrupa ülkelerine de sıçramıştır.Bu ülkelerden biri olan İtalya'da 1866 yılında "The People Bank of Milan" açılmıştır.1909 yılına gelindiğinde, üyelerinin çoğunluğu küçük esnaf ve sanat erbablarından oluşan köylü kredi birliklerinin sayısı 2000'e üye sayısı da 25.000'e ulaşmıştır.Kredi birliği hareketinin yayıldığı diğeri bir ülke olan Avusturya 'da da 1913 yılında şehirli kredi birliklerinin sayısı 3599'a köylü kredi birliklerinin sayısı da 8000'e ulaşmıştır (12).Avrupa'nın diğeri ülkelerinde görülen bu kredi birliği hareketi Almanya'daki kadar fazla gelişmemiştir.Kredi birlikleri ancak 20.yy'a gelindiğinde Kuzey Amerika ülkelerinde görülmeye başlamıştır.

1.2.2. KUZEY AMERİKA'DA KREDİ BİRLİKLERİNİN ORTAYA ÇIKIŞI

Kuzey Amerika'da ilk kredi birliği Kanada'nın Quebec şehrinde bir gazeteci olan Alphonse Desjardins ve oniki arkadaşı tarafından 1900 yılında kurulmuştur.Desjardins o dönemde dar gelirli insanlara verilen kredilerden %1200 faiz alınmaya başlandığını görmüş, bu duruma bir çare aramış ve çözüm olarak Avrupa'daki kredi kooperatiflerinin Kanada'da da kurulması gerektiğine karar vermiştir.

Desjardins ve arkadaşları şehirli ve köylü kredi birlikleri arasındaki ayrımın ortadan kaldırılması gereğini öne sürmüştü ve kurdukları kredi birliğinin alanı seksen yatırımcının da imzasıyla "Caisse Populaire de Levis" olarak değiştirmişlerdir.Desjardins başlangıçta bu kredi birliğini evinden, maaş almadan yönetmiştir.Altı yıl sonra birlik büyümüş, dolayısıyla başka bir işyeri ve müdür kiralanmıştır.

Desjardins ikinci kredi birliğini 1901 yılında , üçüncüsünü de 1905 yılında kurmuştur.1914 yılına gelindiğinde sayısı 150'ye ulaşan Kanada 'daki kredi birlikleri şehirli işçilere, çiftçilere ve madencilere hizmet vermiştir.Desjardins 'in kredi birliği hareketi ABD'yi de bu konuda kendini geliştirmeye itmiştir (13).

(12) Johnson, op.cit., s.428.

(13) Ibid. ve J.Carroll Moody ve Gilbert C.Fite, **The Credit Union Movement Origins and Development 1850-1970**, 1.b, USA : University of Nebraska Press,1971, ss.18-25.

Tarihsel açıdan bakıldığında, kredi birlikleri diğer finansal araçlara oranla daha genç bir yapıya sahiptir.Kredi birliklerinin kurulduğu ilk yıllarda başlıca sorumluluğu genellikle bu birliklerin kurucuları üstlenmekteydi.ABD’de de bu görevi Boston’lu tüccar Edward Filene üstlenmiştir.Filene 1907 yılında Hindistan’ı ziyareti sırasında kredi kooperatifleri ile tanışmış ve kredi kooperatiflerinin gelişmekte olan ülkelerde yoksulluğu azaltıcı bir etki yarattığı kanısına varmıştır.ABD’de ilk kredi birliği 1909 yılında New Hampshire’da borç vermek ve almak isteyenlere kapılarını açmıştır.

Aynı dönemde Massachusetts’te Pierre Jay kooperatif bankacılığı ile ilgilenmiş ve 1909 yılında “Massachusetts Kredi Birliği Yasası”nın (Massachusetts Credit Union Act) çıkartılmasına yardımcı olmuştur.Buna benzer bir yasa New York’ta 1913 yılında çıkartılmıştır.

Massachusetts’te 1910 yılında iki, 1911 yılında da onyeddi kredi birliği faaliyete geçmiştir.Sonraki iki yılda kredi birliklerindeki artış hızı yavaşlamış, 1915 yılına gelindiğinde onbir tanesi New York City’de olmak üzere sadece toplam ondokuz tane kredi birliği New York eyaletinde faaliyet göstermiştir.Kredi birliklerinin ABD’deki gelişimi Avrupa ülkelerindeki ve Kanada’daki gelişime nazaran oldukça yavaş seyretmiştir.

Filene ve arkadaşları tarafından, organizasyonu daha kurumsal bir hale dönüştürmek amacıyla 1914 yılında “Massachusetts Kredi Birliği” (Massachusetts Credit Union - MCU) kurulmuştur.MCU bir kredi birliği gibi faaliyet gösterirken, aynı zamanda tüm endüstriye ve kredi birliklerine destek olmayı ve daha farklı kurumların oluşumuna yardımcı olmayı amaç edinmiştir.İşlevlerinden dolayı MCU merkezîyetçi bir yapıya sahiptir.

Ray Burgengren’in yardımlarıyla, 1921 yılında MCU tekrar elden geçirilerek “Kredi Birliği Ulusal Yayılma Bürosu” (Credit Union National Extension Bureau - CUNEB) haline dönüştürülmüştür.MCU eyalet içindeki kurumlara hizmet ederken, CUNEB tüm ülke çapında hizmete yönelmiştir (14).

Görüldüğü gibi, kredi birliği hareketi en son ABD’de ortaya çıkmış, başlangıçta yavaş adımlarla ancak ilerleyen yıllarda hızlı adımlarla gelişimini sürdürmüştür.

(14) Johnson, op.cit., ss.428-429 ve Moody ve Fite, op.cit., ss.26-82.

1.2.3. ABD'DE KREDİ BİRLİĞİ SİSTEMİ

Boston'da kurulan CUNEB, kredi birliği hareketinin ilerlemesi ve yayılması için çalışmıştır. Bu amaçla başlıca şu konulara önem vermiştir (15);

- 1) Kredi birliği kuruluşuna ilişkin yasaların tüm eyaletlerde geçerli olması,
- 2) Bireyler tarafından kurulan kredi birliklerinin teşvik edilmesi,
- 3) CUNEB'in işlerini yapabilecek başka bir kurumun oluşturulması için çalışmıştır.

CUNEB'in kredi birliği yasalarının her eyalette geçerli olabilmesine ilişkin çabaları boşa gitmemiş, Filene ve Burgengren'in öncülüğünde 1922 yılında Virginia ve Kentucky eyaletlerinde, 1923 yılında da Tennessee ve Indiana eyaletlerinde Kredi Birliği Yasası kabul edilmiştir.Yapılan tüm bu işlerin finansmanı 1919 yılında Filene'in çabalarıyla kurulan "Yirminci Yüzyıl Fonu"ndan (Twentieth Century Fund) sağlanmıştır.

Birçok eyalette Kredi Birliği Yasası'nın kabulü, bankaları ve tasarruf-kredi birliklerini rekabete engel olduğu gerekçesiyle kızdırmıştır.1930 yılında yaşanan "Büyük Buhran" birçok bankanın kapanmasına ve ekonomide büyük bir durgunluğun yaşanmasına neden olmuştur.Kredi birlikleri de bu buhrandan kötü etkilenmesine rağmen, küçük tasarrufları toplayıp kredi imkanı yaratabildiği için buhranı çabuk atlatabilmiş, bankalar kapanırken yeni kredi birlikleri açılma imkanı bulabilmiştir.Ayrıca büyük buhrana rağmen, 1933 yılında sadece on eyalette Kredi Birliği Yasası çıkartılmamış, buna karşın geriye kalan otuzsekiz eyalette (tüm eyaletlerin %80'inde) Kredi Birliği Yasası kabul görmüştür (16).

1935 yılında CUNEB'in yerini "Ulusal Kredi Birliği Kurumu" (Credit Union National Association - CUNA) almıştır.CUNA'nın amacı, ABD'de kredi birliği hareketini beslemek ve yurtdışındaki kredi kooperatifi hareketlerini desteklemek olmuştur.Bu nedenle eyalet birlikleri oluşturulmaya, ayrı ayrı olan kredi birlikleri eyalet içinde oluşturulan bir birlikle birleştirilmeye gidilmiştir.CUNA'nın verdiği bu hizmetler üyelik ödenekleriyle finanse edilmiştir (17).

(15) David S.Kidwell ve Richard L.Peterson, **Financial Institutions,Markets and Money**, 1.b USA:The Dryden Press,1990, s.322.

(16) Johnson, op.cit., s.429 ve Moody ve Fite, op.cit., ss.127-128.

(17) Johnson loc.cit ve Moody ve Fite, op.cit, s.174.

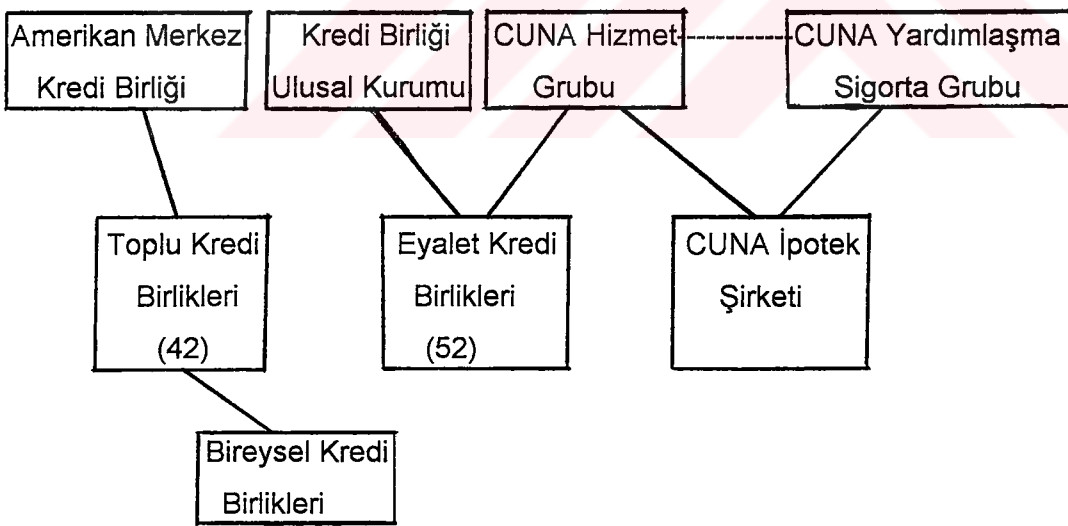
CUNA'nın ilk yönetim kurulu toplantısında CUNA'nın alacaklarını sigortalayan bir kurumun oluşturulmasına karar verilmiştir.1935 yılında bu hizmeti vermesi için "CUNA Yardımlaşma Sigorta Grubu" (CUNA Mutual Insurance Group) kurulmuştur.Bu kurum borçlunun ölümü halinde CUNA'ya paranın geri ödenmesini garanti etmiş, yani verilen krediyi sigortalamıştır (18).

Bir de ayrıca, kredi birliklerinde karlılığı artırma ve kredi için yeni ürün yaratma görevini üstlenen "CUNA Hizmet Grubu" (CUNA Service Group) oluşturulmuştur. Bu grubun üyeleri şu hizmetleri vermektedir:

- CUNA Supply Inc.; CUNA üyelerine dağıtmak amacıyla toptan alımlarda bulunmaktadır.
- CUNA Internet; Bireysel kredi birliklerinin on-line telekomünikasyon ağını oluşturmaktadır.
- ICU Services Inc.; ABD hükümetine ait menkul kıymetlerin yatırıma dönüştürülmesine, otomatik ödeme hizmetinin yaratılmasına, borç ve kredi kartı işlemlerinin yürütülmesine ve emeklilik hesaplarının açılmasına yardımcı olmaktadır.

Şekil 1

ABD'de Kredi Birliği Sistemi

Şekil 1. ABD'de Kredi Birliği Sistemi

(Kaynak: Hazel J.Johnson, **Financial Institutions and Markets a Global Perspective**, 1.b. (Singapore:Mc Graw - Hill International Editions Economics Series,1993), s.430.)

Kredi birliklerinde likiditeyi artırmak amacıyla, "CUNA İpotek Şirketi" (CUNA

(18) Johnson, loc.cit ve Moody ve Fite, op.cit., ss.209-210.

Mortgage Corporation) kurulmuştur. Bu ipotek şirketi kredi birlikleri tarafından verilen ipotekli kredilere likidite yaratmaya çalışmaktadır. Bu nedenle bir ipotek havuzu oluşturmakta ve menkul kıymetlendirilmiş ipoteklerin ikincil piyasada satışı sağlanmaktadır. Ayrıca CUNA Hizmet Grubu'nun araştırma-geliştirme faaliyetlerine önem veriyor olması, üye kredi birliklerinin ölçek ekonomilerini gerçekleştirmelerine ve finans sektörü içinde rekabet edebilmelerine yardımcı olmaktadır.

1974 yılında kredi birliklerinin kredi birliği gibi hizmet veren "Amerikan Merkez Kredi Birliği" (US Central Credit Union) faaliyetlerine başlamıştır. Bu birlik kredi birliklerinin aktiflerinin %1'ini toplayarak özel bir likidite olanığı yaratmaktadır. İşlemlerini finansman bonusu çıkartarak sürdürmektedir.

Amerikan Merkez Kredi Birliği ve kırkiki Toplu Kredi Birliği'nden oluşan bir "CUNA Toplu Kredi Birliği Ağı" (CUNA Corporate Credit Union Network) oluşturulmuştur. Bu ağ içinde yer alan bireysel kredi birlikleri özellikle, Amerikan Merkez Kredi Birliği tarafından yönetilen menkul kıymet portföylerine yatırım yapmakta ve ticari bankaların verdiği hizmetlerden de faydalanmaktadır (19).

Şekil 1'de de görüldüğü gibi; kredi birlikleri ABD'de kuruldukları günden bugüne kadar sürekli gelişmiş, oluşturulan ek kurumlarla desteklenmişlerdir. Bu ek kurumlar bir yandan kredi birliklerini denetlerken, diğer yandan likidite imkanını arttırmaya çalışarak finansal sistem içerisinde kredi birliklerinin korumasına yardımcı olmuşlardır.

1.2.4. ABD'DE KREDİ BİRLİKLERİNİN GELİŞİMİ

Kredi birlikleri 20 yy.'ın başında dar gelirlili insanlara ve ailelere ucuz kredi sağlamak ve onların tasarruflarını değerlendirmek amacıyla kurulmuştur. 1909 yılında çıkartılan "Massachusetts Kredi Birliği Yasası"nı takiben kredi birliklerinin gelişimi yavaş seyretmiş, ancak 1930 yılından itibaren sayıları hızla artmıştır. 1929-1933 yılları arasında yaşanan "Büyük Buhran"a karşın kredi birlikleri bu dönem içinde %107 oranında gelişim göstermiştir. Aynı dönemde üye sayısı sadece %35,9 oranında atmıştır. 1933 yılına kadar kurulan 2016 kredi birliğinde üye sayısı da 359.600'e ulaşmıştır (Bkz. Tablo 1). Büyük Buhran döneminde kredi birliklerinde yaşanan bu gelişimin aksine ticari bankaların sayısı 1920 yılında 30.000 iken 1933 yılında 15.000'e düşmüştür. Bankacılık sistemine olan güvenin azalması, kredi birliklerinin işine gelmiştir.

(19) Johnson, op.cit., ss.429-430.

Tablo 1
ABD'deki Kredi Birliklerinin Gelişimi

Yıllar	Kredi Birlikleri	Üye Sayısı
1909	1	
1921	190	72.310
1925	419	108.000
1929	974	264.908
1933	2016	359.600
1936	5241	1.170.445
1939	7964	2.309.183
1942	9767	3.144.603
1945	8683	2.842.989
1948	9924	4.090.700
1951	11279	5.169.400
1954	15041	7.355.642
1957	18198	9.861.500
1960	20148	12.059.200
1963	21382	14.579.300
1966	22684	17.922.600
1969	23776	21.628.300
1972	23070	25.690.300
1975	22611	31.262.800
1978	22202	40.720.000
1981	20697	45.069.000
1985	15045	45.265.000
1987	14335	50.066.000
1989	13371	60.400.000
1990	14549	61.610.957
1994	11425	62.221.247
1997	11353	72.100.000

(Kaynak: Hazel J.Johnson, **Financial Institutions and Markets a Global Perspective**,1.b Singapore:Mc Graw-Hill International Editions Economics Series,1993, s.431, J.Carroll Moody ve Gilbert C.Fite, **The Credit Union Movement Origins and Development 1850-1970**, 1.b USA:University of Nebraska Press,1971, s.359, Peter S.Rose, **Money and Capital Markets-Financial Institutions and Instruments in a Global Marketplace** , 6.b, Singapore:Mc Graw-Hill International Editions,1997, s.110, Aruna Srinivasan ve B.Frank King,"Credit Union Issues" **Federal Reserve Bank of Atlanta Economic Review**, Sayı no.3, 1998, s.34.)

1934 yılında çıkartılan kredi birliği yasasını, eyalet kanunlarını ve ulusal kurumların yeniden yapılanmasını takiben endüstri hızla gelişmiştir.1936 yılı sonunda kredi birliği ve üye sayısı iki katına çıkmıştır.Bu büyüme 1941 yılına kadar sürmüştür, kredi birliği sayısı 9891'e, üye sayısı da 3.304.390'a ulaşmıştır.Ancak bu gelişim 1941-1945 yılları arasında İkinci Dünya Savaşı nedeniyle tersine dönmüştür.Savaşın yarattığı belirsizlik nedeniyle üye sayısı azalmıştır.1942 yılında kredi birliklerinin sayısı 9891'den 9767'ye düşmüştür, üye sayısı da 3.144.603'e

gerilemiştir.Sonraki üç yılda kredi birliklerinde %11,1 oranında, üye sayısında da %9,6 oranında bir gerileme görülmüştür.Savaş sonrasında kredi birliklerinin sayısı artmaya başlamış, ancak üye sayısının artış oranı kredi birliklerinin artış oranından daha fazla olmuştur.1945'li yıllardan 1960'lı yıllara kadar kredi birlikleri ve üye sayıları hızla artmaya devam etmiştir.1960 yılından sonra kredi birliklerinde çoğalma hızı %5-6 seviyelerine gerilemiş, 1969 yılına kadar kurulmuş olan 23776 kredi birliğiyle bu tarihte zirveye ulaşılmıştır.Bu tarihten sonra kredi birlikleri azalmaya başlamış, buna sebep olarakta kredi birliklerinin tasfiye edilmesi ve birleşmelerin oluşması gösterilmiştir.Kredi birliklerinin tasfiye edilmesi sadece 1969 yılından sonra yaşanan bir durum değildir.1934-1970 yılları arasında da 6000 kredi birliği tasfiye edilmiştir.Bu tasfiye edilen birliklerin aktifleri 135,3 milyon dolar iken, zararları sadece 1,8 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.Bu zarar diğer kredi birlikleri tarafından telafi edilmiştir.Tasfiye edilen birliklerin verdikleri kredilerden doğan alacak hakları ve tasarruf hesapları diğer birliklere devredilmiştir.Kredi birliklerinin tasfiye edilmesinin nedeni, birçok küçük kredi birliğinin birleşmesi olmuştur.1970-1980 yılları arasında tasfiye edilen birliklerin %15'ten azı sadece 100.000 \$'lık tasarrufu kontrol altında tutmaktaydı.

Kredi birlikleri, finansal hizmetlerde yaşanan konsolidasyon eğilimlerinden fazlasıyla etkilenmiştir.Bu durum, 1970'li, 1980'li yıllar arasında kredi birliklerinin azalmasına, dolayısıyla az kredi birliğiyle çok finansal kaynağın kontrol edilir hale gelmesine yol açmıştır.Konsolidasyon şimdi de ticari bankalar arasında yaşanmaya başlamıştır (20).

Özetleyecek olursak; 1909 yılında kurulan kredi birlikleri hızla gelişimini sürdürmüş, 1930'lu yıllarda yaşanan Büyük Buhran'dan olumlu yönde etkilenmiş, ancak İkinci Dünya Savaşı'nda bu gücünü koruyamamıştır.Savaş sonrası kredi birlikleri ve üye sayısı çoğalmaya başlamış, ancak 1969 yılı sonrasında birleşmelerin oluşmaya başlamasıyla, kredi birliklerinin sayısı azalırken, üye sayısı artmıştır.Bu durum günümüze kadar devam etmiş, 1997 yılında kredi birlikleri 11353'e düşerken, üye sayısı da 72.100.000'e ulaşmıştır (Bkz.Tablo 1).

(20) Ibid, ss.430-432.

1.3. KREDİ BİRLİKLERİNE İLİŞKİN YASAL DÜZENLEMELER

1.3.1. KREDİ BİRLİĞİ YASASI

İlk önceleri kredi birliklerine eyaletler tarafından imtiyazlar verilirken, 1934 yılından sonra kredi birliklerine federal imtiyazlar verilmeye başlanmıştır. 1934 yılında kabul edilen "Federal Kredi Birliği Yasası" (Federal Credit Union Act) şu koşulları getirmiştir:

- Kurucu üyeler en az yedi kişiden oluşabilecektir.
- Fonlar sadece üretim amacıyla yatırılabilir (Üretimi teşvik etmektedir).
- Kredi birlikleri kurumlar vergisinden muaf olacaktır.
- İmtiyazlar "Çiftçi Kredi Yönetimi" (Farm Credit Administration) tarafından garanti altına alınacaktır (Bu yönetim kredi birliklerini kontrol edebilecektir).

1942 yılında "Federal Kredi Birliği Programı" (Federal Credit Union Program), "Federal Mevduat Sigorta Şirketi"nin (Federal Deposit Insurance Corporation) eline geçmiştir. Bundan altı yıl sonra, "Federal Kredi Birlikleri Güvenlik Acentası" (Federal Security Agency) sorumluluğu üzerine almıştır. 1953 yılında bu acentanın tasfiye edilmesiyle "Federal Kredi Birlikleri Bürosu" (Bureau of Federal Credit Unions) kurulmuş ve bu büro kredi birliklerini sağlık, eğitim ve refah gibi bölümlere ayırmıştır.

1970 yılında Federal Kredi Birliği Yasası'nda yapılan bir düzeltmeyle "Ulusal Kredi Birliği Yönetimi"nin (National Credit Union Administration - NCUA) ve "Ulusal Kredi Birliği Pay Sigorta Fonu"nun (National Credit Union Share Insurance Fund - NCUSIF) oluşturulmasına karar verilmiş ve federal imtiyazların verilmesinin yönetimi de NCUA yöneticilerine bırakılmıştır. NCUA, ABD'nin altı ayrı bölgesine kurulmuştur (21).

Kısacası; kredi birliklerine ilk imtiyazlar eyaletler tarafından verilmiştir. 1934 yılında çıkartılan yasayla federal imtiyazlar verilmeye başlanmış, dolayısıyla kredi birliklerine tanınan imkanlar artmış, kurallar liberalize edilerek kredi birliklerinin gelişimi sağlanmıştır. NCUA da federal imtiyazların verilmesinde yetkiyi elinde bulundurmıştır.

NCUA 1970 yılından bu yana federal kural koyuculuk görevini üstlenmiş, imtiyazlar vermiş, yapılan işlemleri denetlemiş ve payları ve mevduatları sigortalamıştır. 1981 yılında federal imtiyaz verilen kredi birliklerinin sayısı 12185'e ulaşmış, bu da tüm ABD'deki kredi birliklerinin %58'ini oluşturmuştur. Aynı dönemde eyaletler tarafından imtiyaz verilen kredi birliklerinin sayısı da 8934 olmuştur. Kredi

(21) Ibid., s.432.

birliklerine verilen imtiyazlar nüfus yoğunluğuna ve nüfus büyüme hızına bağlanmıştır.Bu nedenle nüfus yoğunluğu fazla olan Kaliforniya, New York, Pennsylvania ve Texas'ta verilen imtiyazlar nisbi olarak son yıllarda daha fazla olmuştur (22).

ABD'de kredi birliklerine verilen imtiyazlar ve konulan kurallar hem eyaletler hem de federal olarak uygulamaya konulmaktadır.Bugün kredi birliklerinin beşte üçüne federal olarak haklar verilirken geri kalanına eyaletler tarafından haklar verilmektedir.Federal kredi birliklerinin kuralları, 1970 yılından bu yana federal hükümet içinde bağımsız olarak hareket eden NCUA tarafından konulmaktadır.

Kredi birliklerinin yaklaşık %90'ı NCUSIF'in sigorta imkanından faydalanmaktadır. Kredi birliklerinde 100.000 \$'a kadar olan mevduatlar NCUSIF tarafından sigortalanmıştır.Eyalet imtiyazlı kredi birliklerinin, NCUA kurallarına uyarak sigortalama işlemini federaller kadar iyi yapabilecekleri ileri sürülmektedir.1970-1980 yılları arasında NCUSIF'e üye kredi birlikleri her 100\$'lık pay hesabı için %1/12 oranında, başka bir deyişle 0,083 \$ prim ödemekteydi.Ancak 1980 öncesinde kredi faiz oranlarının yüksek oluşu birçok fabrikanın kapanmasına ve sigorta fonlarının kurmasına neden olmuştur.Bu nedenle NCUSIF'te fon artışı sağlayabilmek için, primler 100 \$'lık pay hesabı başına 0,17 \$'a yükselmiştir.1984 yılında ABD Meclisi NCUSIF'in sermaye artırımına gitmesini onaylamıştır.Bu yasanın kabulü ile NCUSIF'e üye kredi birlikleri sigortalı payların %1'ini karşılık olarak NCUSIF'e yatırmaya başlamışlardır.Bu para harcanmamakta ve üye kredi birliklerinin aktif hesabına kaydedilmekteydi.NCUSIF tarafından bu yolla elde edilen gelir, zararı kaşılamak amacıyla kullanılmaktaydı.Ayrıca, yıllık sigorta primi de gerektiği zaman bu amaca yönelik kullanılmaktaydı (23).

Görüldüğü gibi NCUA kredi birliklerinin haklarının genişlemesine imkan tanırken, NCUSIF de mevduatların sigortalanmasına çaba göstermekteydi.Her ikisi de kredi birliklerinin gelişiminde önemli bir yer edinmişlerdir.

1.3.2. KREDİ BİRLİĞİ YASASINDAKİ DÜZELTMELER

1977 yılında Federal Kredi Birliği Yasası'nda yapılan düzeltmeyle, federal kredi birliklerinin yatırım yapma ve borç verme yetkisi serbestleştirilmiştir.Yapılan düzeltmeye göre;

(22) Rose ve Fraser, op.cit., s.405.

(23) Johnson, op.cit., s.433.

- Federal kredi birlikleri 30 yıl vadeli gayrimenkul ipotekli kredi ve 15 yıl vadeli konut kredisi ve konut tadilat kredisi verebilecekti.
- Menkule dayalı kredilerin vadesi 10 yıldan 12 yıla çıkabilecekti.
- Devlet garantili krediler, pay sertifikaları (Mevduat sertifikası benzeri) gibi yeni finansal ürünlerin oluşumuna izin verilecekti (24).

Bu değişikliklerle kredi birlikleri, uzun vadeli gayrimenkul kredisi verebilmeye ve farklı finansal ürünlerin piyasada etkin olmaya başlamasına yol açmıştır.

1.3.3. FİNANSAL KURUMLAR REFORM YASASI

1978 tarihinde "Finansal Kurumlar Reform Yasası"nı (Financial Institutions Reform Act) kabul edilmiştir. Bu yasayla NCUA yeniden düzenlenmiş ve kredi birliklerinin diğer finansal kurumlarla rekabet edilebilirliğini arttırmak için kredi birliklerinin sayısı azaltılmaya çalışılmıştır. Yönetimde yer alan, idareci ve kredi birliği kurulunun yerine, başkan tarafından atanan ve senato tarafından da onaylanan üç kredi birliği üyesinden oluşan bir kurulun oluşturulmasına karar verilmiştir. Yeni kurul üyeleri en fazla altı yıl hizmet verebilecektir. Ayrıca, verilen haklar, yapılan denetlemeler için toplanan ücret artık herbiri için ayrı ayrı toplanacaktır.

Bu yasayla ayrıca aşağıda yer alan finansal ürünlere ve aktivitelere izin verilmiştir:

- Altı aylık, 10.000 \$'lık pay sertifikaları çıkartılabilecektir.
- 100.000 \$'ı aşan pay sertifikalarına en fazla piyasa faiz haddi uygulanabilecektir.
- Küçük pay sertifikalarına en fazla %8 faiz uygulanacaktır.
- Yapılan ipotekleri satma hakkı verilmiştir. Bu ipotekler "Federal Ulusal İpotek Birliği"ne (Federal National Mortgage Association - FNMA), "Federal Konut İdaresi İpotek Şirketi"ne (Federal Home Loan Mortgage Corporation - FHMLC) ve "Hükümete Bağlı Ulusal İpotek Birliği"ne (Government National Mortgage Association - GNMA) satılabilecektir.

1978 yılındaki bu kanunla "Merkez Likidite Kurumu" (Central Liquidity Facility - CLF) oluşturulmuştur. Bu kurumla kredi birliği arasındaki ilişki, Merkez Bankasıyla Ticari Banka arasındaki ilişki gibidir. Yani CLF kredi birliklerinde likiditenin artırılmasına yardımcı olmuş, kısa vadeli likidite kısıtlarını ortadan kaldırmaya çalışmıştır. Federal ve eyalet imtiyazlı kredi birlikleri, sermayelerinin %5'ini teminat

(24) Ibid.

gösterek CLF'ye katılabilmekte, kısa vadeli kredi olarak geçici likidite ihtiyaçlarını karşılayabilmekteydi. Ayrıca bir sigorta fonu olan NCUSIF de CLF'ye borçlanabilmekteydi. Tüm bunların yanında CLF'nin fonlarının büyük çoğunluğunu federal hükümet ödünç almaktaydı (25)

Görüldüğü gibi 1978 yılında çıkartılan yasayla, kredi birliklerinin diğer finansal kurumlarla rekabet olanağı artırılmıştır. Bu amaçla kredi birlikleri birleştirilmiş, böylelikle maliyetleri azaltılmış, güçleri artırılmış, yeni finansal ürünler yaratılmış ve kredi birliklerinin likidite olanakları arttırılmaya çalışılmıştır.

1.3.4. MEVDUAT KURUMLARINDA DEREGULASYON VE PARA KONTROL YASASI

1980 yılındaki yasal düzenlemelerle mevduat kurumlarında deregulasyona gidilmiş ve "Para Kontrol Yasası" (Depository Institutions Deregulation and Monetary Control Act - DIDMCA) çıkartılmıştır (26). Böylece pay çekleri (Share drafts) (Faiz doğuran işlemler hesabı) ve diğer faiz doğuran işlemler hesapları yasallaştırılmıştır. Kredi birlikleri de diğer tasarruf kurumları (Tasarruf ve Kredi Birlikleri ve Müşterek Tasarruf Bankaları) gibi Amerikan Merkez Bankası'nın (Federal Reserve System-FED) kontrolü altına girmiş, dolayısıyla da zorunlu karşılık ayırmaya başlamıştır. DIDMCA diğer tasarruf kurumlarına etki ettiği gibi kredi birliklerini de etkilemiş, dolayısıyla federal mevduat sigorta limiti 100.000 \$'a çıkartılmış, mevduat faiz oranları da deregule edilmiştir. Kredilere fahiş faiz uygulayan eyalet yasalarının yerine DIDMCA uygulanmaya başlamıştır. Kredi birliklerinde önceden ayda %1 (Yıllık %12) oranında olan kredi faiz haddi yıllık %15'e yükseltilmiştir. DIDMCA'nın meydana getirilmesinde etkili olan NCUA, kredi birlikleri kurullarına oranları belirleme yetkisi vermiştir (27).

Finans piyasasında yenilikler yaşanmaya başlamış, dolayısıyla kredi birlikleri de bundan etkilenmiştir. Ancak yenilikler olur olmaz, diğer tasarruf kurumlarında olduğu gibi kredi birlikleri de FED'in kontrolü altına girmiş ve munzam karşılık yatırmak zorunda kalmıştır.

(25) Ibid.

(26) Deregulasyon, faiz oranları üzerindeki kontrolün kaldırılmasıdır.

(27) Johnson, loc.cit.

1.3.5. GARN - St.GERMAIN YASASI

“Garn - St. Germain Mevduat Kurumları Yasası” (Garn-St.Germain Act) 1982 yılında kabul edilmiş, böylece kredi birlikleri daha esnek bir yapıya sahip olmuştur.Federal kredi birlikleri; payların nominal değerini ve örgütün içsel yapısını belirleyebilme hakkına sahip olmuştur.Bu yasayla ayrıca, ipotekli kredi (Gayrimenkule dayalı borçlanma) imkanı daha da serbestleştirilmiştir. İpotekli kredilerin ölçğine ve vadesine getirilen sınırlamalar kaldırılmıştır.Bu nedenle birincil ipoteklerin yeniden finanse edilmesine izin verilmiş ve ikincil ipoteklerin de vadeleri genişletilmiştir (28).Daha önceki yasayla kredi birliklerine munzam karşılık yatırma zorunluluğu getirilmiş, ancak kredi birliklerinin hesap dengeleri bozulmuş, dolayısıyla da yeni yasayla 2 milyon dolara kadar olan mevduatlar munzam karşılıktan muaf tutulmaya başlanmıştır.

Tüm bunlara ek olarak, NCUA'nın 1982 yasası hakkındaki yorumuna göre; kredi birlikleri yönetimi bu yasayla daha özerk bir hal almıştır.Çünkü kredi birlikleri, hem payların tipini hem de ödenecek kar payı oranlarını kendisi belirleyebilecektir.Ayrıca kredi birlikleri diğer kredi birlikleriyle veya diğer finansal araçlarla birlikte çalışma olanağı bulabilecektir (29).

Kredi birliklerine ilişkin yasal düzenlemelerde son adım olan 1982 yasası ile kredi birlikleri daha esnek bir yapıya kavuşarak, özerk bir hal almıştır.Tüm finansal piyasalarda yaşanan liberalizasyon sürecine kredi birlikleri de uyum sağlamayı başarmıştır.

(28) Piyasalar, işlem yoğunluklarına göre birincil ve ikincil ipotek piyasası şeklinde ikiye ayrılmaktadır.Birincil ipotek piyasası, kredi talep edenlerle kredi arz eden fon kurumlarının karşı karşıya geldikleri yerdir.İpotek tesis edildikten ve kredi açıldıktan sonra, bu ipotek kredisinin ilk alacaklı (kreditör) kurum tarafından, başka bir fon kurumuna satılması ikincil ipotek piyasasını oluşturmaktadır.

(29) Johnson, op.cit., s.434.

BÖLÜM 2

FİNANSAL ARACI KURUM OLARAK KREDİ BİRLİKLERİ

2.1. KREDİ BİRLİKLERİNDE ORGANİZASYON

Bu bölümde kredi birlikleri sistemi, ABD'deki kredi birlikleri baz alınarak incelenecektir. Finansal kurumların çoğu şirketler gibi örgütlenmişlerdir. Bu nedenle, bu kurumların çoğunda işletmelerde olduğu gibi hissedarlar, yönetim kurulu, günlük işlerle uğraşan bir idari kadro ve bu idari kadronun yardımcıları yer almaktadır. Bir finansal kurum olan kredi birliklerinin de kendilerine has örgütsel yapıları vardır. Bazı açılardan tamamıyla şirketlere benzerken, bazı açılardan hiç mi hiç benzememektedir. Kredi birliklerinin üç önemli yönetim organı bulunmaktadır. Bunlar Yönetim Kurulu, Kredi Komitesi ve Gözetim Komitesidir. Ayrıca kredi birliklerinin ve yönetim organlarının meydana gelmesinde hissedarların da büyük payı vardır. Burada yönetim organları ve hissedarların yönetimdeki payı ayrı ayrı incelenecektir.

2.1.1. HİSSEDARLAR VE YÖNETİM KURULU

Bir kredi birliğinde hissedarlar (The Owners) aynı zamanda o birliğin sahibi olabilmekte, yatırdıkları mevduatlar ve birlikten aldıkları kredilerle o kredi birliğine üye olabilmekte ve sahiplik payı nedeniyle de bir oy hakkı kazanabilmektedirler. Kredi birliği üyeleri (Hissedarları) verdikleri oylarla birliğin başında bulunacak memurları seçmektedirler. Bu oy hakkı sayesinde üyeler ayrıca; verilecek hizmetleri seçebilmektedirler. Yani, kredi faiz hadlerini ve yatırdıkları mevduatlara verilecek kar payı oranlarını belirleyebilmektedirler. Gerçek demokrasilerde uygulandığı gibi; üyenin birliğe ne kadar para yatırdığına ya da birlikten ne oranda borçlandığına bakılmaksızın sadece bir oy hakkı bulunmaktadır. Şirket hissedarları gibi kredi birliği üyeleri de, elde edilen gelirden masraflar (işlem giderleri) ve yedek akçeler çıkartıldıktan sonra kalan tüm kazançtan kar payı (Temettü) almaktadır. Çünkü birlik üyelerinin yatırdıkları paralar onların mevduat hesaplarını değil, hisselerini oluşturmaktadır. Bu hesaplar bilançoda borçlar kısmında değil de öz sermaye kısmında yer aldığından, üyeler yatırdıkları

tasarruflarına faiz alamamakta, buna karşın birliğin kazancından kar payı almaktadırlar. Bu kar payı üyelere iki şekilde ödenmektedir:

- 1- Tasarruf hesaplarına kar payı olarak
- 2- Verilen kredilerin faizlerinde indirim yapılarak

Bir kredi birliği kapatılırsa veya tasfiye edilirse, tüm borçlar ödendikten sonra kalan aktifler, üyeler arasında dağıtılmaktadır (30).

Kredi birliği üyeleri tarafından seçilen **yönetim kurulu** (The Board of Directors), birliğin politikasını belirlemektedir. Bu kurul, mevduat kabulü ve kredi yaratılması ile ilgili kuralları oluşturmakta ve üyelerin finansal ihtiyaçlarını karşılayacak hizmet aralığını belirlemektedir. Kurul üyeleri genellikle senede bir kez yapılan yıllık toplantılarla seçilmekte, ayrıca bu üyeler ve birlikteki diğer memurlar birlik üyeleri arasından belirlenmektedir. Kredi birliklerinde hazineden sorumlu kişiler genellikle maaşlı çalışmakta, buna karşın yönetim kurulu üyeleri ücretsiz hizmet vermektedirler (31).

Kısacası birlik üyeleri verdikleri oylarla; birliklere yeni üye başvurularını değerlendirebilecek, mevduat ve faiz oranlarını tespit edebilecek, maksimum mevduat miktarlarını ve kredi oranlarını ve miktarlarını belirleyebilecek, kar payı oranını açıklayabilecek, eldeki fonları yasaların öngördüğü şekilde plase edebilecek bir yönetim kurulunun oluşumuna yardımcı olmaktadır (32). Kredi birliği üyeleri tarafından seçilen yönetim kurulu üyeleri, bir yandan birlik üyelerinin haklarını korumaya, bir yandan da bu üyelerin birlikten sağlayacakları faydaların maksimize edilmesine çalışmaktadırlar. Yönetim kurulunun kredi birliği için önemi büyük olduğundan, seçilen kurul üyelerinin kalifiye üyeler olması birliğin başarılı olması açısından önem taşımaktadır.

2.1.2. KREDİ BİRLİĞİ KOMİTELERİ VE YÖNETİMİ

2.1.2.1. KOMİTELER

Bir kredi birliğinde idari görevlerin çoğu komiteler tarafından yürütülmektedir. Örneğin; kredi birliklerinde ticari bankalarda olduğu gibi bir **kredi**

(30) Rose ve Fraser, op.cit., s.410, Rose ve Fraser, **Financial Institutions**, 3.b., USA: Business Publications Inc., 1988, s.481 ve Peter S. Rose ve James W. Kolari, **Financial Institutions Understanding and Managing Financial Services**, 1.b USA: Richard D. Irwin, Inc., 1995, s.498.

(31) Rose ve Fraser, **Financial Institutions**, 2.b., s.410 ve 3.b., s.481 ve Rose ve Kolari, op.cit., s.499

(32) Erkoç, op.cit., ss.10-11.

komitesi (The Loan Committee) mevcuttur. Bu komite ya birlik üyeleri arasından seçilmekte, ya da zaten birlik üyelerinden oluşan yönetim kurulu tarafından atanmaktadır. Kredi komitesinin görevi; kredi birliğine yapılan kredi başvurularını değerlendirmek ve kredi talebinde bulunan üyenin kredi yeterliliğini araştırmaktır (33). Kredi komitesi kredi başvuruları ile ilgili her türlü araştırmayı yapmaya yetkilidir. Kredi komitesi tarafından alınan kararın bir başkası tarafından değiştirilmesi mümkün değildir (34).

Kredi birliklerinde ayrıca bir **eğitim komitesi** (The Education Committee) bulunmaktadır. Bu komite, kredi birliğinin tanıtımından sorumludur. Burada amaç, kredi birliğine yeni üyelerin katılmasını sağlamaktır (35).

Kredi birliklerinde yer alan bir diğer komite de **gözetim (denetim) komitesidir**. (The Auditing Committee) Gözetim komitesi, kredi birliği faaliyetlerinin gerektiği gibi yapılıp yapılmadığını kontrol etmektedir. Bu amaçla, gözetim komitesi her ay belli aralıklarla yönetim kurulu ve kredi komitesinin kayıtlarını ve toplantı tutanaklarını incelemektedir. Ayrıca gözetim komitesi en az yılda iki defa olmak üzere kredi birliğinin defterlerini kontrol etmekte ve en az bir defa kredi birliğinin denetimini yapmaktadır (36). Bu komite birliğin yönetim kurulu tarafından atanmaktadır. Komite üyeleri, birlik üyelerinin finansal ihtiyaçlarını karşılayabilmelerine yardımcı olmak amacıyla gönüllü olarak, ücret almadan hizmet vermektedir (37).

Görüldüğü gibi; birlik içinde kredi taleplerinin uygunluğunu kredi komitesi belirlerken, kredi birliğinin tanıtımını, reklamını eğitim komitesi yapmakta, birlik içinde tutulan kayıtların kontrolünü de gözetim komitesi üstlenmektedir. Komiteler verdikleri bu hizmetlerle yönetim kurulunun daha iyi çalışmasına yardımcı olmaktadır.

2.1.2.2. DİĞER ÇALIŞANLAR

Kredi birliklerinde günlük işlemlerin yürütülmesi için dört farklı kişiye yetki verilmiştir. Bunlar;

- Başkan (The President)
- Başkan yardımcıları (Vice President) (Bir yada daha fazla)
- Sekreter (The Secretary)
- Hazineden sorumlu kişidir (The Treasurer).

(33) Rose ve Fraser ,Financial Institutions, 2.b., s.410 ve 3.b., s.481 ve Rose ve Kolari,loc.cit.

(34) Erkoç, op.cit., s.411.

(35) Rose ve Fraser ,Financial Institutions, 2.b., s.410 ve 3.b., s.481 ve Rose ve Kolari,loc.cit.

(36) Erkoç, loc.cit.

(37) Rose ve Fraser ,Financial Institutions, 2.b., ss.410-411 ve 3.b., s.481 ve Rose ve Kolari,loc.cit.

Özellikle küçük kredi birliklerinde hazineden sorumlu kişi haricinde diğer memurlar gönüllü çalışmaktadır.Kredi birliklerinin uzun yıllardır yaşadığı en büyük problem, yönetimde yetenekli profesyonel yöneticilerin olmayışıdır.Kalifiye yönetici eksikliği son yıllarda kredi birlikleri arasında birleşmelerin çoğalmasi ile artma eğilimine girmiştir.

Kredi birliklerinde çalışanların sorumlulukları, birçok özel sektör çalışanından farklı değildir.Kredi birliğinde başkanın görevi; günlük işlemlerin yürütülmesini sağlamak ve kurul toplantılarını yürütmektir.Başkan yardımcısı ise; kredi birliklerinde bulunan komitelerin birine veya birçoğuna başkanlık etmekte ve başkan bulunmadığı zamanlarda başkanın yerini almakta, görevlerini üstlenmektedir.Kredi birliğinde sekreterin görevi ise; raporların hazırlanmasına ve üyelere dağıtılmasına yardımcı olmak ve resmi toplantıların tutanaklarını hazırlamaktır.Kredi birliklerinin en önemli çalışanlarından olan hazineden sorumlu kişiler ise daha önce de belirtildiği gibi, birliğin tek maaşlı çalışanıdır.Hazineden sorumlu kişi, kredi veren memurları, veznedarı ve diğer üye kadroları yönetmekte ve kredi birliğinin kayıtlarını tutmaktadır (38).

Yönetim Kurulu, Kredi Komitesi ve Gözetim Komitesi gibi önemli yönetim organlarının yanı sıra başkan,başkan yardımcısı, sekreter ve hazineden sorumlu kişi gibi yönetim organlarını destekleyen, onların verimli çalışmalarına yardımcı olan memurlar da kredi birlikleri organizasyonu içerisinde yer almaktadır.Tüm çalışanlar üyeler arasından seçilmekte ve hazineden sorumlu kişi haricinde hepsi kredi birliği için gönüllü çalışmaktadır.Bu da bize kredi birliklerinin "Kendi kendine yardım" prensibine dayandığını göstermektedir.

2.1.3. ENDÜSTRİNİN ORGANİZASYON YAPISI

2.1.3.1. İŞBİRLİĞİ

Daha önce de belirtildiği gibi kredi birlikleri arasında rekabeti arttırmak amacıyla, kredi birlikleri birleştirilmeye ve üyelik tabanı genişletilmeye çalışılmıştı.Tüm bunlara rağmen, kredi birliklerinde üyelik ve mevduat açısından rekabet, diğer finansal kurumlara oranla kısıtlı kalmıştır.Kredi birliklerinin aralarındaki bu rekabet boşluğu; birliklerin işbirliği yapmaları (Reklam, tanıtım programlarını ve iş bilgilerini aralarında paylaşmaları), üyelik ihtiyaçlarını arttırmaları ve gönüllü olarak hizmet vermeleri sebebiyle iyice artmıştır (39).Rekabeti arttırmak amacıyla yapılan bu çalışmalar ters tepmiş, hatta rekabet boşluğu yaratmıştır.

(38) Rose ve Fraser ,*Financial Institutions*, 2. b., s.411 ve 3. b., s.482 ve Rose ve Kolari,loc.cit.

(39) Rose ve Kolari, loc.cit.

2.1.3.2. ENDÜSTRİ BİRİMLERİ

Kredi birliği endüstrisi yerel, eyalet, ulusal ve uluslararası açılardan iyi organize olmuştur.Tüm kredi birlikleri endüstrinin bir parçası haline gelmiştir.Endüstrinin, ulusal seviyede ana örgütü CUNA'dır.ABD'de 1934 yılında kurulan CUNA, endüstrinin sesi olmuş, ulus içinde ve uluslararası alanlarda verdiği hizmetlerle tüm kredi birlikleri üzerinde etkili olmuştur.Kredi birliklerinin %90'dan fazlasını içinde barındıran CUNA, üye kredi birliklerini ve halkı kredi birliklerinin önemi konusunda bilinçlendirmiştir.CUNA, kredi birliklerinin gelişimine ve yeni hizmetlerin sunulmasına (Kredili hayat ve sağlık sigortası gibi) yardımcı olmaktadır.Yeni kanunların kredi birlikleri üzerindeki etkileri ve kredi birliklerinin verdiği hizmetlerin gelişimi de CUNA tarafından takip edilmektedir.Tüm dünyadaki kredi birlikleri hareketini takip eden "Kredi Birlikleri Dünya Konseyi" (World Council of Credit Unions) 'de ABD'de bulunmaktadır.Bu konsey CUNA benzeri faaliyetleri tüm dünyadaki kredi birlikleri için yerine getirmektedir.

Özellikle ABD'de kredi birlikleri yerel ve eyalet seviyesinde iyi organize olmuştur.Örneğin; kredi birliklerinde çalışanların eğitimleriyle ya da kredi birliklerinin tanıtımıyla uğraşan birlikler ayrı bölgelerde kurulmuşlardır.Genellikle her kredi birliği, en azından bir eyalete veya bölgesel bir organizasyona dahil olmaktadır.Kredi birliklerinin katılımıyla oluşan gruplara "Toplu Kredi Birliği" (Corporate Credit Unions) veya "Kredi Birliği Ligi" (Credit Union Leagues) denmektedir.

Bugün sayıları 40'ı aşan toplu kredi birlikleri, kredi birliklerine kredi sağlayarak birliklerin likidite ihtiyacını karşılamakta ve yaptıkları işlemlere yardımcı olmaktadır.Ayrıca kredi birlikleri; toplu kredi birlikleri sayesinde yatırım fonlarını bir havuzda toplayabilmekte ve para piyasasından faiz getirisi elde edebilmektedirler.

Diğer yandan kredi birliği ligleri ise; belli bir eyalette yer alan kredi birliklerine, işlem bilgisi ve çalışanlarına eğitim hizmeti sağlamakta, tanıtım işleriyle uğraşmakta ve kendisine bağlı bulunan kredi birliklerine yasal öğütlerde bulunmaktadır.ABD'nin 50 eyaletinde de kredi birliği ligleri bulunmaktadır (40).

Demek ki; kredi birliği endüstrisinin iyi organize olabilmesine başlıca sebep CUNA'nın varlığıdır.CUNA kredi birliklerinin eyaletler içerisinde biraraya gelerek birbirlerine destek olmaları gerektiği kanısına varmış, bu amaçla "Toplu Kredi Birliği"nin ve "Kredi Birliği Ligi"nin oluşumuna yardımcı olmuştur.Bu yolla kredi birlikleri likidite ihtiyaçlarını karşılayabilecek, bilgi alışverişinde bulunabilecek ve

reklamlarını daha iyi yapabileceklerdir.

2.2. KREDİ BİRLİKLERİNE KATILMA ESASI

2.2.1. ORTAKLIK SENEDİ (PAY SENEDİ)

Bir kredi birliğiyle diğer finansal araçlar arasındaki temel farklardan biri, herkesin belli bir kredi birliğine para yatırma ve kredi çekme hakkının olmayışdır. Bir kredi birliği tarafından sunulan hizmetlerden faydalanabilmek için, o birliğe üye olmak gerekmektedir. Ancak, üyelik için bazı şartlar vardır. Kredi birliklerinin çoğu aynı işverene hizmet eden veya aynı sanayi dalında çalışan bireyler tarafından kurulmuştur. Yani, aynı mesleği icra eden veya aynı işyerinde çalışan insanlar kredi birliklerini meydana getirmekte, o birliklere üye olmakta ve üyelik payları da ortaklık senediyle (Common Bond) belirlenmektedir. Örneğin; Los Angeles'taki "Kaliforniya Öğretmenler Kredi Birliği" (California Teachers Credit Union) Kaliforniya'daki öğretmenlere hizmet vermektedir (41). Üyeler genellikle kalifiye insanlardan seçilmektedir. Bir kredi birliğinde en az 5 \$'lık bir mevduat hesabı açılarak birliğe üye olunabilmektedir. Kredi birlikleri hisse senedi çıkartamadıklarından birliklerin sahipleri mevduat sahipleri olmaktadır. Birliklere yatırılan mevduatlara "Pay", mevduata ödenen faize de "Kar Payı" ya da "Temettü" denilmektedir. Kar payı garantili değildir. Bu nedenle paylar CUNA tarafından sigortalanmaktadır. Kredi birlikleri kar amacı gütmeyen kurumlar olduklarından, kurumlar vergisinden muaf tutulmaktadır (42).

Ortaklık senedi de kredi birliklerini diğer finansal kurumlardan ayırmaktadır. Ortaklık senedi sosyal, mesleki ve bölgesel (Associational, occupational, residential) olabilmektedir. En yaygın olarak görülen ortaklık senedi türü mesleki kredi birliklerindedir. Tüm kredi birlikleri içinde oranı %78 olan mesleki kredi birliklerinde, aynı meslek grubunda bulunan insanlar biraraya gelmektedir. Mesleki kredi birliklerinde en büyük payı imalat sektörü alırken, onu hükümet ve eğitim hizmetleri takip etmektedir. Mesleki kredi birliklerinin ardından %16'lık payla sosyal kredi birlikleri gelmektedir. Örneğin; dini gruplar, işçi birliklerinin oluşturduğu gruplar sosyal kredi birliklerini meydana getirmektedir. Bu sosyal kurumların oluşturdukları birliklerde üyelik payları sosyal ortaklık senediyle belirlenmektedir. Bölgesel kredi birliklerinin oranı ise mesleki ve sosyal kredi birliklerine göre daha azdır. Tüm kredi birlikleri içindeki payı %6 olan bölgesel

(41) Ibid., s.497.

(42) Madura, loc.cit.

kredi birliklerinde, ortak bir coğrafik bölgede bulunmak esastır.Bölgesel kredi birliklerinde de bir coğrafik bölgede bulunmak esastır., üyelik payları bölgesel ortaklık senediyle belirlenmektedir.Ortaklık senedinin türü kredi birliklerinde üyelik alanının tanımlanmasına yardımcı olmaktadır.Eğer eyalet kanunlarında izin verilmişse; üyelik alanından (Mesleki, sosyal veya bölgesel bir birlikten) ayrılan bir kimse, kredi birliği üyeliğini devam ettirebilmektedir (43).

Tablo 2

Üyelik Tipine Göre Kredi Birlikleri

		Tüm Kredi Birliklerinin Yüzdesi	Tüm Kredi Birliği Üyelerinin Yüzdesi	Tüm Kredi Birliği Aktiflerinin Yüzdesi
Mesleki	1987	78,1	84,3	87,3
	1984	78,4	84,8	87,9
Sosyal	1987	16,2	8,4	5,9
	1984	16,6	9,7	6,9
Bölgesel	1987	5,7	7,3	6,8
	1984	5,0	5,4	5,2

(Kaynak:David S.Kidwell ve Richard L.Peterson, **Financial Institutions, Markets and Money** 4.b,USA:The Dryden Press,1990, s.324.)

Sosyal kredi birliklerinin aktifleri sayılarına oranla çok daha düşüktür.Buna karşın, mesleki kredi birlikleri tüm kredi birliği aktiflerinin %87'sini elinde bulundurmaktadır.Son yıllarda, bölgesel kredi birliklerinin sayıları artarken sosyal kredi birliklerinin sayıları azalmış, ayrıca birliklerin aktif yapıları da benzer özellikler göstermiştir (Bkz.Tablo 2).

Son yıllarda federal ve eyalet kanunlarında liberalizasyona gidilmiş ve ortaklık senedi daha da geliştirilmiştir.Önceleri sadece kırsal kesimde kurulmasına izin verilen bölgesel kredi birliklerinin şehirlerde de kurulmasına izin verilmiştir.Kredi riskinin azaltılması amacıyla, büyük ölçekli mesleki kredi birlikleri küçükleriyle birleştirilme yoluna gidilmiştir.Kredi birliklerinde "Bir kez üye olan, her zaman üye olur" prensibi benimsenmiş ve üyelerin ailelerindeki her bireyin birliğe üye olabilmesine imkan tanınmıştır (44).

Kısacası; kredi birliklerine yatırdıkları mevduat oranında üyeler pay sahibi olmakta, bu paylar sayesinde kredi birliğinde bir mülkiyeti temsil eden ortaklık senedini ellerinde bulundurmaktadırlar.Üyeler yatırdıkları mevduata, birliğin faaliyeti

(43) Kidwell ve Peterson, loc.cit ve Johnson, op.cit., s.427.

(44) Kidwell ve Peterson,op.cit., s.323.

sonucu oluşacak bir getiriye elde etmektedirler.Kredi birlikleri üyeleri aynı meslek grubunun, aynı sosyal örgütün veya aynı coğrafi bölgenin insanlarından oluşabilmektedir.Belli sınırlar içinde yer alan bireyler, kredi birliklerine üye olmaktadır.

2.2.2. ÜYELİĞİN YAYILMASI

Bir kredi birliğine birtakım imtiyazların verilebilmesi için en az 100 üye bulunması gerekmektedir (Federal imtiyazların verilebilmesi için en az 500 üye bulunması gerekmektedir).Bununla birlikte küçük gruplar da kredi birlikleri oluşturabilmektedir.

Son yıllardaki eğilimlerle, kredi birliği hareketinin yayılmasına ve ölçeğinin büyümesine çalışılmıştır.Bu nedenle NCUA, kredi birliği üyeliğine getirilen birçok kısıtlamayı kaldırmıştır.Örneğin, aynı eyalette veya toplulukta bulunan insanlar birlik oluşturabileceklerdir.Başka bir örnek verecek olursak, 50 yaşını aşmış, emekliliği hak etmiş tüm vatandaşlar emekli insanların oluşturduğu bir kredi birliğine üye olabileceklerdir.Birlik üyeliklerinin yayılması amacıyla birliğe giriş ücreti de düşürülmüştür (45).

Kredi birliklerinin daha fazla hak elde edebilmesi için, üye sayısının artması gerekmektedir.Bu nedenle kredi birliği hareketi yayılmaya ve üye sayısı genişletilmeye çalışılmıştır.Mesleki, sosyal ve bölgesel sınırlar üye sayısını arttırabilmek için genişletilmiştir.

2.3. KREDİ BİRLİKLERİNDE ÖLÇEK DAĞILIMI

Kredi birlikleri diğer finansal araçlarla karşılaştırıldığında çok küçük oldukları görülmektedir.Kredi birliklerinin aktif toplamı ticari bankaların veya tasarruf kurumlarının aktif toplamından oldukça düşüktür.Aktif büyüklüğü 1 milyar doları geçebilen kredi birliği sayısı çok azdır.Kredi birliklerinin ölçeği küçük olmasına rağmen hızla gelişmektedir.1970'li yılların başında federal birliklerin aktifleri, eyalet birliklerinin aktiflerinin aşmaya başlamış, 1990'lı yıllara gelindiğinde ise bu fark iyice açılmıştır (46).

(45) Rose ve Koları, op.cit., s.498.

(46) Madura, op.cit., s.596.

Tablo 3

Federal İmtiyazlı Kredi Birliklerinin Dağılımı (1992)

<u>Aktif Büyüklüğü</u>	<u>Federal Kredi Birlikleri (Adet)</u>	<u>Yüzdelerik Pay</u>
<500.000 \$	1085	13,5
500.000-1.000.000 \$	775	9,7
1-5 Milyon \$	2591	32,3
5-10 Milyon \$	1149	14,3
10-100 Milyon \$	2087	26,0
>100 Milyon \$	<u>329</u>	<u>4,1</u>
	8016	100,0

(Kaynak: Jeff Madura, *Financial Markets and Institutions*, 3.b,USA:West Publishing Company, 1995,s.597.)

Federal kredi birliklerinin yarısından çoğunun aktif büyüklüğü 5 milyon doların altında, aşağı yukarı %70'i de 10 milyon doların altında bulunmaktadır (Bkz.Tablo 3).

1970 yılında kredi birliklerinin ancak 1/6'sının aktif büyüklüğü 1 milyon \$'ı aşarken, 1995 yılına gelindiğinde %90'ının aktif büyüklüğü 2 milyon \$'ı aşmıştır (47).

Tablo 4

Aktif Büyüklüklerine Göre ABD'deki Kredi Birlikleri (1992)

<u>Aktif Büyüklüğü</u>	<u>ABD'deki Kredi Birlikleri(Adet)</u>	<u>Yüzde olarak ABD'deki Kredi Birlikleri</u>	<u>Toplam Aktifler (Milyon \$)</u>	<u>Aktiflerin Yüzdesi</u>
<200.000 \$	693	5,2	79	0,03
200.000-500.000 \$	1163	8,7	397	0,15
500.000-1 Milyon \$	1304	9,7	958	0,36
1-2 Milyon \$	1710	12,8	2498	0,93
2-5 Milyon \$	2607	19,5	8632	3,20
5-10 Milyon \$	1904	14,2	13631	5,05
10-20 Milyon \$	1519	11,3	21711	8,05
20-50 Milyon \$	1402	10,5	43975	16,30
50-100 Milyon \$	549	4,1	38224	14,17
100-200 Milyon \$	320	2,4	44516	16,50
>200 Milyon \$	<u>214</u>	<u>1,6</u>	<u>95191</u>	<u>35,28</u>
Toplam	13385	100,0	269812	100,00

(Kaynak: Peter S.Rose ve James W.Kolari,*Financial Institutions Understanding and Managing Financial Services*, 1.b ,USA:Richard D.Irwin,Inc.,1995,s.496.)

(47) Rose, *Money and Capital Markets-Financial Institutions and Instruments in a Global Marketplace*, 6.b, Singapore:Mc.Graw-Hill International Editions,1997,s.111.

Tablo 4' e bakıldığında 1992 yılında ABD'deki kredi birliklerinin yaklaşık ¼ ünün aktiflerinin 1 milyon doların altında olduğu görülmektedir. Kredi birliklerinin ortalama aktif değeri 20 milyon dolar olup bankaların ortalama aktif değerinden oldukça düşüktür. Kredi birliklerinin diğer finansal kurumlara oranla bu kadar küçük kalmalarının sebebi; küçük tasarruf sahipleriyle çalışmalarıdır (Mevduatları milyon dolarları bulan şirketlerle çalışmamalarıdır). Bir diğer sebep ise; kredi birliklerine yatırılan mevduatların müşteriler tarafından geri çekilebilmeleridir (Ticari bankalarda ve tasarruf bankalarında olduğu gibi) (48).

Sayıları 24.000'i bulan kredi birliklerinde son yıllarda azalma, buna karşın ölçeklerinde büyüme görülmüştür. Sadece ABD'de sayıları 13.000'i bulan kredi birlikleri, aşağı yukarı ABD'deki ticaret bankaları kadar çoktur. Maliyetlerdeki artış, diğer finansal kurumlar nedeniyle rekabetteki artış ve verimliliği artırma isteği kredi birliklerinin birleştirilmesine ve ölçeği daha büyük birlikler oluşturulmasına yol açmıştır. Kredi birliği endüstrisi, ticaret ve tasarruf bankalarıyla tüketiciye fon sağlama konusunda rekabete devam ederse, kredi birliklerinde ölçeği büyütmek için birleşmelere devam edilecektir. Kredi birliklerinde birleşmelerin yaşanmasının diğer nedenleri de, birliklerde başarısızlıkların yaşanması ve Amerikan ekonomisinde imalat sanayiinden hizmet sektörüne kayılmasıdır (49).

Kredi birliklerinin ölçeği diğer finansal kurumlara göre daha küçük olmasına karşın, üye sayıları oldukça çok olup, artmaya da devam etmektedir. Dünyada yaklaşık 80 ülkede bulunan 55.000 kredi birliğinde üye sayısı 1990 yılında 88 milyondur. Aynı yılda bu üyelerin 60 milyonu (1950 yılında 50 milyon) ABD'de bulunmaktadır (50).

Küçük tasarruf sahiplerine hizmet eden kredi birliklerinde diğer finansal araçlarla rekabet edebilmek, mümkün olduğunca işlem maliyetlerini azaltabilmek, yeni hizmetler sunabilmek, yönetim kalitesini arttırabilmek ve aktif değerlerini genişletebilmek amacıyla birleşmeler yaşanmış ve ürün çeşitlenmesine gidilmiştir. Sayıları azalırken ölçeği büyüyen kredi birlikleri Amerikan finans sisteminde önemli bir yer edinme çabası içine girmiştir.

(48) Rose ve Koları, op.cit., s.495

(49) Ibid., ss.496-497 ve Rose, loc.cit.

(50) Rose, op.cit., ss.111-112.

Mevduat kurumlarında yaşanan deregülasyonla, kredi birlikleri mevduatlarının da doğası ve ölçeği değişmeye başlamıştır. Federal ve eyalet imtiyazlı kredi birlikleri, basit tasarruf mevduat hesaplarından daha iyi özelliklere sahip olan "Değişken Oranlı Pay Sertifikası"(Variable-rate Share Certificates) çıkartma yetkisine sahip olmuşlardır. Pay sertifikası (Share Certificates), kredi birliği ile üyeleri arasında belli bir vade için yapılan mevduat (Pay) anlaşmasıdır. Pay sertifikaları pay sahiplerine yüksek getiri ve tasarruf mevduatlarına uzun vade sağlarken, hiç şüphesiz kredi birliklerinin işlem maliyetlerini yükseltmektedir. Kredi birlikleri 1978 yılından bu yana para piyasasına bu faiz maliyeti yüksek olan pay sertifikalarını çıkartarak, ticaret bankalarıyla, tasarruf ve kredi birlikleriyle kısa vadeli ve faize duyarlı mevduat hesapları konusunda rekabet edebilme olanağı bulabilmiştir.

Bu yeni tasarruf aracı kredi birliklerinin mevduat akışına istikrar getirmiş ve kredi birlikleri bu sayede uzun vadeli kredi vermeye başlamıştır. Kredi birlikleri ve diğer finansal kurumlar arasında yaşanan rekabet nedeniyle, kredi birliklerinin mevduatları daha pahalı ve faize daha duyarlı hesaplar haline almıştır. Birliklerde getirisi yüksek pay sertifikaları artarken, getirisi düşük pay hesapları azalmıştır (Bkz. Tablo 5). Faize duyarlılığı yüksek olan pay sertifikaları faiz oranlarındaki değişimlerden ve ekonomideki dalgalanmalardan fazlasıyla etkilenmişlerdir. Bu durum kredi birliklerinde likidite baskısına neden olmuş, ancak bu zorluk küçük yatırımcıların tasarruflarının toplanmasıyla aşılmıştır (51).

Tablo 5

ABD'deki Kredi Birliklerinde Pay Hesaplarının (Mevduatlarının) Bileşimi 1980-1985

Yüzde Olarak Pay Hesapları

<u>Yıllar</u>	<u>Paylar</u>	<u>Sertifikalar</u>	<u>Pay Çekleri</u>
1980	75,2	20,8	4,0
1981	67,3	27,4	5,3
1982	68,7	24,5	6,8
1983	55,6	36,2	8,1
1984	58,3	33,8	7,8
1985	53,3	37,7	9,0

(Kaynak: Peter S. Rose ve Donald R. Fraser, *Financial Institutions*, 3.b, USA : Business Publications Inc. ,1988, s.479.)

(51) Rose ve Koları, *op.cit.*, s.496.

Kredi birlikleri diğer finansal kurumlarla rekabet edebilmek için, bir yandan aktif değerliliğini arttırmaya çalışırken bir yandan da üyelerine yeni finansal ürünler sunmaya başlamıştır. Bu ürünlerden biri olan pay sertifikalarıyla kredi birlikleri, üyelerine getirisi yüksek bir finansal ürün sunma imkanı bulabilmektedir. Ancak pay sertifikası üyelere yüksek getiri sağlarken, kredi birliklerinin maliyetlerini arttırmaktadır. Buna karşın, kredi birliklerine yatırılan mevduatlar birliğin elinde uzun süre kalacağından, birlik uzun vadeli kredi verme imkanı bulacaktır. Böylece kredi birlikleri için birtakım olumsuzluklar ortadan kalkabilmektedir.

2.4. KREDİ BİRLİKLERİ TARAFINDAN SUNULAN FİNANSAL HİZMETLER

2.4.1. KREDİ BİRLİKLERİNDE SUNULAN YENİ HİZMETLER VE KREDİ BİRLİKLERİNİN DİĞER KREDİ SAĞLAYAN KURUMLARA GÖRE AVANTAJLARI

Kredi birliklerinin verdiği en önemli hizmet mevduat toplayıp, kredi vermektedir. Federal ve eyalet hükümetleri, endüstride yaşanan deregulasyon nedeniyle kredi birliklerine, ticari bankaların ve tasarruf ve kredi birliklerinin sundukları finansal hizmetleri sunma yetkisi vermiştir. Ancak, kredi birlikleri farklı insan gruplarına hizmet ettiklerinden hepsi aynı finansal hizmeti vermemektedir. Bazısı hayat sigortası satarken, diğerleri grup sigortası için broker gibi çalışabilmektedir. Ancak bazı hizmetler vardır ki; bunlar çoğu kredi birliğince sunulabilmektedir. Bu hizmetleri şöyle sıralayabiliriz: 24 saat açık otomatik vezne (Automated Teller Machine-ATM), 24 saat otomatik telefon faturası ödeme, seyahat çekleri, finansal planlama, emeklilik fonları, kredi kartları, konut senedi, birincil ipotek kredisi ve parasal hizmetler. Büyük kredi birlikleri pay çekleri (Faiz doğuran çekilebilir mevduat) sayesinde bankalarla rekabet edebilmektedir. Kredi birliklerinin sunduğu önemli hizmetlerden biri de kredi kartları ve ATM'lerdir. Bu elektronik ağ sayesinde ülke çapında hizmet verilebilmektedir (Seyahat edenler için oldukça önemlidir). Son zamanlarda faks veya bilgisayar (PC) yoluyla kredi başvurusuna ve ödeme emri verilmesine (Telefon faturasını ödeyebilmek için gibi) de imkan tanınmaya başlamıştır (Bkz. Tablo 6).

Amerikan kredi birlikleri diğer finansal kurumlarla rekabet edebilmek için yoğun bir baskı altındadır. Bu nedenle yeni hizmetler geliştirmeye ve yeni pazarlara ulaşmaya çalışmaktadır. Buna rağmen kredi birlikleri en önemli kredi hizmetleri olan "Otomobil kredisi" pazarını bankalara ve finans şirketlerine kaptırmışlardır. Günümüzde bir ailenin geliri ağırlıklı olarak yiyecek, yakıt, eğitim gibi

ihtiyaçlar için harcanmaktadır.Bu nedenle kredi birlikleri de kredi hizmetlerini bu alanlara kaydırmaya başlamışlardır.Kredi birliklerinde ayrıca, konut edinmek için birincil ipotek kredisi, onarımı için ikincil ipotek kredisi, hanehalkının ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için de senetli konut kredisi verilmektedir.

Tablo 6

Kredi Birlikleri Tarafından Sunulan Hizmetler

Bordro Hesapları	Yemek Pulları,Avlanma ve Balıkçılık Lisansı
Emeklilik Hesapları	Hisse Senedi ve Tahvil Simsarlığı
Hayat Tasarruf Sigortası	Telefon Faturası Ödeme
Ömür Boyu Üyelik	Ev Bankacılığı
Doğrudan Mevduat:	İmzalı Krediler
Federal Tekrar Ödemeler	Faks,PC ve Telefon Aracılığıyla Kredi
Şirket Bordroları	Başvurularının Kabulü
Para Piyasası Hesapları	Otomobil Kredisi ve Kiralaması
Seyahat Çekleri	Kredi Hattı
Otomatik Fon Transferi	Katılım Kredisi
Pay Çekleri (Çek Hesapları)	Küçük İşletmelerde Çalışan Üyelere
Finansal Danışma:	Ekipman Alımı ve Kiralanması Amacıyla
Düzeltilme Önerileri	Kredi Verilmesi
Planlama ve Yatırım	Teminatlı Öğrenci Kredisi
Emeklilik Planlaması	Gençlere Özel Programlar
Kredi Danışma	Emeklilere Özel Finansal Paketler
Tasarruf Tahvilleri	Uçak, Tekne ve Eğlence Araçları Alımı İçin
Emanet Hesapları	Krediler
Para Emirleri	Teminatlı Krediler
Yemek Pulları	Konsolide Edilmiş Borç Kredileri
Mevduat-Emanet Sandıkları	Kredili Hayat ve Sağlık Sigortası
Fatura Ödeme Emri	Birincil Konut İpotek Kredisi
ATM'ler	Konut Tadilat Kredisi
Kredi ve Borç Kartları	Senetli Konut Kredisi
<u>Şirket Çek Hesapları</u>	<u>İkincil İpotekler</u>

(Kaynak: Peter S.Rose ve James W.Kolari,Financial Institutions Understanding and Managing Financial Services, 1.b,USA:Richard D.Irwin,Inc.,1995,s.501.)

*Tablonun İngilizcesi Ek 1'de yer almaktadır.

Bugün Amerika'daki kredi birlikleri federal hükümet kurallarına bağlı kalarak; üyelerine vadesi 5 yılı aşmayan teminatsız kredi (Kredi kartı kredileri dahil) ve 30 yıl vadeli teminatlı kredi verebilmektedir. Birliklerin yatırım yapabilecekleri menkul kıymet limitleri de federal ve eyalet kurallarınca belirlenmiştir. Kredi birlikleri devlet tahvillerini ellerinde bulundurabilmekte, tasarruf mevduatlarını bankalara, tasarruf ve kredi birliklerine ve federal olarak sigortalanmış kredi birliklerine yatırabilmekte ve federal kuruluşların tahvillerini satın alabilmektedir. Kredi birlikleri yatırılan mevduatların geri çekilme ihtimaline ve üyelerin kredi talebine karşılık elinde likit varlıklar bulundurmamak zorundadır. Devlet tahvilleri ve tasarruf mevduatları birlik için gerekli likiditeyi sağlamaktadır (52).

Kredi birlikleri özellikle para emirleri, seyahat çekleri ve finansal planlama konularında bankalarla büyük bir rekabet içindedir. Birlikler ayrıca, küçük işletmelere de kredi hizmeti sunmakta, ancak verdikleri krediler birlik sermayesinin %20'sini geçmemektedir.

Kredi birliklerinin daha fazla kredi verebilmesi ve ellerindeki menkul kıymetleri çoğaltabilmesi amacıyla, hizmet organizasyonuna önem verilmeye başlanmıştır. Bu organizasyon nedeniyle; veri işlem hizmeti, sigorta satışı, gayrimenkul ve indirimli menkul kıymet satış hizmeti, kredi kartları, vergi hazırlama hizmeti ve finansal planlama hizmeti önemli hale gelmiştir. Bütün bu yeniliklere bakıldığında kredi birliklerinde geleceğe yönelik köklü değişiklikler yapıldığı göze çarpmaktadır. Hizmet ağını genişleten diğer finansal araçlarla, özellikle mevduat ve kredi konularında rekabet edebilmek için kredi birlikleri bu yenilikleri yapmaya mecburdur (53).

Kısacası, en önemli hizmeti mevduat toplayıp, kredi vermek olan kredi birlikleri, diğer finansal kurumlarla rekabet edebilmek için, onların verdikleri hizmetleri de üyelerine sunmaya başlamışlardır. Kredi birlikleri bugün işlem hesapları açabilmekte, kredi kartı verebilmekte ve konut ipotekleri yapabilmektedir. Ancak her birlik bütün finansal hizmetleri sunmak yerine, üye kitlesine göre hizmet vermektedir. Tüketici kredisi veren diğer kurumlara göre kredi birliklerinin birtakım avantajları vardır. Bu avantajlardan birisi, birliklerin diğer araçlara göre küçük ve sadece üyelerine kredi veriyor (Genellikle garantili) olmasıdır. Bir diğer avantaj ise, diğer finansal

(52) Rose, op.cit., s.112-113.

(53) Rose ve Kolari, op.cit., ss.505-506.

kurumlara (Özellikle finans şirketlerine) oranla kredi birliklerinde verilen kredinin geri ödenmesinde yaşanan problemlerin az (Kusur oranının düşük) oluşudur.

2.4.1.1. DÜŞÜK MALİYETLİ KREDİ

Kredi birliklerinde diğer kredi veren kurumlara göre kredi maliyeti düşüktür. Bunun bir nedeni, yönetimin gönüllü üyeler tarafından sağlanmasıdır. Örneğin; bir işveren tarafından desteklenen bir kredi birliğinde yer ve teçhizat o işveren tarafından bağışlanabilmektedir (İşveren sponsor olabilmektedir).

Bununla birlikte, diğer finansal araçlar gibi kredi birlikleri de hizmet çeşitlendirmesine gittiğinden maliyet yapıları değişmektedir. Ticari bankalar buna en iyi örnektir. Hizmet çeşitlendirmesine giden ticaret bankalarında birim maliyet artmakta, buna karşın satış hacmi de artmaktadır. Ancak çoğunlukla kar marjı küçülmektedir (54). Kredi birliklerinde de benzer durumlar yaşanmasına rağmen, maliyetleri diğer araçlara göre daha düşük kalmaktadır.

Üyelerin kredi birliklerinde söz sahibi oluşları birliklere maliyet avantajı sağlarken, birliklerin hizmet çeşitlendirmesine gidişi birim maliyetleri arttırmaktadır. Çeşitlendirme sonucu satış hacmi artmasına karşın, maliyet artışları nedeniyle kar marjı daralabilmektedir. Rekabet dolayısıyla birlikler bu hizmet yeniliklerini yapmak zorunda kalmaktadır. Burada asıl hedef birim maliyetleri düşürmek olmalıdır.

2.4.1.2. YENİ HİZMET ALANINDA REKABET

Kredi birliklerinin sundukları hizmetler onları, ticaret bankalarıyla tasarruf ve kredi birlikleriyle ve diğer mevduat kurumlarıyla doğrudan bir rekabet içine sokmaktadır. Örneğin; ticaret bankalarında olduğu gibi, büyük kredi birliklerinde de sık sık ATM'ler kullanılmaktadır. Bu şekilde üyeler, ülkenin herhangi bir yerinden hesaplarına girebilmekte ve zamandan tasarruf imkanı sağlayabilmektedir. Doğrudan mevduat, ödeme emirleri, seyahat çekleri, para emirleri, telefon faturası ödenmesi ve ev bankacılığı gibi hizmetler birlikler tarafından üyelerine yeni yeni sunulmaya başlanmıştır. Daha önce de belirtildiği gibi faks ve telefon aracılığıyla da üyeler kredi başvurusunda bulunabilmektedir. Kredi birliklerinin üyelerine her yerden ulaşabilmesi

(54) Rose ve Fraser, *Financial Institutions*, 3. b., ss.483-484.

ve onlara uygun olması (Üyeler, üye olmak istedikleri kredi birliğini seçebildikleri için) kredi birliklerine rekabet açısından bir avantaj sağlamaktadır.

Kredi birliklerinde 1970 yılında kredi kartı uygulamasına geçilerek, üyelerin satın aldıkları mal ve hizmet bedelini daha geç ödeyebilmelerine imkan tanınmıştır. Kredi kartları birlik içinde en hızlı gelişen hizmet türü olmuştur. Kredi birlikleri ayrıca, emeklilik hesapları konusunda da bankalarla ve diğer tasarruf kurumlarıyla rekabet içerisinde bulunmaktadır. Birlik içinde emeklilik hesabı olan üyelerin gelirlerinden bir kısmı bu hesap için tasarruf edilmekte (Ayrılmakta) ve para bu hesaptan çekilene kadar da vergiden muaf tutulmaktadır (55). Diğer aracı kurumlar, bu durumun haksız rekabeti doğurduğunu savunmaktadırlar. Her beş Amerikalı'dan birinin bir kredi birliğine üye olduğu günümüzde, bazı bölgelerde kredi birlikleri azalırken, endüstrinin hizmet kapasitesi ve rekabet kabiliyeti (Tüketici kredileri ve tasarruf hesapları konularında) diğer finansal hizmet sunan rakiplerine göre artmaktadır.

2.4.2. KREDİ BİRLİKLERİNİN ÖDEMELER SİSTEMİNDEKİ ROLÜ

2.4.2.1. PAY ÇEKLERİNİN GELİŞİMİ

Sadece ticaret bankaları vadesiz mevduat (Çek hesapları) kabul ettiğinden, yıllar boyunca ödeme alanında bu bankaların hiç rakipleri olmamıştır. 1970 yılında kredi birlikleri pay çeklerini (Share Drafts) çıkarmaya başlayınca durum değişmiştir. Mevduat sahipleri (Kredi birliği üyeleri) hesaplarındaki paraları nispetinde çek yazabilmeye ve banka çekiyle yaptıkları gibi faturalarını ödeyebilmeye başlamışlardır. DIDMCA ile 1980 yılında pay çekleri federal kredi birliklerinde de yasallaştırılmıştır. Birçok eyalette de kredi birliklerine aynı yetki verilmiştir.

Bu yeni hizmet türü ile, kredi birlikleri ulusal ödemeler sisteminin içine girmiş ve işlem hesapları daha cazip hale gelmiştir. Bu durum pay çeklerinin kısa zamanda gelişeceğinin bir göstergesidir. Rekabet baskısı pay çeklerinin doğmasına neden olmuştur. Ancak ticaret bankaları, tasarruf ve kredi birlikleri ve tasarruf bankaları da boş durmamış faiz doğuran çek hesaplarını (Özellikle Koşulları Tartışılabilir Hesap-Negotiated Order of Withdrawal Accounts -NOW Account ve para piyasası mevduat

(55) Rose ve Kolari, op.cit., s.502.

larını) yaratmışlardır (56).Kredi birlikleri bu duruma ya ayak uyduracak ya da müşterilerini diğer finansal kuruluşlara kaptıracaktır (57).

Ticaret bankalarının vadesiz mevduat hesaplarına karşılık kredi birliklerinde de pay çekleri yaratılmıştır.Pay çekleri çek niteliği taşıdığından bu yolla, pay hesaplarının birlik üyeleri tarafından bir başkasına devri mümkün olmaktadır.Bu rekabete dayanamayan diğer araçlar kredi birliklerinin pay çeklerine karşılık, faizli çek hesaplarını yaratmışlardır.Kredi birliklerinde henüz buna benzer yapıda bir hesap türü yoktur.Pazar paylarını kaybetmemek için kredi birlikleri bu duruma bir şekilde ayak uydurmak zorundadır.

2.4.2.2. PAY ÇEKLERİNİN AVANTAJLARI

Kredi birliklerinin çek hesaplarıyla ilgili işlerde bankalara, tasarruf ve kredi birliklerine ve diğer rakip kurumlara kıyasla rekabet konusunda daha avantajlı oldukları görülmektedir.Örneğin: kredi birlikleri çek yazım sisteminde karbonsuz kopyanın yaratıcılarıdır.Bir kredi birliği üyesi tarafından mal ve hizmet alımı için pay çeki yazıldığı zaman, otomatik olarak karbonsuz bir kopya da çıkarılmaktadır.Böylece müşterinin yapılan işlemi hatırlamak amacıyla çek kayıtlarına işlemesine gerek kalmamaktadır.Çek müşteri aracılığıyla kredi birliğine ulaştığında, kredi birliği zaten daha önceden bu konuda bilgi sahibi olmaktadır.Tüm işlemler bilgisayarlar tarafından halledilmekte ve kağıt çekler müşteriye geri dönmemektedir.Kredi birlikleri ve müşteriler arasında daha az kağıt transferi yapılması amacıyla, müşterilere yapılan finansal işlemlerle ilgili özet bilgiler verilmektedir (58).Bir kredi birliği üyesi çek yazdığı zaman, birlik bundan haberdar olmakta, pay çekinin bir kopyası da müşteriye verilmektedir.Bu hem işlem hem de zaman tasarrufuna yol açmaktadır.Pay çekleri ayrıca ciro da edilebilmektedir (59).Çek niteliğinde olan pay çekleri de tüm banka

(56) NOW Account (Negotiated Order of Withdrawal Deposit Account); çekli tasarruftaki aşırı faiz ödemelerine karşılık, pazarlık edilebilir (Koşulları tartışılabilir) faiz oranlarını gündeme getirmiştir.Ticaret bankalarının çek hesaplarındaki tekeli kırılmıştır.

(57) Rose ve Fraser, **Financial Institutions**, 3.b., s.485

(58) Rose ve Koları, op.cit., s.503.

(59) Ciro, hak sahibinin kıymetli kağıdını başkasına devrini sağlayan işlemidir.

çekleri gibi, takas odalarında işlem görebilmektedir (60). Bu yolla bu tür mevduat (Pay) hesaplarının kredi birliği üyeleri tarafından bir başkasına devri mümkün olmaktadır.

Üyelerin mevduatlarına ödenen kar paylarının (Faizin), kar payı ödenene kadar ki geçen süre içerisinde mevduat üzerinde kalması pay çekleri için önemli bir avantajdır. (Pay çekleri tasarruf ve çek hesaplarının bileşiminden oluşmaktadır). Ancak durum hiç de sanıldığı gibi değildir. Çünkü, pay çekleri diğer tasarruf hesaplarına oranla daha fazla kullanılmasına rağmen, işlem maliyetlerinin yüksek oluşu, yüksek verimle çalışmayan kredi birliklerinde dezavantaja dönüşmektedir. Dolayısıyla bir avantaj gibi görünen bu durum, aslında verimliliği düşük kredi birlikleri için iyi değildir. Çünkü bu pay çeklerinin 6-10 cent arasında değişen bir maliyeti vardır (Bakım ücreti, verilerin yayım maliyeti gibi) (61). Pay çekleri çok karlı bir hesap olmasa da, kredi birliklerinin zaman içinde işlem maliyetlerini düşürebilmeleri, onların bu işten sağlayacakları avantajı arttıracaktır.

2.4.2.3. OTOMATİK ÖDEME SİSTEMİNE GEÇİŞ

Kredi birlikleri pay çeklerindeki gelişimin ardından daha da ileri giderek, ev ve ofis bilgisayarları, TV ekranları, kablo ve uydu yayınları aracılığıyla elektronik ödeme sistemini geliştirmeye çalışmışlardır. ABD'deki, Fransa'daki ve diğer gelişmiş ülkelerdeki kredi birlikleri, finansal kurumlarla rekabet edebilmek için bilgisayar ağını güçlendirmeye ve çekle yapılan elektronik ödeme işlemlerinin hacmini arttırmaya çaba göstermişlerdir. Elektronik ödemeler sistemi gelişmeye devam etmiş, fonların bir hesaptan diğerine akışını hızlandırarak, çek ve tasarruf hesapları arasındaki farkı ortadan kaldırmıştır. Kredi birliği yöneticileri, birlikteki paylarını ve tasarruf hesaplarını bankalara, para piyasası fonlarına ve diğer rakiplere karşı koruyabilmek amacıyla, pay çekleriyle ve diğer finansal araçlarla ödemeler sisteminin içine girmeleri gerektiğine inanmışlardır. Bu amaçla, mevduat hesaplarından otomatik olarak fatura ödeme sistemi ve elektronik fon transferi (Electronic transfers of funds - EFT) hizmeti tüm ülke çapına yayılmıştır. Bu hizmetler kredi birliklerine özellikle

(60) Takas işlemine kliring de denir. Kliring işlemlerinin yapıldığı yere takas odası denmektedir. Bankalar (Burada kredi birlikleri de) ellerindeki çekleri ayrı ayrı tahsil etmektense, bu çekleri bir yerde toplayıp, karşılıklı mahsup ederler. Böylece zaman, yer ve likidite tasarrufu sağlanmış olur.

(61) Rose ve Kolari, loc.cit.

ticaret bankalarıyla rekabet açısından büyük bir avantaj sağlamaktadır.

Bugün kredi birliklerine üye olan işverenler , bilgisayarlar aracılığıyla mevduat hesaplarından sosyal güvenlik ödemelerini yapabilmekteledir.Kredi birliklerinin elektronik bankacılıktaki bu gelişimi, 1970 sonrası takas odalarında finansal kurumlar arasında elektronik fon transferi yapabileme imkanlarını arttırmıştır.Ayrıca, bir çok kredi birliği ATM'lerle tanışmış ve ATM'leri belirli satış noktalarına (Mağaza, alışveriş merkezi gibi) yerleştirerek, elektronik perakende bankacılık konusunda da söz sahibi olmaya başlamışlardır (62).

Otomatik fatura ödeme, EFT, bilgisayarlar aracılığıyla sosyal güvenlik ödemeleri ve ATM gibi hizmetler, diğer rakipleri gibi kredi birlikleri tarafından üyelerine sunulan otomatik hizmetlerdir.Bu hizmetler maliyeti arttırsa da kredi birlikleri, diğer finansal kurumlarla rekabet edebilmek ve üyelerini kaybetmemek amacıyla elektronik hizmetler sunmaya mecbur kalmaktadır.

2.4.2.4. PARA PİYASASI MEVDUATLARI

Aralık 1982'de Garn-St.Germain Mevduat Kurumları Yasası'nın kabulüyle, ABD'deki diğer mevduat kurumlarında olduğu gibi kredi birliklerine de pay çeki hizmetiyle bağlantılı olarak "Para Piyasası Mevduat Hesapları" (Money Market Deposit Accounts - MMDA) yaratma yetkisi verilmiştir.MMDA, kredi birliklerinin para piyasası yardımlaşma fonları tarafından çıkartılan pay hesaplarıyla rekabet edebilmesi amacıyla çıkartılmıştır.MMDA'larda faiz oranları yasal olarak belirlenmemiştir.Çünkü faiz oranları bugünkü para piyasasının durumunu yansıtmaktadır.MMDA'da aylık faiz oranları şu şekilde belirlenebilmektedir: 1) Otomatik olarak veya telefon aracılığıyla havale yapıldığında o hesaba %6'ya kadar, 2) Çek aracılığıyla havale yapıldığında ise o hesaba %3'e kadar faiz ödenebilmektedir.Birlik üyeleri (Müşteriler) MMDA'dan sayısız kez para çekebilmektedir.Kredi birliği üyeleri farklı finansal araçlara yaptıkları yatırımlarını (Vadeli hesaplarını, tasarruf hesaplarını, para piyasası yardımlaşma fonlarındaki paralarını, tahvil, hisse senedi gibi yatırımlarını) MMDA'ya aktararak, bu hesaptaki fonların hızla büyümesinde etkili olmuşlardır (63).

Görüldüğü gibi, MMDA da kredi birliklerinin piyasadaki rakipleriyle rekabet edebilmek için yaratmış olduğu bir hesap türüdür.Kredi birlikleri MMDA'yı ödemeler sisteminde kullanmakta (Havale gönderme, çek işlemleri gibi) ve bu hesaba faiz de

(62) Rose ve Koları, op.cit., s.504.

(63) Rose ve Fraser, op.cit., s.487.

işletebilmektedir.Bu hesap türü, bir nevi diğer finansal araçların kredi birlikleri pay çekleriyle rekabet edebilmek için, yaratmış oldukları faizli çek hesaplarına (NOW accounts'a ve para piyasası mevduatlarına) benzemektedir, diyebiliriz.

2.4.3. KREDİ FONKSİYONU

2.4.3.1. İPOTEKLİ KREDİLER

Kredi birlikleri; birincil ve ikincil ipotekleri ve konut tadilat kredilerini de içeren ipotekli konut kredisi hizmeti de vermektedir.Bu, kredi birliklerinin sunduğu hizmet çeşitlerinin en hızlı gelişenlerinden birisidir.Bugün kredi birliklerinin yarısından fazlası, bir veya daha çok tipte konut kredisi sağlayarak, dolar kapasitesi bakımından da, finans endüstrisinde bir numaraya oturmayı başarmışlardır.1977 yılı öncesinde, sadece eyalet imtiyazlı kredi birlikleri uzun vadeli ipotekli kredi verebilmekte iken, NCUA tarafından yapılan düzenlemlerle federal imtiyazlı kredi birliklerine de, üyelerine uzun vadeli (30 yıllık) ipotekli konut kredisi sunma hakkı verilmiştir.1978 yılında, yine NCUA tarafından federal kredi birliklerine, konut kredilerini ikincil ipotek piyasasında satma hakkı verilmiştir.NCUA 1981 yılında, federal imtiyazlı kredi birliklerinin değişken faizli konut ipoteği yaratabilmelerine de olanak tanımıştır.

1982 yılındaki Garn-St.Germain Mevduat Kurumları Yasası'yla, gayrimenkule dayalı kredi imkanı kolaylaştırılmıştır.Bu karar, kendini bölgesel ipotek kredilerine adayan ve ipotekli konut kredisinde bir numara olan Tasarruf ve Kredi Birlikleri'nin toplam aktiflerinde bir azalmaya neden olmuştur.Dolayısıyla, konut edindirmede ödünç verilebilir fon arzı önemli ölçüde azalmıştır.Federal kredi birliklerinde ise bunun tam tersine, gayrimenkule dayalı kredi imkanı genişletilmiş ve yeni konut edinmek isteyenlere uzun vadeli birincil ipotek yapılmaya başlanmıştır.Deregulasyonu takiben, gayrimenkule dayalı kredi veren tüm federal kurumlar içinde federal kredi birlikleri %33'lük payla birinci sıraya yerleşmiştir.1987 yılında çıkarılan "Bankalar Yasası"yla rekabet edebilmek amacıyla, NCUA da birtakım düzenlemler yapmış ve kredi birliklerine 20 yıl vadeli konut kredisi ve konut tadilat kredisi verme hakkı tanımıştır (Daha önce vade 15 yıld) (64).

(64) Ibid., s.488.

Zaman içerisinde çıkartılan yasalarla kredi birliklerine ipotekli konut kredisi sunma yetkisi verilmiştir. Birincil ipotek piyasasında, konut kredisi talep edenlerle, kredi arz eden kredi birlikleri biraraya gelmekte ve kredi birlikleri ipotek karşılığında kredi hizmeti sunmaktadırlar. İkincil ipotek piyasasında ise, alacaklı konuma geçen kredi birlikleri bu alacak haklarını menkul kıymetleştirerek başka bir fon kurumuna satmaktadırlar. Kredi birlikleri bu işi likiditelerini arttırmak için yapmaktadırlar. Verdikleri kredilerin uzun vadeli oluşları, kredi birliklerini bu yola itmektir.

2.5. KREDİ BİRLİKLERİNDE FON KAYNAKLARI VE KULLANIMI

Şimdiye kadar kredi birliklerinin sundukları hizmetlerden ve bu hizmetlerin son yıllardaki gelişimlerinden bahsedilmiştir. Bundan sonra ise, bu hizmetlerin kredi birliklerinin aktif (Fon kullanımı) ve pasif (Fon kaynağı) yapıları üzerindeki etkilerinden bahsedilecektir.

2.5.1. FON KAYNAKLARI

2.5.1.1. MEVDUAT (PAY) HESABI

Tablo 7'de, federal imtiyazlı kredi birliklerinin 1991 ve 1992 yıllarındaki fon kaynakları ve kullanımı, ve ayrıca bu yıllar arasındaki yüzdelik değişimi gösterilmektedir (Bkz. Tablo 7). Görüldüğü gibi, kredi birliklerinin başlıca fon kaynağı üyelerin pay hesapları olup, endüstrinin fon kaynaklarının %90'ını oluşturmaktadır. Farklı tipte pay hesapları mevcuttur.

2.5.1.1.1. DÜZENLİ PAY HESAPLARI

Vadesiz tassaruf hesaplarına benzeyen düzenli pay hesapları (Regular shares) birlik üyelerine istedikleri zaman para çekme hakkı tanımaktadır. Bunun sebebi, bu hesapların yasal olarak garanti altına alınmamış olmaları ve üyelerin faiz yerine kar payı alıyor olmalarıdır. Kar payları, her ödeme dönemi sonunda kredi birliği yönetim kurulu tarafından beyan edilmekte ve finansal bir aciliyet yoksa, söz verilen zamanda ve oranda üyelere ödenmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi, bu hesapların 100.000 \$'a kadar olan kısmı sigorta fonunca sigortalanmaktadır. 1982 yılına kadar kar payı ödemelerine %6'lık bir sınır getirilmiş, ancak 1982'de NCUA'nın

kararıyla bu tavan kaldırılmıştır (65).Bu pay hesaplarının bilançonun pasifinde %46'lık payı vardır.

2.5.1.1.2.FARKLI KAR PAYI ORANI UYGULANAN HESAPLAR

Bu pay hesaplarında, farklı mevduat oranlarına farklı kar payı ödemeleri yapılmaktadır.Örneğin; yatırılan ilk 500 \$'lık mevduata %5 kar payı ödenirken, yatırılan sonraki 500 \$'lık mevduata %6 kar payı ödenebilmekte, ve hatta 1000 \$' ı aşan mevduatlara da %7 kar payı ödenebilmektedir.Aslında 1000 \$'lık mevduat için ortalama olarak ödenen kar payı miktarı %5,5'tir.Ancak 1000 \$' aşan mevduatlara %7 kar payı verilebilmektedir.Bu durum, üyeleri hesaplarında daha fazla mevduat tutmaya iterken, kredi birliklerinin de giderlerinde bir azalmaya neden olmaktadır (66).Bilançonun pasifinde diğer paylar kısmında yer alan bu hesapların %9'luk bir payı mevcuttur.

2.5.1.1.3. PAY SERTİFİKALARI

Kredi birlikleri pay sertifikaları (Share certificates), diğer mevduat kurumlarındaki mevduat sertifikaları gibi uzun vadeli ve yüksek faizli mevduat anlaşmalarıdır (67).Kredi birliği üyelerinin pay sertifikalarını vade tarihinden önce paraya çevirmek istemeleri durumunda kredi birliği tarafından ceza uygulanabilmektedir.En az 500 \$ ile pay sertifikası hesabı açılabilir.Pay sertifikalarına yüksek faiz uygulanması, kredi birliklerine borçlarının (Yükümlülüklerinin) vadelerini uzatma imkanı tanımaktadır.Ayrıca pay sertifikalarının vade tarihinden önce paraya çevrilmek istenmesi de, faiz ödenmeyeceği için birliğin işine gelmektedir (68).Pay sertifikaları sahip oldukları %12'lik payla bilançonun pasifinde yer almaktadır.

(65) Kidwell ve Peterson, op.cit., ss.328-329.

(66) Ibid., s.329.

(67) Mevduat sertifikası sahibinin bankada belirli bir miktarda mevduatı bulunduğunu gösteren bir belgedir.Vadesiz mevduat sertifikaları istendiği anda faizsiz olarak paraya çevrilebilir.Vadeli mevduat sertifikaları ise faiz geliri getirir ve ancak belli bir tarihten sonra paraya çevrilebilir.Sertifikaların faiz oranları genellikle isme yazılı mevduat hesaplarının faiz oranlarından yüksek olur.Vadeli mevduat sertifikasını, süresi dolmadan paraya çevirmek isteyen tassarruf sahibi, faiz gelirinden vazgeçer.Mevduat sertifikaları alınıp, satılabilir ya da devredilebilir ancak çek karşılığı olarak kullanılamaz.

(68) Kidwell ve Peterson, loc.cit.

2.5.1.1.4. PAY ÇEKLERİ

Pay çeki (Share drafts) hesabı, birlik üyelerine hesapları üzerinden çek yazabilme hakkı tanımaktadır. Ayrıca bu hesaplara kredi kartları ve ATM'ler aracılığıyla da girilebilmektedir. Kredi birliklerinin pasifleri içerisinde, pay çeklerinin payı %10 olarak gerçekleşmiştir. Kredi kartları aracılığıyla üyeler istedikleri an pay çeki hesaplarından nakit çekebilmekte ve alışveriş yapabilmektedirler. Kredi birlikleri pay çeki hesapları aracılığıyla, perakende bankacılık yapan ve tüketiciye tasarruf imkanı yaratan kurumlarla, sundukları çek, ATM ve kredi kartı hizmetleri sayesinde etkin şekilde rekabet edebilmektedirler. Kredi birlikleri sadece mevduat hesapları açtıkları ve tüketici kredisi sağladıkları -Ticari kredi vermiyorlar- halde bu rekabet imkanını yakalayabilmişlerdir (69). Pay çekleri, özellikle ticari bankaların ve tasarruf kurumlarının sundukları NOW Accounts ve MMDA'larla büyük bir rekabet içindedir.

2.5.1.1.5. EMEKLİLİK HESAPLARI

Pay hesaplarında yer alan bir diğer hesap türü de emeklilik hesaplarıdır. Daha önce de belirtildiği gibi; üye gelirlerinin bir kısmı bu hesapta tasarruf edilmekte, emeklilik zamanı gelipte, para çekilene kadar da vergiden muaf tutulmaktadır. Bu hesabın pasif kalemler içindeki payı %12,5'tir.

Tablo 7'de görüldüğü gibi, kredi birliği fonlarının yaklaşık %90'ını üyelerin tasarruf hesapları oluşturmaktadır. Son yıllarda, getirisi düşük olan pay sertifikalarında bir azalma görülürken, uzun vadeli emeklilik hesaplarında ve pay çekleri hesaplarında artış kaydedilmiştir (Bkz. Tablo 7). Genel olarak kredi birlikleri paylarında bir artış görülmesinin nedeni, payların 1970 yılından bu yana NCUSIF tarafından sigortalanıyor olmasıdır. Mevduatların sigortalanmasıyla özellikle ölçeği büyük mevduatlar (5000 \$ ve üstü) cazip hale gelmiştir (Kredi birliklerinin küçük ölçekli mevduatlardaki rekabet gücü, büyük ölçekli mevduatlardaki kadar fazla değildir). Yine de, 100.000 \$ olan mevduat sigorta limitini aşabilen kredi birliği sayısı çok azdır. Bugün kredi birliklerindeki mevduatların %100'e yakını federaller veya eyaletler tarafından sigortalanmaktadır (70).

(69) Ibid., ss.329-330.

(70) Rose ve Kolari, op.cit., s.506.

Tablo 9'a bakıldığında, çek hesaplarının 1964 yılında hiç yokken, 1991 yılında %10 düzeyine ulaştığı görülmektedir. Aynı şekilde, uzun vadeli mevduatlar da %1,4 düzeyine ulaşmıştır (Bkz. Tablo 9). Buna karşın, Tasarruf ve Kredi Birlikleriyle ve Tasarruf ve Yardımlaşma Bankaları'yla kıyaslandığında, kredi birliklerinde uzun vadeli mevduata daha az güven duyulduğu farkedilmektedir. Ancak kredi birliklerinde kısa vadeli mevduatlarda yaşanan düşüş, diğer kurumlardaki kadar hızlı ve yoğun olmamıştır. 1964 yılında, Tasarruf ve Kredi Birliklerinde ve Tasarruf ve Yardımlaşma Bankalarında kısa vadeli mevduatlar sırasıyla %93 ve %98 olarak gerçekleşmiş, 1991 yılında ise sırasıyla %70 ve %41 düzeyine gerilemiştir. Kredi birliklerinde ise bu oran aynı tarihlerde %83'ten %79'a gerilemiştir (71).

Kredi birlikleri bilançosunun pasif tarafında yer alan ve %90'luk payıyla pasif kalemlerinin en büyüğü, dolayısıyla en önemlisi olan pay hesapları geçen yıllar içerisinde istikrarlı bir büyüme göstermiştir. Kredi birliklerinin diğer banka ve mevduat kurumlarında olduğu gibi sermayesi olmadığından, pay hesapları özsermayeye dahil edilmektedir.

2.5.1.2. KULLANILAN FONLAR

Kredi birliklerinde dört farklı kaynaktan da fon toplanabilmektedir. Bunlar;

a) Merkez Bankası ve benzeri işlevi olan kurumlardan (CLF'den) kullanılan fonlar

Kredi birlikleri faaliyet ihtiyaçlarını karşılamak için Merkez Bankası ve benzeri işlevi olan kurumlardan (CLF'den) kısa vadeli fon kullanmaktadır. Bu tür fonların maksimum kullanım limitleri, kamu otoritelerince belirlenen yüzde oranlarının, kredi birliği pay hesabı ve özsermaye toplamına uygulanmasıyla hesaplanmaktadır.

b) Bonolar (Borç Senetleri) (Notes Payable veya Certificates of Indebtedness)

Bonolar vadeli mevduatın özel bir türü olup, genelde pay hesaplarından daha yüksek bir getiriye sahiptir. Vadeli mevduata uygulanan faiz hadlerinin yüksek olduğu dönemlerde, bu senetlere olan talep artmaktadır. Pay hesaplarının aksine bonolar yalnız kredi birliği üyelerine değil, aynı zamanda diğer şahıslara (Diğer kredi birliklerine ve diğer finansal kurumlara) da sunulmaktadır. Bonolar ile, kredi birliği ve üçüncü şahıslar (veya kredi birliği üyeleri) arasında, belirli bir paranın kredi birliğince kullanılması ve saptanan bono vadesinde sözkonusu paranın faiziyle birlikte iade edilmesi konusunda akit yapılmaktadır. Bonoların vadelerinden evvel üçüncü şahıslar (veya kredi birliği üyeleri) tarafından bozulması durumunda kredi

(71) Johnson, op.cit., s.435.

Tablo 7

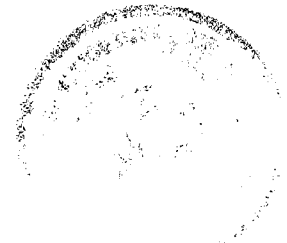
Federal Kredi Birliklerinin Fon Kaynakları ve Kullanımı (Birleştirilmiş Bilanço)

Milyon \$

Bilanço Kalemleri	1991	1992	% Değişim
Aktifler (Fon Kullanımı):			
Nakit Varlıklar	3271	3938	+20,4
Krediler	84150	87633	+4,1
(Kredi Kayıpları Payı)	(1062)	(1200)	(+13,1)
Yatırımlar			
(ABD Hükümetine ve Federal Acentalara Yapılan Menkul Kıymet Yatırımları)	17774	26735	+50,4
Mevduatlar:			
Ticari Bankalardaki	8232	8739	+6,2
Tasarruf ve Kredi Birlikl. ve Tasarruf Bank.	6607	6250	-5,4
Diğer Kredi Birliklerindeki	16646	20485	+23,1
Yardımlaşma Fonlarındaki	1858	2812	+51,3
Diğer Yatırımlar	<u>2338</u>	<u>2714</u>	<u>+13,9</u>
Toplam Yatırımlar	53455	67735	+26,7
(Kayıp Payı)	(31)	(38)	(+22,1)
Bina ve Teçhizat (Amortismansız)	1785	1892	+5,4
Diğer Duran Varlıklar	665	681	+2,4
Muhtelif	<u>1706</u>	<u>1904</u>	<u>+11,6</u>
Toplam Aktifler	143940	162543	+12,9
Pasifler (Fon Kaynakları):			
Borç Senetleri	1402	2101	+47,9
Kar Payı Ödemeleri	672	518	-23,0
Diğer Ödenecek Borçlar	<u>805</u>	<u>877</u>	<u>+8,9</u>
Toplam Borçlar	2897	3496	+20,6
Özsermaye / Mevduatlar:			
Düzenli Pay Hesapları	59431	74443	+25,3
Pay Sertifikaları	24491	19656	-19,7
Emeklilik Hesapları	19624	20128	+2,6
Pay Çekleri	13151	15939	+21,2
Diğer Paylar	<u>13466</u>	<u>15912</u>	<u>+18,2</u>
Toplam Mevduatlar	130163	146078	+12,2
Rezervler:			
İhtiyat Akçesi	4154	4525	+8,9
Diğer Rezervler	1386	1651	+19,2
Dağıtılmayan Karlar	<u>5338</u>	<u>6793</u>	<u>+27,2</u>
Toplam Özsermaye	141041	159047	+12,8
Toplam Borçlar ve Özsermaye	143940	162543	+12,9

(Kaynak: Peter S.Rose ve James W. Kolari, **Financial Institutions Understanding and Managing****Financial Services**, 1.b, USA:Richard D.Irwin, Inc.,1995,s.507.)

* Tablo 7'nin İngilizcesi Ek 2'de yer almaktadır.

Tablo 8

ABD'deki Kredi Birliklerinin Aktifleri , 1964-1991

	1964	1969	1974	1979	1984	1989	1991
Aktifler (Milyar \$)	9,9	16,1	31,1	63,1	113,0	200,5	222,0
Nakit Varlıklar (%)	5,1	3,8	3,2	1,7	2,3	2,6	2,3
Vadeli Mevduatlar (%)							
Bankalardaki Mevduatlar	11.2	5.1	6.1	4.0	7.1	6.1	6.4
Tasar. ve Kredi Birl. Mevd.	<u>11.2</u>	<u>5.0</u>	<u>6.1</u>	<u>3.3</u>	<u>6.1</u>	<u>5.4</u>	<u>5.2</u>
Toplam Vadeli Mevd.	22.4	10.1	12.2	7.3	13.2	11.5	11.6
Satılan Federal Fonlar ve Repolar	-	-	-	-	4.1	5.1	7.5
Menkul Değer Yatırımları (%)							
Hazine	3.1	3.1	2.6	1.0	3.0	7.1	4.0
Devlet	-	<u>3.1</u>	<u>6.8</u>	<u>4.3</u>	<u>5.2</u>	<u>3.7</u>	<u>6.7</u>
Toplam Menkul Değerl.	3.1	6.2	9.4	5.3	8.2	10.8	10.7
Krediler (%)							
Tüketici	64.3	75.5	70.4	73.7	58.6	43.6	40.9
İpotekli Konut	<u>5.1</u>	<u>4.4</u>	<u>4.8</u>	<u>6.3</u>	<u>8.2</u>	<u>20.2</u>	<u>22.1</u>
Toplam Krediler	69.4	79.9	75.2	80.0	66.8	63.8	63.0
Muhtelif (%)	-	-	-	5.7	5.4	6.2	4.9
	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

(Kaynak:Hazel J.Johnson, **Financial Institutions and Markets a Global Perspective**,1.b. Singapore:Mc Graw-Hill International Editions Economics Series,1993, s.434)

* Tablo 8'in İngilizcesi Ek 3'te yer almaktadır.

Tablo 9

ABD'deki Kredi Birliklerinin Pasifleri, 1964-1991

	1964	1969	1974	1979	1984	1989	1991
Pasifler (Milyar \$)	9.9	16.1	31.1	63.1	113.0	200.5	222.0
Paylar ve Mevduatlar (%)							
Çek Hesabı	-	-	0.3	2.4	8.4	9.6	10.1
Kısa Vadeli Mevduatlar	82.8	85.6	88.2	88.1	81.7	80.0	79.2
Uzun Vadeli Mevduatlar	-	-	-	0.5	0.7	1.3	1.4
Toplam Paylar ve Mevd.	82.8	85.6	88.5	91.0	90.8	90.9	90.6
Muhtelif (%)	<u>17.2</u>	<u>14.4</u>	<u>11.5</u>	<u>9.0</u>	<u>9.2</u>	<u>9.1</u>	<u>9.4</u>
	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

(Kaynak:Hazel J.Johnson, **Financial Institutions and Markets a Global Perspective**,1.b. Singapore:Mc Graw-Hill International Editions Economics Series,1993, s.435)

*Tablo 9'un İngilizcesi Ek 3'te yer almaktadır.

birliğince ceza uygulanabilmektedir.Bu bonolara zamanla iki kısıtlama getirilmiştir. Bunlardan birisi; çıkarılan bu bonolar kredi birliği bilançosunun %50'sini aşamayacaktır.Bir diğer de;bonolar sigortalanmayacaktır.Bu kısıtlamalar nedeniyle, 1987 yılı sonunda kredi birlikleri borç senetleri pasifler toplamının %1'ini aşamamıştır.

c) İpotekten Borçlar

Kredi birlikleri zaman zaman sahip oldukları gayrimenkulleri ipotek göstermek suretiyle diğer finansal kurumlardan fon temin edebilmektedir.

d) Repo İşlemleri

Kredi birlikleri ellerindeki menkul değer yatırımlarını belirli bir müddet sonra belirli bir fiyattan geri almak koşuluyla diğer finansal kurumlara satabilmekte ve bu yolla fon temin edebilmektedirler (72).

Kredi birlikleri, Merkez Bankası'ndan ve CLF'den kısa vadeli borlanabilmekte,bonolar ıkartabilmekte, gayrimenkullerini ipotek yaptırarak borlanabilmekte ve repo işlemleri aracılığıyla da likiditesini arttırabilmektedir.Bu borçlanma araçlarının bilançodaki payları az da olsa, kredi birliklerini kısa vadede likidite kısıtından kurtulabilmesi açısından önemli kalemlerdir.Bugüne kadar kredi birlikleri önemli bir likidite problemiyle karşılaşmamıştır.

2.5.1.3. DİĞER PASİFLER

Kredi birliklerinin diğer pasif kalemlerini şu şekilde sıralayabiliriz (73).

- Borç Hesapları
- Kar payı ödemeleri
- cret demeleri
- Denetim, Danışmanlık Yapan Kuruluşlara cret demeleri
- Satılan Seyahat eklerinden Borçlar
- Diğer Giderler
- Geçici Hesaplar

(72) Erkoç, op.cit., ss.61-62, Kidwell ve Peterson, op.cit, ss.330-331 ve Madura, op.cit., s.598.

(73) Erkoç, op.cit., s.65.

2.5.1.4. ÖZSERMAYE

Bir kredi birliğinin sermayesi dağıtılmayan karlardan, zorunlu karşılıklardan ve ihtiyatlardan oluşmaktadır.İhtiyatlar ve dağıtılmayan karlar şu sebeplerden dolayı mevcuttur:

- Zorunlu karşılıkları karşılayabilmek için,
- Kredi birliği üyelerine piyasa faiz oranlarının altında kredi sağlayabilmek için,
- Kredi birliği üyelerine piyasa faiz oranlarının üstünde kar payı verebilmek için,
- Özsermaye tabanını oluşturmak için.

Kredi birliklerinde zorunlu karşılıklar, kredi birliği toplam gelirlerinin belirli bir yüzdesi şeklinde ayrılmaktadır.Kredi birliği kredileri ve bazı diğer aktifleri toplamı belli bir orana ulaştığında zorunlu karşılık ayrılmaktadır.Zorunlu karşılıklar hesabı, gerçekleşen kredi zararlarının, ayrılmış bulunan krediler muhtemel zararlar karşılığını aşması durumunda, aradaki farkın karşılanması için yapılmış bir kısıtlamadır.

Kredi birliği faaliyet karından gerekli zorunlu karşılıkların ayrılmasından sonra kalan kısma "Karara bağlanmamış dağıtılmamış karlar" denmektedir.Bu tip karlar, kredi birliği yönetimince rezervde tutulan dağıtılmamış karlara alınabileceği gibi kredi birliği üyelerine düşük faizli kredi veya yüksek mevduat faizi sağlamak amacıyla sübvansiyon olarakta kullanılabilir.

Kredi birliği yönetimi karara bağlanmamış dağıtılmamış karların bir bölümünü özel amaçlarla kullanılmak üzere rezerve (Rezervde tutulan dağıtılmamış karlar hesabına) alabilmektedir.Benzeri işlemler genelde kredi birliği zorunlu karşılıklarına ilave edilmektedir.Amaç, ek karşılık bulundurmadır.Rezervde tutulan dağıtılmamış karlar hesabına alınan bu karlar, belirli bir süre sonra tekrar kredi birliği yönetimince bu hesaptan çıkarılıp, karara bağlanmamış dağıtılmamış karlar hesabına transfer edilebilmektedir.

Kredi birliğine yapılan önemli miktardaki sabit kıymet bağışları "Hibe edilmiş özsermaye" hesabında muhasebeleştirilmektedir (74).

(74) Ibid., ss., 66-68.

Aslında kredi birlikleri bilançosunun pasifinde yer alan kalemlerden pay hesabı dışında kalanların oranı çok düşüktür (Yaklaşık %10).Bu %10'luk pay içinde de rezervlerin önemli bir yeri bulunmaktadır.Kredi riskine karşı, kredi birliklerinin ayakta kalabilmesi için, belirli karşılıkların ayrılması gerekmektedir.

2.5.2. FON KULLANIMI

Kredi birliklerinin bilançosu diğer finansal kurumlarla mukayese edildiğinde oldukça basit kalmaktadır.Kredi birliklerinin aktifleri ağırlıklı olarak üyelere verilen kredilerden ve yapılan yatırımlardan oluşurken, pasifleri ise ağırlıklı olarak üyelerin mevduat hesaplarından oluşmaktadır.Şimdi kredi birliklerinin elde ettiği fonları, hangi aktif kalemlerinde kullandığını tek tek inceleyeceğiz.

2.5.2.1. KREDİLER

Kredi birliği üyelerine verilen krediler hesabı, toplam kredi birliği aktiflerinin beşte üçünü (%58,5'ini) oluşturmaktadır (Bkz.Tablo 7).Bu krediler genellikle küçük, kısa vadeli tüketici kredileri olup, otomobil alımı veya şahsi harcamalar gibi konularda kullanılmaktadır.Son yıllarda ise ayrıca, birincil ve ikincil ipotek kredilerinde de bir artış görülmüştür.

Kredi birliklerinde 1979 yılına kadar menkul kıymet yatırımları azalmış, bu birliklerin üyelere kredi verme imkanını arttırmıştır.Ancak, diğer finansal kurumlarla tüketici kredisi ve tasarruf mevduatı konularında yaşanan yoğun rekabet, ekonomik durgunluk ve işsizlik nedeniyle 1980 yılından sonra durum tersine dönmüştür.Kredi birlikleri ellerine geçen fonları devlet tahvillerine, likiditesi yüksek ve daha güvenli varlıklara plase etmeye başlamışlardır.

Kredi veren kurumlar arasında üçüncü olmalarına rağmen, kredi birliklerinin payı sadece %14'tür.(Bkz.Tablo 10) Kredi birlikleri de diğer kredi veren kurumlar gibi varlıklarını menkul kıymetleştirmeye başlamış, buna karşın verdiği tüketici kredilerini ve ipotekli kredileri azaltmak zorunda kalmıştır.

1980 yılında yaşanan Mevduat Kurumlarında Deregulasyon'la ve 1982 yılında çıkartılan Garn-St.Germain Mevduat Kurumları Yasası'yla, mevduat kurumları birçok haklar elde ederken, Tasarruf ve Kredi Birlikleri bu işten daha karlı çıkmış ve tüketici kredileri konusunda rakiplerine göre daha etkin bir konuma gelmişlerdir.Buna karşın, kredi birlikleri kredi veren diğer kurumlar arasında belirli bir kredi faiz tavanına bağlı

olarak kredi veren tek kurumdur.Örneğin, federal kredi birlikleri verdikleri krediye en fazla %12 oranında faiz uygulayabilmektedir.Bu oran daha sonraları önce %15'e ve sonra da %21'e yükseltilmiştir.1987 yılına gelindiğinde ise, federal kredi birlikleri otomobil kredisine %10,6 oranında ve bireysel kredilere de %14,5 oranında faiz uygulayabilmektedir.Ayrıca, birlik üyelerine maksimum 2000 \$'lık tüketici kredisi verilebilmekte, eğer üyelerin mevduatları 25.000 \$'dan azsa tüketici kredisi limiti 500\$'a düşmektedir.Bu nedenlerden dolayı, kredi birlikleri ne kadar istemeseler de, kısa vadeli ve sabit oranlı pasiflerine karşılık, uzun vadeli ve faiz riski yüksek olan ipotek kredilerine yönelmişlerdir.

Tablo 10

Tüketici Kredisi Veren Kurumların Pazar Payları (Milyon \$)

Kredi Veren Kurumlar	Aralık 1992		Haziran 1993	
	\$	%	\$	%
Ticaret Bankaları	331.869	43,8	339.215	44,9
Finans Şirketleri	117.627	15,5	111.330	14,7
Kredi Birlikleri	97.641	12,9	104.766	13,9
Tasarruf ve Kredi Birlikleri ve Tasarruf Bankaları	43.461	5,7	39.864	5,3
Diğerleri	166.846	22,1	159.305	21,2
Toplam	756.944	100,0	754.907	100,0

(Kaynak: Peter S.Rose ve James W. Kolari, *Financial Institutions Understanding and Managing Financial Services*, 1.b, USA:Richard D.Irwin, Inc.,1995,s.509.)

Kredi birliklerinde verilen kredilerin kusur ve hata oranları bankalara kıyasla daha yüksek, diğer kredi veren kurumlara göre ise daha düşüktür.Ancak bu son on yıl içinde oldukça yükselmiştir.Bunun sebebi, son yıllarda ekonominin zayıf düşmesi, işsizliğin artışı ve birçok kredi birliğinin piyasaya çıkışı olarak gösterilmektedir.Ayrıca, birlik üyelerinin ortaklık senediyle birliğe ortak olmaları, ortak iyi değilse, hata oranını yükseltebilmektedir.Eskiden verilen bazı kredilerin vadesi altı ay iken, NCUA tarafından üç aya indirilmiştir.Bunun nedeni, uzun vadeli kredilerin birliklerin hata oranını yükseltmeleridir.Küçük ölçekli kredi birliklerinde, daha az deneyimli insanlar çalıştıklarından, kusur ve hata oranı daha yüksek seyretmektedir.Verilen kredilerde

yaşanan kusur ve hata oranının yüksekliği, her yıl ortalama olarak 400 kredi birliğinin piyasadan çekilmesine neden olmaktadır (75).

Asıl amacı üyelerine kredi vermek olan kredi birlikleri, son yıllarda rekabetin artması, kredi faiz tavanlarının varlığı ve hata oranlarının yüksekliği gibi nedenlerle fonlarını menkul kıymet yatırımları gibi farklı alanlara plase etmeye başlamışlardır.Yine de verdikleri krediler, aktiflerinin beşte üçü gibi önemli bir kısmını kapsamaktadır.Kredi birlikleri tarafından sağlanan kredilerin çeşitlerini incelemek faydalı olacaktır.

2.5.2.1.1. TÜKETİCİ KREDİLERİ

2.5.2.1.1.1. TEMİNATLI KREDİLER

Kredi birlikleri fonları ağırlıklı olarak, diğer kredi birliklerine de kredi olarak gidebileceği halde mevduat sahiplerine gitmektedir.Bu tüketici kredileri genellikle yeni bir ev ya da araba alımında veya ev tadilatında kullanılması için ipotek karşılığında verilmektedir.Son zamanlarda kredi birlikleri uzun vadeli ipotek karşılığı krediler sunmakla da yetkilendirilmişlerdir.İpotekli konut kredisi dışında, kredi birlikleri genellikle kısa vadeli kredilerle sınırlandırılmaktadır.

Teminatlı tüketici kredilerinde kişisel mal varlığı teminat olarak gösterilmektedir.Yönetim Kurulu, ilgili kredi bölümü ya da pazarlamacısı bu tür kredilerin verilmesinde önemli rol oynamaktadır.Kredi verilirken şu hususlara dikkat edilmektedir:

- Kredilerin azami vadesi
- Alınacak teminatın verilecek krediyi karşılama oranı
- Peşinat istekleri
- Teminat olarak alınacak malvarlığı çeşitleri
- Kredi kullanıcısının mali durumu
- Kredi kullanıcısının çalışma hayatı.

Tüketici kredileri, yapılan kredi sözleşmesi uyarınca belirlenmiş faiz oranı üzerinden aylık eşit taksitli geri ödemeler şeklinde, kredi birliğine ödenmektedir.Tüketici kredilerinin vadeleri, kredinin türüne ve alınan teminatın cinsine göre değişmektedir (76).

(75) Rose ve Kolari, op.cit., ss.508-512, Kidwell ve Peterson, op.cit., ss.325-328, Rose ve Fraser, Financial Institutions, 3.b.,ss.491-494.

(76) Erkoç, op.cit., ss.40-41.

2.5.2.1.1.2. TEMİNATSIZ KREDİLER

Kredi birliğince sağlanan teminatsız krediler şöyle sıralanabilmektedir:

a) İmza Kredileri

Bu tür krediler kredi birliği üyesinin kredi birliğine ait bir dökümanı imzalaması ile açılmaktadır.Banka çekleri buna örnek gösterilebilmektedir.Üyenin çalışma hayatı, ahlaki yapısı ve mali durumu bu tür kredilerin verilmesinde dikkat edilmesi gereken hususlardır (77).

b) Sağlanan Kredi Limitleri

Kredi birliği, üyelerine belli bir limit dahilinde kredi açabilmekte ve sözkonusu kredi, üye tarafından kredi sözleşmesi uyarınca yapılan asgari geri ödemelerle, kredi sözleşmesinde belirlenen dönem içerisinde yenilenmektedir.Bu tür krediler kredi birliği veya üyesinden birisinin fesih kararı ile kapanmaktadır.Benzer durumlarda üyenin fesih tarihi itibariyle gerçekleşmiş kredi anapara ve faiz borcunu ödemesi gerekmektedir (78).

c) Kredi Kartı Kredileri

Kredi kartlarını üyelere sunan kredi birlikleri, kredi riskiyle karşı karşıya kalmaktadır.Kredi kartlarının dağıtılmasıyla, üyelere çeşitli kriterlere göre kredi limitleri tahsis edilmektedir.Kredi kartlarında sahtekarlık olaylarının meydana gelme olasılığı oldukça fazladır.Bunun önlenmesi için, kredi kartları kontrol altında tutulmalı, kaybolan kredi kartları ve kredi kartı ödemelerini yapmayan üyeler ilgili birimlere bildirilmelidir (79).

Tüm bunlar limitleri dar krediler oldukları için teminata gerek duyulmamaktadır.

2.5.2.1.2. MEVDUAT (PAY) HESABI GARANTİLİ KREDİLER

Kredi birlikleri mevduat (pay) hesabını teminat olarak gösteren üyelerine kredi açabilmektedir.Alınan kredinin, anaparası veya faizi geri ödenmediği takdirde, mevduat hesabından kredi birliği tarafından tahsilat yapılabilmektedir.Bu tür kredilerin riskinin azaltılması için, bu mevduat hesapları birlik tarafından sürekli gözetim altında tutulmalıdır (80).

(77) Ibid., ss.41-42.

(78) Ibid., s.42.

(79) Ibid., s.42-43.

(80) Ibid., s.43.

2.5.2.1.3. TARIM KREDİLERİ

Tarım kredileri, tarım sektöründe faaliyet gösteren üyelere verilmektedir. Bu krediler makina, teçhizat, canlı hayvan ve mahsül karşılığı teminat altına alınabilmektedir. Bu tip kredilerin etkin bir şekilde verilmesi tarım sektörü ile ilgili birikimi gerektirmektedir (81). Yani, tarım geliştikçe, verilen kredilerin miktarında artış olacaktır.

2.5.2.1.4. TİCARİ KREDİLER

Ticari krediler, genellikle ticari işletmelerin mal varlıklarına konulan ipoteklerle veya bu işletmelerin vermiş oldukları teminat mektuplarıyla garanti altına alınmaktadır. Ticari krediler, çoğunlukla yeni yatırımların finansmanında veya işletme sermayesinin karşılanmasında kullanılmaktadır (82). Verilen bu krediler, her bir üye için birlik rezervlerinin %5'ini ya da 75.000 \$'ı aşmamaktadır. Ayrıca vadeleri de 12 yılı geçmemektedir. Kredi birlikleri finansal kiralama yoluyla da, işletmelere ekipman sağlayabilmektedir (83).

Görüldüğü gibi, kredi birlikleri tarafından verilen krediler ağırlıklı olarak bir teminat karşılığında verilmektedir. Dolayısıyla, kredinin geri ödenmesi açısından üyelerin mal varlıkları ve ahlaki yapıları önemli olmaktadır.

2.5.2.2. NAKİT VARLIKLAR

Nakit varlıkları, kasada bulunan ulusal ve yabancı para varlıklar ve banka ve diğer mevduat kurumlarındaki paralar olarak tanımlayabilmekteyiz (84). Kredi birlikleri, üyelerinin günlük işlemlerini gerçekleştirebilmek için, ellerinde küçük bir miktar nakit bulundurmaları zorundadırlar. Ayrıca, kredi birliklerinin ayırmak zorunda oldukları zorunlu karşılıkları da bu hesaba dahil edebilmekteyiz (85). 1992 yılında kredi birlikleri, aktiflerinin %2,5'ini nakit varlık olarak ayırmışlardır (Bkz. Tablo 7).

(81) Ibid., s.43-44.

(82) Ibid., s.44.

(83) Rose ve Koları, op.cit., s.510.

(84) Erkoç, op.cit., s.29.

(85) Kidwell ve Peterson, op.cit., s.328.

2.5.2.3. MENKUL DEĞER YATIRIMLARI

Menkul değer yatırımları, kredi birlikleri aktiflerinde, krediler hesabından sonra gelen ikinci büyük aktif kalemidir. Menkul değer yatırımları, kısa vadeli ve likiditesi yüksek aktiflerdir. Başlıca menkul değer yatırımlarını; hazine bonosu, devlet tahvili, finansman bonosu, Eurodolar ve banka kabulleri olarak sıralamak mümkündür. 1992 yılında, menkul değer yatırımları toplam kredi birliği yatırımlarının %40'ını oluşturmaktadır (Bkz. Tablo 7).

Bir kredi birliğinde, mevduat akımı yüksek, kredi talebi düşük ise fon fazlası yatırımlara gidecektir. Tersi bir durumda ise, yatırımlar nakite çevrilip, müşterinin kredi talebi karşılanacaktır. Bu likidite gereksinimi dolayısıyla, kredi birliklerinde çoğu yatırımların vadesi bir yıldan kısadır. Son yıllarda, yatırımların net getirisi kredilerden daha fazla olduğu için, kredi birlikleri yatırım hesaplarında bir genişleme görülmektedir (86).

2.5.2.4. SABİT KIYMETLER

Sabit kıymetler, işletme faaliyetlerinde uzun süre kullanılacak türden varlıkları ifade etmektedir. Sabit kıymetlerin tahmini kullanılma sürelerine göre amortisman tabii tutulmaları esastır. Arazi, binalar, makina ve teçhizat, taşıt araçları, döşeme ve demirbaşlar, bilgi işlem ve iletişim cihazları ve birikmiş amortisman sabit kıymetler olarak sıralanabilmektedirler (87).

Duran varlıklar da diyebileceğimiz sabit kıymetlerin, kredi birlikleri toplam aktifleri içerisindeki payı sadece %1,5 düzeyindedir (Bkz. Tablo 7). Birlik yöneticileri, gelir getirmeyen bu kıymetlere fazla fon aktarmak niyetinde değildirler.

2.5.2.5. DİĞER AKTİFLER

Kredi birlikleri diğer aktifleri çok önemsiz düzeydedir (%1). Diğer aktifler;

- kredi birliği üyelerinin kredi yükümlülüklerini yerine getirmemeleri sonucu, kredi birliğinin elde ettiği gayrimenkuller ve mallar,
- peşin ödenmiş giderler (Sigorta , vergi),

(86) Ibid ve Rose ve Kolari, op.cit., s.512.

(87) Erkoç, op.cit., ss.50-52.

- gelir tahakkuk hesapları (Üyelere sağlanan kredilerin faizleri),
- geçici hesaplar,
- diğer alacaklar şeklinde sıralanabilmektedir (88).

Kredi birliklerinin aktif yapısını şöyle bir özetleyecek olursak; kredi birlikleri aktiflerinin ağırlıklı olarak, üyelere verilen krediler ve yatırımlar hesabından (Diğer mevduat kurumlarındaki vadeli mevduatlar ve menkul değer yatırımlarından oluştuğu göze çarpmaktadır (Bkz.Tablo 7 ve 8). Kredi birlikleri aktifleri 1964 yılında 9,9 milyar dolar iken, yıllık ortalama %12,2 oranında artışla 1991 yılında 222 milyar dolara düzeyine ulaşmıştır.1964 yılında aktiflerinin aşağı yukarı %28'i nakit ve nakit benzeri varlıklardan oluşan kredi birliklerinin likiditesi yüksektir.1991 yılına gelindiğinde ise, vadeli mevduatlar ve nakit hesabında bir düşüş gözlenirken, menkul kıymet yatırımlarında artış kaydedilmiş ve kredi birlikleri likiditelerini korumaya devam etmişlerdir.Kredi birliklerinin kredi yapısı da geçen yıllar içerisinde oldukça değişmiştir.Verdikleri krediler %80'ler düzeyinden %60'lara gerilemiş ve bu krediler içerisinde tüketici kredilerinin payı azalırken ipotek kredilerinin payı da artmıştır (Bkz.Tablo 8).Tüm bunların ışığında, kredi birliklerinde likit varlıklara daha az yatırım yapıldığı, verilen kredilerin azaldığı, buna karşın menkul kıymet yatırımlarının arttığı söylenebilmektedir.

2.6. GELİR TABLOSU

2.6.1. GELİRLER

Üyelere verilen krediler; nasıl ki kredi birliği bilançosunda en önemli aktif kalemi olarak yer alıyorsa, bu kredilerden elde edilen faiz gelirleri de en önemli gelir kalemi olarak kredi birliği gelir tablosunda yerini almaktadır (Kredi faizi gelirleri toplam gelirlerin üçte ikisi kadardır).Bir diğer önemli gelir kalemi de menkul kıymet yatırımı gelirleri ve diğer mevduat kurumlarına yatırılan mevduatlardan sağlanan faiz gelirleridir (Bu gelirler de toplam gelirlerin dörtte biri kadardır) (89).

(88) Ibid., op.cit., ss.56-57.

(89) Rose ve Kolari, op.cit., ss.512-513.

Tablo 11

Federal Kredi Birliklerinde Gelirler, Giderler ve Net Gelir

<u>Gelir-Gider Kalemleri</u>	<u>1992 Yılı Dolar Hacmi</u> <u>(Milyon\$)</u>	<u>1992 Yılı Yüzdelerik</u> <u>Dağılımı (%)</u>	<u>Bir Önceki Yıla Göre</u> <u>Değişim (%)</u>
Toplam Gelirler	13301	100.0	-1,9
Gelir Kaynakları:			
Kredi faizleri	8966	67,4	-4,1
(-)Faiz Ödemeleri	(15)	(0,1)	+77,2
Yatırım Gelirleri	3296	24,8	-91,1
Diğer Gelir Kaynakları	1055	7,9	16,3
Toplam Faaliyet Giderleri (1):	5329	100,0	5,1
Gider Kalemleri:			
Çalışanların Tazminatları	2319	43,5	9,1
Seyahat Giderleri	70	1,3	3,3
İşyeri Kirası	294	5,5	6,9
İşyeri Faaliyet Giderleri	1051	19,7	8,5
Eğitim Giderleri	115	2,2	8,2
Yurtdışı Giderleri	397	7,4	16,1
Kredi Hizmeti Gideri	176	3,3	15,7
Kredi Zararı	574	10,8	75,4
Yatırım Zararı	10	0,2	130,6
Üyelerin Sigorta Masrafları	161	3,0	-5,0
Ücretler	51	1,0	8,5
Muhtelif Faaliyet Giderleri	139	2,6	5,1
Faaliyet-dışı Gelirler ve Giderler:			
Yatırım Karı (Zararı)	42		87,0
Aktiflerden Doğan Karlar	2		-123,2
Diğer Faaliyet dışı Gelirler (Giderler)	15		167,8
Fon Maliyeti Öncesi Topl. Gelirler (Giderler)	8031		-5,6
Fon Maliyeti:			
Borç Faizi	67		-4,5
Kar Payları	876		-18,2
Net Zorunlu Karşılıklar	191		12,8
Fon Maliyeti ve Net Zorunlu Karşılıklar	6897		74,5
Sonrası Net Kar (Zarar)			

(Kaynak: Peter S.Rose ve James W. Kolari, **Financial Institutions Understanding and Managing Financial Services**, 1.b ,USA:Richard D.Irwin, Inc.,1995,s.514.)

(1) Kar payı ödemeleri Toplam Faaliyet Giderlerine dahil edilmemiştir.

* Tablo 11'in İngilizcesi Ek 4'te yer almaktadır.

2.6.2. GİDERLER

Son yıllarda, kredi birliklerinde giderler artarken, net gelirlerde de bir azalma görülmektedir.Çalışanlara ödenen ücretler %40'lık payıyla kredi birliklerinin en önemli gider kalemini oluşturmaktadır.Üyelerin sigorta masrafları, işyeri kirası, faaliyet giderleri, borç faizleri ve eğitim giderleri de diğer önemli gider kalemleridir.Mevduata ödenen faiz (Üyelere kar payı ödemeleri), aslında kredi birlikleri için bir gider değildir.Çünkü mevduat sahipleri o birliğin sahipleri olup, tüm giderler çıkarıldıktan sonra kalan net gelirden pay almaktadırlar (90).

2.6.3. ÜYELERE KAR PAYI ÖDEMELERİ

Kredi birliği gelirleri, üyelere kar payı olarak geri dönmektedir.Son yıllarda, üye mevduatlarının daha verimli alanlara yatırılmaları nedeniyle, kar payı ödemelerinde bir artış kaydedilmiştir.Bu, diğer mevduat kurumlarıyla rekabet edebilmek açısından olumlu bir gelişme olarak görülmektedir (91).

Faaliyet dönemi boyunca, kredi birliklerinin gelir ve gider hesapları kaydedilmekte, gelir ve gider farkından kar payı ödemeleri de çıkartılarak net kara ulaşabilmektedir.

2.7. KREDİ BİRLİKLERİNDE RİSK ANALİZİ

Kredi birlikleri de diğer mevduat kurumlarında olduğu gibi, likidite riskiyle, kusur (Hata) riskiyle ve faiz oranı riskiyle karşı karşıya kalabilmektedir.Ancak, bilanço yapıları diğer mevduat kurumlarından farklı olduğu için, maruz kalınan risk tipinde birtakım farklılıklar görülebilmektedir.

2.7.1. LİKİDİTE RİSKİ

Kredi birliği üyeleri beklenmedik bir zamanda birliğe yatırdıkları mevduatları çekerlerse ve çekilen mevduatların yerlerine yenileri yatırılmazsa, kredi birliklerinde

(90) Ibid., s. 513.

(91) Ibid., s.515.

likidite problemleri yaşanmaya başlayacaktır. Kredi birlikleri, geçici likidite problemlerini çözebilmek amacıyla CLF'e başvurabilmektedir. Ancak, likidite kısıtının devam edeceği bekleniyorsa, bu problemin ortadan kaldırılabilmesi için daha kesin çözümler aranmaya çalışılmalıdır. Diğer mevduat kurumları farklı pazarlardan (Uluslararası yatırımcılardan) fon toplayabilmelerine karşın, kredi birliklerinin böyle bir şansı yoktur. Çünkü kredi birlikleri yerel hizmet vermektelerdir. Pazarın dar oluşu, kredi birliklerinde hızlı bir şekilde mevduat yaratılmasını engelleyebilmektedir (92).

Yatırılan mevduatların geri çekilmesi sonucunda kredi birliği likiditesinde beklenmedik dalgalanmalar (Düşüşler) görülebilmektedir. Kredi birliklerinin mevduat bulmak açısından pazarlarının dar oluşu, likidite problemlerini, dolayısıyla da likidite risklerini arttırabilmektedir.

2.7.2. KUSUR (HATA) RİSKİ

Kredi birlikleri üyelerine sundukları bireysel krediler yüzünden, kusur riskiyle karşı karşıya kalabilmektedir. Aslında kredi birliklerinin verdikleri kredilerin çoğu, kusur riskinden doğacak kayıplara karşı teminat altındadır. Ekonominin kötü veya iyi oluşu da, kusur riskini arttırabilmekte ya da azaltabilmektedir. Ancak, düzgün bir ekonomik dönemde dahi, kredilerden doğan birtakım kayıplar yaşanabilmektedir. Bunun nedeni; verilen kredilerin tüketici kredisi olması ve kredi başvurularının değerlendirilmesinin yetersiz kalması olarak gösterilmektedir. Kredi birlikleri kusur riskinde 1982 yılında ekonomideki durgunluk nedeniyle bir artış kaydedilirken sonraki yıllarda bir durağanlık yaşanmıştır (93).

Üyelerin borçlarına sadık olmamaları, kredi başvurularının iyi değerlendirilmemesi, ekonominin bozulması, üyelerin aldıkları kredilerinin anapara veya faiz geri ödemelerinde problemler yaşanmasına neden olabilmektedir. Bu durum birliğin hata oranını, dolayısıyla da riskini yükseltebilmektedir.

2.7.3. FAİZ ORANI RİSKİ

Kredi birlikleri aktif portföyünün, kredi faiz oranlarına aşırı duyarlı olması nedeniyle, kredi birliklerinde verilen tüketici kredileri kısa vadeli olmaktadır. Kredi birliklerinin fon kullanımında olduğu gibi fon kaynakları da faize duyarlıdır. Bu nedenle

(92) Madura, op.cit., ss.602-603.

(93) Ibid., s.603.

kredi birliklerinin faiz giderleri ve faiz gelirleri arasında büyük bir bağlantı mevcuttur.Faiz oranlarındaki değişime bağlı kalmaksızın, faiz gelirleri ve faiz giderleri zaman içerisinde durağan bir hal alabilmektedir.Kredi birliklerinde faiz oranı riskinin, diğer mevduat kurumlarıyla kıyaslandığında daha düşük olduğu görülebilmektedir (94).Kısacası; kredi birliklerinde faiz gelirlerine bağlı olarak, üyelere kar payı verilmesi faiz oranı riskininin düşük seyretmesine neden olmaktadır.

2.8. KREDİ BİRLİKLERİNDE PERFORMANS ANALİZİ

Diğer mevduat kurumlarında olduğu gibi, kredi birliklerinin performansı da ağırlıklı olarak faiz gelirleri ile giderleri arasındaki farka bağlıdır.1976-1992 yılları arasında, federal kredi birliklerinin ortalama faiz gelirleri %9,5 ile %13 arasında değişirken, ortalama faiz giderleri de %4,1 ile %6,3 arasında değişmiştir (Federal kredi birliklerinde, ortalama fon maliyeti, aktiflerin ortalama getirisine göre bu şekilde değişmektedir). Ancak, kredi birliklerinin aktif ve pasiflerinin faiz oranlarına benzer şekilde duyarlı oluşları, dönemler itibariyle de bu oranlarda benzer gelişmelerin yaşanmasına neden olmuştur.Yani, faiz gelirleri arttığında faiz giderleri de artmış, ya da faiz gelirleri azaldığında faiz giderleri de azalmıştır.Faiz oranlarındaki değişime bakıldığında, yüksek oranlı değişikliklerin yaşanmadığı, hatta geçen dönem içerisinde bir durağanlığın olduğu anlaşılabilmektedir.

Kredi birliklerinde kusur riskinin yüksek oluşu da, kredi birliklerinin gelirlerinde bir azalma olacağıının göstergesi olarak kabul edilmektedir.1981-1983 yılları arasında kusur riskinin fazlalığı nedeniyle, gelir kaybı da fazla olmuştur.Takip eden yıllarda ise kusur riski, dolayısıyla da gelir kaybı azalmıştır.

Kredi birliklerinde performansın artırılabilmesi için, ölçeğin büyümesi gerektiğine inanılmıştır.Bunun kredi birlikleri tarafından sunulan hizmetleri arttıracacağı, böylece bir avantaj yaratılacağı düşünülmüştür.Ölçeğin büyümesi için, kredi birliklerinde birleşmeler yaşanmaya başlamış ve üye kalitesi de arttırılmaya çalışılmıştır (95).

Faiz gelir-gider farkı ve kusur riskinin kredi birliklerinin performans ölçümünde ne kadar önemi varsa, aşağıda sıralanan oranların da bir kredi birliğinin performansının belirlenmesinde o kadar önemi vardır.

(94) Ibid., s.604.

(95) Ibid. s.604-605.

1) Özsermaye/Toplam Aktifler

Bu oran kredi birliğinin sermaye yeterliliğini göstermektedir.Sermayesinin yeterli olabilmesi için, aşağı yukarı özsermayesinin toplam aktiflerine eşit olması istenmektedir.Bu da özsermaye/toplam aktifler oranınının 1'e yakın çıkması anlamına gelmektedir.1992 yılında bu oran 0,97 olarak gerçekteşmiştir.Bu, tüm kredi birliklerinin ortalama olarak sermaye yeterliliğinin yüksek olduğunu göstermektedir (Bkz.Tablo 7).

2) Duran Varlıklar/Toplam Aktifler

Bu oranının düşük kalması istenmektedir.Bu oran düşükse, kredi birliklerinin kazançlarında bir artış beklenmektedir.1992 yılında duran varlıkların toplam aktifler içerisindeki payı ortalama 0,02 olarak gerçekteşmiştir (Bkz.Tablo 7).

3) Net Giderler/Ortalama Aktifler

Bu oran, kredi birliğinin faaliyet giderlerini karşılayıp karşılayamadığını göstermektedir. 1992 yılında ortalama 0,02 düzeyinde olan bu oran, faaliyet giderlerinin çok düşük seyrettiğini göstermektedir (Bkz.Tablo 7).

4) Net Giderler/Ortalama Krediler

Burada net giderlere kredi kayıpları da eklenmektedir.Bu oranının düşük olması, kredi birliğinin kredi verirken ve verdiği krediyi geri alırken etkin olduğunu göstermektedir.Bu oran 1992 yılında ortalama olarak sadece 0,05 düzeyinde kalmıştır (Bkz.Tablo 7).

5) Toplam Borçlar/Özsermaye

Bu oranının düşük çıkması istenmektedir.1992 yılında ortalama 0,02 olarak gerçekteşmiştir (Bkz.Tablo 7).

6) Uzun Vadeli Aktifler/Toplam Aktifler

Uzun vadeli aktiflerin içine; uzun vadeli krediler, yatırımlar ve duran varlıklar dahil edilmektedir.Bu oranının düşük çıkması istense de, 1992 yılında ortalama 0,97 olarak gerçekteşmiştir (Bkz.Tablo 7).Bu oran oldukça yüksektir, dolayısıyla kredi birliklerinde likidite problemleri yaşanmaktadır (96).

Tüm bu oranlara bakılarak, kredi birliklerinin performansının iyi olduğu söylenebilmektedir.Ancak, tek problem nakit varlıklarının yetersiz oluşudur.Aslında, kredi birliklerinin nakit problemi yaşamaları oldukça önemli bir sorundur.Ekonomideki ani değişiklikler, likidite kısıtı yaşayan kredi birliklerini iflasa sürükleyebilecektir.Bu nedenle, nakit varlıkların artırılması gerekmektedir.

2.9. KREDİ BİRLİKLERİNİN AVANTAJLARI VE DEZAVANTAJLARI

2.9.1. KREDİ BİRLİKLERİNİN AVANTAJLARI

Kredi birliklerinin, diğer mevduat toplayan rakip kurumlara göre birtakım avantajları mevcuttur. Bu avantajlar aşağıya sıralanmıştır.

1) Sponsor Desteği

İşverenler, kilise veya bir ticari birlik kredi birliklerine, düşük maliyetli veya karşılıksız (Hibe mahiyetinde) işyeri sağlayabilmektedir. Ayrıca, çalışan personel de çoğunlukla gönüllülerden oluştuğu için, kredi birliklerinin maliyetleri azalmaktadır.

2) Ücretler

Ücretler genellikle sponsor işverenler tarafından ödenmektedir. Bu, mevduatların ve alınan kredilerin geri ödeme maliyetini düşürmektedir.

3) Uygun Yasalar

Kredi birliklerine uygulanan yasalar, gelişmelerini destekler niteliktedir. Çünkü kredi birlikleri, küçük fon talep edenlere düşük faizli küçük kredi imkanları yaratmaktadır.

4) Vergi Muafiyeti

Kredi birlikleri kooperatif tipi kurumlar oldukları ve kar amacı gütmedikleri için, kurumlar vergisinden muaftırlar. Ancak, tabii ki birlik üyeleri aldıkları kar payı üzerinden gelir vergisine tabidirler. Kredi birliklerinin kurumlar vergisinden muaf oluşları, yüksek faizli mevduat ve düşük faizli kredi yaratmalarına imkan tanımaktadır. Kredi birlikleri kuruldukları ilk yıllarda kurumlar vergisinden muaf oluşları bankaları ve diğer tasarruf kurumlarını fazla ilgilendirmezken, geçen zaman içinde kredi birliklerinin sundukları hizmet çeşitlerini arttırmaları ve hızla büyümeleri, bankalara ve diğer tasarruf kurumlarına rakip olmalarına neden olmuştur. Bu kurumlara göre; vergi muafiyeti kredi birliklerine haksız bir rekabet imkanı tanımaktadır. Kredi birlikleriyle diğer tasarruf kurumları arasındaki farkın, sunulan hizmetler açısından, oldukça azalmış olması, bu kurumlar arasında vergi problemlerinin artmasına neden olmaktadır. Son yıllarda, kredi birliklerine rakip kurumlar, kredi birliklerinin de vergiye tabi olmaları konusunda çalışmalarını hızlandırmışlardır.

5) Kredi Birliği Hareketi

Kredi birliği ; "Kendi kendine yardım" dūřüncesinde olan, kooperatif olarak çalışmanın faydalarına inanan ve gerektiğinde birliğin yararı için elde edecekleri gelirden vazgeebilen insanların biraraya geldikleri yerdir.Bu, önemli bir avantajdır.

6) Gcl Ticaret Birliği

Kredi birliklerinde faiz haddi, bankaların tersine, müşteri lehine belirlenmektedir. Bu durum, yasaların kredi birliklerinin lehine düzenlenmesine ve yeni hizmet olanaklarının gelişmesine yardımcı olmaktadır (97).

Kredi birliklerinin birçok avantajına karşın, dezavantajları da mevcuttur.

2.9.2. KREDİ BİRLİKLERİNİN DEZAVANTAJLARI

Kredi birliklerinin en büyük dezavantajı, birçoğunun çok kck oluşudur.Kck kredi birliklerinde bütçenin kısıtlı olması nedeniyle, yeni araştırmalar yapmak, yeni finansal araçlara adapte olmak ve yeni gelişen teknolojileri benimsemek oldukça güçleşmektedir.Ayrıca, kck kredi birliklerinde büyüklerine oranla, bazı hizmetlerin sunumu nispeten azdır.Bu hizmetler; yeni mevduat hesabı tipleri (rneğin; pay çekleri veya pay sertifikaları) veya yeni hizmet tipleri (rneğin; ATM'ler veya kredi kartları) şeklinde sıralanabilmektedir.

Kredi birliklerinin kck oluşu, maliyet açısından bir dezavantajdır.Kredi birliğinde ölçek bydkce maliyette azalmaktadır.Kck kredi birlikleri, bu maliyet dezavantajını ortadan kaldıracılabilmek için, aktif getirilerini, dolayısıyla karlarını arttırmaya alışmalılardır.Bu nedenle kck kredi birliklerinde büyük ölçekli kredi birliklerine oranla, mevduat faizleri düşük tutulurken, kredi faizleri yüksek seyretmektedir (Amaç, gayrisafi geliri arttırmaktır).

Kredi birliklerinin kck mevduatları toplayıp, kısıtlı kredi imkanları yaratmaları, faiz kazançları ve kar payı dağılımı açısından, bankalara oranla maliyetlerini arttırmaktadır.Büyük lekli kredi birliklerinde bile, hizmet maliyeti, bankalara oranla %3 daha fazladır.Ancak vergi muafiyetinin getirdiği avantaj sayesinde, kredi birliklerinde aktif getiri oranı ortalama %1 düzeyinde seyretmektedir (98).

(97) Kidwell ve Peterson, op.cit., ss.336-337, Rose ve Kolari, op.cit., s.519 ve Aruna Srinivasan ve

B.Frank King, "Credit Union Issues", **Federal Reserve Bank of Atlanta Economic Review**, Sayı no.3 ,1998, s.38.

(98) Kidwell ve Peterson, op.cit., ss.334-336.

İşyeri maliyetinin düşük oluşu, çalışanların gönüllülerden meydana gelmesi, yasaların kredi birlikleri lehine değişmesi, kurumlar vergisi verilmeyişi, kooperatif bilincinin yerleşmiş olması ve birlik üyelerinin çıkarlarının gözetilmesi kredi birliklerine, bankalara ve diğer mevduat kurumlarına oranla birtakım avantajlar getirmektedir. Tüm bunlar kredi birliklerinin maliyetlerini azaltmakta, üyeler ve birlikler arasındaki dayanışmayı güçlendirmekte ve kredi birliklerinin rekabet olanaklarını arttırmaktadır. Kredi birliklerinin en büyük dezavantajları ise, küçük ölçekli oluşları ve mevduatlara yüksek faiz ve kredilere düşük faiz uygulayarak maliyetlerini arttırmalarıdır. Finans dünyasında yaşanan gelişmelere ayak uydurabilirlerse, kredi birlikleri diğer mevduat kurumlarına oranla daha güçlü konuma geçebilecek ve bu dezavantajları ortadan kaldıracabileceklerdir.

2.10. KREDİ BİRLİKLERİNİ BANKALARDAN VE BANKA-DIŞI TASARRUF KURUMLARINDAN AYIRAN ÖZELLİKLER

Kredi birlikleri ile diğer mevduat toplayan kurumlar (Ticari Bankalar, Tasarruf ve Kredi Birlikleri, Tasarruf ve Yardımlaşma Bankaları) arasındaki başlıca farklılık müşteri temeline ve sunulan hizmetlere dayanmaktadır. Bu farklılıklar detaylı olarak şu şekilde sıralanabilmektedir:

- 1) Tasarruf ve yardımlaşma bankaları, üyeler arasında tasarrufu teşvik etmek amacıyla kurulmuşlardır. Tasarruf ve Kredi Birlikleri de, özellikle ipotekli krediler konusunda uzmanlaşmışlardır (Aktif kalemlerinin büyük çoğunluğu ipotekli kredilerden meydana gelmektedir). Kredi birlikleri ise üyelerine, uygun bir fiyatla tüketici finansmanı yapmaktadır (Düşük faizli tüketici kredisi vermektedir).
- 2) Diğer mevduat toplayan kurumlar, kar amacı güden kurumlar olmalarına karşın, kredi birlikleri kar amacı gütmemekte, hatta "Kendi kendine yardım" prensibini benimsemektedir.
- 3) Kredi birliği üyeliği ortaklık senediyle mümkün olmaktadır. Bir üyenin kredi birliği içerisindeki payı tüm payların %5'ini geçmemektedir. Diğer mevduat toplayan kurumlarda ise ortaklık senedi yoktur.
- 4) Kredi birlikleri coğrafi, mesleki veya sosyal kredi birlikleri olarak sınıflandırılabilirken, diğer mevduat toplayan kurumlarda benzer bir ayırım sözkonusu değildir.
- 5) Kredi birliklerinin gelirleri, üyelerine payları oranında dağıtılmaktadır. Diğer mevduat toplayan kurumlarda ise kar payı dağıtılmamaktadır.

6) Kredi birlikleri kurumlar vergisinden muaf tutulurken, diğer mevduat toplayan kurumlarda böyle bir muafiyet yoktur.

7) Kredi birliklerinde sadece üretim amaçlı fon kullanımı vardır. Mevduat toplayan diğer kurumlarda ise, fon kullanımında tek amaç üretim değildir (99).

Tüm bu farklılıklar, kredi birliklerinin bir kooperatif gibi çalıştığını bir kez daha göstermektedir. Tablo 12'ye bakıldığında, fon kaynakları ve kullanımı açısından da kredi birliklerinin diğer finansal kurumlardan ne kadar farklı oldukları görülebilmektedir (Bkz. Tablo 12).

Tablo 12

Finansal Kurumlarda Fon Kaynakları ve Fon Kullanımı

Finansal Kurumlar	Fon Kaynakları	Fon Kullanımı
Ticari Bankalar	Hanehalkından, işletmelerden ve devlet kurumlarından sağlanan mevduatlar	Devlet ve şirket menkul kıymetlerine yatırım, hane halkına verilen krediler ticari amaçla verilen kredi
Tasarruf Kurumları	Hanehalkından, işletmelerden ve devlet kurumlarından sağlanan mevduatlar	Devlet ve şirket menkul kıymetlerine yatırım ipotekler ve hanehalkına verilen krediler ve ticari amaçla verilen krediler
Kredi Birlikleri	Kredi birliği üyelerinden sağlanan mevduatlar	Kredi birliği üyelerine krediler
Finans Şirketleri	Hanehalkına ve işletmelere satılan menkul kıymetler	Hanehalkına ve işletmelere sağlanan krediler
Yardımlaşma Fonları	Hanehalkına, işletmelere ve devlet kurumlarına satılan paylar	Uzun vadeli devlet ve şirket menkul kıymetleri alımı
Para Piyasası Fonları	Hanehalkına, işletmelere ve devlet kurumlarına satılan paylar	Kısa vadeli devlet ve şirket menkul kıymetleri alımı
Emeklilik Fonları	İşveren ve işçi primleri	Uzun vadeli devlet ve şirket menkul kıymetleri alımı
Sigorta Şirketleri	Sigorta primleri ve yatırım karları	Uzun vadeli devlet ve şirket menkul kıymetleri alımı

(Kaynak: Jeff Madura, *Financial Markets and Institutions*, 3.b, USA: West Publishing Company, 1995 s.13.)

(99) Johnson, op.cit., s.426.

2.11. KREDİ BİRLİKLERİNİN DİĞER MEVDUAT TOPLAYAN KURUMLAR İÇİNDEKİ PAYI

Kredi birlikleri son 35 yıl içerisinde tüketici bankacılığı konusunda önemli bir yer edinmiştir. Kredi birliklerinin tüketici kredisi piyasasındaki payı, 1960-1985 yılları arasında iki katına yükselmiştir (1960 yılında %6,37 seviyesinde iken, 1985 yılında %12,44 seviyesine yükselmiştir). Tüketici kredisi piyasasında 1995 yılına gelindiğinde ise; kredi birliklerinin pazar payı %1 azalırken, ticari bankaların payı %5, diğer mevduat toplayan kurumların payı %6, finans şirketlerinin payı da %8,5 oranında azalmıştır. Bu azalmalara karşın, menkul kıymet ihraç eden finansal kurumların payı %19 düzeyine yükselmiştir. Amerikan nüfusunun %30'u kredi birliklerine üyedir (100). Kredi birlikleri kredi veren kurumlar arasında üçüncü durumda olmasına karşın, aktif büyüklüğü açısından mevduat toplayan kurumlar içinde en küçük olanıdır. 1964-1991 yılları arasında, kredi birliklerinin aktiflerinde yıllık ortalama %12,2 oranında artış kaydedilirken, bu oran tasarruf ve kredi birliklerinde %8,5, tasarruf ve yardımlaşma bankalarında ise %6 olarak gerçekleşmiştir. Geçen yıllar içerisinde kredi birliklerinin aktiflerinin büyüme oranı, diğer mevduat toplayan kurumların aktiflerindeki büyüme oranının yaklaşık iki katı olarak gerçekleşmiştir. 1989-1991 yılları arasında, kredi birliklerinde aktif-pasif büyüklüğü %5 oranında artarken, diğer mevduat toplayan kurumların aktif-pasif büyüklüklerinde bir azalma görülmüştür (Bkz. Tablo 13).

Tablo 13

Tasarruf Kurumlarında ve Kredi Birliklerinde Aktif-Pasif Büyüme Oranları

1964-1991 (%)

Dönemler	Aktifler			Pasifler		
	Tas.-Kr.B.	Tas.-Yard.B.	Kr.B.	Tas.-Kr.B.	Tas.-Yard.B.	Kr.B.
1964-1969	6,4	6,3	10,2	6,3	6,6	10,2
1969-1974	12,9	7,9	14,1	13,0	8,1	14,1
1974-1979	14,3	8,4	15,2	14,4	8,4	15,2
1979-1984	11,7	4,6	12,3	12,5	4,9	12,3
1984-1989	6,4	5,7	12,2	6,4	4,9	12,2
1989-1991	(11,6)	(1,1)	5,2	(10,4)	(0,3)	5,2

(Kaynak: Hazel J. Johnson, *Financial Institutions and Markets a Global Perspective*, 1. b., Singapore: Mc Graw-Hill International Editions Economics Series, 1993, s.436.)

Kredi birlikleri giderek ticari bankalara benzemeye başlamışlardır. Likidite olanakları ticari bankalardan daha fazla olup, tüketici kredisi verilmesi konusunda da daha başarılı olmuşlardır (101). Kredi birliklerinde aktif büyüklüğü ve üye sayısı giderek artarken, birlik sayısında bir düşüş görülmektedir. Kredi birlikleri gelecek vaadeden bir finansal kurum türü olarak kendini göstermektedir.

2.12. DÜNYA ÇAPINDA YERALAN KREDİ BİRLİKLERİ

Kredi birliği hareketi ortaya çıktığı günden bugüne kadar, tüm dünyaya yayılmıştır. 1982 yılına gelindiğinde, faaliyette bulunan 175.000 kredi birliği ve 153 milyon üye mevcuttur. Kredi birliklerinin %71'i, üyelerinse %47'si Asya'da bulunmaktadır (Kredi birliklerinin %66'sı ve üyelerinin %44'ü sadece Hindistan'dadır). Hindistan'da bir kredi birliğine aşağı yukarı 600 üye düşerken, Afrika'da bu sayı sadece 140'tır. Kanada ve ABD'de ise, bir kredi birliğine sırasıyla 2864 ve 2264 üye düşmektedir. Avrupa'da, Latin Amerika'da, Karayipler'de ve Avustralya'da ve Yeni Zelanda'da ise bir kredi birliğine düşen üye sayısı 1081 ile 1775 arasında değişmektedir. Hindistan, ABD ve Avrupa tek başlarına kredi birliklerinin %85'ine, üyelerin de %87'sine sahiptirler (102) (Bkz. Tablo 14). ABD'de olduğu gibi tüm dünyada da 1990'lı yıllara gelindiğinde kredi birliklerinin sayısı azalmış, 1990 yılında 41753'e gerilemiş, üye sayısı da 86 milyon olarak gerçekleşmiştir (103).

Tablo 14

Kredi Birlikleri ve Dünya Çapındaki Üyelikler, 1982

Bölge/Ülke	Kredi Birlikleri		Üyelik	
	Sayı	%	Bin	%
Asya	125832	70,8	71.937	47,0
ABD	20864	11,6	46.774	30,5
Avrupa	13188	7,4	18.768	12,3
Kanada	3407	1,9	9.759	6,4
Afrika	11180	6,3	1.588	1,0
Latin Amerika ve Karayip	2644	1,5	2.860	1,9
Avustralya ve Y.Zellanda	808	0,5	1.434	0,9
	177723	100,0	153.100	100,0

(Kaynak: Hazel J. Johnson, *Financial Institutions and Markets a Global Perspective*, 1.)

Singapore: Mc Graw-Hill International Editions Economics Series, 1993, s.439.)

(101) Johnson, op.cit., ss.436-437.

(102) Ibid., s.438-439.

(103) Rose ve Kolari, op.cit., s.494.

Tablo 15'e bakıldığında, Avrupa'daki kredi birliklerinin tüm pay ve mevduatların %58,2'sine, toplam aktiflerin de %63,8'ine sahip oldukları görülmektedir. Avrupa ülkeleri içerisinde ise en büyük pay Almanya'nındır (Almanya, kredi birliklerinin anavatanıdır). Avrupa'nın sayısal değerleri, ABD ve Kanada'nın değerlerinden oldukça yüksektir (Bkz. Tablo 15). 1982 yılında tüm dünyada toplam pay ve mevduatlar 281.343 milyon dolar, toplam krediler 235.038 milyon dolar, toplam aktifler 370.028 milyon dolar iken 1990 yılına gelindiğinde toplam pay ve mevduatlar 342.902 milyon dolar, toplam krediler 246.366 milyon dolar ve toplam aktifler ise 402.712 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir (104).

Tablo 15

Tüm Dünyada Kredi Birlikleri Payları, Krediler ve Toplam Aktifler, 1982

Bölge/Ülke	Paylar/Mevduatlar		Krediler		Toplam Aktifler	
	Milyon \$	%	Milyon \$	%	Milyon \$	%
Avrupa:	163726,1	58,2	146200,0	62,2	235937,6	63,8
Almanya	104117	37,0	85816	36,5	129180	34,9
Hollanda	21068	7,5	31205	13,3	44747	12,1
Fransa	12926	4,6	7544	3,2	18189	4,9
Avusturya	9431	3,3	9479	4,0	24349	6,6
İsviçre	<u>6213</u>	<u>2,2</u>	<u>4436</u>	<u>1,9</u>	<u>7511</u>	<u>2,0</u>
Toplam	153755	54,6	138480	58,9	222976	60,5
ABD	67009	23,8	49230	20,9	75238	20,3
Kanada	29786,7	10,6	23730,7	10,1	31875,4	8,6
Asya	17588,2	6,2	12947,1	5,5	23291,4	6,3
Avustr.ve Y.Zellanda	2023,4	0,7	1773,8	0,8	2157,2	0,6
L.Amerika ve Karayip	1062,5	0,4	1075,3	0,5	1326,8	0,3
Afrika	<u>147,1</u>	<u>0,1</u>	<u>101,8</u>	<u>--</u>	<u>201,9</u>	<u>0,1</u>
	<u>281343,0</u>	<u>100,0</u>	<u>235058,7</u>	<u>100,0</u>	<u>370028,3</u>	<u>100,0</u>

(Kaynak: Hazel J.Johnson, *Financial Institutions and Markets a Global Perspective*,1.b, Singapore:Mc Graw-Hill International Editions Economics Series,1993, s.439.)

(104) Ibid ve Johnson, op.cit., s.439.

Kredi birlikleri miktarının ya da üye sayısının bazı ülkelerde fazla oluşu, toplam aktifler, paylar/mevduatlar ve krediler açısından da bu ülkelerin avantajlı durumda olacağını göstermemektedir. Çünkü üye sayısı nüfusla, aktif yapısı ise ülkelerin ekonomik durumuyla doğru orantılıdır. Ülkenin ekonomik yapısının bozuk olması, kişi başına gelir seviyesinin düşmesine ve tasarrufların azalmasına neden olmaktadır. Bu da bireylerin kredi birliklerine para yatırma olanaklarını daraltmaktadır. Kredi birlikleri ekonomik yapısı daha güçlü olan ülkelerde (Avrupa ülkeleri, ABD ve Kanada) diğer mevduat kurumlarıyla rekabet açısından daha başarılı olmaktadır.

BÖLÜM 3

TÜRKİYE'DE KREDİ BİRLİKLERİNE ALTERNATİF OLARAK BULUNAN FİNANSAL ARACI KURUMLAR

3.1. TÜRKİYE'DE FİNANSAL YAPILANMA

Türkiye'de finansal kesime hizmet veren kurumlar dört ana başlık altında toplanabilmektedir. Bunlar;

- 1) Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB)
- 2) Mevduat Bankaları
- 3) Diğer Finansal Kurumlar
- 4) Sermaye Piyasası'na Hizmet Veren Kurumlar olarak sıralanabilmektedir.

Para yaratan finansal kurumlar da diyebileceğimiz, TCMB ve Mevduat Bankaları'nın aktif büyüklüğü açısından Türk finansal sistemi içindeki payı %65, Diğer Finansal Kurumlar'ın payı %25 ve Sermaye Piyasası'na Hizmet Veren Kurumlar'ın payı da %10 düzeyindedir (105).

Bu çalışmada "Mevduat Bankaları" ve "Diğer Finansal Kurumlar", Türk finansal kesimine hizmet veren kurumlar olarak, kredi birliklerine benzerlikleri ve farklılıkları açısından ele alınacaktır. Fazla detaya inmeden, temel benzerlik ve farklılıklara bakılarak bile, Türkiye'deki mevduat toplayan ve toplamayan kurumların kredi birliklerinden ne kadar farklı oldukları ortaya konacaktır.

3.1.1. MEVDUAT BANKALARI

Gelişmiş finansal piyasalarda, bankalar dışında kalan başka kuruluşlarca da mevduat toplanabilmesine karşın, Türkiye'de mevduat toplama yetkisi yalnızca ticari bankalara verilmiştir. Mevduat bankaları, vadesiz ve vadeli mevduat kabul ederek, biriktirdikleri fonları, işletmelere ve diğer kuruluşlara, genelde kısa ve orta vadeli kredi şeklinde vererek işleten ve buna ek olarak her türlü bankacılık faaliyetinde bulunan ticari işletmelerdir. Yani mevduat bankalarının en önemli fonksiyonu,

(105) Nur Keyder, *Para Teori - Politika Türkiye Üzerine Bir Uygulama*, 3.b, Ankara:ODTÜ, 1991, s.45 ve İlhan Uludağ, "Finansal Hizmetler Ekonomisi Ders Notları", (Teksir, Marmara Üniversitesi, 1996), s.8.

tasarrufları toplayıp, kredi ihtiyacı olanlara vermektir.Ticaret bankaları ya da mevduat bankaları deyimiyle; kamu bankaları, özel bankalar ve yabancı bankalar anlaşılmaktadır.

3.1.1.1. KAMU BANKALARI

Kamu bankaları özel kanunlar çerçevesinde kurulan özel amaçlı bankalar olup, aynı zamanda ticari bankacılık görevlerini de yerine getirmektedirler.Örneğin, T.C.Ziraat Bankası tarım sektörüne, T.Emlak Bankası konut inşaat sektörüne, T.Halk Bankası ise küçük esnaf ve zanaatkara düşük faizli kredi sağlamakla yükümlüdür.

Kamu bankalarının, sermaye piyasalarına ilişkin iştirakleri ve tahvil portföyleri toplam varlıklar içerisinde önemli bir paya sahiptir.Bu bankaların kaynak ve plasmanlarının genellikle uzun vadeli olduğunu göstermektedir (106).

3.1.1.2. ÖZEL BANKALAR

Özel bankaların hisselerinin çoğunluğu özel sektörün elinde bulunmaktadır.Bu bankaların çoğu anonim şirket olup, birçoğunun en büyük hissedarı bazı ailelerdir (107).

3.1.1.3. YABANCI BANKALAR

Türkiye’de kurulan yabancı bankaların fonksiyonu, çoğunlukla dış ticaret finansmanı ve yabancı döviz kaynakları sağlamaktır.Bu bankaların bir kısmı Türkiye’de kurulmuş olup, bir kısmı da Türkiye’de şube açan bankalardır (108).

En önemli fonksiyonları mevduatları toplayıp, kredi vermek olan mevduat bankaları, bu özelliklerinden dolayı kredi birliklerine benzeseler de, kar amacı gütmeleri, üyeliklerin ve ortaklık senedinin olmayışı gibi önemli nedenlerle kredi birliklerinden ayrılmaktadır.Kamu bankalarının özel amaçlı bankalar olmaları, kredi birliklerindeki sosyal, mesleki ve bölgesel üyelik alanları gruplandırmalarına bir nebze de olsa benzemektedir.Ancak kamu bankalarının hizmetleri, sadece özel amaçla hizmet ettikleri sektörlerle sınırlı kalmamaktadır.Tüm ticari bankacılık hizmetlerini de verebilen kamu bankalarına, çalıştıkları sektör dışından da müşterileri

(106) Keyder, op.cit., ss.81-83 ve Uludağ, op.cit., ss.11-13

(107) Keyder, op.cit., s.83.Ibid.

(108) Ibid.

başvurabilmektedir. Türkiye’de küçük tasarruf sahiplerinin tasarruflarını değerlendirmek için kullandıkları en önemli araç tasarruf mevduatları, dolayısıyla en önemli finansal kurum da mevduat bankalarıdır. Türkiye’de mevduat toplayan kurumlarla, kredi birlikleri arasında genel enlemde bazı benzerlikler bulunsa da, çoğu özellikleri birbirinden farklıdır.

3.1.2. DİĞER FİNANSAL KURUMLAR

Türk finans sistemi içinde %25’lik payıyla yeralan, “Mevduat kabul etmeyen kurumlar” da diyebileceğimiz “Diğer finansal kurumlar”; kalkınma ve yatırım bankaları, kredi ve kefalet kooperatifleri, sigorta şirketleri, sosyal güvenlik kurumları ve özel finans kurumları şeklinde sıralanabilmektedir. Banka dışı finansal aracılara bankalardan ayıran en belirgin özellikleri kaydi para yaratmamalarıdır. Yani bu kuruluşlarda üzerine çek yazılan vadesiz mevduat hesapları açılmamaktadır (109). Banka dışı finansal aracılıkların bu özelliği, onları “Pay çeki hesabı” olan kredi birliklerinden ayırmaktadır. Vadesiz mevduat hesabı benzeri olan “Pay çeki hesabı”, kredi birliklerinde kaydi para yaratılmasında etkili olmaktadır.

3.1.2.1. KALKINMA VE YATIRIM BANKALARI

Kalkınma ve yatırım bankaları, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde yatırım sermayesi açığını gidermek, teknik yardım sağlamak ve bu yolla sanayileşme sürecini hızlandırmak amacıyla kurulmuşlardır.

Kalkınma ve yatırım bankaları bu amaçları doğrultusunda;

- Sanayi kesimine uzun vadeli fon sağlamakta,
- Yurtiçi kaynakları hareketlendirerek sanayi kesimine yönelmekte,
- Sermaye piyasasının gelişimine zemin hazırlamakta,
- Girişimcilere proje düzeyinde teknik yardım yapmakta,
- Ülke için elverişli yatırım imkanları ve sahaları üzerinde ön çalışmalar yapmakta,
- Yeni yatırım alanlarına öncülük yapmakta,
- Planlama örgütünün olduğu ülkelerde, bu örgütün önerilerinin uygulanmasını kolaylaştırmakta ve saptanan plan hedeflerinin gerçekleştirilmesine yardımcı olmakta,
- Dış ülkelere ve uluslararası finans kuruluşlarından sağlanacak finansal olanakları ve teknik yardımları endüstri kesimine kanalize etmektedir (110).

(109) İlker Parasız, *Para Banka ve Finansal Piyasalar*, 5.b, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları, 1994, s.233.

(110) Ibid., ss.233-234 ve Özcan Ertuna, *Finansal Kurumlar*, 2.b, Ankara: Teori Yayınları Verso A.Ş., 1986, ss.91-92.

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, Sınai Yatırım ve Kredi Bankası, Türkiye İhracat Kredi Bankası (Eximbank), Türkiye Kalkınma Bankası gibi bankalar Türkiye’de yer alan önemli kalkınma ve yatırım bankalarıdır.Kalkınma ve yatırım bankaları da fon kaynakları ve kullanımı ile kuruluş amaçları açısından hiçbir şekilde kredi birliklerine benzememektedir.En büyük fark ise; kredi birliklerinin üyelerinin çıkarını gözetirken, kalkınma ve yatırım bankalarının ülke çıkarlarını gözetmesidir.Biri dar kapsamlı, diğeri ise çok daha geniş kapsamlı finansman imkanı yaratmaktadır.

3.1.2.2. KREDİ VE KEFALET KOOPERATİFLERİ

Ülkemizde küçük sanayi ve ticaret kesiminin orta vadeli finansman gereksinimlerini sağlamak amacıyla kurulmuş, çok sayıda kredi ve kefalet kooperatifi bulunmaktadır.Bu kurumlar ortaklarından topladıkları fonları düşük faizli işletme kredisi olarak yine ortaklarına sunmakta ya da ortaklarının finansman gereksinimlerini sağlamak amacıyla onlara kefil olarak Halk Bankası kredilerinden yararlanma olanağı sağlamaktadır.Çoğunlukla kısa vadeli kredi taleplerine aracılık eden kurumlardır (111).Türkiye’deki finansal kurumlar içinde kredi birliklerine en çok benzeyen kurum kredi ve kefalet kooperatifleridir.Bu nedenle kooperatifler Türkiye’de kooperatifçiliğin anlatıldığı bölümde daha detaylı olarak ele alınacaktır.

3.1.2.3. SİGORTA ŞİRKETLERİ

Sigorta şirketlerinin gelirleri (Özellikle sigorta primleri) ve ödemeleri arasında zaman ve miktar farkı nedeniyle, şirketlerin ellerinde fonlar oluşmakta, bunlar yatırım veya kredi olarak kullanılabilir (112).Sanayileşmiş ülkelerde sigorta şirketlerinin kişisel tasarrufların bir bölümünü toplama açısından ağırlıkları büyüktür. Sigorta şirketlerinin sayıları yıldan yıla artsa da, Türkiye’de henüz topladıkları fonlar önemli bir meblağa ulaşamamıştır.Enflasyonun yüksek olduğu ülkemizde, gelecekte ödenecek sabit bir paranın yatırımcının gözündeki cazibesinin azalması sigorta kurumlarının önemini de giderek azaltmaktadır (113).Sigorta şirketlerinin kuruluş amaçları da, tamamıyla kredi birliklerinininkinden farklıdır.Sigorta şirketleri bir güven kurumu niteliğinde olduğundan, kaynaklarını riski düşük, dolayısıyla geliri düşük

(111) Uludağ, op.cit., s.19.

(112) Keyder, op.cit., s.103.

(113) Parasız, op.cit., s.238 ve Uludağ, loc.cit.

varlıklara yatırmak zorundadır.Kredi birlikleri ise, yardımlaşma temelinde dayandığından, üyelerine düşük faizli kredi vermekte ve varlıklarının önemli bir kısmını da getirisi daha yüksek olan menkul kıymetlere yatırmaktadır.

3.1.2.4. SOSYAL GÜVENLİK KURUMLARI

Sosyal güvenlik kurumları, amacı finansman olmayıp, büyük fonların toplanması nedeniyle finansman sağlayan kurumlardır.Sosyal Sigortalar Kurumu, T.C. Emekli Sandığı, Bağ-Kur gibi sosyal güvenlik kurumlarının ellerinde, şahıslardan emeklilik için yapılan kesintilerden oluşan fonlar birikmektedir (114).Bu paralar doğrudan yatırım için veya kuruluşa bağlı kişilere kredi sağlamada (Örneğin konut kredisi) kullanılmaktadır (115).Bu kurumlar, kanuni zorunluluklar nedeniyle paralarını kamu bankalarında tutmakta, devlet tahvillerine yatırmakta ve az miktarda da şirket hisse senetlerine yatırmaktadırlar.Sermaye piyasasında önemli rol oynamamaktadırlar. Sosyal güvenlik kurumları portföy oluşturmada serbest bırakılmadıkları için, yaptıkları yatırımlar genellikle negatif kazanç sağlamakta ve varlıklarının erimesine yol açmaktadır (116).Sosyal güvenlik kurumlarına bağlı kişilerden emeklilik için kesintilerin yapılması, bu kurumların finansman sağlama amacında olmayışları, sosyal güvenlik kurumlarını kredi birliklerinden ayıran temel özelliklerdir.

3.1.2.5. ÖZEL FİNANS KURUMLARI

İslam bankacılığı esaslarına dayanan, faizsiz çalışan banka dışı finansal aracı görünümünde olan, "Özel finans kurumları" olarak adlandırılan kurumlar da Türk finans sistemi içinde yer almaktadır.Bu kurumlara örnek olarak; Faisal Finans Kurumu A.Ş., Al-Baraka Türk Özel Finans Kurumu A.Ş., Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş. gösterilebilmektedir.

(114) T.C.Emekli Sandığı 1950 yılında kurulmuş olup, daha önce kamu kesimindeki çeşitli kuruluşların ayrı kanunlarla sağladığı değişik emeklilik sistemlerini tek bir çatı altında toplamıştır.Sosyal Sigortalar Kurumu 1965 yılında kurulmuş olup, daha önce kurulmuş olan işçi sigortalarını ve diğer bazı dağıntık sosyal güvenlik sistemlerini birleştirmiştir.Bağ-Kur ise 1971 yılında, bir işverene bağlı olmaksızın, kendi adına ve hesabına çalışan ve mesleğini sürdürebilmesi için yasalarla kurulmuş bir mesleki kuruluşuna üye olması zorunlu esnaf, sanatkar ve diğer bağımsız çalışanlara sosyal güvence sağlamak amacıyla kurulmuştur.

(115) Parasız, loc.cit ve Keyder , op.cit., s.109.

(116) Uludağ, op.cit., s.18.

Özel finans kurumları, mudilerinden mevduat adı altında değil de, kar-zarar hesabı adı altında topladıkları fonları, yine kredi adı altında değil, fakat farklı ortaklıklar biçiminde plase etme olanaklarına sahiptirler (117).Ortaklığın şekli ne olursa olsun, temel prensip ortaklığın proje bazında gerçekleştirilmesi, yeni bir iş kurmak ya da belli bir yatırımı gerçekleştirmek isteyen ancak bunun için yeterli finansal olanaklara sahip bulunmayan girişimcinin finansal destek için kuruma başvurusudur.Bu bankaların Merkez Bankası'nda tutmak zorunda oldukları zorunlu karşılık oranlarının düşüklüğü, diğer finansal kurumlara oranla daha fazla fon plase edebilmelerine imkan vermektedir.Bu nedenle, bu bankalar mudilerine daha yüksek gelir, yatırımcılara ise daha düşük maliyetler sunmakta ve sermaye karlılıklarını yüksek tutmaktadırlar (118).

Özel finans kurumlarında, mudilerin konumu - kar- zarar ortaklığı açısından - kredi birliği üyelerine benzese de, kredi birliklerinde üyeler projeye ortak edilmemekte, sadece dönem sonunda birliğin elde ettiği kardan pay almaktadırlar.Ayrıca kredi birliklerinde üyelere kredi verilmesi ve verilen krediye faiz işletilmesi söz konusu iken, İslam Bankaları'nda böyle bir şey mümkün değildir.

Görüldüğü gibi, Türkiye'de faaliyet gösteren finansal kurumların hiçbirisi kredi birliklerine birebir benzememektedir.Kredi birliklerinin temeli kooperatifçilik anlayışına dayandığından, Türkiye'de kooperatifçiliğin gelişiminin, çeşitlerinin, kredi birlikleri ile benzerliklerinin ve farklılıklarının da ortaya konması faydalı olacaktır.

(117) Mudi, faiz geliri istemeyen, tasarruflarını İslam Bankaları'na yatıran kişilere denmektedir.Mudaraba ortaklığında; girişimcinin ihtiyaç duyduğu tüm sermaye İslam Bankası tarafından karşılanmaktadır.Girişim başarısız olursa, tüm zarar bankaya aittir.Girişim başarılı olursa, girişimci emeğinin ve girişimci faktörünün karşılığını almakta, geriye kalan tüm kar bankaya kalmaktadır.Musaraka ortaklığında; girişimci de banka ile birlikte, yapılacak işe sermaye yatırmaktadır.Elde edilen kar ya da zarar, girişimci ve banka arasında, sermaye katılımları oranında paylaşılmaktadır.Murabaha ortaklığında; önce banka kendi adına örneğin bir makinayı almakta, sonra bunun üzerine belli bir kar marjı koyarak girişimciye satmaktadır.Bu kar marjı faizden ve plase edilen fonlar da kısa vadeli kredilerden pek farklı değildir.

(118) Uludağ, op.cit., ss.20-22.

3.2. TÜRKİYE'DE KOOPERATİFÇİLİK

3.2.1. TÜRKİYE'DE KOOPERATİFÇİLİĞİN GELİŞİMİ

Türkiye'de kooperatifçilik hareketi, Almanya'da başlayan kredi kooperatifçiliği ile aynı döneme rastlamaktadır.1863 yılında Mithat Paşa tarafından "Memleket Sandıkları" adı altında ilk tarım kredi örgütü kurulmuştur.Memleket sandıklarının sermayesi, insanların devletin boş arazilerine ekim yapıp, sonra da bu ürünü satmalarıyla elde edilmekteydi.Memleket sandıklarında çalışanlar ücret almazlardı. 1883 yılında memleket sandıkları "Menafi Sandıkları" adı ile anılmaya başlanmıştır.Sermayeleri hükümetçe vergi yoluyla sağlanmaya başlamış ve sandıklar hükümetin denetimi altına girmiştir.Denetimin yetersizliği nedeniyle sandıklar kapanmaya başlamış, yeni bir kredi örgütü oluşturmak için 1888 yılında menafi sandıkları kaldırılarak bugünkü Ziraat Bankası kurulmuştur.Mithat Paşa'dan sonra, bazı tarım satış ve kredi kooperatiflerinin varlığını kabul etmekle beraber, aslında uzunca bir dönem kooperatifçilik hareketlerinde bir duraklama görülmüştür.Cumhuriyet döneminde Atatürk kooperatifçiliğe önem vermiş ve 1924 yılında 498 sayılı "İtibari Zirai Birlikler Yasası" çıkarılmıştır.Ancak bu yasaya göre kurulan kooperatifler bir türlü uygulamaya geçememiştir.1929 yılında "Zirai Kredi Kooperatifleri Yasası" çıkarılmıştır.Bugünkü tarım kredi kooperatiflerinin en eskileri bu yasaya göre kurulan kooperatiflerdir.1935 yılında 2834 sayılı "Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Yasası"yla 2836 sayılı "Tarım Kredi Yasası" çıkarılmıştır.Böylece Türkiye'de yüzlerce kooperatif kurulmuştur.1961 Anayasası'nın 51. Maddesinde yer alan "Devlet kooperatif gelişmesini teşvik edecek önlemleri alır" hükmü kooperatif hareketleri açısından oldukça önemlidir.1969 yılında çıkarılan 1163 sayılı "Kooperatifler Yasası" ile Türkiye'de kooperatifler bağımsız bir yasaya kavuşmuşlardır. 1972 yılında T.C.Ziraat Bankası 'nın gözetimi ve denetimi altında çalışan Tarım Satış Kooperatiflerine mevduat toplama izni verilmiş ve bankaya bağımlılıktan bir ölçüde kurtulmaları sağlanmıştır.1981 yılında 2487 sayılı "Toplu Konut Yasası" ve 1984 yılında çıkarılan 2985 sayılı "Toplu Konut Yasası" ile konut sektöründeki kooperatiflerin kredi imkanları artırılmıştır (119).

(119) Atilla Bağrıaçık, "Kooperatifçilik Ders Notları", İstanbul:Hüsnütabiat Matbaası,1980, ss.11-13 ve Nabi Dinçer, Belgin Güney, Necati Mutlu ve Kazım Oksay, **Kooperatifçilik Sorunları Araştırması**, Yayın No.785, Ankara:Devlet Planlama Teşkilatı,1972, ss.32-35.

Mithat Paşa'dan bugüne yüzyılı aşkın bir tarihçe ve deneyime rağmen, Türk kooperatifçiliğinin bugünkü gelişimi daha çok sayısal olup (1996 yılı rakamlarıyla yaklaşık 8.5 milyon ortağı ile 65 bin kooperatif), nitelik ve etki yönünden yetersizdir. 1950'li yıllardan bugüne ülkede genellikle büyük sermayeye dayalı sağ siyasal iktidarların oluşması, kooperatifçiliğin temel sorunlarının çözümünü engellemiştir. Son yıllarda Türk kooperatifçilik hareketinde sorunların çözümüne dönük bazı olumlu adımların atılmaya başlandığı görülmektedir. Üst örgütlenme alanında gelişmeler olmuş; "Türkiye Milli Kooperatifler Birliği" ve "Tüketim Kooperatifleri Merkez Birliği" kurulmuştur. Mevzuat alanında da bazı gelişmeler olmuş, 1995 yılında tarım kredi kooperatifleri ve üst örgütlerinin demokratikleştirilmesiyle ilgili Kanun Hükmünde Kararname çıkarılmış, ayrıca "Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri"nin demokratikleştirilerek yeniden yapılanmaları için de çaba gösterilmiştir. Hatta denetim alanında denetleme birlikleri kurma yönünde bir yasa hazırlığı da vardır. Ancak, yine de Türk kooperatifçiliğinin finansman, üst örgütlenme, eğitim, mevzuat ve denetim ile ilgili sorunları yeterince çözümlenememiştir. Kooperatifçiliğimizin, finansman ve kredi sorununun, ancak yönetim ve finansmanına kooperatifler ve üst örgütlerinin egemen olacağı bir "Kooperatifler Bankası" kurularak çözülebileceği görüşü hakimdir (120).

Aslında, Türkiye'deki kooperatifler de kredi birliklerine eş bir yapıya sahip değildirler. Yurtdışındaki örneklerine bakıldığında kredi birliklerinin birer kooperatif bankası gibi çalıştıkları görülürken, Türkiye'de ise tüm kooperatiflerin finansman sorununu çözecek bir kooperatif bankasının kurulması önerilmektedir.

3.2.2. KOOPERATİF TÜRLERİ VE TÜRKİYE'DEKİ MEVCUT DURUM

Kooperatifleri başlıca üç grupta toplayabiliriz. Bunlar; üretim kooperatifleri, tüketim kooperatifleri ve kredi kooperatifleri olarak ayrılmakta ve herhangi bir kooperatif türünün diğer türlere ait görevleri de yerine getirmesi söz konusu olabilmektedir.

(120) Ziya Gökalp Mülayim, "Türkiye'de Bir Kooperatifler Bankası Kurulması İhtiyacı: Nedenleri ve Hedefleri", **Kooperatif Dünyası**, Sayı. 305 Ağustos 1996, ss. 3-5.

1) Üretim Kooperatifleri: Üyelerin ortaklaşa bir üretim ve üretimin artırılması amacıyla bir araya getiren kooperatiflere "Üretim Kooperatifleri" adı verilmektedir. Bağımsız olarak üretimde bulunan köylülerin topraklarını birleştirmeleri yoluyla da üretim kooperatiflerinin bir türü olan "Tarımsal Üretim Kooperatifleri" oluşmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde tarımsal üretim kooperatifleri, tarım sektörünü geliştirmek ve sosyal adaletsizliği önlemek amacıyla oldukça önem kazanmıştır. Tarımsal üretim kooperatifleri; tarımsal sektörün yapısında teknik ve kurumsal değişiklikler yaratırken, tarım sektörünün ucuza girdi temin edebilmesine ve ürünlerin pazarlanmasında piyasadan daha iyi bir fiyat elde edebilmesine de imkan tanımaktadır. Genellikle camcı, boyacı, ayakkabıcı gibi küçük esnaf tekniği gerektiren konularda da birlikte işyeri sağlanarak kooperatifler kurulmaktadır. Bunlara da "Sanayi Üretim Kooperatifleri" denilmektedir. Kooperatif üyeleri siparişi alarak, birlikte üretimi gerçekleştirmektedir (121).

2) Tüketim Kooperatifleri: Bu kooperatifler üyeleri için büyük miktarlarda tüketim eşyası alıp, bunu piyasaya göre daha uygun koşullarda üyelerine sunmaktadır. Tüketim kooperatifleri bu yolla, gelir artırıcı ve istikrar sağlayıcı bir fonksiyona kavuşmaktadır. Gelişmiş ülkelerde tüketim kooperatifleri büyük önem taşırken (Üyelerinin tüm gelişmiş ülke nüfusuna oranı %20'ler düzeyinde) gelişmekte olan ülkelerde payları oldukça düşüktür (Üyelerinin gelişmekte olan ülkeler nüfusuna oranı %1 bile değildir). Ancak gelişmekte olan ülkelerde de tüketim kooperatifleri önemli bir gelişme aşamasındadır. Gelişmekte olan ülkelerde, kentleşme olgusunun azlığı nedeniyle, tüketim kooperatiflerinin kurulması sınırlanmaktadır. Çünkü bireylerin gelir seviyesi düşük ve istekleri azdır (122).

3) Kredi Kooperatifleri: Bu kooperatifler kredi yani borç para alıp verme işleriyle uğraşırlar. Az gelişmiş ülkelerde üretim kooperatifleri yanında en çok yaygınlık kazanmış kooperatif türü kredi kooperatifleridir. Üyeler kooperatiflerine aidatlar yatırmaktadır. Ayrıca, kredi kooperatifleri kooperatif bankasından veya devlet bankalarından yardım sağlamaktadır. Kooperatifler bu finansman kaynaklarını, krediye gereksinim duyan üyelerine cari banka usullerine göre borç para vermektedir. Böylelikle de üyelerinin aidatından daha fazla miktarda tekrar üyelerine borç para verebilmektedir. Kredi kooperatiflerinin kooperatif bankalarından ya da devletten borç para bulabilmeleri için güvenli bir kooperatif olmaları gerekmektedir. Bunun için de, üyelerin kooperatif borçlarına karşı tüm servetleriyle

(121) Bağrıaçık, op.cit., ss.2-3 ve 23-25.

(122) Ibid., ss.3-4 ve 33-34.

ya da en azından büyük oranda bir kefalet tutarını temin etmesi gerekmektedir.Böylece küçük miktarda bir katılma payı ile büyük bir kooperatif oluşturulabilmektedir (123).Kredi kooperatifleri kredi birliklerine en çok benzeyen kooperatif tipidir.Bu nedenle ilerleyen konularda Türkiye'deki kredi kooperatifleri daha detaylı olarak ele alınacaktır.

4) Diğer Kooperatifler: Kredi ve üretim kooperatifleri aracılığıyla, üretimin yalnız başına artırılması sorunu çözememektedir.Üretim fazlasının satılabilmesi için, üretim ile tüketim arasında önemli bir zincir olan **"Satış Kooperatifleri"** ne de ihtiyaç duyulmaktadır.Tarım ürünlerinin pazarlanması birtakım ön koşulları (iyi koşullarda satınalma, kooperatifin bir depoya sahip olması, ürünlerin standardizasyonu, sigorta gibi) gerekli kıldığından, gelişmekte olan ülkelerde satış kooperatifleri yeterince gelişmemiştir.

Birçok görev üstlenen ve böylece birçok tek amaçlı kooperatiflerin gördüğü işleri birarada yerine getiren kooperatiflere **"Çok Amaçlı Kooperatifler"** adı verilmektedir.Gelişmiş ülkelerde piyasaların büyük oluşu, işbölümü ve uzmanlaşmanın fazla oluşu nedeniyle çok amaçlı kooperatifler yerine tek amaçlı kooperatifler gelişme eğilimi göstermiştir.Gelişmekte olan ülkelerde ise, tek amaçlı kooperatiflere ancak, nüfusun yoğun olduğu büyük şehirlerde rastlanabilmektedir.

Bu kooperatiflerin dışında kalan; **"Su ürünleri, Ulaştırma ve Sigorta Kooperatifleri"** nde ekonomik yön daha ağır basarken, **"Konut Kooperatifleri"**nde sosyal yön daha fazla önem taşımaktadır.Yani, bu tip ortaklıklarda maddi gücün teşviki yanında, sosyal güvence de temin edilmektedir.Su ürünleri, ulaştırma ve sigorta kooperatiflerinin maliyetleri yüksek olduğu için gelişmekte olan ülkelerde fazla gelişmemişlerdir.Ayrıca, gelişmekte olan ülkelerde gelir ve fiyat dalgalanmalarının rizikoyu arttırması da bu gelişimi engellemiştir.Buna karşın, konut yetersizliğinin gelişmekte olan ülkelerde önemli boyutlara ulaşması, buralarda konut kooperatiflerinin gelişimini hızlandırmıştır.Gelişmekte olan ülkelerde faaliyet gösteren konut kooperatifleri genellikle iki biçim almaktadır.Bir tanesi, ortaklarına konut yapımında kullanılmak üzere uzun süreli ve düşük faizli borç para veren kredi örgütleridir.Konut kooperatiflerinin bu özelliği biraz kredi birliklerini andırırsa da, aralarında ciddi anlamda başka bir benzerlik bulunmamaktadır.Bir diğer biçim ise, konut kooperatifi, bizzat konut inşa ederek, bu konutları ucuz fiyatla ortaklarına satan ya da kiralayan bir örgüte sahip olmaktadır.Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde konut kooperatiflerinin ana sorunu ortaklarının düşük gelir düzeyidir.Bu

nedenle devlet yardımı olmaksızın anılan sorunu çözmek hemen hemen imkansızdır.Devlet, planlama, bilgi verme ve inşaat girdilerini ucuz fiyatla temin etme gibi görevleri üstlenerek, düşük maliyetli konut yapımına yardımcı olmaktadır (124).

Piyasa ekonomisinin geçerli olduğu gelişmiş ülkelerde devletin kooperatflerin üzerindeki müdahale ve kontrolü yok denecek kadar azdır.Oysa, gelişmekte olan ülkelerde, devletin, gerek kooperatiflerin kurulma, gerekse yaşama aşamasında kontrol ve müdahalesi büyük önem taşımaktadır.Ancak, bu dengenin iyi kurulması gerekmektedir.Kooperatifçiliğin kurulabilmesi, yaşayabilmesi ve piyasa koşullarında korunabilmesi için, devlet vazgeçilmez bir unsurdur.Ancak, kooperatifçiliğe, devletin aşırı karışması ve kontrolü, bu örgütlerin gelişmemesine de neden olabilmektedir.Bu durum, kendi kendine yardım örgütleri olan kooperatiflerin özgürlükçü karakterine ters düşmektedir (125).

Türkiye’de kooperatifleşme hareketi oldukça hareketli bir gelişme gösterse de, bu gelişme miktar açısından olup, niteliksel yönden istenilen düzeyde değildir.1994 yılı rakamlarının yer aldığı tabloya bakıldığında, Türkiye ‘de mevcut yaklaşık her on kişiden birinin kooperatif üyesi olduğu görülmektedir (Bkz.Tablo 16).En fazla kooperatif ortak sayısının bulunduğu kooperatif türleri Konut Yapı Kooperatifleri ve Tarım Kredi Kooperatifleri’dir.Bu kooperatifleri Esnaf ve Sanatkar Kefalet Kooperatifleri, Tarım Satış Kooperatifleri, Pancar Ekicileri Kooperatifleri ve Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri takip etmektedir.Görüldüğü gibi; tarım sektörü ile ilgili kooperatifler ağırlık taşımaktadır.Bu kooperatifler, kırsal alandaki küçük kapasiteli tarım işletmelerin sorunlarının çözümünde önem taşımaktadır.Şehirlerdeki küçük işletmeler ise, serbest piyasa koşullarında varlıklarını sürdürebilmek için Esnaf ve Sanatkar Kefalet Kooperatifi ve Motorlu Taşıyıcılar Kooperatifi olarak birleşmişlerdir.Küçük işletmelerin yalnızca kredi sorunlarının çözümü için oluşan bu kooperatifler, 800.000 dolayındaki esnaf ve sanatkarın Halk Bankası’nca kredi kullanmasına aracılık etmektedir.Ülkemizde konut kooperatifleri ise diğer ülkelere göre sayısal açıdan fazla gelişmemiş olsa da iyi bir gelişim süreci içerisinde.Konut kooperatiflerinin sayısı diğer kooperatiflere oranla oldukça fazla olmasına karşın, konut kooperatiflerinin üye sayıları diğer kooperatiflerin üye sayılarına oranla fazla değildir.Gelişmiş ülkelere göre ülkemizde yeterince gelişmeyen bir kooperatif türü, tüketim kooperatifleridir.Tüketim kooperatiflerinin üye sayısının ülke nüfusuna oranla %0,4 dolayındadır. Gelişmemenin başlıca nedeni, devletin tüketim kooperatiflerine

(124) Ibid., ss.30-32 ve 34-40.

(125) Ibid., ss.40-41.

yardım etmemesidir. Türkiye'de tüketim kooperatifleri teşvik edilmelidir.

Türkiye'de yeralan kooperatif türleri Tablo 16'da sıralanmıştır. Kredi birliklerine en çok benzeyen kooperatifler kredi kooperatifleri (Esnaf ve Sanatkar Kefalet Kooperatifi, Küçük Sanat Kooperatifi, Tarım Kredi Kooperatifi) olup, tüm kooperatifler içerisindeki payı %7, üyelerinin diğer kooperatif üyeleri içerisindeki payı ise %30 civarındadır. Türkiye'deki kredi kooperatiflerinin kredi birlikleri ile benzerliklerinin, farklılıklarının ve eksikliklerinin ortaya konması açısından bu konu daha geniş olarak ele alınacaktır.

Tablo 16

Türkiye'de Hizmet Türlerine Göre Faal Kooperatifler (21.12.1994 itibarıyla)

<u>Türleri İtibarıyla Birim Kooperatifler</u>	<u>Koop.Sayısı</u>	<u>Ortak Sayısı</u>
Konut Yapı Koop.	29751	1565420
Tüketim Koop.	2146	451154
Esnaf ve Sanatkar Kefalet Koop.	856	797884
Motorlu Taşıyıcılar Koop.	1891	93631
Küçük Sanayi Sitesi Yapı Koop.	711	137741
Küçük Sanat Koop.	128	11445
Temin Tevzi Koop.	115	8290
Turizm Geliştirme Koop.	211	16057
Üretim ve Pazarlama Koop.	165	22339
Toplu İşyeri Yapı Koop.	774	80224
Tedarik ve Kefalet Koop.	2	786
Yayıncılık Koop.	3	29
Hamallar Taşıma Koop.	2	110
İşletme Koop.	126	23221
Sigorta Koop.	1	1215
Yardımlaşma Koop.	2	1108
Eğitim Koop.	1	12
Bağımsız Satış Koop.	2	214
Tütün Tarım Satış Koop.	29	2181
Tarım Satış Koop.	420	702980
Tarım Kredi Koop.	2511	1561209
Pancar Ekicileri Koop.	30	1405348
Tarımsal Kalkınma Koop.	4011	542958
Su Ürünleri Koop.	292	15485
Sulama Koop.	1610	146387
Genel Toplam	45790	7468608

(Kaynak: Kooperatif Dünyası, Sayı no. 293 Ağustos 1995, s.6.)

3.2.3.TÜRKİYE'DE KREDİ KOOPERATİFÇİLİĞİ

3.2.3.1. TARIM KREDİ KOOPERATİFLERİ

Türkiye ekonomisinde önemli bir yeri olan tarım sektöründe; kredi, modern tarım girdileri, tarım makina ve aletlerinin toptan ve ucuza temini konusunda kooperatifler halinde örgütlenme söz konusudur.

Tarım kredi kooperatiflerinin kurulabilmesi için; en az 30 ortak bulunması, ana sözleşmenin ortaklarca imzalanması ve ana sözleşmenin T.C.Ziraat Bankası'nca onaylandıktan sonra Ticaret Bakanlığı tarafından da kabulü gerekmektedir (126).

Tarım kredi kooperatiflerinin amacı, ortaklarına mümkün olduğunca ucuz ve yeterli kredi sağlamaktır.Ortakları genellikle küçük çiftçilerdir.Esas itibariyle, tarım kredi kooperatifleri kooperatif ortaklarıyla, tasarruf sahipleri ya da kredi müesseseleri (Özellikle bankalar) arasında aracılık yapmakta ve küçük üreticinin tek başına alamadığı krediyi ona ucuza sağlamaya çalışmaktadır.Kredi alma, mevduat kabulü ve bu mevduatın en iyi şekilde işletilmesi yönünde mahalli ve merkezi kooperatif bankalarına ihtiyaç duyulmaktadır.Tarım kredi kooperatiflerinin geliştiği ülkelerde kooperatif bankaları kurulmuştur.Ülkemizde de Ziraat Bankası, bu merkezi kooperatifler bankasının yerine geçmiştir.Ziraat Bankası, devlet bankası olduğundan, tarım kredi kooperatifleri kooperatiflikten çıkmakta ve devletin bankalarının köylerdeki şubeleri haline dönüşmektedirler.Bu nedenle, tarım kredi kooperatiflerinin bölgesel ve merkezi olarak örgütlenmeleri en iyi çözüm olarak görülmektedir.Bu amaçla, bölge birlikleri ve merkez birliği kurulmuş ve Ziraat Bankası'nın bazı görevleri bu üst örgütlere verilmiştir (127).

Kooperatiflerin sermayesi, ortakların taahhüt ettikleri, ortaklık paylarından meydana gelmektedir.Tarım kredi kooperatiflerinde ortaklar kredi birliklerindeki gibi paralarını kooperatiflere yatırmakta, yıl sonunda ödenmiş sermaye paylarına Ziraat Bankası'nca belirlenmiş bir faiz almaktadırlar.Ancak bu hüküm, kooperatiflerin mali imkanlarının sınırlı oluşu nedeniyle uygulanamamaktadır.Kooperatifler, tahsili imkansız hale gelen alacaklarına karşılık yedek akçe ayırmak zorundadırlar.Yedek akçeler Ziraat Bankası'nda bir hesaba yatırılmakta ve banka bu hesaba belli bir faiz yürütmektedir.Tarım kredi kooperatiflerinin başlıca gelirini ortaklardan aldığı faizler, başlıca giderini de Ziraat Bankası'na ödediği faizler teşkil etmektedir.Kooperatifler

(126) Dinçer ve Diğerleri, op.cit., s.57.

(127) Mülâyim, Genel ve Tarımsal Kooperatifçilik, ss.186-187 ve 194-195.

ayrıca vergiden muaf tutulmaktadır (128).

Tarım kredi kooperatifleri; kendi varlıklarından (Ortaklık payları ve özkaynaklar) ve Ziraat Bankası'nın açmış olduğu kredilerden yararlanarak, ortaklarına tesis, donatım ve çevirme kredileri açmaktadır. Aslında tarım kredi kooperatiflerinin açtıkları krediler Ziraat Bankası'nın açtıklarının yanında çok küçük olduğundan, tarım kredi kooperatifleri Ziraat Bankası'yla çiftçiler arasında bir aracı rolünü oynamaktadır. Ziraat Bankası, tarım kredi kooperatiflerine verdiği kredilerden faiz alırken, tarım kredi kooperatifleri de ortaklarına sağladıkları kredilerden daha fazla faiz almaktadırlar. Tarım kredi kooperatiflerine hakim olan zihniyet kooperatifçi olmayıp, tamamen bankacıdır.

Tarım kredi kooperatifleri, ortaklarına sağladıkları nakdi kredilerin yanında, aynı kredi olarak gübre, yem, tohumluk, tarımsal ilaç gibi maddelerin toptan ve ucuza sağlanması ve ortaklara dağıtılması faaliyetlerini de üstlenmiştir (129).

Genel Kurul, Yönetim Kurulu, Kooperatif Müdürü ve Kontrol Kurulu tarım kredi kooperatiflerinin organları olarak kooperatif içinde yerlerini almaktadırlar. Ancak, Ziraat Bankası kooperatiflerin yönetim ve işleyişlerinin her safhasında bulunmaktadır. Bu durum, kooperatiflerin kendi inisiyatiflerinin kullanmalarına ve kooperatif hareketinin gelişmesine engel olmakta ve kooperatifçilik anlayışını zedelemektedir (130).

Tarım Kredi Kooperatifleri, ortak olanların veya olmayanların mevduatlarını kabul etmemektedir. Yalnız kendi varlıklarıyla ve Ziraat Bankası'ndan aldıkları borç paralarla kredi açabilmektedir. Bu durum, Ziraat Bankası'nın tarım kredi kooperatifi üzerindeki hakimiyetini arttırmakta ve yeni kaynak yaratılmasını engellemektedir. Bu bakımdan, tarım kredi kooperatiflerinde mevduat kabulü, üreticinin artan kredi ihtiyacının karşılanabilmesi için tavsiye edilmektedir. Ayrıca, Ziraat Bankası'nın, dolayısıyla devletin tarım kredi kooperatifleri üzerindeki baskısının kaldırılması istenmekte, bunun için de öncelikle idari ilişkilerin gevşetilmesi gerekmektedir. Ortakların tasarruflarını tarım kredi kooperatiflerine yatırımlarıyla, mali bünyenin kuvvetleneceği, kuvvetlenince de mali serbestliğe kendiliğinden kavuşulacağı görüşü hakimdir. Kooperatifler Bankası kurulmadıkça, tarım kredi kooperatifleri Ziraat Bankası'ndan büyük miktarda borç almaya mahkum kalacaktır (131).

(128) Dinçer ve Diğerleri, op.cit., ss.71-72,74 ve 80.

(129) Mülâyim, op.cit., ss.207-210.

(130) Dinçer ve Diğerleri, op.cit., ss.122-123.

(131) Mülâyim, op.cit., ss.223,227-228.

Görüldüğü gibi; tarım kredi kooperatifleri ile kredi birlikleri arasında birtakım benzerlikler olsa da, aslında aralarında büyük farklar mevcuttur.Öncelikle kredi birlikleri tüketici kredileri verirken, tarım kredi kooperatifleri tarım sektörüne kredi yaratmaktadır.Yurtdışındaki örneklerine bakıldığında merkezi kooperatif bankalarının varlığının, devletin kooperatifler üzerindeki etkisini azalttığı görülmektedir.Türkiye’de ise tarım kredi kooperatifleri Ziraat Bankası vasıtasıyla, devletin egemenliği altında bulunmaktadır.Bunlar kooperatifçiliğin dayanışma, kendi kendine yardım gibi özelliklerini yok etmektedir.Ayrıca, tarım kredi kooperatiflerine, kredi birliklerindeki gibi tasarruflar yatırılamamakta, karşılığında da ortaklık senedi alınamamakta ve kar payı dağıtılamamaktadır.Verilen kredileri vadesi de tarım kredi kooperatiflerinde nispeten daha kısadır. Aralarındaki en önemli benzerlik ise vergi muafiyetinin oluşudur.Tüm bunlara bakılarak, Türkiye’deki tarım kredi kooperatiflerinin tam anlamıyla bir kooperatif gibi çalıştığını söylemek yanlış olacaktır.

3.2.3.2. ESNAF KEFALET KOOPERATİFLERİ

Esnaf kefalet kooperatifleri, küçük esnaf ve sanatkarları kooperatifler yoluyla kredilendirme amacıyla kurulmuşlardır.Esnaf ve kefalet kooperatifleri; ortakları olan esnaf ve sanatkarların mesleki faaliyetlerine yarayacak krediyi Türkiye Halk Bankası tarafından sağlamak için kefil olmakta, ortaklarına banka teminat mektubu sağlamak üzere kefil olmakta ve ortaklarına verilen kefalet esas tutularak banka emrine borç senedi düzenlemektedirler.

Esnaf ve kefalet kooperatifinin kurulabilmesi için, 3 kişilik müteşebbis heyeti gerekmektedir.Bu heyet bölgedeki bankalarla temasa geçip kurulacak kooperatife kredi sağlamaktadır.Bundan sonra, 30 kişilik bir esnaf ve sanatkar grubu biraraya gelerek, ana sözleşmeyi Ticaret Bakanlığı’nın onayına sunarak, kooperatifin kurulmasını sağlamaktadırlar.Kooperatiflere ortaklık nama yazılı hisse senetleriyle yapılmakta ve bir ortak 100’den fazla hisse senedine sahip olamamaktadır.

Kooperatifin yönetimi tamamen ortakların elinde olup, yönetim kurulu ve denetçiler kurulu üyeleri ortaklar genel kurulu tarafından seçilmektedir.

Kefalet kredisi, ortağın sanayi üretiminin artırılması, ticaretinin gerçekleştirilmesi ve işyeri için gerekli tesislerin sağlanması amacıyla verilmektedir.(Bu krediler küçük esnaf ve sanatkarın, artan rekabete karşı koyabilmesi, seri imalat yapabilmesi ve mal standartlarını yükseltebilmesi gibi amaçlarla verilmemektedir).Ancak, kooperatiflerin birlikler halinde teşkilatlanmasını öngören kanunların olmayışı, esnaf ve kefalet kooperatiflerinin birliğin anlam ve

faydalarını gereği gibi takdir edememiş olmaları ve Halk Bankası'nın Birlik Kooperatifinin gelişimini sağlayacak teşvik tedbirlerini yeterince almamış olması esnaf ve kefalet kooperatiflerinin başarısız olmasına neden olmuştur (132).

Halk Bankası'nın asıl görevi; esnafın ve esnaf dernekleri ve küçük sanat kooperatifleri sanat teşekküllerinin kredi ihtiyaçlarını karşılamak ve Halk Sandıklarına kredi açmaktır. Bunun yanı sıra, Banka bir bankanın yapabildiği diğer muameleleri de yapabilmektedir. Ancak zamanla Halk Bankası, asıl görevini yerine getirmektense, plasmanlarını daha büyük ölçüde esnaf kefalet kooperatiflerinin dışına yapmaya başlamıştır. (Halk Bankasının verdiği ticari kredilerin toplam krediler içindeki payı zamanla artmış, mesleki kredilerin payı ise azalmıştır). Ayrıca Halk Bankası'nın verdiği krediler yetersiz, vadeleri kısa ve formaliteleri de ağırdır. Kullanılma yerleri kontrol edilemediğinden kötü kullanımlara yol açmakta, durumları başka bankalardan kredi almaya uygun olanlar da bu sınırlı kredilerden yararlanmaktadırlar (133).

Halk Bankası da Ziraat Bankası gibi hareket etmektedir. Özel amaçla kurulmuş bir banka olduğunu unutmuş ve ticari bankacılık yapmaya başlamıştır. Esnaf kefalet kooperatiflerinde, yönetimin ortakların elinde bulunması ve ortaklarına mesleki krediler vermeleri, kooperatiflerinin kredi birliklerine en çok benzeyen özellikleridir. Ancak, kooperatiflerde kredi vadelerinin kısa oluşu, tüketici kredisi verilmeyişi, kooperatif üyeliğinin ortaklık senedine dayanmayışı ve üyelerin kar payı almayışları gibi önemli nedenler kredi birliklerini ve esnaf kefalet kooperatiflerini birbirlerinden ayırdetmektedir. Esnaf kefalet kooperatifleri ve kredi birlikleri arasındaki sadece bu önemli farklılıklar (Fazla detaya inmemize gerek kalmadan), Türkiye'deki eksiklikleri fark etmemize yeterli olmaktadır.

Türkiye'deki en önemli kredi kooperatifleri olan, Tarım Kredi Kooperatifleri ve Esnaf Kefalet Kooperatifleri bile, yurtdışındaki örnekleriyle karşılaştırıldığında, aralarında yapısal açıdan ve işleyiş açısından çok büyük farklılıklar olduğu görülmektedir.

(132) Dinçer ve Diğerleri, op.cit., ss.519-522.

(133) Ibid., ss.529 ve 531.

3.2.4. TÜRKİYE'DE BİR KOOPERATİFLER BANKASI KURULMASI İHTİYACI

Kooperatifler; insanlar arasında işbirliği ve dayanışmayı geliştirirken, küçük sermayelerle büyük ölçekli işlerin yapılmasını sağlamakta, piyasa ekonomisi ve kapitalist sistemin ortaya çıkardığı bozukluk ve tekelcilik eğilimlerinin zararlarını gidermekte ve alımı ve satımı organize etmektedir (134). Bugün Türk kooperatifçiliği, ülkenin ekonomik ve sosyal gelişmesinde, sanayileşmesinde, iç ve dış ticaretinde ve demokratikleşmesinde kendisinden beklenen görevleri yerine getirememektedir.

Ülkemizde kooperatifçilik devletin müdahalesi ve kontrolü ile geliştirilen yukarıdan aşağıya doğru başlatılan bir harekettir. Oysa ki arzu edilen tabandan gelen bir hareketle başlayan aşağıdan yukarıya doğru gelişmesi istenen gönüllü kooperatifçiliktir (135).

Türkiye'de kooperatifler ve üst örgütleri genellikle sermaye güclüğü içindedirler. Kooperatiflere verilen kredilerin vadeleri kısa, faizleri ise kooperatiflerin ekonomik başarılarını engelleyecek düzeyde yüksektir. Özkaynakları ve kredi imkanları yetersizdir. Halbuki kooperatifler ve üst örgütleri rakipleri olan özel sektör kadar özsermayeye ihtiyaç duymaktadırlar. 1970'ler sonrasında bütün dünyada piyasa ekonomisine geçiş, serbest ticaretin başlaması - tarıma verilen hükümet destekleri azaldı ve finansal piyasalar gelişti - kooperatiflerin yoğun bir rekabet ile karşı karşıya kaldığını göstermektedir (136).

Kooperatifçilik olgusu, ekonomik açıdan kurulu düzen içinde çıkarları olan bireyleri veya çıkar gruplarını sürekli rahatsız etmiştir. Zaman içinde aynı şeyleri yapan fakat ayrı ayrı, zayıf birlikler kurulmuştur. Böyle bölünerek, değişik adlar altında kooperatifler ya da birlikler kurularsa, bu savaşı kaybetmek kaçınılmazdır. Bunun için her yerleşim ünitesinde "çok amaçlı tek kooperatif", her ilde bir "kooperatifler birliği", uygun il grupları ve bölgede "merkez birlikleri" ve bunların koordinasyonunu sağlayan bir "ulusal birlik" kurulması öngörülmektedir. Böylece gerçek kalkınma, olması gerektiği gibi, köyden başlayacaktır (137). Bu nedenle, Türkiye Milli Kooperatifler Birliği ve Tüketim Kooperatifleri Merkez Birliği kurulmuştur.

(134) Canbaş, op.cit., s.29.

(135) Ibid., s.35.

(136) Ayhan Çıkin, *Türkiye'de Bir Kooperatifler Bankası'nın Kurulması İhtiyacı: Nedenleri ve Hedefleri*, İstanbul: Gürtaş Ofset, 1996, s.9.

(137) Mehmet Gün, "Kooperatifler ve Birlikler", *Kooperatif Dünyası*, Sayı no.284 (Kasım 1994), ss.9-10.

Türkiye’de kooperatiflerin finansman meselesini çözmek üzere bir “Kooperatifler Bankası” kurulması gerekmektedir.Genel hatlarıyla, bir kooperatifler bankası, kooperatiflere ve üst örgütlerine kredi veren bir bankadır (138).Ancak, kooperatiflere kredi veren her bankayı (örneğin, T.C.Ziraat Bankası) bir kooperatifler bankası olarak nitelerek olanaksızdır.Kooperatifler bankası, kooperatif ve üst örgütlerine kredi veren; ancak, aynı zamanda kooperatif ve üst örgütleri tarafından kurulup işletilen, onlar tarafından sahip olunan bir bankadır (139).Türkiye’de kooperatifler üst örgütlenme sürecini tam anlamıyla tamamlayamamışlardır.

Kooperatif bankaları, demokratik kooperatifçiliğin ileri bir düzeyde gelişmiş olduğu Avrupa ülkelerinde kooperatifler tarafından kurulmuştur.Bazı ülkelerde ise, kooperatifler bankası devlet tarafından kurulmuştur.Türkiye’de zaten devlet mülkiyetinde ve yönetiminde olan kooperatiflere kredi veren bankalar (Ziraat Bankası, Halk Bankası ve Emlak Bankası) vardır (140).Bu nedenle, kooperatifler ve üst örgütlerinin yönetiminde ve mülkiyetinde bir kooperatifler bankası kurulması ülkemiz için daha olumlu olacaktır.Böylece bir devlet denetimi değil, demokratik bir özdenetim gerçekleşecektir.(141).

Kooperatifler bankası için kuruluş sermayesi ve ortaklarına verebileceği kredi kaynakları son derece önemlidir.Kuruluş sermayesi için devlet desteğinden faydalanabilmektedirler.Kooperatif bankalarının; mevduat toplayabilmeleri, Merkez Bankası kredilerinden yararlanabilmeleri, tahvil, yatırım sertifikası gibi kıymetli evraklar çıkarıp pazarlayabilmeleri, devletin hibe, kredi, prim ve sübvansiyon olanaklarından yararlanabilmeleri ve her türlü bankacılık hizmetleri sunabilmeleri kredi kaynaklarını oluşturmaktadır (142).T.C.Ziraat Bankası, Halk Bankası, Şekerbank ve Tarışbank, bir kooperatifler bankası kurulurken kuruluş sermayesine katkıda bulunabilirler.Ama tümünden hiçbirisi bir kooperatifler bankasının altyapısını oluşturamazlar.Çünkü bu bankaların herbirinin kooperatifler bankasından apayrı birçok görevleri bulunmaktadır.Ülkemizde yer alan kredi kooperatifleri ise ancak

(138) Kooperatiflerde üst örgütlenme, kooperatiflerin kooperatif kurmalarıdır.Yöresel kooperatif birlikleri, kooperatif merkez birlikleri, kooperatifler milli birliği ve milli kooperatifler birliği kooperatiflerde üst örgütleri oluşturmaktadır.

(139) Mülayim, “Türkiye’de Bir Kooperatifler Bankası Kurulması İhtiyacı:Nedenleri ve Hedefleri”,ss.4-5.

(140) Türkiye’de yönetiminde ve mülkiyetinde kooperatiflerin etkili olduğu, ancak mevcut yasalara göre kooperatifler bankası şeklinde fonksiyonlarını yerine getiremeyen bankalar da - Tarışbank, Şekerbank gibi - bulunmaktadır.

(141) Mülayim, op.cit., s.7.

(142) Çıkmın, op.cit., ss.28-29.

mevduatta toplayabilen birer kooperatif bankası şubesi haline çevrilebilirler (143).Türkiye’de kredi veren kamu bankaları; ya tamamen yeniden şekillendirilerek kooperatifler bankasına dönüştürülmeli ya da kooperatiflere yönelik fonksiyonlarını kurulacak kooperatifler bankasına devretmelidirler.

Kurulacak olan kooperatifler bankasının çok amaçlı tek banka mı, yoksa tek amaçlı sektörler göre ayrı ayrı birden fazla bankalar mı olacağı da önemlidir. Her ne olursa olsun, bu bankaların kuruluş şeklinin anonim şirket şeklinde olması ve hisse senetlerinin de kooperatifler üst birlikleri tarafından alınmasının sağlanması gerekmektedir. Ziya Gökalp Mülayim’e göre; tek bir kooperatifler bankası finansman açısından daha güçlü bir banka olacaktır (144).

Özetleyecek olursak; ülkemizde kooperatifçilik devlet kontrolü altında bulunduğundan, kendisinden beklenen görevleri yerine getirememiş ve finansman açısından yetersiz kalmıştır. Yurtdışındaki örneklere bakılarak, kooperatifçilikte üst örgütlenme yoluna gidilmiş ve bir “Kooperatifler Bankası” kurulması yolunda çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu araştırmada; özellikle ABD örneğine değinilmiş, kooperatifler bankasının şubeleri gibi çalışan kredi birlikleri incelenmiştir. Türkiye’deki finansal kurumlar arasında kredi birliklerinin tipik bir örneği bulunmamaktadır. Ancak, bu yöndeki çalışmalar devam etmektedir. Daha önce de değindiğimiz gibi, kredi birlikleri bölgesel, mesleki ve sosyal içerikli olabilmekte, “Ulusal Kredi Birliği Kurumu”, “Amerikan Merkez Kredi Birliği” gibi üst örgütler ve bir nevi kooperatifler birliğine, merkez birliklere ve ulusal birliklere bağlı olarak çalışmaktadırlar. Türkiye’de de bir “Kooperatifler Bankası” kurulurken, bu süreçten daha önce geçmiş ülkelerin deneyimlerinden yararlanılması faydalı olacaktır.

(143) Mülayim, op.cit., s.11.

(144) Ibid., s.12 ve Çıkin, op.cit., s.30.

SONUÇ

Kar amacı gütmeyen, üyelerinden tasarruflarını toplayarak yine üyelerine uygun faizle kredi veren, yardımlaşma örgütü niteliğinde olan ve kooperatifçilik temeline dayanan finansal araçlara kredi birlikleri denilmektedir. Kredi birlikleri borç para verme ve alma amacı güden bireylerin biraraya geldiği mevduat kabul eden kurumlardır. Birliğin amacı üyelerine düşük faizli kredi verirken, yüksek faizli mevduat (pay) hesabı getirisi sağlamaktır. Kooperatif bankacılığına iyi bir örnek olan kredi birlikleri, küçük tasarrufların teşvikini sağlayarak üyelerinden mevduat toplayarak fon yaratmakta ve gerektiğinde bu fonu üyelerine uygun bir faizle kredi olarak sunmaktadır. Üyeler kredi birliklerine yatırdıkları mevduat oranında pay sahibi olmakta ve bu paylar sayesinde kredi birliğinde bir mülkiyeti temsil eden ortaklık senedini ellerinde bulundurmaktadırlar.

Kredi birlikleri mesleki, sosyal ve bölgesel bazı ortak özelliklerinden dolayı kişilerin veya kuruluşların birleşip müşterek mülkiyet altında kurdukları ve amacı bu kişilere veya kuruluşlara (üyelere) hizmet etmek olan ve üyeleri tarafından yönetilen bir mali kurumdur.

İlk olarak 1844 yılında Almanya'da doğan kredi birliği akımı, sonraki yıllarda İtalya ve Avusturya'ya sıçramış, 1900'lü yıllarda da Kanada ve ABD'de görülmüştür. Kredi birlikleri ABD'de daha hızlı bir gelişim sürecinden geçmiş, 1909 yılında Massachusetts eyaletinde bir "Kredi Birliği Yasası" oluşturulmuştur. 1914 yılında eyalet içerisinde hizmet etmeye yönelik olarak "Massachusetts Kredi Birliği" kurulmuştur. Kredi Birliği Yasası'nın her eyalette uygulanmasına yönelik olarak, 1921 yılında kurulan "Kredi Birlikleri Ulusal Genişleme Bürosu", tüm ulus çapında hizmete yönelmiş ve bütün eyaletleri kapsayan müşterek bir yasa çıkartılmasına çalışmıştır. 1935 yılında her eyalette ayrı ayrı kurulan kredi birlikleri birleştirilmeye çalışılmış, bu amaçla da, "Kredi Birlikleri Ulusal Genişleme Bürosu"nun yerine "Ulusal Kredi Birliği Kurumu" kurulmuştur. "Ulusal Kredi Birliği Kurumu"na bağlı olarak farklı üç alt kurum daha oluşturulmuştur. Bu alt kurumlardan bir tanesi Ulusal Kredi Birliği Kurumu'nun verdiği kredileri sigortalayan "Ulusal Kredi Birliği Yardımlaşma Sigorta Grubu" dur, bir diğeri kredi birliklerinin karlılığını arttırmaya çalışan ve kredi birlikleri için yeni finansal ürün geliştirme görevini üstlenen "Ulusal Kredi Birliği Hizmet Grubu"dur ve sonuncusu da kredi birliklerinde likiditeyi arttırmak amacıyla kurulmuş olan "Ulusal Kredi Birliği İpotek Şirketi"dir. Bu şirket aracılığıyla kredi birliklerinin verdiği ipotekli krediler için bir ipotek havuzu oluşturulmakta ve menkul kıymetleştirilmiş ipoteklerin ikincil piyasada satışı sağlanmaktadır. 1974 yılında kredi birliklerinin kredi birliği gibi

hizmet veren, kredi birliklerinin aktiflerinin %1'ini toplayarak ihtiyaçları olduğunda onları destekleyen bir kurum olarak "Amerikan Merkez Kredi Birliği" kurulmuştur.

1934 yılında "Federal Kredi Birliği Yasası" yürürlüğe girmiştir.Bu yasaya göre; kredi birlikleri en az yedi kurucu üyeden oluşabilecek, birlik fonları sadece üretim amacı ile kullanılabilir ve kredi birlikleri kurumlar vergisinden muaf olacaktır.1977 yılında bu yasada yapılan değişikliklerle; kredi birliklerinin yatırım olanakları genişletilmiş, kredi süreleri uzatılmış ve birliklerde yeni finansal ürünlerin oluşumuna izin verilmiştir.Bunların sonucu olarak 1978 yılında "Finansal Kurumlar Reform Yasası" çıkartılmıştır.Kredi birliklerine yatırılan mevduatlara faiz yerine kar payı ödenmektedir. Kredi birliklerinde oluşan bu pay hesaplarında, yatırılan farklı mevduat oranlarına mevduatın büyüklüğüne bağlı olarak farklı kar payı ödemeleri yapılabilmektedir. Finansal Kurumlar Reform Yasası'yla 100.000 \$' ı aşan pay hesaplarına en fazla piyasa faiz haddinin uygulanabileceğine karar verilmiştir.1980 yılına gelindiğinde ise, tüm mevduat kurumlarında deregülasyona gidilmiş ve "Para Kontrol Yasası" çıkartılmıştır.Bu yasayla; faiz doğuran işlemler hesabı yasallaştırılmış (Kredi Birliği ve müşteri arasında yapılan uzun vadeli ve yüksek faizli mevduat anlaşmalarıdır.Vadesinden önce nakte dönüştürülmek istenen mevduata faiz yani kredi birliklerinde kar payı uygulanmamaktadır), mevduat sigorta limiti 100.000 \$'a çıkartılmış ve kredi birlikleri diğer tasarruf kurumları gibi Amerikan Merkez Bankası'na munzam karşılık yatırmaya başlamışlardır.Munzam karşılıklar aracılığıyla kredi birlikleri Amerikan Merkez Bankası tarafından kontrol altına alınmışlardır.Kredi birliklerine ilişkin son olarak 1982 yılında Garn-St.Germain Yasası çıkartılmıştır.Bu yasayla kredi birlikleri daha esnek bir yapıya kavuşturulmuştur.Çünkü ipotek kredilerinin büyüklüğüne ve vadesine getirilen sınırlamalar ile iki milyon dolara kadar olan tasarruflar için Amerikan Merkez Bankası'na munzam karşılık yatırma zorunluluğu kaldırılmıştır.Dünyada kurulan kredi birliklerine ABD'de kurulan kredi birlikleri hızlı ve istikrarlı gelişimi açısından iyi bir örnektir.Diğer ülkelere nazaran geçmişı yakın zamana dayanan ABD'de kurulan kredi birlikleri, daha hızlı ve istikrarlı bir gelişim sürecinden geçmiştir.Kredi birliklerine ilişkin çıkartılan yasalar ve oluşturulan kurumlar, kredi birliklerinin diğer finansal kurumlar arasında sivrilmesine yol açmıştır.Çıkartılan yasalar zamanla çağın gereklerine uygun konuma getirilmiş ve birlik üyelerinin birliğe olan güvenlerinin artması sağlanmıştır.

Kredi birlikleri birliğin politikasını belirleyen bir "Yönetim Kurulu"ndan, kredi başvurularını değerlendiren bir "Kredi Komitesi"nden ve birlik içinde faaliyetlerin gerektiği gibi yapılıp yapılmadığı kontrol eden bir "Gözetim Komitesi"nden oluşmaktadır.Her birlik üyesinin Yönetim Kurulu üyelerinin seçiminde bir tek oy hakkı

bulunmaktadır.En az beş dolarlık bir mevduat hesabı açılarak bir kredi birliğine üye olunabilmektedir.Birlik üyelerinin sahip oldukları paylar birlik sermayesinin %10'unu aşmamaktadır.Bu pay hesapları birlik bilançosunun pasifinde borçlar kısmında değil, özsermaye kısmında yer almaktadır.Kısacası birliğe yatırılan mevduatlar, birliğin borcunu değil özsermayesini oluşturmaktadır.

Kredi birlikleri bir ticari bankanın müşterilerine sunduğu hizmetlerin aynısını kendi üyelerine sunabilmektedir.Ancak, ticari bankalar kurumlar vergisine tabi iken, kredi birliklerinin bu vergiden muaf olmaları haksız bir rekabet doğurmaktadır.Kredi birliklerinin yardımlaşma örgütü niteliğinde oluşları ve kar amacı gütmeyişleri kurumlar vergisinden muaf olmalarına imkan sağlamaktadır.Bu durum kredi birliklerine diğer finansal kurumlar arasında önemli bir avantaj tanımaktadır.

Kredi veren kurumlar arasında kredi birliklerinin %14 gibi önemli bir payı bulunurken, aktif büyüklüğü olarak kredi birlikleri mevduat toplayan kurumlar arasında en küçük olanıdır (Kredi birliklerinin ortalama aktif büyüklüğü yirmi milyon dolardır).1990'lı yıllarda kredi birliklerinin verdiği tüketici kredilerinde bir azalma olurken, ipotek kredileri artmıştır.Dolayısıyla kredi birliklerinin likit varlıklarında bir azalma görülmüştür.Kredi birlikleri üyelerden gelen kredi taleplerinin az olduğu dönemlerde de gelir sağlayabilmek ve likiditelerini arttırabilmek amacıyla son yıllarda menkul kıymet yatırımlarına yönelmişlerdir.Kredi birliklerinde pasif kalemlerin %90'ını hisse ve mevduatlar toplamı oluştururken, geri kalanını da diğer borç kalemleri oluşturmaktadır.Kredi birliklerinde verilen krediler toplamı birlik sermayesinin %20'sini geçememektedir.Birlik içinde kar payı ödemeleri iki şekilde yapılabilmektedir.Bu ödemeler ya tasarruf hesaplarına kar payı olarak ya da verilen kredilerin faizlerinde indirim yapılarak gerçekleştirilmektedir.

Amerikan halkının %30'unun üye olduğu kredi birliklerinin sayısı giderek artmaktadır.Kredi birlikleri 1997 yılında 11.353 rakamına ulaşırken üye sayıları da 72.100.000 olarak gerçekleşmiştir.Kredi birlikleri bu kadar yagın olmalarına rağmen, diğer mevduat toplayan kurumlar arasında en küçük olan kurumdur.Bunun sebebi; kredi birliklerinin küçük tasarruf sahipleriyle çalışmalarıdır.Ayrıca birlik üyelerinin sahip oldukları paylarla birliğin mülkiyetinde ve yönetiminde söz sahibi olmaları da, her birlik üyesinin kalifiye bir eleman olmaması nedeniyle bir dezavantajdır.

Türkiye'de kredi birliklerine benzer bir finansal aracı bulunmamaktadır.Kredi birliklerinin bir kooperatifçilik temeline dayanması nedeniyle Türkiye'de kooperatifçilik yapısını incelediğimizde, Türkiye'de üretim, tüketim ve kredi kooperatiflerinin bulunduğu görülmektedir.Kredi birliklerine benzerlikleri açısından kredi kooperatifleri, Tarım Kredi Kooperatifleri ve Esnaf-Kefalet Kooperatifleri olmak üzere ikiye

ayrılmaktadır.Küçük esnaf ve sanatkarları kredilendirmesi nedeniyle kredi birliklerine en çok benzeyen Esnaf-Kefalet Kooperatifleri'dir.Türkiye'de kooperatiflerin sermayelerini önceleri kooperatif üyelerinin yatırdıkları paralar oluştururken, sonraları kooperatiflerin sermayeleri hükümetçe toplanan vergilerle oluşmaya başlamıştır.Zamanla "Milli Kooperatifler Birliği" ve "Tüketim Kooperatifleri Merkez Birliği" gibi Türkiye'de kooperatifçiliği geliştirmeye çalışan kurumlar oluşturulmuş olmasına karşın, Türk kooperatifçiliğinin önemli sorunları bulunmaktadır.Bu sorunlar; finansman, üst örgütlenme, eğitim, mevzuat ve denetim sorunlarıdır.Finansman ve kredi sorunu, ancak yönetim ve finansmanına kooperatifler ve üst örgütlerinin egemen olacağı bir "Kooperatifler Bankası" kurularak çözülebilecektir.Türkiye'de kooperatifler sayısal açıdan çok, ancak nitelik ve etki yönünden oldukça yetersizlerdir.Dünya'daki kredi birliği örneklerinin ekonomiye katkıları dikkate alınarak, Türkiye'nin içinde bulunduğu bu güçlüğü aşmaya çalışması gerekmektedir.

Ek 1

TABLO 6'NIN İNGİLİZCESİ

Selected Services Offered by Credit Unions

Payroll Deductions	Sales of Food Stamps,Hunting and Fishing
Individuals Retirement Accounts (IRAs)	Licenses
Life Savings Insurance	Stock or Bond Brokerage
Life Time Membership	Telephone Bill Paying
Direct Deposit	Home Banking
Federal Recurring Payments	Signature Loans
Bussiness Payrolls	Acceptance of Loan Applications via Fax, PCs and/or Telephone
Money Market Accounts	Automobile Lending and Auto Leasing
Travelers Cheques	Line of Credit Loans
Wire Transfers of Funds	Participation Loans
Share Drafts (Checkable Deposits)	Loans to Members Operating Small Business to Buy or Lease Business Equipment
Financial Counseling	Guaranteed Students Loans
Remedial Advice	Special Programs for Youth
Planing and Investments	Special Financial Packages for Retirees
Retirement Planning	Loans to Purchase Planes, Boats and Recrational Vehicles
Credit Counseling	
Savings Bonds	
Trust Accounts	
Money Orders	Colleateralized Credits
Food Stamps	Debt Consolidation Credits
Save-deposit Boxes	Credit Life and Disability Insurance
Preauthorized Payments of Bills	First Home Mortgage Loans
Automated Teller Machines	Home Improvement Loans
Credit and Debit Cards	Home Equity Lines of Credit
Business Checking Accounts	Second Mortgages

(Kaynak: Peter S.Rose ve James W.Kolari,Financial Institutions Understanding and Managing Financial Services, 1.b,USA:Richard D.Irwin,Inc.,1995,s.501.)

Ek 2

TABLO 7'NİN İNGİLİZCESİ

Sources and Uses of Funds (Consolidated Balance Sheets) for Federal Credit
Unions (Millions of Dollars)

Balance Sheet Items	1991	1992	% Change
Assets/ Use of funds			
Cash	3271	3938	+20,4
Loans outstanding	84150	87633	+4,1
(Allowance for loan losses)	(1062)	(1200)	(+13,1)
Investments			
(US Government and Federal Agencies securities)	17774	26735	+50,4
Deposits			
Commercial banks	8232	8739	+6,2
Saving and loans and savings banks	6607	6250	-5,4
Corporate credit unions	16646	20485	+23,1
Mutual Funds	1858	2812	+51,3
Other Investments	2338	2714	+13,9
Total Investments	53455	67735	+26,7
(Allowance for investment losses)	(31)	(38)	(+22,1)
Land and buildings - net of depreciation	1892	+5,4	
Other fixed assets	665	681	+2,4
Miscellaneous asstes	1706	1904	+11,6
Total Assets	143940	162543	+12,9
Liabilities/Sources of funds			
Notes payable	1402	2101	+47,9
Dividends payable	672	518	-23,0
Accounts payable and other liabilities	805	877	+8,9
Total liabilities	2897	3496	+20,6
Equity/savings			
Regular shares	59431	74443	+25,3
Share certifications	24491	19656	-19,7
IRA / Keogh accounts	19624	20128	+2,6
Share drafts	13151	15939	+21,2
All other shares	13466	15912	+18,2
Total savings	130163	146078	+12,2
Reserves			
Regular reserves	4154	4525	+8,9
Other reserves	1386	1651	+19,2
Undivided earnings	5338	6793	+27,2
Total equity	141041	159047	+12,8
Total Liabilities and equity	143940	162543	+12,9

(Kaynak: Peter S.Rose ve James W. Kolari, *Financial Institutions Understanding and Managing Financial Services*, 1.b, USA:Richard D.Irwin, Inc.,1995,s.507.)

Ek 3
TABLO 8'İN İNGİLİZCESİ

Financial Assets of US Credit Unions , 1964-1991

	1964	1969	1974	1979	1984	1989	1991
Financial Assets (Billion \$)	9,9	16,1	31,1	63,1	113,0	200,5	222,0
Checkable deposits and currency(%)	5,1	3,8	3,2	1,7	2,3	2,6	2,3
Time deposits (%)							
At banks	11.2	5.1	6.1	4.0	7.1	6.1	6.4
At savings and loans	11.2	5.0	6.1	3.3	6.1	5.4	5.2
Total time deposits	22.4	10.1	12.2	7.3	13.2	11.5	11.6
Federal funds and repos	-	-	-	-	4.1	5.1	7.5
Investment securities (%)							
US Treasury	3.1	3.1	2.6	1.0	3.0	7.1	4.0
Agency	-	3.1	6.8	4.3	5.2	3.7	6.7
Total Securities	3.1	6.2	9.4	5.3	8.2	10.8	10.7
Loans (%)							
Consumer	64.3	75.5	70.4	73.7	58.6	43.6	40.9
Home Mortgages	5.1	4.4	4.8	6.3	8.2	20.2	22.1
Total Loans	69.4	79.9	75.2	80.0	66.8	63.8	63.0
Miscellaneous (%)	-	-	-	5.7	5.4	6.2	4.9
	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

(Kaynak:Hazel J.Johnson, Financial Institutions and Markets a Global Perspective,1.b. Singapore:Mc Graw-Hill International Editions Economics Series,1993, s.434)

TABLO 9'UN İNGİLİZCESİ

Financial Liabilities of US Credit Unions, 1964-1991

	1964	1969	1974	1979	1984	1989	1991
Financial liabilities (Billions \$)	9.9	16.1	31.1	63.1	113.0	200.5	222.0
Shares and deposits (%)							
Checkable	-	-	0.3	2.4	8.4	9.6	10.1
Small time and savings	82.8	85.6	88.2	88.1	80.0	79.2	
Large time	-	-	-	0.5	0.7	1.3	1.4
Total shares and deposits	82.8	85.6	88.5	91.0	90.8	90.9	90.6
Miscellaneous (%)	17.2	14.4	11.5	9.0	9.2	9.1	9.4
	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

(Kaynak:Hazel J.Johnson, Financial Institutions and Markets a Global Perspective,1.b. Singapore:Mc Graw-Hill International Editions Economics Series,1993, s.435)

Ek 4

TABLO 11'İN İNGİLİZCESİ

Revenues, Expenses, and Net Income of Federal Credit Unions

<u>Rev., Exp. and Income Items</u>	<u>Dollar Volume in 1992</u> <u>(Millions \$)</u>	<u>Percent Distr. in 1992</u> <u>(%)</u>	<u>Perce. Chan. from</u> <u>Previous Year (%)</u>
Total revenues(gross income)	13301	100.0	-1,9
Revenue sources:			
Interest on loans	8966	67,4	-4,1
(-)Interest refunds	(15)	(0,1)	+77,2
Income from investments	3296	24,8	-91,1
Other income sources	1055	7,9	16,3
Total operating expenses (1)	5329	100,0	5,1
Expense categories			
Employee compensation and benefits	2319	43,5	9,1
Travel and conference expenses	70	1,3	3,3
Office occupancy	294	5,5	6,9
Office operations expense	1051	19,7	8,5
Education and promotional expense	115	2,2	8,2
Professional and outside services	397	7,4	16,1
Loan servicing expense	176	3,3	15,7
Provision for loan losses	574	10,8	75,4
Provision for investment losses	10	0,2	130,6
Member insurance	161	3,0	-5,0
Operating fees	51	1,0	8,5
Miscellaneous operating expenses	139	2,6	5,1
Nonoperating gains or losses :			
Gain (loss) on investments	42		87,0
Gain (loss) on dispositions of assets	2		-123,2
Other nonoperating income (expense)	15		167,8
Total income (loss) before cost of funds	8031		-5,6
Cost of funds:			
Interest on borrowed money	67		-4,5
Dividends	876		-18,2
Net transfer to statutory reserves	191		12,8
Net income (loss) after cost of funds and net reserve transfers	6897		74,5

(Kaynak: Peter S.Rose ve James W. Kolari, **Financial Institutions Understanding and Managing Financial Services**, 1.b USA:Richard D.Irwin, Inc.,1995,s.514.)

(1) Operating expense total excludes year-end dividend payments.

BİBLİYOGRAFYA

Kitaplar

- Bağrıaçık, Atilla. **Kooperatifçilik**. 1.b. İstanbul: Hüsnütabiat Matbaası, 1980.
- Bağrıaçık, Atilla. **Kooperatifçilik Ders Notları**. İstanbul: Hüsnütabiat Matbaası, 1980.
- Çıkmın, Ayhan. **Türkiye'de Bir Kooperatifler Bankası'nın Kurulması İhtiyacı: Nedenleri ve Hedefleri**. İstanbul: Gürtaş Ofset., 1996.
- Dietrich, J.Kimball. **Financial Services and Financial Institutions Value Creation in Theory and Practice**. 1.b. USA: Prentice Hall Inc., 1996.
- Dinçer, Nabi, Belgin Güney, Necati Mutlu ve Kazım Oksay. **Kooperatifçilik Sorunları Araştırması**. Yayın No. 785.Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı, 1972.
- Dublin, Jack. **Credit Unions Theory and Practice**. USA: Detroit, Wayne State University Press, 1966.
- Ertuna, Özcan. **Finansal Kurumlar**. 2.b. Ankara: Teori Yayınları, 1986.
- Eyüpgiller, Servet. **Banka ve Mali Kuruluşlar Bankalar Kanunu, Sermaye Piyasası Kanunu**. İstanbul: Yargı Yayınevi, 1988.
- Jacobs, Donald P., Loring C. Farwell ve Edwin Neave. **Financial Institutions**. 5.b. USA: Richard D. Irwin, Inc. 1972.
- Johnson, Hazel J. **Financial Institutions and Markets a Global Perspective** Singapore : Mc Graw-Hill International Editions Economics Series, 1993.
- Kaufmann, Herbert M. **Financial Institutions, Financial Markets and Money**. 1.b. USA: Harcourt Brace Jovanovich, Inc., 1983.
- Keyder, Nur. **Para Teori-Politika Türkiye Üzerine Bir Uygulama**. 3.b. Ankara: ODTÜ, 1991.
- Kidwell, David S. ve Richard L. Peterson. **Financial Institutions, Financial Markets and Money**. 4.b. USA: The Dryden Press, 1990.
- Madura, Jeff. **Financial Markets and Institutions**. 3.b. USA: West Publishing Company, 1995.
- Moody, J. Carroll ve Gilbert C. Fite. **The Credit Union Movement Origins and Development 1850-1970**. 1.b. USA: University of Nebraska Press, 1971.
- Mülayim, Ziya Gökalp. **Genel ve Tarımsal Kooperatifçilik**. 1.b. Ankara: Bilgi

Yayınevi, 1975.

Nuri, Suphi. **Kooperatifçilik**. 1.b. İstanbul:Sanayii Nefise Matbaası, 1931.

Parasız, İlker. **Para Banka ve Finansal Piyasalar**. 5.b. Bursa:Ezgi Kitabevi Yayınları, 1994.

Polakoff, Murray E. ve Thomas A.Durkin. **Financial Institutions and Markets**. 2.b. USA: Houghton Mifflin Company, 1979.

Rose, Peter S. **Money and Capital Markets Financial Institutions and Instruments in a Global Marketplace**. 6.b. Singapore:Mc Graw-Hill International Editions, 1997.

Rose, Peter S. ve Donald R. Fraser. **Financial Institutions**. 2.b. USA: Business Publications, Inc., 1985.

Rose, Peter S. ve James W. Kolari. **Financial Institutions Understanding and Managing Financial Services**. USA:Richard D. Irwin, Inc., 1995.

Uludağ, İlhan. **Konut Üretiminde Bölgesel Koşullara Uygun Alternatif Finansman**

Sistemleri ve Teknikleri. İTO. Yayın No.1997-48.İstanbul:1997.

Ünal, Targan. **Kredi Sözleşmeleri**. İTO. Yayın No:1995-33. İstanbul:1995.

Diğerleri

Canbaş, Serpil. "Kooperatifçiliğin Türkiye'de Gelişimi ve Meseleleri". **Kooperatifçilik**. Sayı No.74 (Ekim, Kasım, Aralık 1986),ss.27-37.

Erkoç, M.Tanju."Amerika Birleşik Devletleri'nde Kredi Birlikleri ve Finansal Denetim"(Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, 1991).

Gün, Mehmet. "Kooperatifler ve Birlikler". **Kooperatif Dünyası**. Sayı No.284 (Kasım 1994), ss. 9-10.

Kooperatif Dünyası. Sayı No.293. (Ağustos 1995), s.6.

Mülayim, Ziya Gökalp."Türkiye'de Bir Kooperatifler Bankası Kurulması İhtiyacı: Nedenleri ve Hedefleri". **Kooperatif Dünyası**. Sayı.305 (Ağustos 1996),ss.2-15.

Srinivasan, Aruna ve B.Frank King. "Credit Union Issues".**Federal Reserve Bank of Atlanta Economic Review**. Third Quarter, (1998),ss.32-40.

Uludağ, İlhan. "Finansal Hizmetler Ekonomisi Ders Notları" (Teksir, Marmara Üniversitesi, 1996

SUMMARY

Credit unions are financial intermediaries (Brokers set up as solidarisation organisations) based on cooperative fundamentals which collect savings from members and distribute these as low interest loans to members without seeking a profit. Credit unions are deposit-accepting institutions where individuals apply to give or obtain loans. The unions' purpose is to extend low interest-loans to members while at the same time ensuring high interest income on deposit (share) accounts. Members become shareholders corresponding to their deposit with the credit union and holders of shareholding certificates (Common Bonds) in relation to such shares which represent their ownership within the credit union.

Credit unions are financial institutions founded and managed by individuals or institutions coming together as co-owners due to certain occupational, associational or residential characteristics and their purpose is to serve these individuals or institutions (members).

The trend toward credit unions which were initiated for the first time in 1844 in Germany spread to Italy and Austria in subsequent years and emerged in Canada and the USA in the 1900's. Credit unions evolved more rapidly in the US where a "Credit Union Act" was passed by the state of Massachusetts in 1909. In 1914, the "Massachusetts Credit Union" was founded to serve within state boundaries. Seeking the implementation of the Credit Union Act in all federal states, the "Credit Unions National Extension Bureau" which was set up in 1921 set out to establish a nationwide service and made efforts for the implementation of a common law in all states. In 1935, ventures were made to merge credit unions set up individually in each state and in line with this objective the "Credit Union National Association" was substituted for the "Credit Unions National Extension Bureau". Also, three different entities were set up and affiliated to the "Credit Union National Association". Among these affiliates, the "Credit Union National Association Mutual Insurance Group" was assigned to insure loans extended by the Credit Union National Association, the "Credit Union National Service Group" undertook to improve the profitability of the

credit unions and development of new financial products for credit unions, while the "Credit Union National Association Mortgage Corporation" was designated for the purpose of increasing the liquidity of credit unions. Through this corporation, a mortgage pool was formed to deal with mortgaged credits extended by credit unions and ensure the sale of securitized mortgages in secondary markets. In the year 1974, the "United States Central Credit Union" was founded to function as a credit union serving other credit unions, and empowered to collect 1% of credit unions' assets to give support whenever called upon.

The "Federal Credit Union Act" entered into force in 1934. According to the act; credit unions were required to have at least seven founding members, the usage of union funds was restricted to production purposes and credit unions were granted exemption from tax. Through amendments made to the act in 1977; investment opportunities for credit unions were broadened, credit terms extended and unions were granted permit to create new financial products. As a consequence of the foregoing, the "Financial Institution Reform Act" was approved in 1978. Payment on credit union deposits was decreed in the form of dividend instead of interest. Various dividend payments may be effected on such credit union shareholder accounts, taking into account varying deposit rates in relation to the account's size. The Financial Corporation Reform Act stipulated that market interest rate should not be surpassed for share accounts exceeding \$100,000. In 1980, deregulation was started for all depository institutions and a "Depository Institutions Deregulation and Monetary Control Act" was passed. The act; legalised interest-bearing transaction accounts (Long term and high interest-deposit contracts entered into between the credit union and client. Credit unions effect no interest, i.e. dividend on deposits converted into cash prematurely.), increased the deposit insurance limit to \$100,000 and requested credit unions to deposit reserve requirements with the Federal Reserve Bank like other savings institutions. Reserve requirements served as an instrument to put credit unions under the control of the Federal Reserve Bank. The most recent act issued on credit unions is the Garn-St. Germain Act dating back to 1982. The act prescribed a more flexible structure for credit unions. Reserve

requirements regarding the Federal Reserve Bank were lifted for savings up to two million dollars through restrictions imposed on the size and term of mortgage loans.

Credit unions consist of a "Board of Directors" which determines union policies, a "Loan Committee" which assesses credit applications and an "Auditing Committee" which supervises whether or not union activities are conducted properly. Each union member has one vote. Opening of a \$ 5 deposit account is sufficient for union membership. Shares owned by any union member may not exceed 10 % of the union's capital. Such share accounts are recorded not as debit on the liabilities side but under equity capital.

Credit unions are entitled to offer the same services as commercial banks do to their clients. However, whereas commercial banks are subject to tax, credit unions are exempted, which creates unfair competition.

While credit unions account for as much as a 14% share among loan-extending institutions, in terms of the size of assets they rank as the most negligible among deposit-collecting corporations. (Average assets of credit unions amount to twenty million dollar). Concurrently with a decline in consumer credits extended by credit unions in the 1990's, mortgaged credits increased. Therefore, credit unions faced a shrinking of their liquid assets. In order to secure revenues during periods of declining demand for loans from members and to increase liquidity they have opted for security investments in recent years. Total shares and deposits represent 90% of debit items of credit unions with the remainder made up of other debit items. Total loans extended by credit unions do not exceed 20 % of the union's capital. Distribution of dividends is effected in two ways. Payments are effected either by transfer of dividends to savings accounts or by way of reducing interest on loans extended.

However, the number of credit unions, in which 30% of the American population have registered as members, is steadily increasing. The number of credit unions totalled 11.353 in 1997 with registered members reaching up to 72.100.000. Despite their commonness, credit unions are the most negligible among all deposit-collecting institutions. This can be explained by their dealing with small deposit owners. Also,

credit unions are at a disadvantage because their members partake in the ownership and management of the union through their shares even though each union member may not be qualified.

Turkey has no financial institution which is comparable to credit unions. Credit unions are basically cooperatives and looking at the structure of cooperatives in Turkey we see that these comprise production, consumption and credit cooperatives. There are two categories of credit cooperatives with characteristics comparable to credit unions, which are Agricultural Credit Cooperatives and Tradesmen Security Cooperatives. Because of crediting small tradesmen and handicraftsmen, Tradesmen Security Cooperatives are the most similar to credit unions. Cooperatives in Turkey started out by accumulating capital through the money deposited by cooperative members, but later the government started funding the capital of cooperatives through taxes. Gradually, entities such as the "National Cooperatives Union" and "Consumer Cooperatives Central Association" were founded which contributed to the development of cooperatives in Turkey, however cooperatives in Turkey still face significant problems. Said problems; finance, high level organisation, education, legislation and auditing. Finance and credit issues can only be solved through a "Cooperative Bank" which management and finance will be governed by cooperatives and high level organisations. Turkish cooperatives are inadequate not from the viewpoint of quantity but quality and effectiveness. Turkey should work to overcome present difficulties by taking into consideration the economic contributions credit unions make in the world.

06--1994	3854	7,3	528	62,64
07--1994	3719	7,37	505	-4,36
08--1994	5004	7,57	661	30,97
09--1994	6221	7,98	780	17,95
10--1994	1866	8,53	219	-71,93
11--1994	1785	9,07	197	-10,09
12--1994	1488	9,83	151	-23,08
01--1995	1190	10,84	110	-27,44
02--1995	1406	11,61	121	10,38
03--1995	2137	12,25	174	43,96
04--1995	2705	12,88	210	20,41
05--1995	2937	13,12	224	6,6
06--1995	2596	13,28	195	-12,75
07--1995	2568	13,58	189	-3,23
08--1995	2022	13,89	146	-23,01
09--1995	1776	14,53	122	-16,04
10--1995	1994	15,07	132	8,29
11--1995	1475	15,61	95	-28,55
12--1995	1421	16,28	87	-7,72
01--1996	1776	17,87	99	13,93
02--1996	2432	18,91	129	29,36
03--1996	2800	20,24	138	7,6
04--1996	2800	21,88	128	-7,48
05--1996	2900	22,78	127	-0,54
06--1996	3450	23,4	147	15,81
07--1996	3650	23,96	152	3,35
08--1996	3550	24,86	143	-6,28
09--1996	3500	26,13	134	-6,2
10--1996	2950	27,56	107	-20,09
11--1996	3950	28,97	136	27,39
12--1996	6700	30,11	223	63,2

AY/YIL	AKSA (AKS) 86		AYLIK REEL	
	DÜZ. NOM. FİYAT	DİE TEFE ENDEKSİ	DÜZ. REEL FİYAT	GETİRİ (%)
01--1991	646	1	646	X
02--1991	607	1,05	576	-10,82
03--1991	475	1,1	430	-25,37
04--1991	396	1,16	340	-20,92
05--1991	467	1,2	391	14,81
06--1991	426	1,21	351	-10,04
07--1991	302	1,24	244	-30,65
08--1991	316	1,3	243	-0,12
09--1991	231	1,36	170	-30,01
10--1991	309	1,4	220	29,3
11--1991	494	1,46	339	53,75
12--1991	515	1,52	338	-0,26
01--1992	587	1,69	347	2,72
02--1992	473	1,78	266	-23,34
03--1992	535	1,86	288	8,44
04--1992	466	1,9	245	-14,87
05--1992	373	1,91	195	-20,51
06--1992	531	1,91	277	42,04
07--1992	672	1,95	344	24,25
08--1992	699	2,04	342	-0,71
09--1992	906	2,17	417	21,9
10--1992	763	2,29	333	-20,2
11--1992	794	2,37	335	0,67
12--1992	826	2,46	336	0,35
01--1993	937	2,58	363	8,01
02--1993	1112	2,72	409	12,81
03--1993	1049	2,85	368	-10,01
04--1993	1264	2,92	433	17,46
05--1993	1196	3	398	-8,04
06--1993	1571	3,08	511	28,37
07--1993	1375	3,22	427	-16,43
08--1993	1465	3,34	438	2,69
09--1993	1973	3,48	568	29,47
10--1993	1704	3,6	473	-16,61
11--1993	2093	3,83	547	15,49
12--1993	2003	3,94	508	-6,97
01--1994	2093	4,15	504	-0,79
02--1994	1943	4,57	426	-15,62
03--1994	1824	4,95	368	-13,49
04--1994	3348	6,58	509	38,22
05--1994	3289	7,17	459	-9,88

06--1994	3408	7,3	467	1,72
07--1994	3707	7,37	503	7,82
08--1994	3647	7,57	482	-4,23
09--1994	4847	7,98	607	26,08
10--1994	4750	8,53	557	-8,31
11--1994	5429	9,07	598	7,42
12--1994	5041	9,83	513	-14,29
01--1995	5332	10,84	492	-4,07
02--1995	5719	11,61	493	0,19
03--1995	7561	12,25	617	25,27
04--1995	7367	12,88	572	-7,31
05--1995	8531	13,12	650	13,67
06--1995	7561	13,28	569	-12,49
07--1995	8143	13,58	599	5,32
08--1995	6689	13,89	482	-19,67
09--1995	6885	14,53	474	-1,62
10--1995	8314	15,07	552	16,43
11--1995	7794	15,61	499	-9,45
12--1995	9743	16,28	598	19,79
01--1996	13769	17,87	771	28,81
02--1996	13769	18,91	728	-5,52
03--1996	13510	20,24	667	-8,32
04--1996	14289	21,88	653	-2,14
05--1996	15500	22,78	680	4,17
06--1996	17250	23,4	737	8,34
07--1996	15500	23,96	647	-12,23
08--1996	15000	24,86	603	-6,75
09--1996	18500	26,13	708	17,34
10--1996	13250	27,56	481	-32,1
11--1996	14000	28,97	483	0,52
12--1996	14750	30,11	490	1,37

AY/YIL	DÜZ. NOM. FİYAT	POLYLU DİE TEF	STATİK (POLYL) 86 DEKSİ DÜZ. REEL FİYAT	AYLIK REEL GETİRİ (%)
01--1991	390		390	X
02--1991	540		513	31,54
03--1991	502		455	-11,27
04--1991	405		348	-23,52
05--1991	360		301	-13,62
06--1991	343		283	-6,03
07--1991	223		179	-36,48
08--1991	184		142	-21
09--1991	213		157	10,79
10--1991	190		135	-13,9
11--1991	144		99	-27,05
12--1991	161		106	7,24
01--1992	242		143	35,16
02--1992	253		142	-0,48
03--1992	155		84	-41,14
04--1992	109		58	-31,18
05--1992	86		45	-21,55
06--1992	86		45	-0,28
07--1992	86		44	-1,8
08--1992	78		38	-14,16
09--1992	127		58	53,35
10--1992	91		40	-31,56
11--1992	88		37	-7,07
12--1992	84		34	-7,37
01--1993	89		34	-0,05
02--1993	106		39	13,19
03--1993	103		36	-7,1
04--1993	148		51	40,18
05--1993	162		54	6,47
06--1993	208		68	25,28
07--1993	187		58	-14,23
08--1993	183		55	-5,4
09--1993	312		90	63,76
10--1993	246		68	-23,77
11--1993	353		92	34,79
12--1993	427		108	17,53
01--1994	468		113	4,09
02--1994	246		54	-52,18
03--1994	209		42	-21,65
04--1994	181		27	-35,05
05--1994	112		16	-43,28

06--1994	144	7,3	20	27,02
07--1994	295	7,37	40	102,75
08--1994	345	7,57	46	13,57
09--1994	566	7,98	71	55,87
10--1994	640	8,53	75	5,76
11--1994	706	9,07	78	3,65
12--1994	838	9,83	85	9,64
01--1995	668	10,84	62	-27,75
02--1995	881	11,61	76	23,2
03--1995	1819	12,25	149	95,62
04--1995	2672	12,88	207	39,72
05--1995	2586	13,12	197	-4,96
06--1995	2132	13,28	160	-18,63
07--1995	1933	13,58	142	-11,33
08--1995	1821	13,89	131	-7,85
09--1995	1857	14,53	128	-2,55
10--1995	2321	15,07	154	20,52
11--1995	2143	15,61	137	-10,85
12--1995	1964	16,28	121	-12,15
01--1996	2357	17,87	132	9,37
02--1996	2428	18,91	128	-2,66
03--1996	2250	20,24	111	-13,43
04--1996	1964	21,88	90	-19,23
05--1996	2075	22,78	91	1,46
06--1996	2250	23,4	96	5,56
07--1996	1800	23,96	75	-21,85
08--1996	1550	24,86	62	-17,03
09--1996	1900	26,13	73	16,62
10--1996	2850	27,56	103	42,21
11--1996	3150	28,97	109	5,15
12--1996	3150	30,11	105	-3,78

AY/YIL	DÜZ. NOM. I	KAV ORMAN (KAVOR) 86		AYLIK REEL
		DİE TEFE ENDEKSİ	DÜZ. REEL FİYAT	GETİRİ (%)
01--1991	75	1	75	X
02--1991	81	1,05	77	2,31
03--1991	72	1,1	66	-14,86
04--1991	49	1,16	42	-35,47
05--1991	52	1,2	44	2,9
06--1991	65	1,21	54	23,33
07--1991	48	1,24	39	-27,91
08--1991	44	1,3	34	-12,53
09--1991	45	1,36	33	-2,13
10--1991	40	1,4	28	-14,49
11--1991	49	1,46	34	19,6
12--1991	64	1,52	42	23,11
01--1992	86	1,69	51	21,96
02--1992	55	1,78	31	-39,03
03--1992	68	1,86	37	18,24
04--1992	47	1,9	25	-32,65
05--1992	41	1,91	22	-12,9
06--1992	57	1,91	30	37,27
07--1992	42	1,95	22	-26,35
08--1992	41	2,04	20	-8,59
09--1992	42	2,17	19	-3,85
10--1992	35	2,29	15	-21,37
11--1992	35	2,37	15	-3,36
12--1992	38	2,46	15	6,38
01--1993	38	2,58	15	-4,82
02--1993	52	2,72	19	31,09
03--1993	88	2,85	31	60,26
04--1993	91	2,92	31	0,32
05--1993	91	3	30	-2,79
06--1993	119	3,08	39	28,37
07--1993	85	3,22	27	-31,51
08--1993	104	3,34	31	16,86
09--1993	127	3,48	37	17,74
10--1993	118	3,6	33	-10,34
11--1993	174	3,83	45	38,48
12--1993	197	3,94	50	10,25
01--1994	205	4,15	49	-1,29
02--1994	166	4,57	36	-26,39
03--1994	98	4,95	20	-45,27
04--1994	205	6,58	31	56,51
05--1994	199	7,17	28	-10,57

06--1994	388	7,3	53	91,21
07--1994	382	7,37	52	-2,53
08--1994	388	7,57	51	-1,01
09--1994	408	7,98	51	-0,38
10--1994	382	8,53	45	-12,38
11--1994	557	9,07	61	37
12--1994	479	9,83	49	-20,58
01--1995	505	10,84	47	-4,4
02--1995	570	11,61	49	5,37
03--1995	686	12,25	56	14,14
04--1995	725	12,88	56	0,51
05--1995	1049	13,12	80	41,99
06--1995	1181	13,28	89	11,21
07--1995	1870	13,58	138	54,84
08--1995	1805	13,89	130	-5,64
09--1995	1477	14,53	102	-21,8
10--1995	1870	15,07	124	22,13
11--1995	1378	15,61	88	-28,83
12--1995	1313	16,28	81	-8,73
01--1996	1510	17,87	84	4,81
02--1996	1969	18,91	104	23,23
03--1996	2724	20,24	135	29,26
04--1996	2467	21,88	113	-16,2
05--1996	2000	22,78	88	-22,14
06--1996	2467	23,4	105	20,05
07--1996	2275	23,96	95	-9,91
08--1996	2050	24,86	82	-13,17
09--1996	2100	26,13	80	-2,54
10--1996	2075	27,56	75	-6,32
11--1996	2325	28,97	80	6,6
12--1996	2650	30,11	88	9,67

AY/YIL	DÜZ. NOM. FİYAT	GÜNEY BİRACILIK (GÜNEY) 86		AYLIK REEL GETİRİ (%)
		DİE TEFE ENDEKSİ	DÜZ. REEL FİYAT	
01--1991	944	1	944	X
02--1991	1603	1,05	1523	61,32
03--1991	1567	1,1	1420	-6,76
04--1991	1318	1,16	1133	-20,2
05--1991	1460	1,2	1220	7,69
06--1991	1496	1,21	1233	1,07
07--1991	926	1,24	746	-39,51
08--1991	1086	1,3	836	12,07
09--1991	980	1,36	722	-13,6
10--1991	1211	1,4	862	19,36
11--1991	2280	1,46	1563	81,27
12--1991	2458	1,52	1613	3,23
01--1992	3348	1,69	1980	22,75
02--1992	2743	1,78	1541	-22,18
03--1992	3135	1,86	1689	9,63
04--1992	3135	1,9	1652	-2,2
05--1992	3277	1,91	1716	3,88
06--1992	4275	1,91	2232	30,07
07--1992	4488	1,95	2302	3,11
08--1992	5129	2,04	2509	9,01
09--1992	4488	2,17	2066	-17,66
10--1992	577	2,29	252	-87,82
11--1992	591	2,37	249	-0,97
12--1992	712	2,46	290	16,25
01--1993	980	2,58	379	30,89
02--1993	1532	2,72	564	48,67
03--1993	1407	2,85	494	-12,32
04--1993	1852	2,92	634	28,3
05--1993	2066	3	688	8,43
06--1993	2102	3,08	683	-0,64
07--1993	1852	3,22	575	-15,85
08--1993	1211	3,34	362	-36,97
09--1993	1282	3,48	369	1,77
10--1993	1122	3,6	312	-15,52
11--1993	1175	3,83	307	-1,48
12--1993	1389	3,94	353	14,86
01--1994	1532	4,15	369	4,7
02--1994	1781	4,57	390	5,66
03--1994	1282	4,95	259	-33,63
04--1994	1674	6,58	254	-1,72
05--1994	1678	7,17	234	-8,04

06--1994	3392	7,3	464	98,44
07--1994	3137	7,37	426	-8,34
08--1994	3967	7,57	524	23,09
09--1994	3596	7,98	451	-13,98
10--1994	3120	8,53	366	-18,82
11--1994	3173	9,07	350	-4,42
12--1994	3173	9,83	323	-7,7
01--1995	2909	10,84	268	-16,86
02--1995	2962	11,61	255	-4,91
03--1995	4019	12,25	328	28,6
04--1995	4548	12,88	353	7,64
05--1995	4443	13,12	339	-4,11
06--1995	5500	13,28	414	22,24
07--1995	6325	13,58	466	12,46
08--1995	5390	13,89	388	-16,66
09--1995	4400	14,53	303	-21,98
10--1995	5913	15,07	392	29,56
11--1995	4950	15,61	317	-19,14
12--1995	4895	16,28	301	-5,23
01--1996	5445	17,87	305	1,38
02--1996	7013	18,91	371	21,67
03--1996	8800	20,24	435	17,26
04--1996	8800	21,88	402	-7,48
05--1996	9715	22,78	426	6,01
06--1996	10858	23,4	464	8,8
07--1996	10429	23,96	435	-6,17
08--1996	9143	24,86	368	-15,52
09--1996	9429	26,13	361	-1,89
10--1996	8800	27,56	319	-11,51
11--1996	7500	28,97	259	-18,92
12--1996	6900	30,11	229	-11,48

ÖRNEK ŞİRKETLER İÇİN REEL HİSSE SENEDİ GETİRİLERİNİN HESAPLANMASI**ECZACIBAŞI İLAÇ (ECILC) 90****AYLIK REEL****AY/YIL DÜZ. NOM. FİYAT DİE TEFE ENDEKSİ DÜZ. REEL FİYAT GETİRİ (%)**

AY/YIL	DÜZ. NOM. FİYAT	DİE TEFE ENDEKSİ	DÜZ. REEL FİYAT	GETİRİ (%)
01--1991	635	1	635	X
02--1991	898	1,05	853	34,46
03--1991	781	1,1	708	-17,08
04--1991	566	1,16	487	-31,2
05--1991	732	1,2	612	25,67
06--1991	743	1,21	612	0,05
07--1991	640	1,24	515	-15,85
08--1991	609	1,3	468	-9,09
09--1991	454	1,36	335	-28,54
10--1991	423	1,4	301	-10,04
11--1991	712	1,46	488	62,07
12--1991	722	1,52	474	-2,86
01--1992	846	1,69	500	5,55
02--1992	567	1,78	319	-36,28
03--1992	712	1,86	384	20,35
04--1992	505	1,9	266	-30,55
05--1992	454	1,91	238	-10,78
06--1992	495	1,91	259	8,79
07--1992	388	1,95	199	-23,08
08--1992	403	2,04	197	-0,95
09--1992	363	2,17	167	-15,19
10--1992	288	2,29	126	-24,71
11--1992	343	2,37	145	14,97
12--1992	348	2,46	142	-2,11
01--1993	348	2,58	135	-4,81
02--1993	467	2,72	172	27,68
03--1993	507	2,85	178	3,57
04--1993	567	2,92	194	8,92
05--1993	567	3	189	-2,79
06--1993	646	3,08	210	11,38
07--1993	547	3,22	170	-19,21
08--1993	656	3,34	196	15,69
09--1993	827	3,48	238	21,09
10--1993	755	3,6	210	-11,9
11--1993	961	3,83	251	19,81
12--1993	1111	3,94	282	12,34
01--1994	1116	4,15	269	-4,6
02--1994	1421	4,57	311	15,69
03--1994	817	4,95	165	-47,04
04--1994	475	6,58	72	-56,16
05--1994	351	7,17	49	-32,19

06--1994	595	7,3	81	66,21
07--1994	631	7,37	86	5,19
08--1994	850	7,57	112	31,04
09--1994	789	7,98	99	-11,9
10--1994	704	8,53	83	-16,52
11--1994	1117	9,07	123	49,09
12--1994	1069	9,83	109	-11,71
01--1995	935	10,84	86	-20,64
02--1995	1287	11,61	111	28,57
03--1995	2064	12,25	169	51,97
04--1995	2186	12,88	170	0,72
05--1995	2404	13,12	183	7,99
06--1995	2574	13,28	194	5,71
07--1995	3279	13,58	241	24,55
08--1995	2400	13,89	173	-28,41
09--1995	1889	14,53	130	-24,78
10--1995	2089	15,07	139	6,63
11--1995	1644	15,61	105	-23,97
12--1995	1533	16,28	94	-10,64
01--1996	2067	17,87	116	22,84
02--1996	2356	18,91	125	7,68
03--1996	3200	20,24	158	26,94
04--1996	2800	21,88	128	-19,04
05--1996	2800	22,78	123	-3,97
06--1996	3500	23,4	150	21,68
07--1996	3350	23,96	140	-6,5
08--1996	3650	24,86	147	4,99
09--1996	3950	26,13	151	2,96
10--1996	4500	27,56	163	8,01
11--1996	5300	28,97	183	12,05
12--1996	5400	30,11	179	-1,97

AY/YIL	DÜZ. NOM. FİYAT	ERCİYAS BİRACILIK (ERCYS) 86		AYLIK REEL FİYAT GETİRİ (%)
		DİE	TEFE ENDEKSİ	
01--1991	167	1	167	X
02--1991	258	1,05	245	46,37
03--1991	195	1,1	176	-28,03
04--1991	175	1,16	151	-14,59
05--1991	156	1,2	130	-13,62
06--1991	181	1,21	149	14,7
07--1991	152	1,24	122	-18,11
08--1991	166	1,3	128	4,45
09--1991	150	1,36	110	-13,53
10--1991	227	1,4	162	46,77
11--1991	414	1,46	284	75,48
12--1991	409	1,52	269	-5,42
01--1992	475	1,69	281	4,56
02--1992	384	1,78	216	-23,19
03--1992	445	1,86	240	11,07
04--1992	465	1,9	245	2,24
05--1992	495	1,91	259	5,84
06--1992	601	1,91	314	20,93
07--1992	769	1,95	394	25,77
08--1992	1096	2,04	536	35,88
09--1992	1022	2,17	470	-12,23
10--1992	865	2,29	377	-19,78
11--1992	819	2,37	345	-8,51
12--1992	1015	2,46	413	19,59
01--1993	1177	2,58	456	10,34
02--1993	1292	2,72	476	4,4
03--1993	1223	2,85	430	-9,67
04--1993	1984	2,92	679	58,14
05--1993	2331	3	776	14,17
06--1993	2261	3,08	735	-5,23
07--1993	1915	3,22	595	-19,14
08--1993	2037	3,34	610	2,53
09--1993	1911	3,48	550	-9,82
10--1993	1958	3,6	544	-1,09
11--1993	1911	3,83	499	-8,2
12--1993	2377	3,94	603	20,9
01--1994	1888	4,15	455	-24,59
02--1994	2144	4,57	470	3,21
03--1994	1841	4,95	372	-20,85
04--1994	2610	6,58	397	6,73
05--1994	3334	7,17	465	17,21

06--1994	4525	7,3	619	33,21
07--1994	6192	7,37	840	35,64
08--1994	6973	7,57	921	9,62
09--1994	7431	7,98	931	1,1
10--1994	5945	8,53	697	-25,15
11--1994	7202	9,07	794	13,87
12--1994	6516	9,83	663	-16,49
01--1995	5602	10,84	517	-22,03
02--1995	7088	11,61	611	18,17
03--1995	10060	12,25	821	34,49
04--1995	13261	12,88	1030	25,39
05--1995	15090	13,12	1150	11,71
06--1995	8925	13,28	672	-41,61
07--1995	8690	13,58	640	-4,78
08--1995	7558	13,89	544	-14,94
09--1995	7318	14,53	504	-7,45
10--1995	7798	15,07	517	2,74
11--1995	6958	15,61	446	-13,82
12--1995	6839	16,28	420	-5,82
01--1996	7918	17,87	443	5,53
02--1996	10318	18,91	546	23,11
03--1996	10318	20,24	510	-6,56
04--1996	12717	21,88	581	14,04
05--1996	10250	22,78	450	-22,6
06--1996	11625	23,4	497	10,41
07--1996	11000	23,96	459	-7,57
08--1996	11000	24,86	442	-3,64
09--1996	11875	26,13	454	2,71
10--1996	11750	27,56	426	-6,19
11--1996	12000	28,97	414	-2,84
12--1996	11750	30,11	390	-5,79

GÜBRE FABRİKALARI (GUBRF) 86				AYLIK REEL
AY/YIL	DÜZ. NOM. FİYAT	DİE TEFE ENDEKSİ	DÜZ. REEL FİYAT	GETİRİ (%)
01--1991	429	1	429	X
02--1991	554	1,05	526	22,71
03--1991	518	1,1	470	-10,8
04--1991	393	1,16	338	-28,01
05--1991	375	1,2	314	-7,24
06--1991	375	1,21	309	-1,33
07--1991	277	1,24	223	-27,88
08--1991	286	1,3	220	-1,38
09--1991	250	1,36	185	-16,16
10--1991	259	1,4	185	-0,01
11--1991	295	1,46	202	9,58
12--1991	304	1,52	199	-1,35
01--1992	393	1,69	233	16,6
02--1992	322	1,78	181	-22,28
03--1992	349	1,86	188	3,92
04--1992	331	1,9	174	-7,22
05--1992	241	1,91	126	-27,49
06--1992	259	1,91	135	7,1
07--1992	331	1,95	170	25,29
08--1992	259	2,04	127	-25,24
09--1992	232	2,17	107	-15,64
10--1992	223	2,29	97	-8,88
11--1992	250	2,37	105	8,24
12--1992	250	2,46	102	-3,51
01--1993	261	2,58	101	-0,73
02--1993	290	2,72	107	5,5
03--1993	375	2,85	132	23,73
04--1993	608	2,92	208	57,79
05--1993	894	3	298	42,96
06--1993	1019	3,08	331	11,35
07--1993	1112	3,22	345	4,22
08--1993	1650	3,34	494	43,05
09--1993	2009	3,48	578	17,01
10--1993	2763	3,6	767	32,76
11--1993	4216	3,83	1101	43,51
12--1993	4818	3,94	1223	11,08
01--1994	3510	4,15	846	-30,82
02--1994	1514	4,57	332	-60,8
03--1994	1273	4,95	257	-22,49
04--1994	929	6,58	141	-45,06
05--1994	740	7,17	103	-26,91

06--1994	1279	7,3	175	69,61
07--1994	1374	7,37	186	6,46
08--1994	2747	7,57	363	94,69
09--1994	3126	7,98	392	7,96
10--1994	2558	8,53	300	-23,45
11--1994	3932	9,07	433	44,47
12--1994	4216	9,83	429	-1,03
01--1995	8432	10,84	778	81,4
02--1995	13263	11,61	1143	46,91
03--1995	13500	12,25	1102	-3,55
04--1995	8337	12,88	647	-41,26
05--1995	7105	13,12	542	-16,33
06--1995	5968	13,28	449	-17,07
07--1995	6253	13,58	460	2,45
08--1995	5305	13,89	382	-17,02
09--1995	4421	14,53	304	-20,35
10--1995	4421	15,07	293	-3,58
11--1995	3684	15,61	236	-19,51
12--1995	3684	16,28	226	-4,17
01--1996	4470	17,87	250	10,58
02--1996	6091	18,91	322	28,74
03--1996	7663	20,24	379	17,55
04--1996	5600	21,88	256	-32,39
05--1996	4600	22,78	202	-21,12
06--1996	5900	23,4	252	24,86
07--1996	5700	23,96	238	-5,63
08--1996	7400	24,86	298	25,1
09--1996	7000	26,13	268	-10
10--1996	8100	27,56	294	9,71
11--1996	11750	28,97	406	38,01
12--1996	10300	30,11	342	-15,66

AY/YIL	PEG PROFILO (PEGPR) 90			AYLIK REEL	
	DÜZ. NOM. FİYAT	DİE TEFE ENDEKSİ	DÜZ. REEL FİYAT	GETİRİ (%)	
01--1991	366	1	366	X	
02--1991	408	1,05	387	5,68	
03--1991	318	1,1	288	-25,52	
04--1991	236	1,16	203	-29,65	
05--1991	294	1,2	245	20,98	
06--1991	305	1,21	251	2,3	
07--1991	217	1,24	175	-30,34	
08--1991	250	1,3	192	9,89	
09--1991	212	1,36	156	-18,78	
10--1991	206	1,4	147	-5,94	
11--1991	288	1,46	197	34,39	
12--1991	408	1,52	268	35,55	
01--1992	506	1,69	299	11,75	
02--1992	293	1,78	165	-44,87	
03--1992	331	1,86	179	8,38	
04--1992	277	1,9	146	-18,26	
05--1992	236	1,91	124	-15,31	
06--1992	306	1,91	160	29,33	
07--1992	300	1,95	154	-3,67	
08--1992	271	2,04	133	-13,9	
09--1992	230	2,17	106	-20,09	
10--1992	182	2,29	79	-25,31	
11--1992	191	2,37	80	1,52	
12--1992	182	2,46	74	-8,15	
01--1993	172	2,58	67	-9,61	
02--1993	227	2,72	84	25,43	
03--1993	204	2,85	72	-14,2	
04--1993	295	2,92	101	40,51	
05--1993	372	3	124	22,6	
06--1993	538	3,08	175	41,46	
07--1993	442	3,22	137	-21,57	
08--1993	583	3,34	174	27,14	
09--1993	897	3,48	258	47,87	
10--1993	782	3,6	217	-15,86	
11--1993	1230	3,83	321	48	
12--1993	1512	3,94	384	19,46	
01--1994	1128	4,15	272	-29,18	
02--1994	1025	4,57	225	-17,39	
03--1994	859	4,95	173	-22,8	
04--1994	769	6,58	117	-32,58	
05--1994	721	7,17	101	-13,98	

06--1994	810	7,3	111	10,3
07--1994	810	7,37	110	-0,88
08--1994	989	7,57	131	18,79
09--1994	975	7,98	122	-6,44
10--1994	824	8,53	97	-20,94
11--1994	1002	9,07	110	14,33
12--1994	1936	9,83	197	78,35
01--1995	2040	10,84	188	-4,42
02--1995	1832	11,61	158	-16,13
03--1995	2207	12,25	180	14,14
04--1995	4081	12,88	317	75,9
05--1995	3908	13,12	298	-5,99
06--1995	4118	13,28	310	4,04
07--1995	4727	13,58	348	12,26
08--1995	4832	13,89	348	-0,03
09--1995	5463	14,53	376	8,05
10--1995	4832	15,07	321	-14,71
11--1995	3866	15,61	248	-22,73
12--1995	4307	16,28	264	6,77
01--1996	5042	17,87	282	6,7
02--1996	5988	18,91	317	12,19
03--1996	8299	20,24	410	29,5
04--1996	16073	21,88	735	79,2
05--1996	8400	22,78	369	-49,81
06--1996	10500	23,4	449	21,68
07--1996	5200	23,96	217	-51,62
08--1996	6300	24,86	253	16,74
09--1996	9400	26,13	360	41,96
10--1996	8600	27,56	312	-13,26
11--1996	7700	28,97	266	-14,82
12--1996	10000	30,11	332	24,96

ENKA HOLDİNG (ENKA) 86

AYLIK REEL

AY/YIL	DÜZ. NOM. FİYAT	DİE TEFE ENDEKSİ	DÜZ. REEL FİYAT	GETİRİ (%)
01--1991	103	1	103	X
02--1991	291	1,05	276	168,24
03--1991	279	1,1	252	-8,62
04--1991	221	1,16	190	-24,91
05--1991	211	1,2	176	-7,09
06--1991	165	1,21	136	-22,88
07--1991	126	1,24	101	-25,34
08--1991	111	1,3	86	-15,61
09--1991	111	1,36	82	-4,18
10--1991	162	1,4	115	40,26
11--1991	214	1,46	147	27,57
12--1991	227	1,52	149	1,38
01--1992	332	1,69	196	31,82
02--1992	206	1,78	116	-41,08
03--1992	281	1,86	152	31,17
04--1992	235	1,9	124	-18,26
05--1992	201	1,91	105	-14,83
06--1992	269	1,91	140	32,96
07--1992	239	1,95	123	-12,54
08--1992	256	2,04	125	2,07
09--1992	279	2,17	128	2,5
10--1992	219	2,29	96	-25,43
11--1992	256	2,37	108	12,75
12--1992	283	2,46	115	6,83
01--1993	325	2,58	126	9,01
02--1993	315	2,72	116	-7,6
03--1993	320	2,85	112	-3,17
04--1993	352	2,92	121	7,2
05--1993	448	3	149	23,73
06--1993	617	3,08	201	34,55
07--1993	629	3,22	195	-2,76
08--1993	789	3,34	236	20,94
09--1993	1321	3,48	380	60,96
10--1993	1346	3,6	374	-1,56
11--1993	1657	3,83	433	15,75
12--1993	1683	3,94	427	-1,29
01--1994	2589	4,15	624	46,09
02--1994	2952	4,57	647	3,59
03--1994	2641	4,95	533	-17,52
04--1994	2693	6,58	409	-23,24
05--1994	3263	7,17	455	11,17

06--1994	2641	7,3	362	-20,54
07--1994	2324	7,37	315	-12,77
08--1994	2377	7,57	314	-0,44
09--1994	2377	7,98	298	-5,12
10--1994	2430	8,53	285	-4,36
11--1994	2219	9,07	244	-14,18
12--1994	2852	9,83	290	18,67
01--1995	2641	10,84	244	-16,02
02--1995	2641	11,61	228	-6,6
03--1995	3750	12,25	306	34,55
04--1995	3750	12,88	291	-4,87
05--1995	3592	13,12	274	-5,98
06--1995	4332	13,28	326	19,06
07--1995	8122	13,58	598	83,36
08--1995	12778	13,89	920	53,86
09--1995	9963	14,53	686	-25,48
10--1995	9205	15,07	611	-10,92
11--1995	6281	15,61	402	-34,09
12--1995	6030	16,28	370	-8
01--1996	7753	17,87	434	17,18
02--1996	10829	18,91	573	31,97
03--1996	9229	20,24	456	-20,36
04--1996	11075	21,88	506	11,03
05--1996	11875	22,78	521	2,97
06--1996	12500	23,4	534	2,47
07--1996	12750	23,96	532	-0,36
08--1996	13000	24,86	523	-1,75
09--1996	12250	26,13	469	-10,35
10--1996	14250	27,56	517	10,29
11--1996	18500	28,97	639	23,51
12--1996	21000	30,11	697	9,22

T.ŞİŞE CAM (TSIC) 86

AYLIK REEL

AY/YIL	DÜZ. NOM. FİYAT	DİE TEFE ENDEKSİ	DÜZ. REEL FİYAT	GETİRİ (%)
01--1991	1010	1	1010	X
02--1991	1036	1,05	984	-2,56
03--1991	259	1,1	235	-76,16
04--1991	192	1,16	165	-29,78
05--1991	171	1,2	143	-13,32
06--1991	190	1,21	157	9,8
07--1991	138	1,24	111	-29,19
08--1991	132	1,3	102	-8,29
09--1991	107	1,36	79	-22,15
10--1991	551	1,4	392	395,09
11--1991	152	1,46	104	-73,52
12--1991	152	1,52	100	-4,25
01--1992	207	1,69	122	22,87
02--1992	154	1,78	87	-29,07
03--1992	171	1,86	92	6,21
04--1992	121	1,9	64	-30,6
05--1992	96	1,91	50	-21,3
06--1992	100	1,91	52	4,25
07--1992	92	1,95	47	-10,34
08--1992	85	2,04	42	-11,43
09--1992	83	2,17	38	-8,31
10--1992	79	2,29	34	-10,23
11--1992	74	2,37	31	-8,73
12--1992	72	2,46	29	-6,35
01--1993	83	2,58	32	9,62
02--1993	135	2,72	50	55,13
03--1993	129	2,85	45	-9,17
04--1993	132	2,92	45	-0,04
05--1993	137	3	46	0,69
06--1993	316	3,08	103	125,66
07--1993	255	3,22	79	-23,05
08--1993	382	3,34	114	44,61
09--1993	462	3,48	133	16,29
10--1993	448	3,6	124	-6,4
11--1993	585	3,83	153	22,75
12--1993	698	3,94	177	16
01--1994	771	4,15	186	4,81
02--1994	455	4,57	100	-46,31
03--1994	414	4,95	84	-16,09
04--1994	421	6,58	64	-23,59
05--1994	359	7,17	50	-21,74

06--1994	582	7,3	80	59,07
07--1994	693	7,37	94	18,1
08--1994	792	7,57	105	11,25
09--1994	928	7,98	116	11,18
10--1994	792	8,53	93	-20,16
11--1994	928	9,07	102	10,15
12--1994	1052	9,83	107	4,61
01--1995	1151	10,84	106	-0,76
02--1995	1646	11,61	142	33,58
03--1995	2453	12,25	200	41,25
04--1995	3339	12,88	259	29,48
05--1995	3492	13,12	266	2,68
06--1995	3271	13,28	246	-7,53
07--1995	3578	13,58	263	6,96
08--1995	3492	13,89	251	-4,53
09--1995	2760	14,53	190	-24,47
10--1995	3101	15,07	206	8,32
11--1995	2930	15,61	188	-8,72
12--1995	2419	16,28	149	-20,88
01--1996	3032	17,87	170	14,25
02--1996	3833	18,91	203	19,42
03--1996	4855	20,24	240	18,36
04--1996	4259	21,88	195	-18,83
05--1996	5200	22,78	228	17,24
06--1996	6500	23,4	278	21,68
07--1996	7300	23,96	305	9,71
08--1996	10400	24,86	418	37,28
09--1996	9700	26,13	371	-11,26
10--1996	9600	27,56	348	-6,17
11--1996	11500	28,97	397	13,97
12--1996	11500	30,11	382	-3,78

ÇUKUROVA ELEKTRİK (CUKEL) 86**AYLIK REEL**

AY/YIL	DÜZ. NOM. FİYAT	DİE TEFE ENDEKSİ	DÜZ. REEL FİYAT	GETİRİ (%)
01--1991	3063	1	3063	X
02--1991	3640	1,05	3458	12,92
03--1991	3409	1,1	3088	-10,7
04--1991	2427	1,16	2086	-32,45
05--1991	2716	1,2	2269	8,75
06--1991	2281	1,21	1880	-17,14
07--1991	1764	1,24	1420	-24,45
08--1991	2587	1,3	1990	40,12
09--1991	2398	1,36	1768	-11,15
10--1991	1764	1,4	1255	-29,01
11--1991	2587	1,46	1773	41,24
12--1991	2445	1,52	1605	-9,47
01--1992	2775	1,69	1641	2,23
02--1992	2257	1,78	1268	-22,71
03--1992	2681	1,86	1445	13,91
04--1992	2728	1,9	1438	-0,49
05--1992	2540	1,91	1330	-7,49
06--1992	3809	1,91	1989	49,58
07--1992	4030	1,95	2067	3,89
08--1992	4140	2,04	2025	-2,01
09--1992	4196	2,17	1931	-4,65
10--1992	3864	2,29	1685	-12,72
11--1992	4306	2,37	1815	7,69
12--1992	4251	2,46	1729	-4,75
01--1993	5410	2,58	2095	21,16
02--1993	4969	2,72	1829	-12,68
03--1993	5024	2,85	1765	-3,49
04--1993	4472	2,92	1531	-13,25
05--1993	5189	3	1727	12,82
06--1993	6763	3,08	2199	27,29
07--1993	9929	3,22	3082	40,17
08--1993	10576	3,34	3165	2,69
09--1993	10792	3,48	3104	-1,92
10--1993	9713	3,6	2698	-13,1
11--1993	14893	3,83	3890	44,2
12--1993	16836	3,94	4274	9,87
01--1994	13382	4,15	3226	-24,52
02--1994	11544	4,57	2529	-21,62
03--1994	13468	4,95	2719	7,54
04--1994	7781	6,58	1183	-56,5
05--1994	4960	7,17	692	-41,52

06--1994	7439	7,3	1018	47,23
07--1994	9834	7,37	1334	31,02
08--1994	8115	7,57	1072	-19,67
09--1994	8783	7,98	1101	2,69
10--1994	7065	8,53	828	-24,75
11--1994	8402	9,07	926	11,77
12--1994	10502	9,83	1068	15,37
01--1995	9165	10,84	846	-20,84
02--1995	8974	11,61	773	-8,55
03--1995	10025	12,25	818	5,84
04--1995	17662	12,88	1372	67,6
05--1995	14082	13,12	1074	-21,73
06--1995	19810	13,28	1491	38,89
07--1995	22436	13,58	1652	10,76
08--1995	18617	13,89	1340	-18,85
09--1995	13202	14,53	908	-32,22
10--1995	18723	15,07	1242	36,74
11--1995	33605	15,61	2153	73,36
12--1995	37445	16,28	2299	6,78
01--1996	31685	17,87	1773	-22,88
02--1996	42246	18,91	2234	25,97
03--1996	34565	20,24	1708	-23,55
04--1996	41000	21,88	1874	9,75
05--1996	52000	22,78	2283	21,8
06--1996	66000	23,4	2820	23,56
07--1996	67000	23,96	2797	-0,84
08--1996	67000	24,86	2695	-3,64
09--1996	69000	26,13	2641	-2,02
10--1996	77000	27,56	2794	5,8
11--1996	102500	28,97	3538	26,64
12--1996	130000	30,11	4318	22,03

PINAR UN (PINUN) 87

AYLIK REEL

AY/YIL	DÜZ. NOM. FİYAT	DİE TEFE ENDEKSİ	DÜZ. REEL FİYAT	GETİRİ (%)
01--1991	509	1	509	X
02--1991	561	1,05	533	4,69
03--1991	426	1,1	386	-27,6
04--1991	431	1,16	371	-3,95
05--1991	275	1,2	230	-37,94
06--1991	343	1,21	283	22,87
07--1991	239	1,24	192	-31,89
08--1991	239	1,3	184	-4,47
09--1991	218	1,36	161	-12,51
10--1991	187	1,4	133	-17,25
11--1991	270	1,46	185	39,1
12--1991	265	1,52	174	-6,09
01--1992	322	1,69	190	9,54
02--1992	307	1,78	172	-9,6
03--1992	353	1,86	190	10,56
04--1992	312	1,9	164	-13,71
05--1992	260	1,91	136	-17,2
06--1992	234	1,91	122	-10,25
07--1992	307	1,95	157	28,75
08--1992	125	2,04	61	-61,2
09--1992	151	2,17	69	13,7
10--1992	182	2,29	79	14,37
11--1992	187	2,37	79	-0,59
12--1992	81	2,46	33	-58,46
01--1993	110	2,58	43	30,2
02--1993	138	2,72	51	18,85
03--1993	161	2,85	57	11,66
04--1993	295	2,92	101	78,67
05--1993	325	3	108	7,03
06--1993	507	3,08	165	52,34
07--1993	585	3,22	181	10,08
08--1993	501	3,34	150	-17,37
09--1993	549	3,48	158	5,27
10--1993	573	3,6	159	0,75
11--1993	847	3,83	221	39,11
12--1993	1312	3,94	333	50,58
01--1994	1026	4,15	247	-25,76
02--1994	549	4,57	120	-51,4
03--1994	602	4,95	122	1,2
04--1994	704	6,58	107	-12,05
05--1994	949	7,17	132	23,72

06--1994	1911	7,3	262	97,67
07--1994	2043	7,37	277	5,96
08--1994	2900	7,57	383	38,17
09--1994	3229	7,98	405	5,66
10--1994	3229	8,53	379	-6,44
11--1994	3493	9,07	385	1,66
12--1994	3098	9,83	315	-18,15
01--1995	3954	10,84	365	15,79
02--1995	3625	11,61	312	-14,39
03--1995	3954	12,25	323	3,37
04--1995	5273	12,88	409	26,84
05--1995	10168	13,12	775	89,33
06--1995	7626	13,28	574	-25,95
07--1995	8171	13,58	602	4,78
08--1995	6264	13,89	451	-25,02
09--1995	5084	14,53	350	-22,43
10--1995	5901	15,07	392	11,91
11--1995	5901	15,61	378	-3,42
12--1995	5175	16,28	318	-15,96
01--1996	5811	17,87	325	2,33
02--1996	7899	18,91	418	28,43
03--1996	8625	20,24	426	2,03
04--1996	6900	21,88	315	-25,98
05--1996	6900	22,78	303	-3,97
06--1996	8000	23,4	342	12,87
07--1996	8100	23,96	338	-1,09
08--1996	8300	24,86	334	-1,26
09--1996	8800	26,13	337	0,87
10--1996	8400	27,56	305	-9,5
11--1996	8700	28,97	300	-1,47
12--1996	11000	30,11	365	21,65

İNTEMA İNŞAAT (İNTEM) 90			AYLIK REEL	
AY/YIL	DÜZ. NOM. FİYAT	DİE TEFE ENDEKSİ	DÜZ. REEL FİYAT	GETİRİ (%)
01--1991	87	1	87	X
02--1991	185	1,05	176	103
03--1991	153	1,1	139	-21
04--1991	112	1,16	96	-31
05--1991	151	1,2	127	31
06--1991	161	1,21	133	5
07--1991	128	1,24	103	-23
08--1991	142	1,3	109	6
09--1991	121	1,36	89	-18
10--1991	109	1,4	78	-13
11--1991	211	1,46	145	86
12--1991	203	1,52	133	-8
01--1992	235	1,69	139	4
02--1992	159	1,78	89	-36
03--1992	191	1,86	103	15
04--1992	111	1,9	59	-43
05--1992	82	1,91	43	-27
06--1992	139	1,91	73	70
07--1992	176	1,95	90	24
08--1992	149	2,04	73	-19
09--1992	134	2,17	61	-16
10--1992	100	2,29	44	-29
11--1992	110	2,37	46	6
12--1992	107	2,46	43	-6
01--1993	92	2,58	36	-18
02--1993	103	2,72	38	6
03--1993	94	2,85	33	-13
04--1993	99	2,92	34	3
05--1993	115	3	38	13
06--1993	177	3,08	58	50
07--1993	144	3,22	45	-23
08--1993	181	3,34	54	21
09--1993	262	3,48	75	39
10--1993	232	3,6	64	-14
11--1993	389	3,83	102	58
12--1993	419	3,94	106	5
01--1994	396	4,15	96	-10
02--1994	247	4,57	54	-43
03--1994	198	4,95	40	-26
04--1994	224	6,58	34	-15
05--1994	209	7,17	29	-14

06--1994	307	7,3	42	44
07--1994	486	7,37	66	57
08--1994	695	7,57	92	39
09--1994	953	7,98	119	30
10--1994	781	8,53	92	-23
11--1994	801	9,07	88	-4
12--1994	663	9,83	67	-24
01--1995	766	10,84	71	5
02--1995	1204	11,61	104	47
03--1995	2086	12,25	170	64
04--1995	2393	12,88	186	9
05--1995	4035	13,12	308	65
06--1995	3146	13,28	237	-23
07--1995	3146	13,58	232	-2
08--1995	2188	13,89	158	-32
09--1995	1871	14,53	129	-18
10--1995	2012	15,07	133	4
11--1995	1588	15,61	102	-24
12--1995	1447	16,28	89	-13
01--1996	2294	17,87	128	44
02--1996	3106	18,91	164	28
03--1996	2824	20,24	140	-15
04--1996	2400	21,88	110	-21
05--1996	2600	22,78	114	4
06--1996	3500	23,4	150	31
07--1996	2750	23,96	115	-23
08--1996	2600	24,86	105	-9
09--1996	2600	26,13	99	-5
10--1996	2600	27,56	94	-5
11--1996	3500	28,97	121	28
12--1996	4900	30,11	163	35

OLMUKSA MUKAVA (OLMKS) 86**AYLIK REEL**

AY/YIL	DÜZ. NOM. FİYAT	DİE TEFE ENDEKSİ	DÜZ. REEL FİYAT	GETİRİ (%)
01--1991	171	1	171	X
02--1991	207	1,05	196	14,72
03--1991	184	1,1	167	-15,07
04--1991	129	1,16	111	-33,41
05--1991	136	1,2	113	2,04
06--1991	129	1,21	106	-6,03
07--1991	113	1,24	91	-14,5
08--1991	103	1,3	80	-12,65
09--1991	97	1,36	71	-10,17
10--1991	106	1,4	75	5,32
11--1991	101	1,46	69	-7,71
12--1991	106	1,52	69	-0,09
01--1992	132	1,69	78	12,63
02--1992	106	1,78	59	-24
03--1992	101	1,86	55	-8,07
04--1992	109	1,9	58	5,72
05--1992	96	1,91	50	-13,06
06--1992	119	1,91	62	23,46
07--1992	109	1,95	56	-9,35
08--1992	164	2,04	80	43,07
09--1992	160	2,17	73	-8,51
10--1992	141	2,29	62	-16,07
11--1992	123	2,37	52	-15,83
12--1992	119	2,46	48	-7,09
01--1993	116	2,58	45	-6,64
02--1993	155	2,72	57	26,78
03--1993	137	2,85	48	-15,78
04--1993	127	2,92	44	-9,5
05--1993	142	3	47	8,43
06--1993	220	3,08	72	51,56
07--1993	205	3,22	64	-10,89
08--1993	293	3,34	88	37,72
09--1993	362	3,48	104	18,55
10--1993	337	3,6	94	-9,97
11--1993	440	3,83	115	22,66
12--1993	538	3,94	136	18,79
01--1994	645	4,15	156	13,95
02--1994	352	4,57	77	-50,44
03--1994	210	4,95	42	-44,95
04--1994	205	6,58	31	-26,48
05--1994	206	7,17	29	-7,76

06--1994	370	7,3	51	75,98
07--1994	698	7,37	95	87,07
08--1994	927	7,57	122	29,31
09--1994	1501	7,98	188	53,51
10--1994	1375	8,53	161	-14,24
11--1994	1646	9,07	181	12,51
12--1994	1584	9,83	161	-11,21
01--1995	1209	10,84	112	-30,78
02--1995	1584	11,61	136	22,38
03--1995	2813	12,25	230	68,32
04--1995	2803	12,88	218	-5,24
05--1995	3072	13,12	234	7,61
06--1995	3449	13,28	260	10,85
07--1995	3557	13,58	262	0,85
08--1995	3018	13,89	217	-17,02
09--1995	2803	14,53	193	-11,25
10--1995	3557	15,07	236	22,38
11--1995	2910	15,61	186	-20,98
12--1995	3018	16,28	185	-0,62
01--1996	3449	17,87	193	4,16
02--1996	4150	18,91	219	13,67
03--1996	3827	20,24	189	-13,84
04--1996	3234	21,88	148	-21,81
05--1996	2559	22,78	112	-24
06--1996	2734	23,4	117	3,98
07--1996	2734	23,96	114	-2,32
08--1996	2001	24,86	80	-29,47
09--1996	2117	26,13	81	0,67
10--1996	2792	27,56	101	25,02
11--1996	2850	28,97	98	-2,88
12--1996	3400	30,11	113	14,79

AY/YIL	OTOSAN (OTOSN) 86		AYLIK REEL	
	DÜZ. NOM. FİYAT	DİE TEFE ENDEKSİ	DÜZ. REEL FİYAT	GETİRİ (%)
01--1991	230	1	230	X
02--1991	225	1,05	214	-6,86
03--1991	234	1,1	212	-0,83
04--1991	167	1,16	144	-32,27
05--1991	179	1,2	149	3,96
06--1991	219	1,21	180	20,65
07--1991	148	1,24	119	-33,99
08--1991	146	1,3	112	-5,72
09--1991	126	1,36	93	-16,96
10--1991	119	1,4	84	-9,4
11--1991	223	1,46	153	81,55
12--1991	296	1,52	194	26,97
01--1992	293	1,69	173	-10,86
02--1992	207	1,78	116	-32,88
03--1992	264	1,86	143	22,49
04--1992	319	1,9	168	17,83
05--1992	277	1,91	145	-13,74
06--1992	464	1,91	242	67,25
07--1992	438	1,95	224	-7,36
08--1992	438	2,04	214	-4,62
09--1992	394	2,17	181	-15,31
10--1992	368	2,29	160	-11,56
11--1992	368	2,37	155	-3,36
12--1992	473	2,46	192	24,06
01--1993	525	2,58	203	5,77
02--1993	893	2,72	329	61,64
03--1993	980	2,85	344	4,81
04--1993	2031	2,92	695	101,88
05--1993	2179	3	725	4,29
06--1993	2179	3,08	708	-2,33
07--1993	1893	3,22	588	-17,05
08--1993	2107	3,34	631	7,32
09--1993	2143	3,48	616	-2,25
10--1993	2143	3,6	595	-3,45
11--1993	2679	3,83	700	17,55
12--1993	3929	3,94	997	42,55
01--1994	4107	4,15	990	-0,73
02--1994	2750	4,57	602	-39,16
03--1994	2607	4,95	526	-12,61
04--1994	2393	6,58	364	-30,91
05--1994	1786	7,17	249	-31,53

06--1994	1732	7,3	237	-4,79
07--1994	2679	7,37	363	53,28
08--1994	4286	7,57	566	55,75
09--1994	3357	7,98	421	-25,68
10--1994	2571	8,53	301	-28,34
11--1994	2714	9,07	299	-0,79
12--1994	2743	9,83	279	-6,73
01--1995	2429	10,84	224	-19,69
02--1995	2229	11,61	192	-14,3
03--1995	2857	12,25	233	21,48
04--1995	4214	12,88	327	40,31
05--1995	3714	13,12	283	-13,48
06--1995	4643	13,28	349	23,41
07--1995	5571	13,58	410	17,35
08--1995	6875	13,89	495	20,68
09--1995	6375	14,53	439	-11,37
10--1995	6875	15,07	456	3,98
11--1995	5150	15,61	330	-27,65
12--1995	5000	16,28	307	-6,96
01--1996	7125	17,87	399	29,88
02--1996	7625	18,91	403	1,11
03--1996	12250	20,24	605	50,12
04--1996	12750	21,88	583	-3,7
05--1996	25250	22,78	1108	90,18
06--1996	28000	23,4	1197	7,95
07--1996	25500	23,96	1064	-11,04
08--1996	24250	24,86	975	-8,37
09--1996	26500	26,13	1014	3,97
10--1996	32500	27,56	1179	16,28
11--1996	42000	28,97	1450	22,95
12--1996	44000	30,11	1461	0,8

YASAŞ(YAŞAR BOYA) (YASAS) 87				AYLIK REEL
AY/YIL	DÜZ. NOM. FİYAT	DİE TEFE ENDEKSİ	DÜZ. REEL FİYAT	GETİRİ (%)
01--1991	177	1	177	X
02--1991	201	1,05	191	7,67
03--1991	174	1,1	157	-17,73
04--1991	150	1,16	129	-18,04
05--1991	138	1,2	115	-10,47
06--1991	145	1,21	119	3,47
07--1991	110	1,24	88	-25,97
08--1991	105	1,3	81	-8,29
09--1991	127	1,36	94	15,78
10--1991	123	1,4	87	-6,79
11--1991	189	1,46	129	47,89
12--1991	184	1,52	121	-6,48
01--1992	285	1,69	169	39,45
02--1992	189	1,78	106	-37,16
03--1992	215	1,86	116	9,31
04--1992	167	1,9	88	-24,16
05--1992	127	1,91	67	-24,17
06--1992	180	1,91	94	40,98
07--1992	180	1,95	92	-1,8
08--1992	162	2,04	79	-13,96
09--1992	215	2,17	99	24,54
10--1992	215	2,29	94	-5,24
11--1992	206	2,37	87	-7,38
12--1992	179	2,46	73	-16,1
01--1993	192	2,58	75	2,33
02--1993	282	2,72	104	39,31
03--1993	269	2,85	94	-9,1
04--1993	573	2,92	196	107,91
05--1993	951	3	317	61,48
06--1993	1282	3,08	417	31,56
07--1993	1146	3,22	356	-14,65
08--1993	1185	3,34	354	-0,33
09--1993	1398	3,48	402	13,45
10--1993	1107	3,6	307	-23,56
11--1993	1495	3,83	391	27,04
12--1993	1748	3,94	444	13,6
01--1994	1359	4,15	328	-26,14
02--1994	816	4,57	179	-45,48
03--1994	825	4,95	167	-6,72
04--1994	641	6,58	97	-41,55
05--1994	592	7,17	83	-15,2

06--1994	1115	7,3	153	84,76
07--1994	1626	7,37	221	44,55
08--1994	2497	7,57	330	49,49
09--1994	2903	7,98	364	10,32
10--1994	3542	8,53	415	14,14
11--1994	3890	9,07	429	3,24
12--1994	3426	9,83	348	-18,72
01--1995	2845	10,84	262	-24,67
02--1995	3426	11,61	295	12,46
03--1995	4297	12,25	351	18,85
04--1995	5110	12,88	397	13,12
05--1995	7200	13,12	549	38,33
06--1995	7200	13,28	542	-1,27
07--1995	7008	13,58	516	-4,81
08--1995	5376	13,89	387	-24,98
09--1995	4512	14,53	310	-19,78
10--1995	4080	15,07	271	-12,81
11--1995	3264	15,61	209	-22,73
12--1995	3072	16,28	189	-9,81
01--1996	3456	17,87	193	2,53
02--1996	4176	18,91	221	14,16
03--1996	4272	20,24	211	-4,41
04--1996	4080	21,88	187	-11,64
05--1996	6100	22,78	268	43,58
06--1996	6400	23,4	273	2,13
07--1996	6300	23,96	263	-3,84
08--1996	6400	24,86	257	-2,11
09--1996	6700	26,13	256	-0,4
10--1996	7200	27,56	261	1,89
11--1996	7000	28,97	242	-7,51
12--1996	7500	30,11	249	3,09

AY/YIL	AYGAZ (AYGAZ) 88		AYLIK REEL	
	DÜZ. NOM. FİYAT	DİE TEFE ENDEKSİ	DÜZ. REEL FİYAT	GETİRİ (%)
01--1991	222	1	222	X
02--1991	340	1,05	323	45,29
03--1991	425	1,1	385	19,19
04--1991	301	1,16	259	-32,84
05--1991	363	1,2	303	17,24
06--1991	417	1,21	344	13,28
07--1991	356	1,24	287	-16,47
08--1991	410	1,3	316	9,96
09--1991	356	1,36	263	-16,75
10--1991	356	1,4	254	-3,46
11--1991	484	1,46	332	30,82
12--1991	477	1,52	313	-5,58
01--1992	518	1,69	306	-2,28
02--1992	410	1,78	230	-24,74
03--1992	477	1,86	257	11,65
04--1992	438	1,9	231	-10,19
05--1992	355	1,91	186	-19,56
06--1992	459	1,91	240	29,05
07--1992	431	1,95	221	-7,75
08--1992	438	2,04	214	-3,08
09--1992	383	2,17	176	-17,85
10--1992	369	2,29	161	-8,68
11--1992	362	2,37	153	-5,18
12--1992	367	2,46	149	-2,03
01--1993	373	2,58	144	-3,36
02--1993	473	2,72	174	20,63
03--1993	456	2,85	160	-7,92
04--1993	557	2,92	191	18,85
05--1993	615	3	205	7,37
06--1993	711	3,08	231	13,02
07--1993	632	3,22	196	-15,13
08--1993	650	3,34	195	-0,92
09--1993	808	3,48	232	19,5
10--1993	711	3,6	198	-14,99
11--1993	905	3,83	236	19,59
12--1993	1288	3,94	327	38,39
01--1994	1054	4,15	254	-22,31
02--1994	878	4,57	192	-24,28
03--1994	820	4,95	166	-13,97
04--1994	714	6,58	109	-34,4
05--1994	857	7,17	120	10,08

06--1994	1276	7,3	175	46,14
07--1994	1435	7,37	195	11,51
08--1994	1535	7,57	203	4,1
09--1994	1635	7,98	205	1,04
10--1994	1356	8,53	159	-22,41
11--1994	1695	9,07	187	17,49
12--1994	1555	9,83	158	-15,3
01--1995	1376	10,84	127	-19,77
02--1995	1495	11,61	129	1,52
03--1995	3389	12,25	277	114,78
04--1995	4443	12,88	345	24,71
05--1995	5477	13,12	418	21
06--1995	5683	13,28	428	2,46
07--1995	5890	13,58	434	1,35
08--1995	5477	13,89	394	-9,07
09--1995	4960	14,53	341	-13,44
10--1995	7957	15,07	528	54,67
11--1995	5683	15,61	364	-31,01
12--1995	5683	16,28	349	-4,17
01--1996	7176	17,87	402	15,08
02--1996	7176	18,91	379	-5,52
03--1996	9185	20,24	454	19,6
04--1996	8898	21,88	407	-10,37
05--1996	7950	22,78	349	-14,2
06--1996	8700	23,4	372	6,53
07--1996	8300	23,96	346	-6,8
08--1996	9000	24,86	362	4,48
09--1996	11750	26,13	450	24,21
10--1996	13250	27,56	481	6,91
11--1996	13750	28,97	475	-1,27
12--1996	15750	30,11	523	10,21

ARÇELİK (ARCLK) 86

AYLIK REEL

AY/YIL	DÜZ. NOM. FİYAT	DİE TEFE ENDEKSİ	DÜZ. REEL FİYAT	GETİRİ (%)
01--1991	186	1,00	186	X
02--1991	257	1,05	245	31,70
03--1991	245	1,10	222	-9,34
04--1991	203	1,16	174	-21,47
05--1991	247	1,20	206	18,32
06--1991	285	1,21	235	14,01
07--1991	285	1,24	230	-2,28
08--1991	290	1,30	224	-2,63
09--1991	258	1,36	190	-15,03
10--1991	247	1,40	176	-7,57
11--1991	367	1,46	252	43,38
12--1991	422	1,52	277	10,04
01--1992	504	1,69	298	7,66
02--1992	384	1,78	216	-27,72
03--1992	411	1,86	222	2,78
04--1992	373	1,90	196	-11,33
05--1992	305	1,91	160	-18,63
06--1992	428	1,91	224	39,90
07--1992	419	1,95	215	-3,89
08--1992	396	2,04	194	-9,80
09--1992	378	2,17	174	-10,23
10--1992	333	2,29	145	-16,66
11--1992	323	2,37	136	-6,01
12--1992	344	2,46	140	2,74
01--1993	350	2,58	135	-3,30
02--1993	454	2,72	167	23,31
03--1993	426	2,85	150	-10,30
04--1993	642	2,92	220	46,80
05--1993	740	3,00	246	12,08
06--1993	993	3,08	323	31,03
07--1993	925	3,22	287	-11,03
08--1993	1061	3,34	317	10,51
09--1993	1309	3,48	377	18,61
10--1993	1715	3,60	476	26,52
11--1993	1648	3,83	430	-9,67
12--1993	1738	3,94	441	2,52
01--1994	1919	4,15	462	4,82
02--1994	1851	4,57	405	-12,34
03--1994	1603	4,95	324	-20,19
04--1994	1670	6,58	254	-21,54
05--1994	2093	7,17	292	14,99

06--1994	1922	7,30	263	-9,86
07--1994	1880	7,37	255	-3,08
08--1994	2563	7,57	339	32,74
09--1994	2702	7,98	339	0,02
10--1994	2573	8,53	302	-10,90
11--1994	2766	9,07	305	1,04
12--1994	2573	9,83	262	-14,14
01--1995	2239	10,84	207	-21,09
02--1995	2213	11,61	191	-7,68
03--1995	2548	12,25	208	9,08
04--1995	3045	12,88	236	13,68
05--1995	3304	13,12	252	6,52
06--1995	3498	13,28	263	4,54
07--1995	3693	13,58	272	3,23
08--1995	3954	13,89	285	4,73
09--1995	4115	14,53	283	-0,55
10--1995	4542	15,07	301	6,44
11--1995	2886	15,61	185	-38,64
12--1995	2618	16,28	161	-13,04
01--1996	3473	17,87	194	20,90
02--1996	3901	18,91	206	6,10
03--1996	5023	20,24	248	20,32
04--1996	4649	21,88	213	-14,37
05--1996	6300	22,78	277	30,14
06--1996	7600	23,40	325	17,43
07--1996	6600	23,96	276	-15,17
08--1996	7700	24,86	310	12,42
09--1996	9600	26,13	367	18,62
10--1996	9500	27,56	345	-6,18
11--1996	9600	28,97	331	-3,86
12--1996	11000	30,11	365	10,25

SABAH YAYINCILIK (SABAH) 90

AYLIK REEL

AY/YIL	DÜZ. NOM. FİYAT	DİE TEFE ENDEKSİ	DÜZ. REEL FİYAT	GETİRİ (%)
01--1991	208	1,00	208	X
02--1991	208	1,05	198	-5,00
03--1991	217	1,10	196	-0,83
04--1991	192	1,16	165	-16,06
05--1991	203	1,20	169	2,75
06--1991	175	1,21	144	-14,79
07--1991	147	1,24	119	-17,71
08--1991	152	1,30	117	-1,48
09--1991	129	1,36	95	-18,71
10--1991	124	1,40	88	-7,08
11--1991	119	1,46	81	-8,08
12--1991	113	1,52	74	-8,81
01--1992	152	1,69	90	21,64
02--1992	135	1,78	76	-15,54
03--1992	181	1,86	98	28,33
04--1992	267	1,90	141	44,12
05--1992	534	1,91	280	98,73
06--1992	601	1,91	314	12,18
07--1992	534	1,95	274	-12,71
08--1992	553	2,04	271	-1,21
09--1992	572	2,17	263	-2,66
10--1992	553	2,29	241	-8,40
11--1992	439	2,37	185	-23,35
12--1992	439	2,46	178	-3,51
01--1993	434	2,58	168	-5,84
02--1993	477	2,72	176	4,46
03--1993	591	2,85	208	18,39
04--1993	485	2,92	166	-20,04
05--1993	514	3,00	171	2,93
06--1993	528	3,08	172	0,39
07--1993	471	3,22	146	-14,81
08--1993	773	3,34	231	58,17
09--1993	1266	3,48	364	57,45
10--1993	972	3,60	270	-25,90
11--1993	1369	3,83	358	32,51
12--1993	1250	3,94	317	-11,29
01--1994	1006	4,15	243	-23,57
02--1994	671	4,57	147	-39,43
03--1994	834	4,95	168	14,68
04--1994	484	6,58	74	-56,30
05--1994	533	7,17	74	1,03

06--1994	593	7,30	81	9,06
07--1994	652	7,37	88	9,03
08--1994	770	7,57	102	15,04
09--1994	830	7,98	104	2,17
10--1994	557	8,53	65	-37,18
11--1994	664	9,07	73	11,99
12--1994	628	9,83	64	-12,65
01--1995	486	10,84	45	-29,84
02--1995	557	11,61	48	7,10
03--1995	883	12,25	72	50,18
04--1995	1540	12,88	120	65,90
05--1995	1069	13,12	82	-31,83
06--1995	881	13,28	66	-18,65
07--1995	830	13,58	61	-7,90
08--1995	856	13,89	62	0,82
09--1995	1069	14,53	74	19,47
10--1995	1155	15,07	77	4,13
11--1995	864	15,61	55	-27,74
12--1995	1027	16,28	63	13,86
01--1996	1091	17,87	61	-3,16
02--1996	1262	18,91	67	9,26
03--1996	1675	20,24	83	24,06
04--1996	2025	21,88	93	11,86
05--1996	2025	22,78	89	-3,97
06--1996	2275	23,40	97	9,37
07--1996	1825	23,96	76	-21,64
08--1996	1575	24,86	63	-16,84
09--1996	1400	26,13	54	-15,43
10--1996	1375	27,56	50	-6,88
11--1996	1450	28,97	50	0,33
12--1996	1400	30,11	46	-7,10

ÖRNEK ŞİRKETLER İÇİN REEL HİSSE SENEDİ GETİRİLERİNİN HESAPLANMASI

AKBANK (AKBNK) 90

AYLIK REEL

AY/YIL	DÜZ. NOM. FİYAT	DİE TEFE ENDEKSİ	DÜZ. REEL FİYAT	GETİRİ (%)
01--1991	1719	1	1719	X
02--1991	1613	1,05	1532	-10,86
03--1991	1316	1,1	1192	-22,21
04--1991	1592	1,16	1368	14,79
05--1991	1379	1,2	1152	-15,78
06--1991	1231	1,21	1015	-11,96
07--1991	1061	1,24	855	-15,76
08--1991	849	1,3	653	-23,57
09--1991	817	1,36	602	-7,77
10--1991	828	1,4	589	-2,2
11--1991	881	1,46	604	2,47
12--1991	828	1,52	543	-10,02
01--1992	806	1,69	477	-12,21
02--1992	711	1,78	399	-16,25
03--1992	690	1,86	372	-6,94
04--1992	679	1,9	358	-3,71
05--1992	531	1,91	278	-22,37
06--1992	584	1,91	305	9,69
07--1992	477	1,95	245	-19,65
08--1992	456	2,04	223	-8,86
09--1992	594	2,17	273	22,55
10--1992	562	2,29	245	-10,31
11--1992	658	2,37	277	13,06
12--1992	446	2,46	181	-34,64
01--1993	615	2,58	238	31,46
02--1993	743	2,72	273	14,75
03--1993	647	2,85	227	-16,82
04--1993	1146	2,92	392	72,55
05--1993	976	3	325	-17,19
06--1993	1443	3,08	469	44,39
07--1993	1188	3,22	369	-21,37
08--1993	1316	3,34	394	6,73
09--1993	1570	3,48	452	14,72
10--1993	1698	3,6	472	4,38
11--1993	1825	3,83	477	1,1
12--1993	2122	3,94	539	13,01
01--1994	2250	4,15	542	0,66
02--1994	2175	4,57	476	-12,13
03--1994	2387	4,95	482	1,17
04--1994	1804	6,58	274	-43,12
05--1994	2059	7,17	287	4,71

06--1994	3130	7,3	429	49,25
07--1994	2759	7,37	374	-12,64
08--1994	2547	7,57	336	-10,14
09--1994	2334	7,98	293	-13,03
10--1994	2175	8,53	255	-12,82
11--1994	2441	9,07	269	5,45
12--1994	2228	9,83	227	-15,73
01--1995	1974	10,84	182	-19,67
02--1995	2016	11,61	174	-4,6
03--1995	2494	12,25	204	17,2
04--1995	2441	12,88	190	-6,9
05--1995	2547	13,12	194	2,43
06--1995	3508	13,28	264	36,01
07--1995	4054	13,58	298	13,01
08--1995	3820	13,89	275	-7,85
09--1995	3976	14,53	274	-0,52
10--1995	4210	15,07	279	2,09
11--1995	4132	15,61	265	-5,2
12--1995	3586	16,28	220	-16,83
01--1996	5223	17,87	292	32,75
02--1996	5847	18,91	309	5,76
03--1996	2276	20,24	112	-63,62
04--1996	3117	21,88	142	26,69
05--1996	3152	22,78	138	-2,89
06--1996	3467	23,4	148	7,07
07--1996	7800	23,96	326	119,79
08--1996	8700	24,86	350	7,48
09--1996	9400	26,13	360	2,8
10--1996	11750	27,56	426	18,51
11--1996	11500	28,97	397	-6,89
12--1996	14750	30,11	490	23,41

T.DİŞBANK (DISBA) 90

AYLIK REEL

AY/YIL	DÜZ. NOM. FİYAT	DİE TEFE ENDEKSİ	DÜZ. REEL FİYAT	GETİRİ (%)
01--1991	182	1	182	X
02--1991	214	1,05	203	11,76
03--1991	115	1,1	104	-48,92
04--1991	96	1,16	82	-20,92
05--1991	90	1,2	75	-8,65
06--1991	82	1,21	68	-9,73
07--1991	88	1,24	71	4,46
08--1991	88	1,3	68	-4,47
09--1991	77	1,36	56	-16,54
10--1991	74	1,4	52	-7,03
11--1991	91	1,46	62	18,52
12--1991	105	1,52	69	10,71
01--1992	128	1,69	75	9,59
02--1992	105	1,78	59	-21,89
03--1992	102	1,86	55	-6,74
04--1992	91	1,9	48	-12,68
05--1992	77	1,91	40	-16,53
06--1992	75	1,91	39	-2,66
07--1992	71	1,95	36	-6,59
08--1992	73	2,04	36	-2,17
09--1992	84	2,17	39	8,21
10--1992	109	2,29	48	23,6
11--1992	106	2,37	45	-6,58
12--1992	109	2,46	44	-0,19
01--1993	126	2,58	49	9,47
02--1993	197	2,72	72	48,82
03--1993	123	2,85	43	-40,2
04--1993	218	2,92	75	72,43
05--1993	299	3	99	33,14
06--1993	275	3,08	89	-10,1
07--1993	507	3,22	157	76,05
08--1993	616	3,34	184	17,17
09--1993	889	3,48	256	38,7
10--1993	858	3,6	238	-6,84
11--1993	1170	3,83	305	28,24
12--1993	1232	3,94	313	2,37
01--1994	1294	4,15	312	-0,23
02--1994	515	4,57	113	-63,87
03--1994	343	4,95	69	-38,55
04--1994	300	6,58	46	-34,13
05--1994	327	7,17	46	0,1

06--1994	417	7,3	57	25,03
07--1994	515	7,37	70	22,28
08--1994	624	7,57	82	17,99
09--1994	843	7,98	106	28,21
10--1994	801	8,53	94	-11,12
11--1994	501	9,07	55	-41,26
12--1994	474	9,83	48	-12,56
01--1995	659	10,84	61	25,97
02--1995	733	11,61	63	3,9
03--1995	1350	12,25	110	74,61
04--1995	1334	12,88	104	-6,03
05--1995	1449	13,12	110	6,65
06--1995	1581	13,28	119	7,71
07--1995	1204	13,58	89	-25,49
08--1995	1037	13,89	75	-15,81
09--1995	1200	14,53	83	10,63
10--1995	1175	15,07	78	-5,59
11--1995	925	15,61	59	-23,97
12--1995	913	16,28	56	-5,46
01--1996	1100	17,87	62	9,87
02--1996	1700	18,91	90	46,01
03--1996	1725	20,24	85	-5,19
04--1996	1600	21,88	73	-14,18
05--1996	1425	22,78	63	-14,47
06--1996	1575	23,4	67	7,59
07--1996	1400	23,96	58	-13,17
08--1996	1350	24,86	54	-7,08
09--1996	1600	26,13	61	12,76
10--1996	1775	27,56	64	5,18
11--1996	1975	28,97	68	5,86
12--1996	2275	30,11	76	10,83

T.İŞ BANK (ISCTR) 86

AYLIK REEL

AY/YIL	DÜZ. NOM. FİYAT	DİE TEFE ENDEKSİ	DÜZ. REEL FİYAT	GETİRİ (%)
01--1991	757	1	757	X
02--1991	1180	1,05	1121	48,02
03--1991	916	1,1	829	-25,99
04--1991	702	1,16	603	-27,3
05--1991	468	1,2	391	-35,21
06--1991	266	1,21	219	-43,84
07--1991	180	1,24	145	-33,98
08--1991	242	1,3	186	28,63
09--1991	209	1,36	154	-17,4
10--1991	217	1,4	155	0,4
11--1991	301	1,46	206	33,34
12--1991	317	1,52	208	1,07
01--1992	309	1,69	183	-12,27
02--1992	225	1,78	127	-30,68
03--1992	259	1,86	139	10,11
04--1992	216	1,9	114	-18,28
05--1992	185	1,91	97	-15,18
06--1992	190	1,91	99	2,57
07--1992	185	1,95	95	-4,53
08--1992	164	2,04	80	-15,52
09--1992	222	2,17	102	27,49
10--1992	200	2,29	87	-14,26
11--1992	206	2,37	87	-0,81
12--1992	211	2,46	86	-1,04
01--1993	227	2,58	88	2,33
02--1993	290	2,72	107	21,62
03--1993	274	2,85	96	-9,79
04--1993	466	2,92	159	65,49
05--1993	446	3	148	-6,95
06--1993	1091	3,08	355	139,08
07--1993	1011	3,22	314	-11,51
08--1993	2447	3,34	732	133,4
09--1993	2793	3,48	803	9,7
10--1993	2474	3,6	687	-14,48
11--1993	3259	3,83	851	23,87
12--1993	3126	3,94	793	-6,78
01--1994	2607	4,15	628	-20,8
02--1994	1250	4,57	274	-56,42
03--1994	998	4,95	201	-26,44
04--1994	1126	6,58	171	-15,07
05--1994	948	7,17	132	-22,73

06--1994	1392	7,3	191	44,16
07--1994	1629	7,37	221	15,99
08--1994	1748	7,57	231	4,42
09--1994	2577	7,98	323	39,9
10--1994	1955	8,53	229	-29,02
11--1994	2251	9,07	248	8,23
12--1994	2103	9,83	214	-13,77
01--1995	2044	10,84	189	-11,86
02--1995	2607	11,61	225	19,11
03--1995	3850	12,25	314	39,98
04--1995	2456	12,88	191	-39,33
05--1995	2486	13,12	190	-0,62
06--1995	2062	13,28	155	-18,13
07--1995	2001	13,58	147	-5,07
08--1995	5419	13,89	390	164,78
09--1995	5038	14,53	347	-11,13
10--1995	5799	15,07	385	10,97
11--1995	4278	15,61	274	-28,75
12--1995	5038	16,28	309	12,87
01--1996	5704	17,87	319	3,18
02--1996	7320	18,91	387	21,25
03--1996	7510	20,24	371	-4,14
04--1996	7600	21,88	347	-6,36
05--1996	6600	22,78	290	-16,6
06--1996	7600	23,4	325	12,1
07--1996	6600	23,96	276	-15,17
08--1996	9600	24,86	386	40,16
09--1996	10750	26,13	411	6,54
10--1996	13750	27,56	499	21,27
11--1996	18500	28,97	639	28
12--1996	16750	30,11	556	-12,88

TEKSTİL BANK (TEKST) 90

AYLIK REEL

AY/YIL	DÜZ. NOM. FİYAT	DİE TEFE ENDEKSİ	DÜZ. REEL FİYAT	GETİRİ (%)
01--1991	256	1	256	X
02--1991	269	1,05	255	-0,25
03--1991	269	1,1	243	-4,65
04--1991	312	1,16	268	10,17
05--1991	282	1,2	235	-12,27
06--1991	282	1,21	232	-1,33
07--1991	282	1,24	227	-2,28
08--1991	282	1,3	217	-4,47
09--1991	282	1,36	208	-4,18
10--1991	282	1,4	201	-3,46
11--1991	234	1,46	160	-20
12--1991	260	1,52	171	6,39
01--1992	303	1,69	179	5,12
02--1992	277	1,78	156	-13,15
03--1992	299	1,86	161	3,32
04--1992	299	1,9	157	-2,2
05--1992	196	1,91	103	-34,79
06--1992	182	1,91	95	-7,41
07--1992	212	1,95	109	14,57
08--1992	201	2,04	98	-9,92
09--1992	248	2,17	114	16,24
10--1992	136	2,29	59	-48,11
11--1992	103	2,37	43	-26,51
12--1992	113	2,46	46	5,74
01--1993	124	2,58	48	4,71
02--1993	139	2,72	51	5,89
03--1993	164	2,85	58	12,98
04--1993	275	2,92	94	63,67
05--1993	338	3	112	19,29
06--1993	335	3,08	109	-3,01
07--1993	343	3,22	106	-2,49
08--1993	375	3,34	112	5,44
09--1993	507	3,48	146	29,99
10--1993	711	3,6	198	35,48
11--1993	851	3,83	222	12,59
12--1993	1012	3,94	257	15,49
01--1994	1182	4,15	285	10,94
02--1994	441	4,57	97	-66,11
03--1994	285	4,95	57	-40,49
04--1994	181	6,58	27	-52,17
05--1994	284	7,17	40	44,37

06--1994	224	7,3	31	-22,7
07--1994	339	7,37	46	49,91
08--1994	553	7,57	73	58,93
09--1994	553	7,98	69	-5,12
10--1994	567	8,53	66	-4,1
11--1994	997	9,07	110	65,23
12--1994	1258	9,83	128	16,51
01--1995	1031	10,84	95	-25,66
02--1995	856	11,61	74	-22,48
03--1995	1258	12,25	103	39,28
04--1995	2013	12,88	156	52,2
05--1995	1919	13,12	146	-6,43
06--1995	1919	13,28	144	-1,27
07--1995	2076	13,58	153	5,81
08--1995	1636	13,89	118	-22,95
09--1995	1494	14,53	103	-12,69
10--1995	1510	15,07	100	-2,57
11--1995	1290	15,61	83	-17,5
12--1995	1242	16,28	76	-7,67
01--1996	1321	17,87	74	-3,09
02--1996	1883	18,91	100	34,69
03--1996	2085	20,24	103	3,45
04--1996	1525	21,88	70	-32,35
05--1996	1121	22,78	49	-29,42
06--1996	1350	23,4	58	17,28
07--1996	1225	23,96	51	-11,36
08--1996	1475	24,86	59	16,02
09--1996	1650	26,13	63	6,43
10--1996	2000	27,56	73	14,92
11--1996	2550	28,97	88	21,3
12--1996	3000	30,11	100	13,2

T.S.K.B (TSKB) 86

AYLIK REEL

AY/YIL	DÜZ. NOM. FİYAT	DİE TEFE ENDEKSİ	DÜZ. REEL FİYAT	GETİRİ (%)
01--1991	184	1	184	X
02--1991	229	1,05	218	18,41
03--1991	173	1,1	157	-27,97
04--1991	127	1,16	109	-30,71
05--1991	118	1,2	99	-9,16
06--1991	127	1,21	104	5,55
07--1991	107	1,24	86	-17,15
08--1991	91	1,3	70	-19,16
09--1991	88	1,36	65	-7,08
10--1991	136	1,4	97	49,2
11--1991	128	1,46	88	-9,36
12--1991	136	1,52	89	1,73
01--1992	140	1,69	83	-7,25
02--1992	108	1,78	61	-26,72
03--1992	117	1,86	63	3,45
04--1992	111	1,9	59	-6,65
05--1992	95	1,91	50	-14,83
06--1992	103	1,91	54	8,03
07--1992	90	1,95	46	-14,39
08--1992	90	2,04	44	-4,62
09--1992	103	2,17	48	7,94
10--1992	106	2,29	46	-2,81
11--1992	111	2,37	47	1,48
12--1992	117	2,46	47	1,12
01--1993	139	2,58	54	13,75
02--1993	148	2,72	55	1,15
03--1993	154	2,85	54	-0,73
04--1993	163	2,92	56	3,08
05--1993	217	3	72	29,62
06--1993	340	3,08	111	53,02
07--1993	362	3,22	112	1,55
08--1993	563	3,34	169	49,96
09--1993	742	3,48	213	26,56
10--1993	826	3,6	229	7,55
11--1993	1051	3,83	275	19,69
12--1993	1277	3,94	324	18,02
01--1994	1502	4,15	362	11,71
02--1994	939	4,57	206	-43,21
03--1994	668	4,95	135	-34,45
04--1994	605	6,58	92	-31,78
05--1994	615	7,17	86	-6,66

06--1994	605	7,3	83	-3,51
07--1994	949	7,37	129	55,44
08--1994	1183	7,57	156	21,33
09--1994	1128	7,98	141	-9,54
10--1994	935	8,53	110	-22,41
11--1994	1169	9,07	129	17,49
12--1994	1141	9,83	116	-9,87
01--1995	1018	10,84	94	-19,14
02--1995	1073	11,61	92	-1,56
03--1995	1041	12,25	85	-8,03
04--1995	1278	12,88	99	16,75
05--1995	1199	13,12	91	-7,89
06--1995	1958	13,28	147	61,29
07--1995	1780	13,58	131	-11,1
08--1995	1602	13,89	115	-11,98
09--1995	1780	14,53	122	6,2
10--1995	1958	15,07	130	6,06
11--1995	1632	15,61	105	-19,51
12--1995	1780	16,28	109	4,54
01--1996	1662	17,87	93	-14,94
02--1996	2255	18,91	119	28,22
03--1996	2577	20,24	127	6,79
04--1996	1933	21,88	88	-30,61
05--1996	2255	22,78	99	12,01
06--1996	2400	23,4	103	3,63
07--1996	1950	23,96	81	-20,63
08--1996	1975	24,86	79	-2,41
09--1996	1950	26,13	75	-6,06
10--1996	2750	27,56	100	33,71
11--1996	2550	28,97	88	-11,78
12--1996	2450	30,11	81	-7,56

TÜRKİYE'DE DÖVİZ KURU RİSKİNİN ÖLÇÜLMESİ (OCAK 1991 - ARALIK 1996)**AY-YIL TERK (1980=100)****DÖVİZ KURU DEĞİŞİMİ**

01--1991	79,9	X
02--1991	79,5	-0,5
03--1991	77	-3,14
04--1991	76,1	-1,17
05--1991	74,3	-2,37
06--1991	74,3	0
07--1991	74,3	0
08--1991	74,3	0
09--1991	74,2	-0,13
10--1991	73,8	-0,54
11--1991	73	-1,08
12--1991	73,5	0,68
01--1992	77,7	5,71
02--1992	78,1	0,51
03--1992	76,6	-1,92
04--1992	73,7	-3,79
05--1992	71,3	-3,26
06--1992	69,8	-2,1
07--1992	68,4	-2,01
08--1992	69,5	1,61
09--1992	71,1	2,3
10--1992	73	2,67
11--1992	73,2	0,27
12--1992	73,7	0,68
01--1993	75	1,76
02--1993	75,7	0,93
03--1993	75,9	0,26
04--1993	75,3	-0,79
05--1993	74,8	-0,66
06--1993	74,2	-0,8
07--1993	75,1	1,21
08--1993	74,6	-0,67
09--1993	74,7	0,13
10--1993	73,6	-1,47
11--1993	74,4	1,09
12--1993	73,5	-1,21
01--1994	72	-2,01
02--1994	66,8	-7,19
03--1994	61,4	-8,16
04--1994	50,7	-17,47
05--1994	52,1	2,92

06--1994	57	9,4
07--1994	57,9	1,46
08--1994	57,7	-0,32
09--1994	57	-1,12
10--1994	58,8	3,08
11--1994	60,4	2,67
12--1994	64,1	6,13
01--1995	63,1	-1,44
02--1995	64,7	2,49
03--1995	64,2	-0,86
04--1995	64,8	1,01
05--1995	65,2	0,57
06--1995	65,9	1,13
07--1995	65,9	0
08--1995	66,6	0,98
09--1995	68,7	3,19
10--1995	67,6	-1,62
11--1995	66,8	-1,09
12--1995	64,7	-3,18
01--1996	66,5	2,71
02--1996	66,4	-0,14
03--1996	66,8	0,56
04--1996	68	1,8
05--1996	67	-1,36
06--1996	66,7	-0,55
07--1996	65,4	-1,94
08--1996	65,6	0,42
09--1996	66,8	1,83
10--1996	67,5	0,97
11--1996	67,2	-0,41
12--1996	66,8	-0,55

TERK: Tartu Efektif Reel Kur

**İMKB'DE PİYASA/BORSA GETİRİSİNİN İMKB-100 ENDEKSİNE GÖRE
HESAPLANMASI**

AY--YI	İMKB--100	DİE/TEFE REEL	İMKB--100	AYLIK REEL PAZAR GETİRİSİ (%)
1--91	4.213	1	4213	X
2--91	5.103	1,05	4860	15,33
3--91	4.520	1,1	4109	-15,44
4--91	3.554	1,16	3064	-25,43
5--91	3.626	1,2	3022	-1,37
6--91	3.587	1,21	2965	-1,89
7--91	3.041	1,24	2453	-17,27
8--91	3.301	1,3	2539	3,53
9--91	2.938	1,36	2160	-14,94
10--91	2.747	1,4	1962	-9,17
11--91	4.058	1,46	2780	41,68
12--91	4.369	1,52	2874	3,41
1--92	4.926	1,69	2915	1,41
2--92	3.664	1,78	2059	-29,38
3--92	4.077	1,86	2192	6,47
4--92	3.686	1,9	1940	-11,48
5--92	3.297	1,91	1726	-11,02
6--92	4.407	1,91	2307	33,66
7--92	4.264	1,95	2187	-5,23
8--92	4.158	2,04	2038	-6,79
9--92	3.976	2,17	1832	-10,09
10--92	3.643	2,29	1591	-13,19
11--92	3.786	2,37	1598	0,43
12--92	4.004	2,46	1628	1,89
1--93	4.383	2,58	1699	4,37
2--93	5.924	2,72	2178	28,19
3--93	5.864	2,85	2058	-5,52
4--93	7.808	2,92	2674	29,95
5--93	8.376	3	2792	4,42
6--93	10.779	3,08	3500	25,35
7--93	10.078	3,22	3130	-10,57
8--93	12.357	3,34	3700	18,21
9--93	15.080	3,48	4333	17,13
10--93	14.501	3,6	4028	-7,05
11--93	18.977	3,83	4955	23,01
12--93	20.683	3,94	5249	5,95
1--94	20.105	4,15	4845	-7,71
2--94	15.004	4,57	3283	-32,23
3--94	14.087	4,95	2846	-13,32

4--94	15.097	6,58	2294	-19,38
5--94	14.737	7,17	2055	-10,41
6--94	19766,44	7,3	2708	31,74
7--94	21752,22	7,37	2951	9
8--94	25282,44	7,57	3340	13,16
9--94	26825,54	7,98	3362	0,65
10--94	24889,5	8,53	2918	-13,2
11--94	28.181	9,07	3107	6,48
12--94	27.257	9,83	2773	-10,76
1--95	25.229	10,84	2327	-16,07
2--95	29.123	11,61	2508	7,78
3--95	39.837	12,25	3252	29,64
4--95	46615,2	12,88	3619	11,29
5--95	47370,92	13,12	3611	-0,24
6--95	48233,01	13,28	3632	0,59
7--95	51943,75	13,58	3825	5,31
8--95	45139,57	13,89	3250	-15,04
9--95	41707,62	14,53	2870	-11,67
10--95	46324,64	15,07	3074	7,09
11--95	39113,64	15,61	2506	-18,49
12--95	40024,57	16,28	2459	-1,88
1--96	49489,5	17,87	2769	12,65
2--96	60546,52	18,91	3202	15,61
3--96	67045,19	20,24	3313	3,46
4--96	64722,75	21,88	2958	-10,7
5--96	61150,41	22,78	2684	-9,25
6--96	70489,23	23,4	3012	12,22
7--96	63365,64	23,96	2645	-12,21
8--96	64533,37	24,86	2596	-1,84
9--96	72452,91	26,13	2773	6,82
10--96	82006,11	27,56	2976	7,31
11--96	91758,91	28,97	3167	6,45
12--96	97588,81	30,11	3241	2,33

İMKB-100: İMKB-100 Bileşik Endeksi kapanış fiyatıdır.

REEL İMKB-100: Reelleştirilmiş İMKB-100 Bileşik Endeksi kapanış fiyatıdır.

EK 6

Autocorrelations: RPGET

Lag	Auto-Corr.	Stand. Err.	-1 -.75 -.5 -.25 0 .25 .5 .75 1							Box-Ljung	Prob.
1	.058	.116					*			.245	.621
2	.014	.115					*			.259	.878
3	-.029	.115					*			.325	.955
4	-.184	.114			****					2.933	.569
5	-.138	.113			***					4.436	.488
6	-.134	.112			***					5.857	.439
7	.157	.111					***			7.855	.346
8	.005	.110					*			7.857	.448
9	.054	.109					*			8.101	.524
10	.106	.108					**			9.065	.526
11	-.063	.108			*					9.409	.584
12	-.135	.107			****					11.011	.528
13	-.186	.106			****					14.113	.366
14	-.159	.105			***					16.403	.289
15	.065	.104					*			16.790	.332
16	.018	.103					*			16.821	.397
17	.161	.102					***			19.307	.311
18	.155	.101					***			21.650	.248
19	.130	.100					***			23.325	.223
20	-.122	.099				**				24.849	.207
21	-.066	.098				*				25.297	.235
22	-.072	.097				*				25.850	.258
23	-.151	.096			***					28.322	.204
24	.127	.095					***			30.108	.181

Plot Symbols: Autocorrelations * Two Standard Error Limits .

Total cases: 71 Computable first lags: 70

Autocorrelations: DKD

Lag	Auto-Corr.	Stand. Err.	-1 -.75 -.5 -.25 0 .25 .5 .75 1							Box-Ljung	Prob.
1	.344	.116					*****	**	8.750	.003	
2	-.003	.115					*	8.750	.013		
3	-.198	.115				*****		11.740	.008		
4	-.066	.114				*		12.075	.017		
5	.002	.113				*		12.076	.034		
6	.027	.112				*		12.133	.059		
7	-.041	.111				*		12.267	.092		
8	-.186	.110				*****		15.119	.057		
9	-.057	.109				*		15.395	.081		
10	-.126	.108				***		16.743	.080		
11	.051	.108				*		16.970	.109		
12	-.046	.107				*		17.159	.144		
13	-.008	.106				*		17.165	.192		
14	-.078	.105				**		17.715	.220		
15	-.010	.104				*		17.724	.277		
16	-.079	.103				**		18.315	.306		
17	-.162	.102				***		20.832	.234		
18	-.150	.101				***		23.035	.189		
19	-.041	.100				*		23.201	.229		
20	.131	.099				***		24.935	.204		
21	.144	.098				***		27.085	.168		
22	.198	.097				****		31.253	.091		
23	.065	.096				*		31.716	.106		
24	-.017	.095				*		31.747	.133		

Plot Symbols: Autocorrelations * Two Standard Error Limits .

Total cases: 71 Computable first lags: 70

EK 8

BASİT REGRESYON MODELİNİN SONUÇLARI

Şirket Kodu	β_1	$t(\beta_1)$	R^2 (%)	DW(d)
dencm	1.228	1.052	1.58	1.803
anacm	2.051	2.010	5.53	1.882
izocam	0.934	1.383	2.69	1.595
izdc	1.674	1.652	3.80	1.666
sarky	5.271	1.337	2.52	1.815
asel	2.119	2.334	7.32	1.990
smens	0.787	0.800	0.92	1.912
kent	0.960	0.497	0.35	2.468
akalt	2.312	2.526	8.46	2.051
kords	0.754	1.028	1.51	1.573
soksa	3.100	2.330	7.29	2.093
dokts	1.481	1.906	5.00	1.873
parsn	3.673	3.432	14.58	2.088
petkm	2.771	2.564	8.70	1.843
mmart	2.269	2.512	8.38	1.883
nttur	2.521	2.049	5.73	2.385
thyao	2.577	2.175	6.41	1.930
brisa	2.505	3.372	14.14	1.827
goody	1.550	1.891	4.92	2.325
vestl	3.896	4.724	24.43	2.005
gor 41	5.628	4.275	20.93	1.999
cimsa	0.220	0.324	0.15	2.278
eregl	2.082	2.139	6.21	2.454
metas	2.162	1.920	5.07	1.979
telts	1.304	1.294	2.37	1.827

EK 8'in devamı

Şirket Kodu	β_1	$t(\beta_1)$	R^2 (%)	DW(d)
pınsu	2.575	1.811	4.53	1.671
aks	-0.801	-1.230	2.14	2.235
polyl	2.913	2.877	10.71	1.810
kavor	0.808	0.876	1.10	2.360
guney	0.968	1.020	1.48	1.872
ecilc	2.511	3.069	12.10	2.308
ercys	0.349	0.448	0.29	1.720
gubrf	2.615	2.580	8.80	1.677
pegpr	2.488	2.594	8.88	2.129
enka	0.663	0.601	0.52	1.496
tsic	2.348	1.182	1.98	2.388
cukel	1.660	1.830	4.63	2.092
pınun	2.029	1.972	5.33	2.055
intem	1.166	0.999	1.42	1.771
olmks	2.589	2.902	10.87	1.716
otosn	0.636	0.589	0.50	1.890
yasas	2.899	3.028	11.73	1.681
aygaz	1.478	1.777	4.37	2.059
arclk	0.564	0.888	1.13	2.008
sabah	1.146	1.244	2.19	1.591
akbnk	1.617	1.784	4.40	2.247
dısba	2.633	2.953	11.21	1.966
işctr	1.701	1.240	2.17	2.229
tekst	2.535	2.853	10.55	1.786
tskb	1.631	2.128	6.16	1.902

EK 9

ÇOK DEĞİŞKENLİ REGRESYON MODELİNİN SONUÇLARI

Şirket Kodu	β_1	$t(\beta_1)$	β_2	$t(\beta_2)$	R^2 adj. (%)	DW(d)
dencm	-0.4020	-0.426	1.3613	6.726	39.15	1.958
anacm	0.5592	0.701	1.2461	7.278	45.33	1.875
izocm	-0.082	-0.161	0.8491	7.682	46.37	1.652
izdc	-0.03	-0.050	1.4271	9.742	58.66	1.529
sarky	5.0064	1.219	0.2207	0.250	-0.2490	1.822
asel	0.7117	1.056	1.1750	8.123	51.57	1.803
smens	-0.6064	-0.772	1.1639	6.898	39.99	2.068
kent	0.5355	0.267	0.3543	0.824	-1.56	2.447
akalt	1.0333	1.399	1.0677	6.733	43.46	1.896
kords	-0.4170	-0.790	0.9779	8.629	51.60	1.683
soksa	2.2666	1.705	0.6964	2.440	12.25	2.109
dokts	0.2009	0.373	1.0688	9.234	56.61	1.512
parsn	2.3062	2.534	1.1416	5.842	41.45	1.986
petkm	1.6769	1.675	0.9142	4.254	25.76	1.890
mmart	1.1621	1.483	0.9248	5.499	34.71	1.956
nttur	1.7341	1.412	0.6579	2.496	11.10	2.632
thyao	1.5966	1.394	0.8188	3.331	17.17	1.896
brisa	1.3272	2.461	0.9841	8.502	57.15	1.921
goody	0.4998	0.718	0.8773	5.874	35.07	2.486
vestl	2.9113	4.025	0.8227	5.299	44.94	1.680
gor 41	4.6280	3.591	0.8348	3.018	28.22	1.983
cimsa	-0.7360	-1.346	0.799	6.808	38.87	2.422
eregl	0.4847	0.713	1.3344	9.148	56.72	2.388
metas	0.7233	0.755	1.2021	5.849	34.99	2.126
telts	-0.0555	-0.067	1.1356	6.363	37	1.993

EK 9'un devamı

Şirket Kodu	β_1	$t(\beta_1)$	β_2	$t(\beta_2)$	R^2 adj. (%)	DW(d)
pnsu	1.6007	1.136	0.8144	2.691	11.18	1.833
aks	-1.7262	-3.320	0.7726	6.922	40.90	2.003
polyl	1.8861	2.012	0.8576	4.262	27.46	1.975
kavor	-0.4159	-0.541	1.0223	6.199	34.95	2.321
guney	-0.3304	-0.426	1.0846	6.511	37.53	1.667
ecilc	1.1523	2.049	1.1351	9.401	60.61	2.234
ercys	-0.6456	-0.973	0.8310	5.837	31.61	1.902
gubrf	1.4915	1.632	0.9387	4.786	29.77	1.757
pegpr	1.3349	1.591	0.9635	5.351	33.99	2.131
enka	-0.2260	-0.211	0.7429	3.232	11.23	1.432
tsic	1.5436	0.758	0.6721	1.538	2.49	2.470
cukel	0.8014	0.938	0.7178	3.914	19.87	2.121
pınun	0.9325	0.993	0.9154	4.541	25.22	2.267
intem	-0.8292	-1.075	1.6667	10.066	59.25	1.633
olmks	1.3831	1.880	1.0070	6.377	42.58	1.768
otosn	-0.8938	-1.035	1.2777	6.890	39.68	2.000
yasas	1.4418	1.994	1.2175	7.844	52.29	1.575
aygaz	0.1661	0.274	1.0957	8.413	51.77	1.971
arclk	-0.3937	-0.813	0.8003	7.702	45.64	2.106
sabah	0.4674	0.516	0.5672	2.919	10.52	1.658
akbnk	1.0684	1.176	0.4580	2.348	8.97	2.242
dısba	1.5899	2.016	0.8715	5.149	34.24	2.448
işctr	0.2273	0.181	1.2384	4.593	23.14	2.138
tekst	1.8219	2.112	0.5955	3.216	20.07	2.051
tskb	0.8790	1.228	0.6284	4.090	22.47	2.263

EK 10

DİKLEŞTİRİLMİŞ REGRESYON MODELİNİN SONUÇLARI

Şirket Kodu	β_1	$t(\beta_1)$	β_2	$t(\beta_2)$	R^2_{adj} (%)
dencm	-0.402	-0.426	1.339	6.846	39.15
anacm	0.559	0.701	1.276	7.717	45.33
izocm	-0.082	-0.161	0.844	7.906	46.37
izdc	-0.034	-0.050	1.425	10.068	58.66
sarky	5.00	1.219	0.497	0.583	-0.24
asels	0.711	1.056	1.214	8.686	51.57
smens	-0.606	-0.772	1.130	6.933	40.
kent	0.535	0.267	0.383	0.923	-1.56
akalt	1.033	1.399	1.124	7.338	43.46
kords	-0.417	-0.790	0.955	8.719	51.60
soksa	2.226	1.705	0.821	2.978	12.25
dokts	0.200	0.373	1.080	9.655	56.61
parsn	2.306	2.534	1.268	6.719	41.45
petkm	1.677	1.675	1.006	4.847	25.76
mmart	1.162	1.483	0.988	6.085	34.72
nttur	1.734	1.412	0.753	2.959	11.10
thyao	1.596	1.394	0.907	3.817	17.17
brisa	1.327	2.461	1.057	1.452	57.15
goody	0.499	0.718	0.904	6.269	35.07
vestl	2.911	4.025	0.983	6.553	44.94
gor 41	4.628	3.591	1.090	4.078	28.22
cimsa	-0.84	-1.346	0.758	6.686	38.87
eregl	0.484	0.713	1.361	9.655	56.72
metas	0.723	0.755	1.242	6.253	34.98
telts	-0.055	-0.67	1.132	6.567	37

EK 10'nun devamı

Şirket Kodu	β_1	$t(\beta_1)$	β_2	$t(\beta_2)$	$R^2_{adj.}$ (%)
pmsu	1.600	1.136	0.902	3.087	11.19
aks	-1.726	-3.320	0.677	6.280	40.90
polyl	1.886	2.012	0.961	4.945	27.46
kavor	-0.416	-0.541	0.999	6.271	34.95
guney	-0.33	-0.426	1.066	6.624	37.53
ecilc	1.152	2.049	1.198	10.273	60.61
ercys	-0.645	-0.973	0.795	5.781	31.61
gubrf	1.491	1.632	1.021	5.387	29.77
pegpr	1.335	1.591	1.037	5.960	34
enka	-0.266	-0.211	0.730	3.288	11.23
tsic	1.543	0.758	0.757	1.793	2.49
cukel	0.801	0.938	0.762	4.299	19.87
pinun	0.932	0.993	0.966	4.963	25.22
intema	-0.829	-1.075	1.620	10.13	59.24
olmks	1.383	1.880	1.083	7.099	42.58
otosn	-0.893	-1.035	1.228	6.854	39.68
yasas	1.441	1.994	1.297	8.647	52.29
aygaz	0.166	0.274	1.104	8.779	51.77
arclk	-0.393	-0.813	0.778	7.754	45.64
sabah	0.467	0.516	0.593	3.158	10.52
akbnk	1.068	1.176	0.517	2.743	8.98
dısba	1.589	2.016	0.959	5.865	34.24
isctr	0.227	0.181	1.25	4.80	23.14
tekst	1.821	2.112	0.696	3.889	20.07
tskb	0.879	1.228	0.676	4.559	22.47

EK 11

**BİR AY GECİKMELİ REEL DÖVİZ KURU DEĞİŞİMİ REGRESYON
MODELİNİN SONUÇLARI**

Şirket Kodu	β_1	$t(\beta_1)$	β_2	$t(\beta_2)$	R^2_{adj} (%)	DW(d)
dencm	1.177	0.996	0.227	0.187	-1.11	1.822
anacm	1.620	1.484	1.257	1.151	4.60	1.833
izocm	0.988	1.365	-0.137	-0.190	-0.071	1.568
izdc	1.312	1.427	1.195	1.299	5.05	1.717
sarky	13.71	4.530	-24.52	-8.10	49.3	2.231
asels	1.966	2.487	0.586	0.741	9.30	2.188
smens	0.630	0.594	0.465	0.439	-1.73	1.865
kent	0.873	0.418	0.248	0.119	-2.59	2.470
akalt	2.472	2.505	-0.474	-0.480	6.04	2.072
kords	0.752	0.952	0.014	0.019	-1.40	1.549
soksa	2.472	1.750	1.850	1.308	7.005	2.090
dokts	1.425	1.708	0.180	0.216	2.33	1.858
parsn	3.457	2.997	0.637	0.553	12.46	2.095
petkm	2.882	2.470	-0.332	-0.276	6.08	1.835
mmart	1.938	2.025	0.999	1.044	7.42	1.912
nttur	1.732	1.336	2.269	1.750	7.15	2.374
thyao	2.908	2.287	-0.938	-0.738	4.47	1.926
brisa	2.580	3.218	-0.208	-0.260	11.72	1.828
goody	1.243	1.415	0.892	1.015	3.57	2.318
vestl	3.598	4.134	0.905	1.046	24.14	2.051
gor 41	5.508	3.873	0.346	0.244	18.64	1.983
cimsa	0.065	0.091	0.482	0.670	-2.12	1.714
eregl	2.377	2.771	-0.862	-0.824	4.37	2.473
metas	1.596	1.334	1.620	1.354	4.83	1.949
telts	1.105	1.021	0.598	0.553	0.045	1.855

EK 11'in devamı

Şirket Kodu	β_1	$t(\beta_1)$	β_2	$t(\beta_2)$	R^2_{adj} (%)	DW(d)
pınsu	4.446	3.220	-5.402	-3.913	20.04	1.786
aks	-0.829	-1.182	0.066	0.095	-0.719	2.232
polyl	1.890	1.853	3.011	2.952	18.86	1.783
kavor	0.621	0.625	0.541	0.544	-1.40	2.298
guney	0.922	0.937	0.201	0.205	-1.18	1.913
ecilc	1.975	2.332	1.599	1.888	14.43	2.306
ercys	0.474	0.582	-0.314	-0.385	-2.40	1.669
gubrf	1.831	1.737	2.305	2.187	12.44	1.663
pegpr	2.486	2.339	0.0078	0.008	6.17	2.117
enka	0.853	0.942	-0.359	-0.397	-1.62	1.735
tsic	1.933	0.902	1.197	0.559	-0.48	2.364
cukel	1.118	1.165	1.589	1.656	5.67	2.101
pımun	1.970	1.773	0.170	0.154	2.54	2.032
intem	0.812	0.698	1.145	0.984	0.27	1.792
olmks	2.006	2.136	1.710	1.821	12.62	1.572
otosn	-0.066	-0.058	2.026	1.779	2.14	1.968
yasas	2.568	2.499	0.968	0.943	10.30	1.640
aygaz	1.296	1.485	0.578	0.662	2.49	2.120
arclk	0.751	1.123	-0.509	-0.761	-0.84	2.009
sabah	1.276	1.284	-0.384	-0.387	-0.507	1.575
akbnk	1.669	1.708	-0.167	-0.171	1.58	2.261
dısba	2.266	2.377	1.080	1.134	10.34	1.877
işctr	1.166	0.797	1.633	1.117	1.18	2.191
tekst	2.49	2.595	0.125	0.131	7.90	1.790
tskb	1.115	1.389	1.522	1.897	8.39	1.888

EK 12

**BİR AY GECİKMELİ REEL DÖVİZ KURU DEĞİŞİMİ VE REEL PİYASA
GETİRİSİ REGRESYON MODELİNİN SONUÇLARI**

Şirket Kodu	β_1	$t(\beta_1)$	β_2	$t(\beta_2)$	R^2_{adj} (%)	DW(d)
denem	-0.232	-0.235	-0.333	-0.336	36.74	2.048
anacm	0.291	0.341	0.738	0.862	44.67	1.862
izocm	0.073	0.132	-0.518	-0.936	44.83	1.644
izdc	-0.124	-0.234	0.513	0.965	69.99	1.856
sarky	13.124	4.203	-24.390	-7.787	48.79	2.269
asels	0.856	1.681	0.258	0.506	64.28	2.305
smens	-0.701	-0.846	-0.335	-0.403	41.02	2.025
kent	0.487	0.225	0.089	0.041	4.7	2.449
akalt	1.343	1.732	-0.735	-0.946	44.96	1.982
kords	-0.353	-0.635	-0.598	-1.073	52.46	1.684
soksa	1.628	1.179	0.984	0.710	15.88	2.112
dokts	0.297	0.512	-0.208	-0.357	55.07	1.839
parsn	2.288	2.345	0.376	0.384	40.52	1.979
petkm	1.795	1.695	-1.049	-0.987	26.61	1.878
mmart	0.926	1.118	0.406	0.489	34.18	1.939
nttur	0.870	0.702	1.346	1.082	19.42	2.742
thyao	1.995	1.629	-1.382	-1.125	15.90	1.890
brisa	1.477	2.588	-0.759	-1.327	57.54	1.941
goody	0.252	0.343	0.322	0.436	35.72	2.426
vestl	2.727	3.549	0.472	0.613	43.87	1.738
gor 41	4.231	3.380	0.703	3.032	35.47	1.900
cimsa	-0.846	-1.520	-0.156	-0.279	42.08	2.450
eregl	0.980	1.439	-1.124	-1.645	61.54	2.377
metas	0.304	0.302	1.151	1.141	36.19	2.102
telts	-0.174	-0.197	-0.158	-0.179	36.88	1.974

EK 12'nin devamı

Şirket Kodu	β_1	$t(\beta_1)$	β_2	$t(\beta_2)$	R^2 adj. (%)	DW(d)
pınsu	3.397	2.579	-6.131	-4.641	30.92	1.990
aks	-1.637	-3.034	-0.083	-0.154	43.44	2.138
polyl	0.905	1.008	2.129	2.366	40.41	1.946
kavor	-0.495	-0.600	0.064	0.078	33.65	2.315
guney	-0.178	-0.221	-0.182	-0.225	35.16	1.768
ecilc	0.858	1.496	1.350	2.347	62.78	2.316
ercys	-0.396	-0.570	-0.673	-0.966	29.51	1.895
gubrf	0.876	0.917	1.944	2.028	31.72	1.781
pegpr	1.374	1.542	-0.656	-0.734	34.21	2.142
enka	0.178	0.206	-0.740	-0.850	11.42	1.706
tsic	1.318	0.603	1.324	0.604	0.89	2.450
cukel	0.352	0.388	1.203	1.323	20.21	2.140
pınun	0.912	0.910	-0.474	-0.471	24.84	2.332
intem	-1.182	-0.881	0.630	0.470	61.14	1.765
olmks	0.890	1.166	1.047	1.368	45.20	1.649
otosn	-1.489	-1.673	1.276	1.430	43.23	2.148
yasas	1.249	1.612	0.401	0.517	51.57	1.584
aygaz	0.156	0.243	0.125	0.195	49.90	2.037
arclk	-0.123	-0.246	-0.936	-1.862	46.28	2.110
sabah	0.646	0.665	-0.624	-0.640	8.74	1.620
akbnk	1.197	1.231	-0.201	-0.207	7.64	2.260
dısba	1.280	1.537	0.460	0.551	35	2.432
işctr	-0.040	-0.031	1.390	1.037	21.64	2.089
tekst	1.677	1.956	-0.771	-0.897	30.20	2.145
tskb	0.429	0.575	1.082	1.445	24.72	2.333

EK 13

**OTOREGRESİF MODEL 1'İN MAKSİMUM OLABİLİRLİK TAHMİNİ
(MAXIMUM LIKELIHOOD ESTIMATION) SONUÇLARI**

Şirket Kodu	AR(1)/ β_1	$t(\beta_1)$	β_2	$t(\beta_2)$	(n-p) R^2 istatistiği
dencm	-0.0070	-0.0574	-0.4068	-0.4292	0.0147
anacm	0.0587	0.4740	0.5992	0.7355	0.0007
izocm	0.1779	1.4691	0.0085	0.0161	1.3692
izdc	0.0240	0.1934	-0.0143	-0.0207	0.9303
sarky	0.1026	0.9879	6.3908	1.5131	37.527
asels	-0.3093	-2.6639	0.7635	1.2965	0.8351
smens	-0.2191	-1.5968	-0.4756	-0.6617	5.7281
kent	-0.2241	-1.8718	0.7939	0.4376	1.2215
akalt	0.0429	0.3560	-0.4096	-0.7525	1.6835
kords	0.1666	1.3963	1.0376	1.3792	0.0931
soksa	-0.0720	-0.5861	2.3079	1.7666	4.6865
dokts	0.0621	0.4903	0.2032	0.3687	0.4907
parsn	-0.0004	-0.0034	2.3059	2.5149	0.2982
petkm	0.0507	0.4201	1.7376	1.7016	0.7098
mmart	0.0150	0.1239	1.1493	1.4502	0.7028
nttur	-0.3792	-3.4433	2.1353	2.1499	11.3393
thyao	0.0489	0.4013	1.6739	1.4334	0.1729
brisa	0.0379	0.3154	1.3413	2.4453	0.0007
goody	-0.2450	-2.0760	0.5443	0.8765	6.1418
vestl	0.1633	1.2838	2.8144	3.7736	0.0511
gor 41	0.0065	0.0533	4.6283	3.5585	0.0903
cimsa	-0.2824	-2.4520	-0.9296	-1.9413	10.1500
eregl	-0.2593	-2.2422	0.1822	0.3019	0.5565
metas	-0.0856	-0.6991	0.7360	0.7870	0.2786
telts	-0.0009	-0.0074	-0.0561	-0.067	1.1011

EK 13'ün devamı

Şirket Kodu	AR(1)/ β_1	$t(\beta_1)$	β_2	$t(\beta_2)$	(n-p) R^2 istatistiği
pnsu	0.0794	0.7007	1.9309	1.3358	2.0538
aks	-0.0266	-0.2136	-1.6963	-3.2649	0.3402
polyl	0.0087	0.0780	1.8721	1.9773	7.0483
kavor	-0.1852	-1.4595	-0.0428	-0.0600	1.4441
guney	0.1402	1.1518	-0.2970	-0.3712	0.7308
ecilc	-0.1382	-1.1806	1.2744	2.3771	0.3234
ercys	0.0256	-0.9490	-0.6384	-0.9490	0.1862
gubrf	0.1304	1.0898	1.2368	1.3131	0.1379
pegpr	-0.0741	-0.6018	1.3125	1.5941	1.5897
enka	0.1346	1.1086	-0.0340	-0.0307	0.3822
tsic	-0.2411	-1.9725	1.4449	0.7922	0.3829
cukel	-0.0648	-0.5213	0.7656	0.9095	1.6128
pinun	-0.1426	-1.1876	0.8920	0.9992	2.5606
intem	0.0965	0.7874	-0.8551	-1.0784	0.2723
olmks	0.1262	1.0730	1.1753	1.5505	0.8526
otosn	0.0158	0.1329	-0.8827	-1.0191	1.0857
yasas	0.2093	1.7525	1.4885	2.0046	0.4732
aygaz	-0.0053	-0.0435	0.1682	0.2756	0.4970
arclk	-0.0698	-0.5782	-0.4108	-0.8631	0.8421
sabah	0.1828	0.9282	0.8662	0.9282	0.7119
akbnk	-0.1349	-1.1066	0.9510	1.0967	0.1001
dısba	-0.2623	-2.2134	1.6532	2.3666	7.5208
isctr	-0.0833	-0.6796	0.4756	0.3871	0.2814
tekst	-0.0337	-0.2911	1.8393	2.1388	3.8822
tskb	-0.1621	-1.3365	0.9788	1.4511	5.1289

EK 14

**OTOREGRESİF MODEL 2'NİN MAKSİMUM OLABİLİRLİK TAHMİNİ
(MAXIMUM LIKELIHOOD ESTIMATION) SONUÇLARI**

Şirket Kodu	AR(1)/ β_1	$t(\beta_1)$	β_2	$t(\beta_2)$	β_3	$t(\beta_3)$	(n-p)R ² istatistiği
dencm	0.096	0.824	1.0427	0.8504	0.5399	0.4403	0.091
anacm	0.083	0.688	1.6547	1.5048	1.3754	1.2507	1.260
izocm	0.211	1.757	0.8741	1.2207	-0.0239	-0.0335	4.480
izdc	0.132	1.084	1.3538	1.4684	1.2241	1.3276	0.840
sarky	-0.137	-1.074	14.9910	5.0047	-25.473	-8.5060	2.660
asels	-0.117	-0.958	2.0684	2.6344	0.4713	0.6004	0.910
smens	-0.216	-0.162	0.6763	0.6338	0.4155	0.3894	0.420
kent	-0.233	-1.960	0.8769	0.4387	0.5201	0.2603	1.680
akalt	-0.048	-0.398	2.5425	2.5666	-0.5715	-0.5770	1.540
kords	0.244	2.113	0.4571	0.5880	0.5044	0.6489	1.050
soksa	-0.084	-0.676	2.4713	1.7490	1.8174	1.2864	0.077
dokts	0.054	0.435	1.3749	1.6339	0.2430	0.2887	2.030
parsn	-0.053	-0.435	3.4164	2.9530	0.6742	0.5828	0.532
petkm	0.080	0.651	2.9182	2.4823	-0.3968	-0.3375	0.252
mmart	0.032	0.257	1.9040	1.9724	1.0161	1.0525	1.190
nttur	-0.193	-1.580	2.0715	1.6421	2.0327	1.6119	0.057
thyao	0.032	0.263	2.9174	2.2751	-0.9338	-0.7282	0.0004
brisa	0.085	0.696	2.5109	3.1106	-0.1426	-0.1767	0.224
goody	-0.158	-1.301	1.2827	1.4851	0.8335	0.9654	0.0014
vestl	-0.026	-0.209	3.6022	4.1141	0.9048	1.0334	0.037
gor 41	0.008	0.065	5.4990	3.8363	0.3717	0.2593	5.46
cimsa	0.132	1.084	0.0540	0.0748	0.4836	0.6692	0.98
eregl	-0.243	-2.039	2.3449	2.3485	-0.9955	-0.9976	1.54
metas	0.024	0.196	1.5928	1.3200	1.6420	1.3607	0.476
telts	0.070	0.576	1.1288	1.0346	0.5178	0.4746	4.081

EK 14'ün devamı

Şirket Kodu	AR(1)/ β_1	$t(\beta_1)$	β_2	$t(\beta_2)$	β_3	$t(\beta_3)$	$(n-p)R^2$ istatistiği
pmsu	0.092	0.736	4.2519	3.0598	-5.2451	-3.7743	0.910
aks	-0.156	-1.261	-0.5565	-0.8056	-0.1578	-0.2289	1.120
polyl	0.107	0.873	1.8478	1.8025	3.0410	2.9662	0.910
kavor	-0.213	-1.791	1.4064	1.4557	-0.2671	-0.2765	1.540
guney	0.046	0.389	0.8694	0.8754	0.3216	0.3238	1.470
ecilc	-0.155	-1.282	2.0571	2.4697	1.4909	1.7903	0.371
ercys	0.162	1.337	0.2692	0.3303	-0.0997	-0.1223	0.350
gubrf	0.167	1.359	1.6607	1.5793	2.2727	2.1613	0.035
pegpr	-0.069	-0.565	2.4772	2.3868	0.0627	0.0604	1.75
enka	0.132	1.088	0.8995	0.9908	-0.4994	-0.5501	2.940
tsic	-0.2	-1.660	1.9570	0.9415	1.1149	0.5366	0.126
cukel	-0.057	-0.460	1.0415	1.0821	1.5995	1.6619	0.133
pinun	0.027	-0.223	2.0070	1.7953	0.1082	0.0968	0.034
intem	0.093	0.757	0.7131	0.6090	1.2204	1.0422	0.910
olmks	0.228	1.926	1.6621	1.7941	2.1655	2.3375	3.360
otosn	0.016	0.128	-0.0598	-0.0521	2.0015	1.7429	1.890
yasas	0.180	1.505	2.5389	2.4828	1.1875	1.1613	0.020
aygaz	-0.071	-0.589	1.3864	1.5869	0.4624	0.5293	0.595
arclk	-0.009	-0.071	0.7572	1.1234	-0.5071	-0.7522	0.469
sabah	0.217	1.795	1.5835	1.6127	-0.6188	-0.6302	0.609
akbnk	-0.1458	-1.209	1.6629	1.7243	-0.3553	-0.3685	0.161
disba	0.039	0.310	2.2241	2.3132	1.1042	1.1484	0.126
isctr	-0.107	-0.855	1.4820	1.018	1.4321	0.9842	3.150
tekst	0.110	0.894	2.3457	2.4311	-0.0004	-0.0046	1.610
tskb	0.045	0.367	1.0903	1.3469	1.5037	1.8575	0.490

EK 15

**OTOREGRESİF MODEL 3'ÜN MAKSİMUM OLABİLİRLİK TAHMİNİ
(MAXIMUM LIKELIHOOD ESTIMATION) SONUÇLARI**

Şirket Kodu	AR(1)/ β_1	$t(\beta_1)$	β_2	$t(\beta_2)$	β_3	$t(\beta_3)$	(n-p) R^2 istatistiği
dencm	-0.0283	-0.2362	-0.2161	-0.2170	-0.4106	0.9977	7.294
anacm	0.0721	0.5760	0.3774	0.4394	0.8021	0.9281	0.4277
izocm	0.1790	1.4341	0.0827	0.1511	-0.4878	-0.8823	1.7773
izdc	0.0739	0.5901	-0.0359	-0.0673	0.4911	0.9139	3.1164
sarky	-0.1665	-1.2874	14.5644	4.7271	-25.387	-8.2688	2.6495
asels	-0.1688	-1.3662	0.9130	1.8222	0.2066	0.4138	0.1043
smens	-0.2162	-1.5616	-0.3706	-0.4578	-0.6500	-0.8070	0.091
kent	-0.2301	-1.8921	0.5545	0.2655	0.3466	0.1669	1.5673
akalt	0.0062	0.0507	1.3374	1.7114	-0.7271	-0.9274	1.1746
kords	0.1798	1.5496	-0.4620	-0.8370	-0.3271	-0.5866	0.1218
soksa	-0.1121	-0.8649	1.6039	1.1648	0.9876	0.7183	0.266
dokts	0.0490	0.3853	0.2796	0.4776	-0.1908	-0.3243	2.7237
parsn	0.00243	0.0193	2.2915	2.3296	0.3725	0.3776	0.0119
petkm	0.0592	0.4728	1.8554	1.7394	-1.1327	-1.0561	0.0196
mmart	0.00018	0.00148	0.9264	1.1094	0.4065	0.4854	0.532
nttur	-0.3802	-3.2727	1.1279	1.0203	0.9924	0.9061	2.7258
thyao	0.0508	0.4034	2.0284	1.6440	-1.3943	-1.1243	0.0203
brisa	0.0288	0.2306	1.4713	2.5573	-0.7530	-1.3033	0.0091
goody	-0.2277	-1.8870	0.2245	0.3156	0.4224	0.5970	0.2996
vestl	0.1449	1.1016	2.7091	3.5288	0.3730	0.4816	0.0252
gor 41	0.01849	0.1542	4.6334	3.3092	0.2064	0.1469	1.7766
cimsa	-0.2556	-2.0504	-1.0578	-1.9842	-0.0388	-0.0732	2.7356
eregl	-0.2117	-1.7057	0.8353	1.2611	-1.0928	-1.6582	0.5649
metas	-0.0625	-0.4945	0.2599	0.2574	1.1338	1.1226	0.2093
telts	-0.0019	0.0157	-0.1720	-0.1933	-0.1618	-0.1813	0.098

EK 15'in devamı

Şirket Kodu	AR(1)/ β_1	$t(\beta_1)$	β_2	$t(\beta_2)$	β_3	$t(\beta_3)$	$(n-p)R^2$ istatistiği
pinsu	-0.0205	-0.1593	3.4206	2.5785	-6.1623	-4.6353	0.8232
aks	-0.0924	-0.7124	-1.5028	-2.7845	-0.1586	-0.2941	0.7084
polyl	0.0255	0.2038	0.9116	1.0079	2.1233	2.3378	0.2429
kavor	-0.2389	-1.9483	0.2959	0.3693	-0.6810	-0.8551	0.0168
guney	0.1228	1.0336	-0.2501	-0.3086	0.0472	0.0578	3.661
ecile	-0.1580	-1.2806	0.8620	1.5244	1.3517	2.3980	0.3339
ercys	0.0448	-0.6068	-0.4249	-0.6068	-0.6293	-0.8943	1.2985
gubrf	0.1108	0.8745	0.8568	0.8941	1.9085	1.9765	0.2422
pegpr	-0.0877	-0.6955	1.3258	1.4866	-0.5373	-0.6028	1.0073
enka	0.1551	1.2840	0.2771	0.3205	-0.9286	-1.0640	1.3251
tsic	-0.2571	-2.0555	0.9744	0.4666	1.2271	0.5914	0.2744
cukel	-0.0805	-0.6277	0.2172	0.2392	1.2697	1.3990	0.1134
pinun	-0.1838	-1.5402	1.0348	1.0537	-0.8338	-0.8525	2.5935
intem	0.1030	0.8134	-0.8955	-1.1970	0.4564	0.6057	0.1393
olmks	0.1853	1.5474	0.7302	0.9652	1.3556	1.7735	1.6044
otosn	-0.0852	-0.7140	-1.6043	-1.7994	1.4844	1.6657	4.0222
yasas	0.2206	1.8515	1.3987	1.8356	0.6080	0.7888	0.0616
aygaz	-0.0623	-0.5155	0.2074	0.3217	0.0847	0.1313	6.5737
arclk	-0.0620	-0.5146	-0.1141	-0.2267	-0.8989	-1.7850	0.2303
sabah	0.2028	1.6257	1.0392	1.0823	-0.8695	-0.8957	1.0703
akbnk	-0.1432	-1.1658	1.1449	1.1891	-0.3669	-0.3821	0.0224
disba	-0.2660	-2.1492	1.2720	1.6018	0.3946	0.5003	1.736
isctr	-0.0518	-0.4137	0.0823	0.0612	1.3127	0.9761	2.8777
tekst	-0.0773	-0.6359	1.7014	1.9794	-0.6882	-0.8008	1.4056
tskb	-0.1984	-1.5845	0.3327	0.4560	1.1725	1.6144	4.7656

EK 16

**REEL DÖVİZ KURU DEĞİŞİMİ - REEL PİYASA GETİRİSİ İNTERAKTİF
REGRESYON MODELİNİN SONUÇLARI**

Şirket Kodu	β_1	$t(\beta_1)$	β_2	$t(\beta_2)$	β_3	$t(\beta_3)$	$R^2\%$	DW
							adj.	(d)
denem	1.25	1.36	1.41	7.80	19.99	4.35	51.84	1.98
anacm	1.00	1.15	1.26	7.37	5.34	1.23	45.73	1.90
izocm	-0.19	-0.34	0.85	7.60	-1.32	-0.46	45.75	1.64
izdc	0.18	0.24	1.43	9.73	2.57	0.68	58.34	1.52
sarky	4.87	1.07	0.22	0.24	-1.66	-0.07	-1.73	1.80
asels	0.90	1.21	1.18	8.11	2.27	0.61	51.12	1.80
smens	-0.62	-0.71	1.16	6.83	-0.18	-0.04	39.10	2.07
kent	0.32	0.15	0.35	0.80	-2.60	-0.24	-2.99	2.45
akalt	0.95	1.17	1.07	6.66	-0.96	-0.24	42.66	1.89
kords	0.15	0.26	0.99	9.06	6.80	2.43	54.87	1.91
soksa	1.95	1.33	0.69	2.39	-3.88	-0.53	11.31	2.09
dokts	0.17	0.28	1.07	9.14	-0.38	-0.13	55.97	1.80
parsn	3.08	3.14	1.16	6.06	9.35	1.91	43.65	1.86
petkm	1.77	1.60	0.92	4.23	1.15	0.21	24.70	1.89
mmart	1.20	1.38	0.93	5.46	0.42	0.10	33.75	1.95
nttur	1.77	1.31	0.66	2.48	0.46	0.07	9.78	2.63
thyao	1.43	1.13	0.81	3.28	-2.01	-0.32	16.06	1.87
brisa	1.42	2.38	0.99	8.46	1.11	0.37	56.60	1.98
goody	0.15	0.20	0.87	5.81	-4.17	-1.10	35.26	2.49
vestl	3.20	4.02	0.83	5.33	3.45	0.87	44.74	1.62
gor 41	6.22	4.63	0.88	3.34	19.28	2.87	35.13	2.00
cimsa	-0.99	-1.66	0.79	6.74	-3.12	-1.04	38.95	2.59
eregl	0.87	1.17	1.35	9.25	4.67	1.26	57.09	2.37
metas	1.29	1.23	1.22	5.95	6.80	1.302	35.64	2.11
telts	-0.55	-0.60	1.12	6.31	-5.93	-1.31	37.66	2.07

EK 16'nın devamı

Şirket Kodu	β_1	$t(\beta_1)$	β_2	$t(\beta_2)$	β_3	$t(\beta_3)$	$R^2\%$	DW
							adj.	(d)
pnsu	1.57	1.00	0.81	2.66	-0.34	-0.04	9.86	1.82
aks	-1.76	-3.06	0.77	6.85	-0.44	-0.15	40.04	2.00
polyl	1.89	1.82	0.86	4.22	-0.01	-0.00	26.37	1.97
kavor	0.947	1.266	1.060	7.24	16.47	4.41	48.83	2.20
guney	0.84	1.07	1.12	7.26	14.15	3.61	46.92	1.49
ecilc	1.75	2.93	1.15	9.85	7.18	2.41	63.21	2.04
ercys	-0.40	-0.55	0.84	5.86	2.91	0.80	31.25	1.93
gubrf	1.78	1.77	0.95	4.80	3.46	0.68	29.22	1.72
pegpr	0.96	1.05	0.95	5.28	-4.49	-0.98	33.95	2.17
enka	-1.04	-0.90	0.72	3.17	-9.85	-1.70	13.63	1.40
tsic	1.91	0.85	0.68	1.55	4.46	0.40	1.26	2.46
cukel	0.71	0.75	0.72	3.87	-1.16	-0.25	18.75	2.13
pınun	1.74	1.72	0.94	4.74	9.76	1.93	28.12	2.36
intem	-0.96	-1.12	1.66	9.96	-1.55	-0.37	58.72	1.62
olmks	1.87	2.33	1.02	6.51	5.86	1.47	43.54	1.86
otosn	-1.75	-1.89	1.25	6.95	-10.3	-2.24	43.03	2.01
yasas	1.86	2.53	1.23	7.94	5.05	1.28	52.73	1.58
aygaz	0.17	0.25	1.10	8.34	0.01	0.00	51.05	1.97
arclk	-1.02	-2.03	0.78	7.96	-7.55	-3.01	51.41	2.05
sabah	0.08	0.08	0.56	2.86	-4.72	-0.95	10.40	1.66
akbnk	1.35	1.35	0.47	2.38	3.39	0.68	8.24	2.25
dısba	1.17	1.35	0.86	5.09	-5.13	-1.19	34.65	2.45
işctr	-0.07	-0.05	1.23	4.53	-3.58	-0.52	22.30	2.15
tekst	0.83	0.91	0.57	3.19	-12	-2.65	26.57	1.77
tskb	0.32	0.42	0.61	4.04	-6.71	-1.74	24.70	2.23

EK 17

**REEL DÖVİZ KURU DEĞİŞİMİ KATSAYILARININ (BİR FAKTÖRLÜ)
1996 YILI YATAY KESİT ANALİZİ**

Şirket Kodu	(1996 Yılı Getirisi) _i	(β _{kd}) _i
dencm	105.75	1.2277
anacm	20.48	2.0511
izocm	20.20	0.9339
izdc	-25	1.6743
sarky	-9.46	5.2707
asels	42.95	2.1186
smens	101.61	0.7870
kent	21.70	0.9597
akalt	4.68	2.3116
kords	77.73	0.7537
soksa	-11.76	3.1004
dokts	114.21	1.4806
parasn	109.18	3.6729
petkm	-12.90	2.7714
mmart	39.58	2.2693
nttur	88.44	3.0904*
thyao	60.36	2.5770
brisa	85.81	2.5054
goody	85.09	1.5501
vestl	145.45	3.8963
gor 41	310.78	5.6275
cimsa	0.60	0.220
eregl	52.65	1.8692*
metas	82.44	2.1625
telts	43.01	1.3040

EK 17'nin devamı

Şirket Kodu	(1996 Yılı Getirisi) _i	(βdkd) _i
pmsu	156.32	2.5758
aks	-18.06	-0.8013
polyl	-13.22	2.9128
kavor	8.64	0.8080
guney	-23.92	0.9680
ecilc	90.42	2.5113
ercys	-7.14	0.3492
gubrf	51.32	2.6155
pegpr	25.75	2.4884
enka	88.38	0.6633
tsic	156.37	2.3483
cukel	87.82	1.6608
pınun	14.78	2.0285
intem	83.14	1.1661
olmks	-38.92	2.5887
otosn	375.89	0.6359
yasas	31.74	2.8995
aygaz	49.85	1.4780
arclk	126.70	0.5644
sabah	-26.98	1.1465
akbnk	122.72	1.6168
dısba	35.71	2.6334
işctr	79.93	1.7100
tekst	31.57	2.5349
tskb	-25.68	1.6314

* (βdkd)_i değerleri, Prais-Winsten regresyonu sonucu saptanmıştır.

EK 18

REEL DÖVİZ KURU DEĞİŞİMİ - REEL PİYASA GETİRİSİ
KATSAYILARININ (İKİ FAKTÖRLÜ) 1996 YILI YATAY KESİT ANALİZİ

Şirket Kodu	(1996 Yılı Getirisi) _i	(β _{dkd}) _i	(β _{rpget}) _i
dencm	105.75	1.253**	1.407**
anacm	20.48	0.5592	1.2461
izocm	20.20	-0.0820	0.8491
izdc	-25	-0.0342	1.4271
sarky	-9.46	5.0064	6.2207
asels	42.95	0.7117	1.1750
smens	101.61	-0.6064	1.1639
kent	21.70	0.5355	0.3543
akalt	4.68	1.0333	1.0677
kords	77.73	0.145**	0.993**
soksa	-11.76	2.2666	0.6964
dokts	114.21	0.2009	1.0688
parsn	109.18	2.3062	1.1416
petkm	-12.90	1.6769	0.9142
mmart	39.58	1.1621	0.9248
nttur	88.44	2.1344*	0.9148*
thyao	60.36	1.5966	0.8188
brisa	85.81	1.3272	0.9841
goody	85.09	0.4998	0.8773
vestl	145.45	2.9113	0.8227
gor 41	310.78	4.6280	0.8384
cimsa	0.60	-0.7362	0.7990
eregl	52.65	0.4847	1.3344
metas	82.44	0.7233	1.2021
telts	43.01	-0.0555	1.1356

EK 18'in devamı

Hisse Senedi Kodu	(1996 Yılı Getirisi);	(β_{dkd});	(β_{rpget});
pınsu	156.32	1.6007	0.8144
aks	-18.06	-1.7262	0.7726
polyl	-13.22	1.8861	0.8576
kavor	8.64	-0.4159	1.0223
guney	-23.92	0.934**	1.139**
ecilc	90.42	1.746**	1.151**
ercys	-7.14	-0.6456	0.8310
gubrf	51.32	1.4915	0.9387
pegpr	25.75	1.3349	0.9635
enka	88.38	-0.2260	0.7429
tsic	156.37	1.5436	0.6721
cukel	87.82	0.8014	0.7178
pınun	14.78	1.801**	1.005**
intem	83.14	-0.8292	1.6667
olmks	-38.92	1.3831	1.0070
otosn	375.89	-1.745**	1.253**
yasas	31.74	1.4888*	1.1929*
aygaz	49.85	0.1661	1.0957
arclk	126.70	-1.018**	0.782**
sabah	-26.98	0.4674	0.5672
akbnk	122.72	1.0684	0.4580
dısba	35.71	1.6533*	1.0060*
işctr	79.93	0.2273	1.2384
tekst	31.57	0.828**	0.567**
tskb	-25.68	0.8790	0.6284

* (β_{dkd}); ve (β_{rpget}); değerleri, Prais-Winsten regresyonu sonucu saptanmıştır.

** (β_{dkd}); ve (β_{rpget}); değerleri karşılıklı etkileşim içerisinde olduğu için interaktif regresyon sonucu saptanmıştır.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

ADI VE SOYADI : Osman Aziz ALTAY

DOĞUM YERİ VE TARİHİ : Kasaba-BAF, KIBRIS - 18.09.1962

MEDENİ HALİ : EVLİ

ADRES (EV) : 3 B, Şehit Altan Kamil Sokak
Devlet Hastanesi Arkası
Ortaköy, Lefkoşa, K.K.T.C

(İŞ) : Girne Amerikan Üniversitesi
İktisat ve İşletme Fakültesi
Karmi Kampüsü, P.K. 388
Girne, K.K.T.C

TELEFON (EV) : (0392) 223 36 05
(İŞ) : (0392) 822 32 03 (santral) 125 (iç hat)

FAKS (EV) : (0392) 223 36 04
(İŞ) : (0392) 822 27 40

E-POSTA : osmana@gau.edu.tr

EĞİTİM DURUMU

1994-1999 : Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
İşletme Anabilim Dalı Doktora Programı

1988-1990 : Roosevelt Üniversitesi, Chicago, A.B.D
İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı
M.B.A (Hons.)

1982-1986 : Roosevelt Üniversitesi, Chicago, A.B.D
İşletme Fakültesi Muhasebe Bölümü
B.S.B.A (Hons.)

1981-1982 : Yüksek Teknoloji Enstitüsü (şimdi D.A.Ü),
Magosa, K.K.T.C
Mühendislik Fakültesi Elektrik Bölümü

1979-1981 : Sevenoaks School, Sevenoaks, İngiltere

1974-1979 : Türk Maarif Koleji, Lefkoşa, K.K.T.C

BİLDİĞİ YABANCI DİL : İngilizce - Çok İyi Derecede

İŞ TECRÜBESİ

1997-Devam ediyor : Öğretim Görevlisi
Girne Amerikan Üniversitesi
İktisat ve İşletme Fakültesi
İşletme Bölümü Finans Anabilim Dalı

1992-1997 : Öğretim Görevlisi
Yakın Doğu Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
İşletme Bölümü Finans Anabilim Dalı

1991-1992 : Kıbrıs İktisat Bankası Ltd., Lefkoşa, K.K.T.C
Genel Müdürlük
Muhabir İlişkiler ve Muhasebe Bölümü

